

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ἡ πλέον ἔγκυρος
μελέτη γιά τά Μυστήρια
Περιλαμβάνει ὅλα τά ἀποσπάσματα
τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας
γιά τά **ΟΡΦΙΚΑ - ΚΑΒΕΙΡΙΑ**
ΔΙΟΝΥΣΙΑ - ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

4.000 δρχ. 11,74 EURO

ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ FRAGMENTA

Ὅλοι οἱ ἱεροὶ ὕμνοι τοῦ Ὀρφῆως
στό ἀρχαῖο κείμενο καί στίχο πρὸς
στίχο μετάφραση, μέ πλούσιο σχο-
λιασμό, ὕμνους τοῦ Πρόκλου καί
σημαντικές πληροφορίες γιά τό
ἀρχαῖο ἐλληνικό μνολόγιο. Ἐπίσης
τά διασωθέντα ἀποσπάσματα ἀπό
τὴν ΚΔ' ραψωδία τοῦ Ὀρφῆως.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΥΣΤΩΝ

Οἱ ἐν λόγῳ ὕμνοι, οἱ ὅποιοι εἶχαν
κατ' ἐξοχὴν λειτουργικὸ καί λα-
τρευτικὸ χαρακτῆρα, ἦσαν προϊόν
εἴτε ἐξάρσεως τοῦ πνεύματος θεο-
φορήτων ἀνδρῶν, εἴτε ἐμπνεύσεως
ἐκ θεῶν Πηγῶν.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΟΡΦΕΩΣ ΛΟΓΟΙ ΙΕΡΟΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΕΥΜΠΟΕΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ

Ἀπὸ τὸν Ἑρωφάντη καί τὸν
Ἀνδρόγυνον, τὸν Φιλόσοφον,
Ἑρωτα, καί τὸ Ὑπατον Κάλλος,
ἕως τὴν Θεῖαν Ἑρωτικὴν Μανίαν,
τὴν μῆξιν τῆς Ἀνθρωπίνης Ψυχῆς,
μετὰ τοῦ Θεοῦ, μέ τέκος τὸν
Διόνυσον.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

Α. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ

Φιλοσοφικὸ δοκίμιο. Ἑσωτερικὴ
ἀνάλυση, ἀποσυμβολισμός καί συνέ-
χεια τοῦ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ
καί ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ τοῦ
Σοφοκλέους. Δραματουργικὴ ἐπεξερ-
γασία Ραδάμανθυ Ἀναστασάκη.

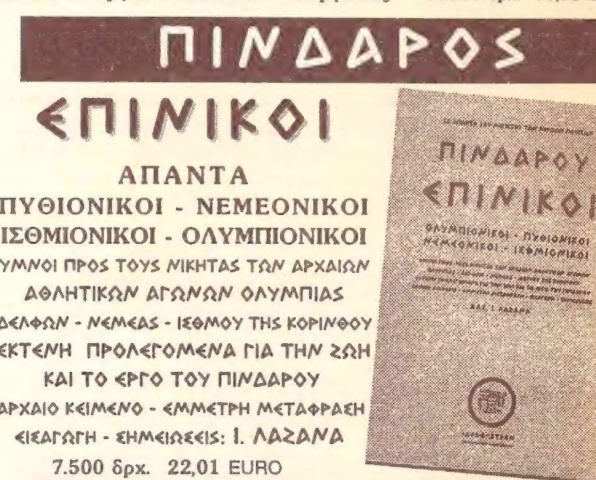
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΟΜΗΡΟΣ

Νέα μετάφραση μὲ προσέγγιση
τῆς Ὀμηρικῆς διαλέκτου
ἀπὸ τὸν Κώστα Δούκα
μία ἱστορικὴ ἔκδοση

Μὲ τὴν συνεργασία τοῦ οἴκου "Γεωργιάδης" 31.000 δρχ. 90,98 EURO

ΠΙΝΔΑΡΟΣ ΕΠΙΜΙΚΟΙ

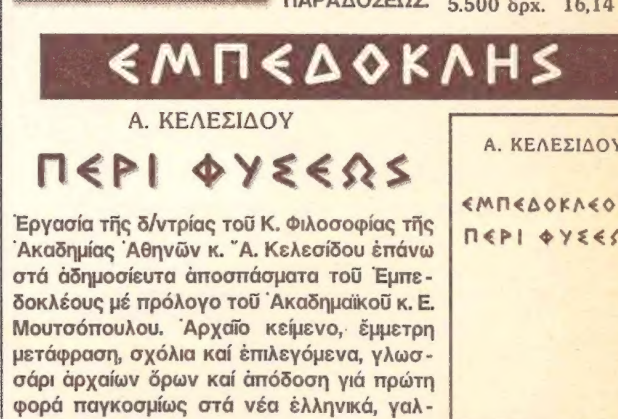
ΑΠΑΝΤΑ
ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ - ΝΕΜΕΟΝΙΚΟΙ
ΙΣΘΜΙΟΝΙΚΟΙ - ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΙ
ΥΜΝΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ
ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΣ
ΔΕΛΦΩΝ - ΝΕΜΕΑΣ - ΙΣΘΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΕΚΤΕΜΗ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ 3ΩΗ
ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ
ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΜΜΕΤΡΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: Ι. ΛΑΖΑΝΑ

7.500 δρχ. 22,01 EURO

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΩΝΩΝ

Ὁ καθ' ἡτῆς Φιλοσοφίας Γ. Σακελλαρίου
ἀναλύει ΟΛΟ ΤΟ ΜΥΗΤΙΚΟ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑ-
ΓΟΡΑ. Πῶς μποροῦμε νὰ ἐφαρμόσουμε
σήμερα τὸ ἠθικὸ τοῦ σύστημα.
ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΝΕΛΙΞΕΩΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ. 5.500 δρχ. 16,14 EURO

ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ

Α. ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ

Ἔργασία τῆς δ/ντριάς τοῦ Κ. Φιλοσοφίας τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ἀ. Κελεσιδοῦ ἐπάνω
στὰ ἀδημοσίευτα ἀποσπάσματα τοῦ Ἐμπε-
δοκλέους μέ πρόλογο τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ε.
Μουτσόπουλου. Ἀρχαῖο κείμενο, ἐμμετρὴ
μετάφραση, σχόλια καί ἐπιλεγόμενα, γλωσ-
σάρι ἀρχαίων ὄρων καί ἀπόδοση γιά πρώτη
φορὰ παγκοσμίως στὰ νέα ἐλληνικά, γαλ-
λικά καί πολωνικά.

Α. ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ

ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ

ὑπο ἔκδοσιν

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ * ΕΤΟΥΡΝΑΡΗ 57, 10432 ΑΘΗΝΑΙ * ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΗΜΕΡΙΑ * ΜΑΡΤΙΟΣ 2001 (ΤΕΥΧΟΣ 130^Μ) ΔΡΧ. 1200 - EURO 3,52

Ι. ΒΑΣΙΛΗ ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ

Σ. ΝΑΓΟΥ ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

ΑΛΤΑΝΗ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ 4 ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΓΑΛΗΝΗ

ΑΛΤΑΝΗ ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

Ο ΕΡΩΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ

ΑΤΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ο ΜΕΛΑΣ ΖΩΜΟΣ

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΘΡΗΣΚΕΙΑΝ!

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Τριμηνιαία έκδοσις

Έτος Γ' Άρ. Τεύχους 13 - Μάρτιος 2001

Στουρνάρη 57 104.32 Αθήναι

Τηλ.: 52.37.543, Τηλεομοιότυπον : 52.26.694

Ίδιοκτήτης - Έκδοτης - Διτής:
Ραδάμανθους - Αντώνιος Άναστασάκης
Καλλιτεχνική επιμέλεια: Εύφημία Κωνιωτάκη
Δακτυλογράφηση: Δήμητρα Μουσάκη
Εύφημία Κωνιωτάκη
Διορθώσεις: Δήμητρα Άθανασοπούλου

ISSN 1108-832X

Εκτύπωση: Γ. Χ. Ζαχαροπούλου-Δ. Σπαρδής, Λευκάδος 9

Τά κείμενα, όπως και η γλώσσα
κάθε δημοσιεύματος απηχούν τις απόψεις
του εκάστοτε γράφοντος.

* * *

ΕΑΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

άποστέilate για έτησία συνδρομή
ταχυδρομική έπιταγή 5.000 δρχ. στο όνομα:
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ

ή καταθέσατε 5.000 δρχ. (14,67 ΕΥΡΩ) στην
Τράπεζα Πίστεως Άρ. Λογαριασμού:
104.002.786.016.548
στο όνομα ANT. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ή τηλεφωνήσατε στο 52.37.543

Συνδρομές έξωτερικού: 10.000 δρχ. (29,35 ΕΥΡΩ)

Δωρίσατε μία συνδρομή στους φίλους σας!

Παρακαλείσθε
όσοι δέν έχετε ανανεώσει
τήν συνδρομή σας
όπως άποστείλετε
ταχ. έπιταγή 5.000 δρχ.
στήν διεύθυνση του Ίδεο-
θεάτρου μέ τήν ένδειξη
"άνανέωση συνδρομής"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ	σελ. 3
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ	σελ. 6
ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ	σελ. 10
Ο ΕΡΩΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	σελ. 14
ΑΣΤΡΩΝ ΥΜΝΟΣ ΟΡΦΙΚΟΣ	σελ. 14
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΘΡΗΣΚΕΙΑΝ!	σελ. 15
ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ - Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	σελ. 16
Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ	σελ. 22
Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΩΔΩΝ	σελ. 23
ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ- ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ	σελ. 31
Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ- ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ	σελ. 32
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ	σελ. 36
ΥΠΕΡΥΘΡΕΣΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ	σελ. 43
Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΓΑΛΗΝΗ	σελ. 44
ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	σελ. 50
Ο ΜΕΛΑΣ ΖΩΜΟΣ	σελ. 51
ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ	σελ. 52
ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ	σελ. 55
Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ	σελ. 56
ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΛΦΙΚΟ ΛΟΓΟ	σελ. 57

ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ

Ίωάννου Βασιλῆ

Μέ την αυτοσχέδια αυτή λέξη «αυτόμυητική» θέλω νά χαρακτηρίσω την μέθοδο εκείνη μέ την οποία μπορεί νά επιτύχη ο σημερινός στοχαστικός μελετητής, έν μέρει τουλάχιστον, τά όσα άλλοτε έπετύγχαναν μέ την μύηση στίς κλειστές σχολές οι "όλβιοι" πρόγονοί μας. Ό Εύριπίδης χαρακτηρίζει έτσι όσους κατόρθωσαν νά μπούν σ' αυτές τίς έσωτερικές οργάνώσεις και νά ύποστούν την μύηση: "Όλβιοι οί διά τών μυστηρίων διελθόντες. Ούτοι γνωρίζουν την αρχήν και τόν σκοπόν της ζωής".

Έπομένως μύηση σημαίνει γνωσιολογικό κατόρθωμα πού ο σημερινός έρευνητής του διαστήματος, και της γενέτειράς του Γῆς, νομίζω, ότι δέν τολμά νά ισχυρισθῇ ότι επέτυχε. Γιατί ακόμα ή έπιστήμη δέν μάς έδωσε ικανοποιητικό όρισμό περί ζωής, άφου άγνοεί και την αρχή και τό τέλος της. Τοῦτο είναι και τό δυσκολώτερο αίνιγμα πού αντιμετώπιζει ή ανθρώπινη σκέψη. Άλλά και από άλλα σωζόμενα σχετικά μέ την μύηση, μέ αυτήν την λέξη έννοούσαν την δράση, την τέλεση, δηλαδή την άτομική προσπάθεια, ή όποία οδηγούσε τόν μύστη σέ ήθικά, σέ ψυχικά και σέ πνευματικά έπιτεύγματα, πού του χάριζαν, τελικά, σοφία και μακαριότητα.

Αυτά τά δύο αγαθά άνέκαθεν ο άνθρωπος της Γῆς επιδιώκει νά αποκτήσῃ μέ όσα μέσα διαθέτει. Άλλά για νά τά επιτύχῃ σάν αγαθό του αναφαίρετο, πρέπει νά γνωρίσῃ την αλήθεια. Καί τά μέσα πού διαθέτει γι' αυτό τό έγχείρημα είναι οι αίσθήσεις του, τό λογικό του, οι ψυχικές του δυνάμεις.

Τούς σύγχρονους στοχαστές μπορούμε νά χαρακτηρίσουμε, γενικά, ως λογοκρατικούς ή λογιστικούς κατ' Άριστοτέλη και ως μυστικούς ή διαισθητικούς, όπως συνηθίζουν νά τούς όνομάζουν σήμερα. Καί οι δύο αυτές κατηγορίες, πρέπει νά αναγνωρίσουμε, εϊλικρινά, προσπαθούν νά πλησιάσουν, νά γνωρίσουν και νά κατακτήσουν την αλήθεια. Όμως, ή κάθε μία άπ' αυτές, μεταχειρίζεται δικό της τρόπο και ακολουθεϊ άλλο δρόμο.

Οί λογιστικοί, έμπνέονται και καθοδηγούνται από τίς αρχές της Νοησιακής και της Αίσθησιακής Φιλοσοφίας, ή όποία στηρίζει την άπόκτηση τών γνώσεων άποκλειστικά και μόνον στην ικανότητα τών πέντε αίσθήσεων και στην δύναμη του Νοῦ. Καί οι Έπιστήμες οι θετικές στά ίδια βάθρα θεμελιώνουν τά πορίσματά τους. Άντλούν δέ τό κύρος και την γοητεία τους από τό πείραμα και την άπόδειξη.

Έτσι, οι λογιστικοί κινούνται άνετα και βρίσκουν εύκολα και άφθονα τά μέσα της κατάρτισέως τους στά συγγράμματα, στά άνώτατα εκπαιδευτήρια, στίς διάφορες ποικίλες Σχολές. Η άπλή έπιθυμία τους για μόρφωση ικανοποιείται εύκολα.

Οί μυστικοί ακολουθούν την Έσωτερική λεγόμενη Φιλοσοφία, ή όποία ως μέσον άποκτήσεως της Γνώσεως παραδέχεται τίς ψυχικές δυνάμεις πού φωλιάζουν μέσα στον πυρήνα της ανθρώπινης ύποστάσεως. Αυτές όμως στους περισσότερους ανθρώπους βρίσκονται σέ λανθάνουσα κατάσταση, για νά εκδηλωθούν δέ και νά αναπτυχθούν άπαιτούνται όρισμένοι όροι και κατάλληλες συνθήκες.

Ένώ όμως οι λογιστικοί βρίσκουν εύκολα και άφθονα τά μέσα για την επίδοσή τους, οι μυστικοί, αντίθετα, έχουν περιορισμένα και δυσεύρετα τά μέσα για την κατάρτισή τους.

Σπάνια είναι σήμερα τά σοβαρά συγγράμματα τά ασχολούμενα μέ τόν Έσωτερισμό. Όσα δέ σοβαρά άπ' αυτά κυκλοφορούν είναι γραμμένα σέ συμβολική και άλληγορική γλώσσα. Τά περισσότερα είναι ίνδικής προελεύσεως, άμφιβόλου, κατ' έμέ, αξίας. Τά τελευταία προέρχονται από δύο φιλοσοφικά συστήματα: του Σαγκύα και τών Βεντάντα.

Αυτά κυρίως διδάσκουν -όσα τουλάχιστον έχουν μεταφρασθῇ στην έλληνική- την αυτοκυριαρχία και την εκδήλωση δυνάμεων από τόν άνθρωπο για νά καταπλήσσουν και νά φθάνουν στην θαυματοποιία. Υποδεικνύουν μεθόδους άτομικών άσκήσεων για την άπόκτηση τών ικανοτήτων αυτών, οι όποιες συχνά αποβαίνουν επικίνδυνες και όλέθριες για τούς άσκουμένους εάν δέν παρακολουθούνται από πεπειραμένους Διδασκάλους.

Θά έλάμβανα τό θάρρος για κείνους πού ρέπουν πρós τόν έσωτερισμό νά τούς συστήσω για ν' άποκτήσουν μετά λόγου την αυτοκυριαρχία, νά στραφούν στους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και φιλοσόφους. Η άπάθεια και ή άταραξία διδάσκονται στά σωζόμενα τών Στωικών. Τό θαυματοργό σύγγραμμα, γραμμένο στην έλληνική, του Μάρκου Αῤρηλίου "Τά εις έαυτόν" είναι τό άνεκτίμητο έφόδιο για κάθε στοχαστή. Τό "Επικήτου Έγχειρίδιον" πρέπει νά είναι τό Έγκόλπιο του κάθε μυστικού.

Τά σωζόμενα τών Πυθαγορείων άποτελούν τό Α και τό Ω τών μυστικών. Ό αυτοέλεγχος "Τί ειπον, τί έκαμα, τί παρέλειψα νά πράξω;" στον όποιον υπεβάλλοντο οι Πυθαγόρειοι, είναι ή άπαρχή της στροφής πρós την έσωτερική μας ύπόσταση. Είναι ή άπαρχή της ένδοσκοπήσεως, πού μιά μέρα είναι δυνατόν νά φθάσῃ και στον μυστικό εκείνο διάλογο πού θά άποβῇ ο οδηγός και ο καλύτερος εκπαιδευτής μας. Άπό κεί μέσα θά άκουσθῇ ή βροντερή φωνή της σιγῆς πού θά φωτίσῃ τόν Νοῦ μας.

Οί μυστικοί, όμως, από τότε πού σίγησαν τά Μυστήρια, πού έδρασαν τόσο θετικά στην χώρα μας και άνέδειξαν τούς Σοφούς και τούς ύπέροχους

μύστες, έχασαν τὰ ἀσφαλῆ κέντρα ὅπου «βρῆκαν» ἄφθονα τὰ μέσα γιὰ τὴν ικανοποίηση τῆς ροπῆς πού αἰσθάνονταν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς Ἑσωτερικῆς τους ἰσορροπίας. Βέβαια σήμερα λειτουργοῦν κλειστές μυστικές ὁργανώσεις καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀκολουθοῦν τὴν παράδοση τῆς Ἑσωτερικῆς φιλοσοφίας. Δυστυχῶς ὅμως, αὐτὰ τὰ μυστικά κέντρα έχασαν τὴν ἀκτινοβολία καὶ τὴν θερμὴ τῆς ἱερᾶς Ἑστίας πού ἄλλοτε κατέκαιε τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἐφώτιζε καὶ μετεμόρφωνε τοὺς εἰς αὐτὰ φοιτοῦντες σέ ἀγνοῦς μύστες καὶ σέ φωτοδότες τῆς ἀμυήτου κοινωνίας. Ἡ ἀκτινοβολία τους δὲν ξεπερνάει τὴν ἀκτινοβολία τῆς κανδήλας πού ἀνάβει μέ λουμίνια ἀπὸ χόρτο. Εἶναι ἀπλές πυγολαμπίδες!

Ἀλλὰ ἐάν τηρηθοῦν οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους ὁ κῆρυξ τῶν Ἑλευσινίων διέγραψε στὴν πρόρρησή του κατὰ τὴν σύναξη τῆς πομπῆς ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα στὴν Ἑλευσίνα, γιατί νὰ μὴ λειτουργήσουν καὶ σήμερα Ἑσωτερικοὶ Κύκλοι, στοὺς ὁποίους οἱ μυστικοὶ θὰ εὗρισκαν τὸ ψυχικὸ τους καταφύγιο; Καὶ ἡ πρόρρηση ἐκείνη ἔλεγε: «*Ἀς ἀπέλθῃ ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει καθαρὰς χεῖρας καὶ τὴν φωνὴν ἀξύνετον*» (δηλαδὴ ὁ φαflatας).

Ἀλλὰ ἐφιστῶ τὴν προσοχή στοὺς ἐξῆς ἄτοπο γιὰ κάθε ἐρευνητὴ: Ἐάν οἱ στοχαστὲς κατέχωνται ἀπὸ τὴν τυφλὴ πίστη καὶ τὴν προσήλωση στοὺς ἀλάθητο τῶν μεθόδων πού ἀκολουθοῦν, ἡ μονομέρειά τους θὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ἀσφαλῆστατα σέ ψυχικὸ καὶ διανοητικὸ ἀδιέξοδο. Ὁ ἀντικειμενικὸς τους σκοπὸς, πού εἶναι ἡ κατάκτηση τῆς ἀλήθειας, θὰ ἀπομακρύνεται συνεχῶς.

Τὰ κενὰ πού θὰ συναντοῦν στίς ἀτομικὲς ἐρευνές τους, οἱ ἀπορίες, οἱ ἐσωτερικὲς ἀνησυχίες, τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ προβλήματα πού θὰ παρουσιάζονται σέ κάθε τους βῆμα, εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ ικανοποιοῦνται πλήρως. Τότε, ἡ ἀμφιβολία, ὁ σκεπτικισμὸς καὶ οἱ ἀνάγκες μιᾶς ὁποσδήποτε ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας θὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἢ στὸν ἀγνωστικισμὸ ἢ στοὺς Δόγμα. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ διανοητικὰ νοσήματα εἶναι ὁλέθρια καὶ ἀνασχετικά τῆς ἐξελιξέως τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τάφος τοῦ στοχαστοῦ πού ἀντὶ νὰ διαλογίζεται, θὰ πιστεύῃ καὶ ἀντὶ νὰ ἀκτινοβολῇ φῶς, θὰ καταντήσῃ ἄρνηση σκοτεινῆς, αὐτόχειρας γιὰ τὸν ἐαυτό του, καταστρεπτικὸς γιὰ τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ στίς ἐπιδόσεις αὐτὲς χρειάζεται ὁ φωτισμένος Διδάσκαλος καὶ στενὴ καὶ εὐκρινὴς συνεργασία μέ τοὺς ὁμοϊδεάτες.

Ἀλλὰ ἴσως μέ ἐρωτήσετε: Μᾶς θέτεις σ' ἓνα δίλημμα. Δὲν μπορεῖς νὰ μᾶς βγάλῃς ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀδιέξοδο; Ἐγώ, ὄχι. Εἶμαι καὶ ἐγώ ἓνας ἀπλὸς θνητός, ἓνας ἀπλὸς ἐρευνητής. Σᾶς προσκομίζω πάντοτε τὰ

πορίσματα τῶν σοφωτέρων μου πού ἔτυχε νὰ γνωρίσω ἢ νὰ διαβάσω.

Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ λένε: «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος θέτῃ ἓνα σκοπὸ στὴν ζωὴ του πρέπει μέ καθαρότητα καὶ σαφήνεια νὰ καθορίσῃ αὐτὸν τὸν σκοπὸ. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ καλὰ ὅτι ὁ διαλογισμὸς του ἔχει δημιουργικὴ καὶ ἐλκτικὴ δύναμη τὴν ὁποία πρέπει νὰ χαλιναγωγῇ καὶ νὰ κατευθύνῃ σέ ὅποιο σημεῖο αὐτὸς θέλει. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα αὐτοδύναμο καὶ αὐτεξούσιο δυναμικὸ ἐγώ. Ἔχει δικαίωμα νὰ προοδεύῃ καὶ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προσπάθεια αὐτῇ. Διότι ἡ φύση τοῦ ἔχει δώσει τὸ δικαίωμα νὰ φθάσῃ στὴν τελειότητα, νὰ ἀναδειχθῇ Θεός, προσωπικὸς Λόγος. Μόνον ἡ ἀγνοία του, οἱ ἀδυναμίες του, ἡ ὀκνηρία τῆς σκέψεώς του καὶ ἡ ἀτονία τῆς βουλήσεώς του θὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ φθάσῃ ἐκεῖ πού τὸν προορίζει ἡ Θεία Νομοτέλεια». Γι' αὐτὸ ἀποβαίνει πρωταρχικὸ μέλημα τὸ ξερρίζωμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἀδυναμιῶν -ἀπαιτεῖται ἡ κάθαρσις.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐρωτῶ: Οἱ στοχαστὲς μας, Λογιστικοὶ ἢ Μυστικοὶ, ἔχουν καθορίσει τὸν σκοπὸ τους; Μᾶς ἔδωσαν ἓνα ὅρισμό τοῦ τί εἶναι ἡ ἀλήθεια; Ἔχουν σαφὴ ἰδέα τοῦ ἀντικειμένου πού ζητοῦν νὰ συλλάβουν;

Δυστυχῶς τὰ συγγράμματα πολλῶν φιλοσόφων, συγχρόνων καὶ παλαιῶν, φανερώουν τὴν πεποίθησή τους ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι προσιτὴ στὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἓνα δέος γιὰ τὴν ἐνατένιση τῆς ἀλήθειας. Οἱ δὲ θεολόγοι χριστιανοὶ φθάσανε, ἐρμηνεύοντες τὴν ἀπάντηση τοῦ Ἰησοῦ στὴν ἐρώτησι: «*Τί ἐστὶ ἀλήθεια; ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια*», νὰ ποῦν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εὐρέθῃ σέ ἀδυναμία νὰ καθορίσῃ καὶ αὐτὸς τί εἶναι ἀλήθεια καὶ εἶπε αὐτὰ πού εἶπε. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἔτσι ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ καὶ θὰ τὸ ἀναπτύξουμε παρακάτω.

Θὰ σᾶς ἀναφέρω τί γράφει κάποιος συγγραφέας γιὰ ἓνα σύγχρονο φιλόσοφο, ὁ ὁποῖος ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὄν ἔλεγε: «*Πάτερ, ἐάν κρατῇς τὴν ἀλήθεια εἰς τὴν δεξιὰ σου καὶ τὴν ἰκανότητα τῆς ἐρεύνης εἰς τὴν ἀριστεράν σου, δώσε μου τὴν τελευταία, διότι ἡ ἀλήθεια ἀνήκει μόνο εἰς Σέ*».

Καὶ ἄλλος ἐπαναλαμβάνει τὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀλλοιωμένο: «*Ὁ Σατάν κατεῖχε τὴν ἀλήθεια στὸν οὐρανὸ χαραγμένη σέ ἓνα καθρέπτη. Γιὰ νὰ φέρῃ σύγχυση στοὺς ἀνθρώπους πέταξε τὸν καθρέπτη στὴν γῆ πού φυσικὰ ἐγινε χίλια κομμάτια. Κάθε ἄνθρωπος πού βρίσκει ἓνα κομμάτι καὶ βλέπει μέσα τὸν ἐαυτό του, νομίζει ὅτι εὗρηκε ὅλη τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ κατέχει ἓνα μέρος τῆς ἀλήθειας*». Ἀλλὰ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς συνεργαζόμενοι πρέπει νὰ μαζέψουν τὰ κομμάτια τῆς ἀλήθειας νὰ τὰ συγκολλήσουν γιὰ νὰ βροῦν ὅλο-

κληρωμένη τὴν ἀλήθεια. Τοῦτο εἶναι πολὺ διαφορετικὸ.

Τώρα ἂς δοῦμε τί λένε οἱ σοφοὶ πού γνωρίσαμε καὶ διαβάσαμε.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ Γνώση. «*Γνώση ἀλάθητη*», αὐτὸ σημαίνει ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως. Ἀπὸ τὸ στερητικὸ Α καὶ τὸ λανθάνομαι. Ἀλλὰ τίνοος πράγματος Γνώση; Γνώση τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν Νόμων τῆς Φύσεως. Γνώση τῶν μορφῶν καὶ τῶν συνειδήσεων. Γνώση τῆς προελεύσεώς τους καὶ τῆς συνθέσεώς τους. Γνώση τῶν γνωρισμάτων τους, τῶν ιδιοτήτων τους, τῶν ἐνεργειῶν τους. Νομίζω ὅτι εἶναι ἓνας ὁλοκληρωμένος ὁρισμὸς πού ικανοποιεῖ καὶ τὸν πιὸ απαιτητικὸ ἐρευνητὴ.

Τώρα ἂς δοῦμε ποιά μέσα διαθέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ὁλοκληρωμένης αὐτῆς Γνώσεως. Ἐδῶ πρέπει νὰ συγκεράσουμε τὰ μέσα πού μεταχειρίζονται χωριστὰ οἱ Λογιστικοὶ καὶ οἱ Μυστικοί.

Οἱ πέντε αἰσθήσεις καὶ ὁ Νοῦς ἀνήκουν στό ἐνεργητικὸ μέσο πού διαθέτει ἡ συνείδηση καὶ πού εἶναι ἡ Ἑσωτερικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ εἶναι τὸ κινεῖν, τὸ δίδον ζωὴ, ἐνέργεια, γνωστικὴ ἰκανότητα στὴν μορφή πού λέγεται ἄνθρωπος. Συνεπῶς χρειάζεται συλλειτουργία αἰσθήσεων, Νοῦ, ψυχῆς.

Ἡ συνείδηση ἢ ψυχὴ ἔχει ἓνα πλουσιώτατο ἀπόθεμα γνώσεων καὶ ἰκανοτήτων, τίς ὁποῖες ἀπέκτησε ἀπὸ διάφορες διαβιώσεις πού πέρασε ἀπὸ τὴν κλίμακα τῆς ζωῆς. Οἱ σύγχρονοι ψυχαναλυτὲς τίς χαρακτηρίζουν σάν ὑποσυνείδητο καὶ τὸ περιορίζουν οἱ περισσότεροι στό περίφημο «*λίμπιντο*», δηλαδὴ στίς ἀπωθημένες ἐπιθυμίες. Στὸ κατώφλι ὅμως τῆς συνειδήσεως βρίσκονται ὑπνωτισμένες γνώσεις καὶ δυνάμεις, πού περιμένουν τὴν εὐλογημένη πνοή πού θὰ τίς ἀφυπνίσῃ γιὰ νὰ μᾶς φωτίσουν τὸ παρελθόν πού ἔχουμε διανύσει καὶ νὰ μᾶς μιλήσουν ἢ νὰ μᾶς ψιθυρίσουν κάτι γι' αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ ἀγνωστο πού μᾶς διαφεύγει, ἀλλὰ ὥστόσο εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ψυχῆς ἐνός ἐκάστου ἀπὸ ἐμᾶς. Αὐτὲς ὅμως βρίσκονται σέ λανθάνουσα κατάσταση στὸν κοινὸ ἄνθρωπο. Γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν χρειάζονται ὁρισμένες συνθήκες καὶ εἰδικοί ὅροι. Πρὸ παντός χρειάζεται ἀρμονικὴ συλλειτουργία ὁργανισμοῦ καὶ ψυχῆς.

Τοῦτο κατόρθωσαν οἱ πραγματικοὶ μύστες ὅταν ἀκολουθοῦσαν τοὺς βιονομικοὺς κανόνες μιᾶς μυσταγωγικῆς ζωῆς. Ποῖο ἦσαν αὐτοὶ οἱ Κανόνες; Θὰ τοὺς ἀναπτύξουμε σέ προσεχῇ μελέτη.

Σήμερα τοῦτο μποροῦμε νὰ τονίσουμε: Ὅτι σύμφωνα μέ τὴν κοσμοθεωρία τῶν Ἑσωτερικῶν Σχολῶν ἡ ἀνθρώπινη ὑπόσταση (συνείδηση καὶ μορφή) προήλθε καὶ σύγκειται ἀπὸ τίς οὐσίες πού

συνθέτουν τὴν ὅλη φύση. Ἡ Φύση διέπεται ἀπὸ Νόμους. Ὁ βασικὸς τῆς Νόμος εἶναι ἡ ἀρμονία, ἡ ὁποία διακανονίζει τίς μεταξύ οὐσιῶν, μορφῶν καὶ συνειδήσεων σχέσεις, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀενάου ἐξελιξέως, μεταμορφώσεως, τελειοποιήσεως καὶ θεοποιήσεως αὐτῶν, διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως καὶ τοῦ ἔρωτος.

Τοῦτον τὸν Νόμο πρέπει νὰ ἐκδηλώσῃ κάθε συνείδηση σάν δικὸς τῆς Νόμο γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πλησιάσῃ καὶ γνωρίσῃ τὴν Ἀλήθεια. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἡ Ἀλήθεια, ὑπενόει ὅτι εἶχε ἐκδηλώσει ὡς Νόμο τῆς ψυχῆς τοῦ τὴν ἀρμονία καὶ αὐτὴν ἐδίδαξε καὶ ἐξελαΐκευσε μέ τὸ κήρυγμα τῆς καθολικῆς ἀγάπης. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀγάπησε τὸ Πᾶν καὶ εἶχε ἀφομοιωθῇ μέ τὸν Πατέρα, δηλαδὴ μέ τὴν Δύναμη ἐκείνη πού ἔχει τὴν πλαστικὴ ἰκανότητα νὰ συνθέτῃ καὶ νὰ ἐξελίσῃ τὸ Πᾶν. «*Εγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐν ἐσμέν*», ἔλεγε. Καὶ ἐπομένως κατεῖχε τὴν ὁλοκληρωμένη ἀλήθεια, τὴν Γνώση, διότι εἶχε ἀφομοιωθῇ μέ τὸ Πᾶν, ἐγνώριζε καὶ ἀκολουθοῦσε τοὺς Νόμους τοῦ Παντός. Ἡ πραγματικὴ ἔννοια τῆς ἀπαντήσεώς του ἦταν: Πράξατε ὅ,τι πράττω γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἀλήθεια.

Ἀλλὰ οἱ Ἑσωτερικοὶ Κύκλοι ἔθεταν ὡς ὅρο γιὰ τὴν εἴσοδο εἰς αὐτοὺς τὴν Ἠθικὴ κατάσταση τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτοὺς γιὰ νὰ μεταδώσουν τὴν Γνώση, τὴν Ἀλήθεια πού κατεῖχαν. Ἐπομένως Ἠθικὴ καὶ Γνώση εἶναι ἀλληλένδετες ἔννοιες γιὰ τοὺς Ἑσωτερικοὺς. Ἀρετὴ καὶ Σοφία εἶναι ἀχώριστες ιδιότητες τοῦ πραγματικοῦ Μύστου.

Θὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τί ἐπίστευαν δύο μεγάλοι Σοφοὶ καὶ τί ὑπεδείκνυαν γιὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴ τῆς αὐτομυητικῆς. Ὁ βαθυστόχαστος Ἡράκλειτος ἔλεγε: «*Διζήσασθαι* (ἐρευνήσατε, ἀναζητήσατε) αὐτόν καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἐαυτοῦ». Ὁ δὲ Μάρκος Αὐρήλιος ἐδίδασκε: «*Σκάπτε μέσα σου ὅσον περισσότερον σκάπτεις τό ἐνδον σου, τόσον περισσότερον ἀναβλύζει φῶς*».

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ σωστός δρόμος γιὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς στοχαστὲς γιὰ νὰ βροῦν τὴν Ἀλήθεια.

Τὸ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ σᾶς προτείνει νὰ διαβάσετε τὰ σχετικά μέ τὴν αὐτομυητικὴ βιβλία:

Ἀ. Ἀδριανόπουλου: **ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ**

Ἰ. Βασιλῆ: **ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ**

Π. Δρακούλη: **ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ**

ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ

Ἰεροκλέους: **ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ**

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

Σ. Νάγου: **Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ**

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ

1. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ ρητορική μεγαλοστομία τῶν ἐπετείων ΔΕΝ ὑπηρετεῖ πλέον τὴν ἐθνική μνήμη. Ἄλλο εἶδος αὐτογνωσίας καὶ «συγκριτικῆς αὐτοκριτικῆς» (τό τότε καὶ τό τώρα) ἀπαιτοῦνται.

Ἔτσι δὲν μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ἐτοίμασα ἓνα «πανηγυρικό» -δὲν εἶμαστε πιά γιὰ πανηγυρισμούς. Θὰ ἐπωφεληθῶ ὅμως ἀπ' αὐτὴν τὴν τιμητική γιὰ μένα εὐκαιρία, γιὰ νὰ μοιραστῶ μαζί σας μερικές σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴν πνευματική προπαρασκευή τοῦ Μεγάλου Σηκωμοῦ τοῦ '21. Θὰ προσπαθῶ δὲ νὰ τό κάμω μέσα σὲ λίγες σελίδες. Ὑπομνήσεις θὰ εἶναι μόνο -κι ὄχι καμμία ἀνάλυση. Ἐχω ἄλλωστε ἀφιερῶσει γιὰ τό θέμα ἓνα ὁλόκληρο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου μου «Οἱ Συνιστώσες τῆς Ἐλευθερίας» (Ἀλκαῖος, Ἀθήνα, 1974).

2. ΓΙΑΤΙ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ» ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Θὰ ξεκινήσω λοιπὸν ἀπὸ τό δεδομένο ὅτι πίσω ἀπὸ κάθε συλλογική καὶ μακρόχρονη ΠΡΑΞΗ, βρίσκεται πάντα μία ΣΚΕΨΗ. Μία πνευματική κοινὴ ἀποδοχή -ἓνα ἰδεολόγημα θὰ λέγαμε μέ σημερινή ὀρολογία. Διότι προπαρασκευή ἦταν καὶ ἡ ἐνοπλὴ προπαίδεια τῶν Κλεφτῶν ἢ ἡ ἐπαγγελματική ἀσκηση τῶν πληρωμάτων τοῦ ἐμπορικοῦ ὑδραῖκου στόλου. Μόνες τους ὅμως ΔΕΝ ἔφταναν γιὰ νὰ προκαλέσουν τὸν Σηκωμό. Ἄλλωστε, ἀπελευθερωτικά ΚΙΝΗΜΑΤΑ δὲν ἐπαψαν ποτέ νὰ γίνωνται στὴν Ἑλλάδα, κατὰ διαστήματα, ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Πόλεως καὶ ὕστερα. Ὅλα ὅμως, ἢ ἦσαν ξενοκίνητα ἢ εἶχαν ἓνα ἐμφανῶς τοπικό χαρακτήρα. Οὐδέποτε εἶχε ὁργανωθῇ ὅτιδήποτε ἀπὸ δυνάμεις ἀποκλειστικά ἐλληνικές καὶ συγχρόνως σὲ κλίμακα πανελλήνια, ἀπὸ τό Βουκουρέστι ὡς τό Ταϊνάρο.

Οὐδέποτε δηλαδὴ εἶχε ὁργανωθῇ μία ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ. Μία τέτοια κίνηση ἀπαιτοῦσε δύο τουλάχιστον προϋποθέσεις: Μία κοινὴ ἐνθουσιώδη ἰδέα καὶ μία μακρόχρονη μεθοδικὴ προετοιμασία. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀπαιτοῦσε μία ὑψηλότερη πολιτιστική στάθμη (μόρφωση, ἐπαφή μέ τίς νέες ἰδέες, ἐμπνευση κ.λπ.) καὶ πλουσιώτερες τεχνικές δυνατότητες (π.χ. τυπογραφία, ὁργανωτικὴ πείρα κ.λπ.).

Καὶ φαίνεται ὅτι αὐτές οἱ συγκυρίες ὥρμασαν στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Διότι, ἐνῶ ἡ αἰτία παρέμενε γιὰ αἰῶνες σταθερὴ (τό μῖσος γιὰ τὸν Δυνάστη), μόνον στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος ὁργανώθηκε ἓνας πανελλήνιος Ξεσηκωμός. Ἦσαν δὲ τόσο ὥριμες οἱ συνθήκες, ὥστε ἡ Ἐπανάσταση ἀρχισε ὑπὸ τίς πύλεις ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ πολιτικές συνθήκες στὴν Εὐρώπη (Ἱερὴ Συμμαχία κ.λπ.).

Τί ἦταν λοιπὸν «ἐκεῖνο» πού ἔφερε αὐτὴν τὴν ὥριμανση;

Θὰ ὑποστηρίξω ὅτι ἐδῶ ἀκριβῶς ἐπαιξαν τὸν καταλυτικὸ ρόλο αὐτές πού ὀνόμασα ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ καταβολές τοῦ '21.

3. Ο ΘΕΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ποιές λοιπὸν θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι αὐτές οἱ καταλυτικὲς πνευματικὲς καταβολές;

Ἡ πρώτη συνιστῶσα τέτοιας κατηγορίας τὴν ὁποία συναντᾶμε μπροστὰ μας, εἶναι βέβαια ἡ θρησκευτικὴ δύναμη τῆς Ὁρθοδοξίας.

Δὲν λέω τῆς «Ἐκκλησίας» ὡς θεσμοῦ, γιατί τό θέμα εὐκόλα προσφέρεται σέ παρερμηνεῖες, μῆς καὶ ἡ Ἐκκλησία ἦταν φορτωμένη καὶ μέ τὸν ἐξισορροπητικό ρόλο τῆς ἐπίσημης ἐπαφῆς μέ τὸν Δυνάστη.

Ἡ Ὁρθοδοξία λοιπὸν, δύναμη πνευματική, ἔθαλπε τὴν διαφοροποίηση ἀπὸ τὸν Τοῦρκο (στό θρήσκευμα καὶ στὴν γλῶσσα), ἔπαιρνε ἐκπαιδευτικὲς πρωτοβουλίες (ἀκόμα καὶ τυπογραφεῖα ἱδρύε σέ τουρκοκρατούμενες πόλεις) ἐτοιμάζοντας ἔτσι τὴν ὑποδομὴ γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ τὴν κυκλοφορία τῶν ιδεῶν.

Ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, ἡ Ὁρθοδοξία (πολύτιμο καὶ ἀναμφισβήτητο δεδομένο γιὰ τὴν συντήρηση τῆς Ἐθνικότητας) δὲν μπορούσε νὰ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ἐπανάσταση.

4. ἈΛΛΕΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντοπίσουμε τίς ἄλλες, πολὺ σημαντικὲς (πνευματικῆς κατηγορίας) δυνάμεις πού παρασκεύασαν τό μέγιστο ἐκεῖνο πολιτικὸ γεγονός τῆς Βαλκανικῆς.

Μία ἐμπειρική ἱστορικὴ ἀναζήτηση ἐπιτρέπει νὰ διακρίνουμε ὀρισμένα ρεύματα -συστατικά τῆς Ἐπαναστάσεως.

Πράγματι, μία ἐθνικὴ Ἐπανάσταση προϋποθέτει: α) μία κορύφωση στὴν αἴσθηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας, καὶ β) ἓνα θερμὸ ἔρωτα γιὰ πολιτικὴ ἐλευθερία.

Καὶ ἂς δοῦμε πρῶτα ἀπὸ πῶς κοντὰ, αὐτό πού λέμε «ἐθνικὴ συνείδηση».

Καὶ ἐπειδὴ εἶχε δίκιο ὁ Σολωμός («τό ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ ἐθνικόν ὅ,τι εἶναι ἀληθές»), ἔχει βασικὴ σημασία νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐθνικὴ συνείδηση (μέ τό πολιτικὸ νόημα τοῦ ὅρου) φούντωνε ΣΤΑΔΙΑΚΑ μόνον, ἀπὸ τοὺς ὕστερους βυζαντινοὺς χρόνους μέχρι τὸν 18ο αἰῶνα. Κάθε τι λοιπὸν πού δυνάμωνε τὴν ἐθνικὴ-πολιτικὴ συνείδηση τῶν Γραικῶν, λογικὸ εἶναι νὰ τό συγκαταλέξουμε στὰ παρασκευαστικά τῆς Ἐπαναστάσεως φαινόμενα τὰ ὁποῖα ἀναζητοῦμε: Ἡ Ἀναγέννηση τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψεως κατὰ τὸν 17ο καὶ τὸν 18ο αἰῶνα, τό ἀπλῶμα τῶν Σχολείων καὶ τῆς Τυπογραφίας, καθὼς καὶ τό φούντωμα τῆς Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης. Αὐτά συνιστοῦν πράγματι φαινόμενα καθολικῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ.

Ἐξ ἄλλου, γύρω στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος, ὅλη ἡ Εὐρώπη ἀναρριπίζεται ἀπὸ μία καθολικώτερη ἀντίληψη γιὰ Ἐλευθερία.

Τὴν Ἐλευθερία-Συνισταμένη πολλῶν ἐπὶ μέρους ἐλευθεριῶν: τὴν θρησκευτικὴ ἐλευθερία, τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου, τὴν ἐλευθερία τῶν μετακινήσεων καὶ τῆς ἐργασίας, τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, κ.λπ. Ἡ συνειδητοποίηση αὐτῆς τῆς καθολικώτερης καὶ ἐνιαίας φύσεως τῆς Ἐλευθερίας, ὅπως κρυσταλλώθηκε στὸν Εὐρωπαϊκὸ Διαφωτισμό, διηγήθηκε γρήγορα στίς ἐλληνικὲς χῶρες (σταδιακά, ἀπὸ τὴν περιφέρεια πρὸς τό κέντρο), καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ τῆς ἀποδώσουμε ἓνα σημαντικό μερίδιο στὴν πνευματικὴ παρασκευὴ τῆς ἐθνεγεργίας πού ἱχνηλατοῦμε. Πρέπει λοιπὸν νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν οἱ Ἕλληνες φιλελεύθεροι τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ξένοι φιλελεύθεροι ἐξόριστοι στὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ Ἑταιρισμοῦ.

5. Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Μετά τὴν Ἄλωση, οἱ ὑλικὲς καταστροφές καὶ ἡ ἀποστράγγιση τῶν ἐγκεφάλων πρὸς τὴν Δύση, εἰσάγαν τὴν Ἑλληνικὴ Σκέψη ἐπὶ ἓνα-δύο αἰῶνες. Ἡ Ἑλληνικὴ φωνὴ θὰ ξανακουστῇ δυνατὰ, μόνον μετὰ τό 1600. Εἶναι μία πνευματικὴ ἀναβίωση τεράστιας σημασίας.

Πρόκειται γιὰ μία ἐντονη στροφή πρὸς τίς ΘΕΤΙΚΕΣ ἐπιστῆμες, φαινόμενο σημαντικό γιὰ τοὺς ἐθνεγεργικούς σκοπούς πού μᾶς ἀπασχολοῦν. Ὁ ἐπιστημονικός λόγος, χωρὶς θεολογικὲς δεσμεύσεις, ἐθεμελίωσε ἓνα ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ. Τό ἰδεῶδες τῆς ἀγιότητος ἔδινε βαθμιαία τὴν θέση του στὴν «κατὰ κόσμον πλήρωση», πρῶτο σκαλοπάτι γιὰ τὴν ἐμπρακτὴ ἀπαίτηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παρακολουθήστε τὸν Θεόφιλο Κορυδαλλέα, μαθητὴ τοῦ Γαλιλαίου, νὰ γυρίζῃ στό χωριὸ πού λεγόταν Ἀθήνα (στό 1615) νὰ διδάξῃ Φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ Ἀστρονομία καὶ Γεωγραφία. Δεῖτε τὸν Βικέντιο Δαμόδο γύρω στὰ 1700 νὰ γράφῃ ποταμὸ βιβλίων (ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα «Φυσικὴ, γενικὴ καὶ μερικήν») καὶ νὰ μιλάῃ γιὰ ἐπιστῆμη πρακτικὴ. Τὸν Μεθόδιο Ἀνδρακίτη μέ τό βιβλίον «Ὁδὸς Μαθηματικῆς» (Βενετία, 1749). (Θὰ τὸν ἀφορίσῃ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπειδὴ κήρυξε τὴν αὐτονομία τῆς φιλοσοφίας, ἐνῶ ἦταν θερμότερος χριστιανός). Καὶ ἂς δοῦμε τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη: Τὰ Γιάννενα, ἡ Ἀθωνίτις Ἀκαδημία καὶ ἡ Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία θὰ ἤχουν γιὰ ἓναν αἰῶνα ἀπὸ τὸν λόγο του.

Ἐνα τεράστιο μεταφραστικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο (Λογικὴ, Φιλοσοφία, Μαθηματικά, Φυσικὴ) ἀνοίγει πέ- ρασμα στὸν ἄνεμο τοῦ Διαφωτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ φωτισμένος δημοτικισμὸς τοῦ Καταρτζῆ στό Βουκου-

ρέστι, θὰ συνιστᾷ μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ στροφή πρὸς τὸν ΛΑΟ. Ὄταν ὁ Ρήγας τυπῶνῃ στὴν Βιέννη (1790) τό «Φυσικὴς ἀπάνθισμα, διὰ τοὺς ἀγχίνους καὶ φιλομαθεῖς Ἕλληνας», διακηρύσσει συγχρόνως στὸν πρόλογο πῶς «δὲν εὐχαριστήθην μόνον ἀπλῶς νὰ θρηνησῶ τὴν κατάστασι τοῦ Γένους μου, ἀλλὰ καὶ συνδρομὴν νὰ ἐπιφέρω ἐπάσχισα ὥστε νὰ ἀναλάβῃ τό πεπτωκὸς Ἑλληνικὸν Γένος».

Τώρα πιά, οἱ Ἕλληνες λόγιοι δὲν εἶναι ἀπλῶς πνευματικοὶ παρασκευαστές, ἀλλὰ εἶναι ρητὰ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΙ τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ Ρήγας τό κάνει μέσα σ' ἓνα βιβλίον Φυσικῆς -καὶ εἶναι ἐντυπωσιακὸ αὐτό τό φαινόμενο. Αὐτὴ ἡ καινούργια παράδοση θὰ βρῇ στό πρόσωπο τοῦ Βενιαμίν τοῦ Λεσβίου τὴν ὁλοκλήρωσή της: Μαθηματικός καὶ λόγιος, πολιτικός καὶ ἀγωνιστής ἀργότερα, ὁ Βενιαμίν θὰ γίνῃ ὁ ζωντανὸς κρῖκος τῆς νεοελληνικῆς ἐπιστῆμης μέ τὸν Ξεσηκωμό. Θὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τῆς «ρητορικῆς καὶ ποιοτικῆς ἐπιπολαιότητας» στὴν Ἀριθμητικὴ του (Βιέννη 1818), καὶ κατὰ τῶν Τοῦρκων μέ τὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία (Ἰάσιον 1819) καὶ θὰ τὸν βροῦμε μέσα στὴν Πελοποννησιακὴ Γερουσία στὰ 1821. Θὰ γίνῃ δηλαδὴ τό πῶς ὁλοκληρωμένο πρό- τυπο τοῦ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ἐπιστήμονος.

Ὁ ἴδιος ὁ φωτισμένος (ἀλλὰ πῶς ἄτολμος) Κοραῆς, στό ἐρώτημα πότε θὰ γίνῃ ἡ Ἐπανάσταση ἀπαντοῦσε «ὅταν ἤθελαν εὐρεθῇ ὠριμώτεροι οἱ καρποὶ τῆς Χίου καὶ τῶν Κυδωνιῶν» (τῶν Ἀκαδημιῶν τους δηλαδὴ), «καὶ πλειότερος ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδάζοντων εἰς τὴν Εὐρώπην νέων». Καὶ εἶχε δίκαιο. Ἀλλὰ ὅλα ταῦτα εἶχαν ἤδη συντελεσθῇ, πρὶν τό ἀντιληφθῇ ὁ Κοραῆς... Ὅσο πλησιάζουμε στό 1820, τὰ Ἀνώτερα Σχολεῖα φούντωναν καὶ πληθαίνουν: Χίος, Κυδωνιές (στὴν Σμύρνη), Ἄθως, Γιάννενα, Ζαγορά, Καστοριά, Βέροια, Θεσσαλονίκη, Μέτσοβο, Τρίκαλα, Λάρισα, Τύρναβος, Μηλιές, Ἀνδριανούπολη, Κωνσταντινούπολη, Ἀθήνα, Πάτμος, Κέρκυρα -μία ἐπιδημία Παιδείας, ἓνα προγεφύρωμα Ἐλευθερίας δηλαδὴ.

6. Η ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΛΕΟΥΣ

Παράλληλα μέ τὴν στροφή πρὸς τὴν φιλοσοφία καὶ τίς θετικὲς ἐπιστῆμες, ἓνα ἄλλο ρεῦμα εἶναι σημαντικό γιὰ τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἐδῶ: Ἡ ἀπο- ενοχοποίηση τοῦ «εἰδωλολατρικοῦ» ἐλληνικοῦ παρελθόντος, καὶ ἡ οἰκείωση τῆς πλατειᾶς μάζας μέ τό ἐνδοξο παρελθόν τῶν προγόνων. Μία οἰκείωση πού βάθυνε τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, προσέθεσε περήφανη ἀξιοπρέπεια καὶ ὤξυνε τὴν περιφρόνηση πρὸς τὸν Ὀθωμανό. Ὄταν ὁ Ρήγας τυπῶνῃ τὴν «Χάρτα τῆς Ἑλλάδος» (1797), ἔργο ὀγκῶδες καὶ ἀπίστευτο γιὰ τίς δυνατότητες τῆς ἐποχῆς, τὴν γεμίζει μέ πλούσια ἱχνη τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ βυζαντινοῦ κλέους. Μάχες,

ήγεμόνες, νομίσματα, επιγράμματα, ολόκληρη ή προγονική δόξα είναι εκεί συγκεντρωμένη. Μεγαλύτερη ένεση εθνικής αὐτοσυνειδησίας, δέν μπορούσε νά γίνη. Τώρα πιά, δέν εἶναι μόνο τό θρήσκευμα πού διαφοροποιεῖ τόν κάθε Ραγιά, τώρα εἶναι ἡ συναίσθηση τῆς «δικιᾶς» του ἱστορίας, πού μεγαλύνει τόν ΕΛΛΗΝΑ Ραγιά.

Καί ὁ ρομαντικός Φιλελληνισμός βοηθάει τεραστίως πρός τήν ἴδια κατεύθυνση, μισόν αἰῶνα πρὶν ἀπό τήν ἐπανάσταση. Ὅταν σέ λίγο, τό ποτάμι τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας θά ξεχυθῇ στίς καρδιές τῶν μαζῶν, ὁ διορατικώτατος Ἀλῆ Πασᾶς θά παρατηρήσῃ στόν γραμματικό του: «Μπρέ, σεῖς οἱ Ἕλληνες κάτι μεγάλο ἔχετε εἰς τό κεφάλι σας. Δέν βαπτίζετε πιά τά παιδιά σας Γιάννη, Πέτρο, Κώστα, παρά Λεωνίδα, Θεμιστοκλῆ καί Ἀριστείδη. Σίγουρα κάτι μαγειρεύετε». Εἶναι δέ ἀτυχῆς συγκυρία πού οὔτε καί ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' δέν μπόρεσε νά συλλάβῃ αὐτό τό νόημα, καί ἔγραφε σέ μίαν ἐγκύκλιο τοῦ 1819: «Καί ἡ κατά κοινοτομίαν εἰσαχθεῖσα τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ἐπιφώνησις εἰς τά βαπτιζόμενα τέκνα τῶν πιστῶν, εἶναι ἀπροσφυῆς καί ἀνάρμοστος».

Προφανῶς, ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία βρέθηκε σέ ἀδυναμία νά ἀντιληφθῇ τό Νέο Μήνυμα, καί παγιδεύθηκε μέσα στήν ἀναχρονιστική σύγχυση περὶ ἐιδωλολατρίας κ.λπ.

Ἡ ἱστορία ὁμως δραςκελοῦσε τώρα τόν δρόμο τῆς γρήγορα.

7. Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

Καί, ἀκριβῶς, ἡ ἱστορία δέν ἀναγνωρίζει πολιτικά στεγανά: Τό καθολικώτερο αἶτημα τῆς Ἐλευθερίας ὅπως ἀναπτύχθηκε γύρω ἀπό τήν Γαλλική Ἐπανάσταση, δέν μπορούσε νά ἀφήσῃ ἀπότιστη τήν διψασμένη ἐλληνική ψυχή. Ἦδη, ὁ Ρήγας (στό ἄρθρο 7 τῶν Δικαίων τοῦ Ἀνθρώπου) κήρυξε πῶς «ὅταν ἐμποδίζονται αὐτά τά δίκαια (ἐλευθερία σκέψεως, ἐκφράσεως, συναθροίσεως κ.λπ.), εἶναι ἐνθύμηση τοῦ ἐξοστρακισθέντος Δεσποτισμοῦ ὅπου ἀπεδώσαμεν».

Καί ἡ «Ἑλληνική Νομαρχία» (1806) καί οἱ «Στοχασμοί τοῦ Κρίτωνα» (1819), ἀπό ἀνωνύμους συγγραφεῖς, ἐκήρυτταν λόγον ἀνοικτά πολιτικόν. Καί ὁ Jack Pinell, μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως τῆς Γαλλίας, ἐξόριστος στήν Ζάκυνθο, γίνεται κατηχητής τοῦ λυτρωμοῦ τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Δέν εἶναι τυχαῖο πού ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κηρύσσει τήν ἐπανάσταση μέ τήν φράση «Φαινόμενοι ἄξιοι τοῦ παρόντος αἵωνος». Ἐνῶ ὁ μέγας Ἕανθος θά πῇ «Ζῶντες εἰς τόν αἰῶνα τῶν Φώτων, δέν θά συναντήσουμε καμμίαν δυσκολίαν».

Ἀρμοδιώτερη ἀναγνώριση τοῦ ρόλου τοῦ Διαφωτισμοῦ στήν ἐλληνική ἔθνεγερσία, δέν θά μπο-

ροῦσε νά γίνη. Ἄλλωστε, ἕνας αἰῶνας Εὐρωπαϊκοῦ Ἐταρισμοῦ στήν Εὐρώπη (ἀπό τούς Ρώσους Δεκεμβριστές, ὡς τούς Ἰταλούς Καρμπονάρους), αὐτοῦ τοῦ Διαφωτισμοῦ τό ρεῦμα διοχέτευσε στήν Ἑλλάδα μέσῳ τῶν πρωτεργατῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταρείας καί τῶν προδρομικῶν τῆς ἐταιρικῶν ὁργανώσεων («Φιλόμουςες» Ἐταιρεῖες, ἐλληνόγλωσσα «Ξενοδοχεῖα», κ.ἄ. μυστικῆς ἐταιρεῖας).

8. ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ἀναζητήσαμε εὐλογες προϋποθέσεις γιά ἕνα ἐνδογενῆ καί πανεθνικό Ξεσηκωμό.

α) Καί εἶπαμε πῶς χρειάζονται πρῶτα μιά θερμή, ζῶσα ἐθνική συνείδηση. Καί τήν εἶδαμε νά φουντώνει:

- μέ τήν πνευματική ἀναβίωση τῆς ἐλληνικῆς σκέψεως -καί μάλιστα μέ στροφή σαφέστατη πρός τίς θετικές ἐπιστῆμες.

- μέ τήν ἐπιδημία Σχολείων καί Τυπογραφείων.
- μέ τήν οἰκείωση τῆς πλατειᾶς μάζας μέ τό ἐνδοξο παρελθόν τῶν προγόνων.

β) Καί δεύτερον, χρειάζοταν ἕνας θερμός ἔρως γιά τήν ἐλευθερία καθόλου -τήν ἐδῶ καί τώρα πολιτική ἐλευθερία.

[Καί τοῦτο οὐδόλως σημαίνει πῶς τό 21 ἦταν... ἀγροτική ἐπανάσταση. Οἱ σχετικές πρός τό θέμα ἐργασίες «Σχολαρχείου» ἔχουν πλέον πανταχόθεν ἀπορριφθῇ.]

Καί εἶδαμε καί ἐτούτην τήν προϋπόθεση νά πληροῦται χάρις στούς ξένους καί τούς Ἕλληνες ὁπαδούς τοῦ Διαφωτισμοῦ.

Ἀμφότερες αὐτές οἱ θεμελιακές προϋποθέσεις εἶναι πνευματικῆς φύσεως. Λόγιοι τίς πραγμάτωσαν, καί ὄχι κλέφτες.

2. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αὐτές τίς καταβολές, αὐτές τίς ἀπαραίτητες προεργασίες τοῦ 1821 θεωρῶ πολύ σημαντικές καί ἐξ ἴσου ἀπαραίτητες μέ τά πολεμικά φαινόμενα πού ἀκολούθησαν. Καί ἐπιγραμματικά ἀναγνωρίζει ὁ Κασομούλης (ἀγωνιστής καί γραμματικός): «Ἡ τάξις τῶν ξενιτευμένων λογιστῶν καί ἐμπόρων, πρώτη ἐτόλμησεν καί ἐκίνησε τόν μοχλόν τοῦτον καί ἐμβασεν καί τούς προεστούς καί τούς ἀρματωλούς εἰς τά αἵματα». Καί ὁ λόγος του εἶναι βαρύς.

Ὁ λόγος δέ αὐτός εἶχε καί μιά εἰδικώτερη ἐπαλήθευση μέσα στό συνάφι τῶν Μηχανικῶν. Γι' αὐτό (προκειμένου νά παινέσουμε καί τό, καμένο ἔστω, σπίτι μας), σκέφθηκα νά τελειώσω μέ τρία μόνον παραδείγματα Μηχανικῶν πού συνέβαλαν ἐμμεσα ἢ ἄμεσα στόν Ἀγῶνα.

α) Παράδειγμα πρῶτο, ὁ Γεράσιμος Πιτσαμᾶνος (1787 - 1825), Κεφαλλήν Πολιτικός Μηχανικός, Ἀρχιτέκτων, Ζωγράφος, Λοχαγός Μηχανικοῦ τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἐπτανήσου. Στά 1818 περιοδεύει ὅλην τήν Ἑλλάδα ὡς τήν Πόλη. Ἀποτυπώνει μνημεῖα καί συλλέγει πληροφορίες καί ἔθιμα, συμβάλλοντας ἔτσι ἀπό πρῶτο χέρι στήν ἐθνική αὐτογνωσία μέσῳ τῆς κουλτούρας. Στά 1820 στήν Πόλη μιεῖται στήν Φιλική Ἐταιρεία (εἰς τήν τάξιν τῶν ἱερέων). (Συνιστῶ νά διαβάσουμε ξανά τά Τυπικά μῆσεως στήν Φιλική Ἐταιρεία, μπάς καί ξαναρριγήσῃ τό χοντρό πετσί μας...) Ἀλλά, δυστυχῶς, πεθαίνει νεώτατος στά 1825, ἀφήνοντας ὁμως ἕνα σπουδαῖο ζωγραφικό ἔργο.

β) Παράδειγμα δεύτερο, ὁ Πολιτικός Μηχανικός καί Ἀρχιτέκτων Σταμάτης Κλεάνθης (1802 - 1862), Μακεδών. Στά 1821, παιδί πρᾶμα, ἀφήνει τό σχολεῖο του στό Βουκουρέστι, καί κατατάσσεται στόν Ἱερό Λόχο τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Στήν μάχη τοῦ Δραγατσάνιου συλλαμβάνεται ἀπό τούς Τούρκους αἰχμάλωτος. Δέν εἶναι ὁμως ἀπό ἐκείνους πού ἀφήνονται. Καταφέρνει νά δραπετεύσῃ, νά περάσῃ πρῶτα στήν Βιέννη καί ὕστερα στό Βερολίνο. Ξένος, μόνος καί ἄπορος, κάνει τόν μεσίτη καί τόν διερμηνέα καί σπουδάζει Ἀρχιτεκτονική. Καί σπουδαστής σχεδόν ἀκόμα, ἀναλαμβάνει ἐργολαβίες μικρῶν σπιτιῶν στά περὶχωρα τοῦ Βερολίνου. Θριαμβεύει στίς σπουδές του, ἀλλά τό σαράκι τῆς πατρίδος τόν τρώει καί κατεβαίνει στήν Ἑλλάδα τό 1830. Γιά νά διδάξῃ, νά χτίσῃ, νά μελετήσῃ φιλόδοξα σχέδια γιά τήν Ἀθήνα. Ὅχι μόνο τό πολεοδομικό, ἀλλά καί Ἐταιρεία Ὑδάτων, καί ἐκμετάλλευση καί ἐξαγωγή ἐλληνικῶν μαρμάρων κάνει! Στόφα πού εἶχαν ἐκεῖνοι οἱ Ἀγωνιστές/Διανοούμενοι τῆς ἐποχῆς!

γ) Παράδειγμα τρίτο καί μέγιστο, ὁ Μιχάλης Κοκκίνης, Πολιτικός Μηχανικός, Χιώτης. Σπούδασε Στρατιωτικός Μηχανικός στήν Γαλλία. Μετά τό 1810 διδάσκει στήν «Ἀνωτέρα Ἑλληνική Σχολή τοῦ Βουκουρεστίου». Βοηθαί καί αὐτός τόν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, τό δέ 1823 φτάνει στό Μεσολόγγι. Μελετᾷ τήν ὀχύρωση, συντάσσει νέες μελέτες, ὀρίζεται Ἀρχιμηχανικός (Τζινιέρης, Ὀχυρωματοποιός). Καί μέσα σέ χρόνους ρεκόρ, κατασκευάζει τό ἔργον ὑπό ἀντιξοώτατες συνθῆκες. Ἀποδεικνύεται ὁργανωτής καί διευθυντής ἔργων ἀπαράμιλλος. Φθάνει νά σκάβῃ 30.000 κυβ. μ. χωματισμούς τόν μῆνα. Καί χτίζει σάν τρελλός μέ τίς δεκαρχίες καί τίς ἑκατονταρχίες τῶν χτιστᾶδων καί τῶν πασσαλάδων του.

[«Καταλογίζονται εἰς βάρος τῶν προμηθευτῶν τῆς ἀσβέστου τά ἡμερομίσθια ἀργίας τῶν κτιστῶν συνεπεία καθυστερήσεων τῆς προμηθείας τῆς ἀσβέστου κ.λπ.» Ἐπιτιμᾷ ἐπιστάτην δι' ἀμέλειαν ὑποβολῆς ἡμερησίας ἀναφορᾶς, προφασισθέντα ἀσθένειαν («τό ἱερόν ἔργον τοῦ γένους δέν γνωρίζει μήτε ἀρρωστίαν μήτε θάνατον».)]

Ἡ ὀνοματοθεσία τῶν Προμαχῶνων εἶναι ἕνα θαῦμα διεθνικότητας καί φιλελευθερίας: Byron, Cosciusko (Πολωνός), Téllος (Ἑλβετός), Toekely (Οὐγγρος), Franklin (Ἀμερικανός), Ρήγας. Ὅλοι Ἐλευθερωτές. Καί κάμποσοι ἀπ' αὐτούς συνδεδεμένοι ἤδη μεταξύ τους μέ πρόδρομα ἐταιριστικά φαινόμενα.

Ὅταν τό ἔργο τελειώνη τό 1824, ὁ Κοκκίνης φέρνει καί τήν οἰκογένειά του μέσα στό Μεσολόγγι! Τέτοια πίστη, ἀπό ἕνα ὀρθολογιστή Μηχανικό...

Κατά τήν πολιορκία, διευθύνει νυχθημερόν τίς ἐπισκευές τοῦ τείχους (κάθε μέρα ἔπεφταν 400 ἕως 2000 βλήματα ἐπάνω του). Καί συμπληρώνει τήν ὀχύρωση μέ 5 νέα ἐπάκτια κανονιοστάσια.

[«Πλὴν, ἐπειδὴ διὰ τήν ἐπισκευήν τοῦ φρουρίου δέν εἶχομεν ἄλλην ὕλην, ἐπρόσφεραν τά σπίτια τους νά τά κρημνίσωμεν διὰ νά πάρωμεν τήν ἀναγκαίαν ὕλην» (Σπυρομήλιος).]

Ὅταν ἀποφασίζεται ἡ Ἔξοδος, ὁ Κοκκίνης μελετᾷ καί κατασκευάζει τίς ἀναγκαῖες ξύλινες γέφυρες: Προκατασκευάζονται σέ μία αὐλή (κρυφά ἐπὶ δύο ἑβδομάδες) καί μεταφέρονται τήν νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826, σέ τρεῖς θέσεις, γιά νά περάσουν τά τραγικά πλήθη. Τήν ἴδια νύκτα, ἀγωνιζόμενος μέ τό τμήμα τοῦ Ρατζηκότσικα, σκοτώνεται καί ὁ Κοκκίνης, δίνοντας γιά τόν Ἀγῶνα ὅ,τι τοῦ εἶχε ἀπομείνει.

Ἔτσι, ἀπό τήν πνευματική προετοιμασία, φτάνουμε στόν μεγάλο Ξεσηκωμό. Τώρα χύνεται αἷμα, πολύ αἷμα. Ἄλλο ἢ πέννα, καί ἄλλο τό αἷμα. Στό ἰσοζύγιο τοῦ σεβασμοῦ μας, τό αἷμα βαραίνει ἀπείρως περισσότερο. Καί ἐδῶ ἀκριβῶς, ἀντὶ γιά ὁποιαδήποτε θορυβώδη ζητωκραυγή, τελειώνω μέ ἕνα βαθύ αἶσθημα σεβασμοῦ, γιά ἐκεῖνον τόν φοβερό ΛΑΟ, τόν σχεδόν ἀγνώριστο γιά τά σημερινά χαλεπά μας δεδομένα...

Ἐκεῖνος ὁ Λαός ἔδωσε Αἷμα, καί ἐμεῖς δίνουμε λίγα λεπτά μνήμης. Ἡ συναλλαγή εἶναι συμφέρουσα γιά μᾶς, ὅσο λίγοι μνήμονες καί ἂν ἀπομείναμε.

Θ. Π. Τάσιος

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Θά μοῦ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων συνειδήσεων, οἱ ὁποῖες ἔζησαν στήν ἀνθρωπότητα τοῦ παρελθόντος καί ζοῦν, κατὰ τήν δική μας πίστη, στούς κόσμους ὑπεράνω τοῦ ἀνθρωπίνου, στούς κόσμους στούς ὁποίους ἡ λειτουργία τῶν συνειδήσεων τους ἀποτελεῖ τούς μοναδικούς νόμους οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν ὅλες τίς ἐνέργειές τους, θά μοῦ ἐπιτραπῇ λέγω, νά ἐξέλθω τῆς ὁδοῦ τῆς μυσταγωγίας τῆς ὑπαγορευούσης τήν βαθμιαία εἰσαγωγή τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ στίς ἀλήθειες τῆς Φύσεως, γιά νά καταδείξω ὅτι ὄχι μόνο χαλεπόν εἶναι νά μή ἐρευνᾷ κάποιος τό βάθος τῶν ἰδεῶν στίς ὁποῖες μυεῖται, ἀλλά καί ἀποτελεῖ ἐνδειξη ὅτι ἡ συνείδηση αὐτοῦ οὐδεμία κέκτηται φυσική δύναμη προδίδουσα ὅτι διήλθεν τήν σφαῖρα τῆς φύσεως ἐκείνης στήν ὁποία μόνο πάθη καί ἀντιφυσικές διαθέσεις καί ἀντιφυσικές ἐνέργειες ὑπάρχουν.

Θά μοῦ ἐπιτραπῇ νά ἀναφερθῶ καί καταδείξω, ὅτι οἱ συλλήβδην τῶν ἀνθρώπων ἰδέες, ὅταν δέν φωτίζονται ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς ἡλιακῆς ζωῆς, τό ὁποῖο μόνο τά μυστήρια ἀποκαλύπτουν στούς μεμνημένους δίδοντας σέ αὐτούς τήν ἐννοια τῶν ἐνέργειῶν του στήν ἀνθρώπινη φύση, ὄχι μόνο δέν πληροῦν τόν σκοπό αὐτῶν, ἀλλά καί οὔτε τίς περιβάλλει κάποια ἡθική δύναμη ὠθοῦσα αὐτές στήν ἐκδήλωση τῆς ἀρετῆς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ κόσμος ἀντλεῖ τήν πρόοδο αὐτοῦ.

Ἡ Ἡλιακή ζωή, ὁ Ἀπόλλων αὐτός, ὁ ὁποῖος γεννᾷ τίς Μοῦσες οἱ ὁποῖες πλήττουν τό Ἔρεβος καί παράγουν τίς διανοητικές καί αἰσθητικές τοῦ ἀνθρώπου ἁρμονίες, εἶναι κάτι τό ὁποῖο μόνο τῶν σοφῶν τίς ψυχές περιβάλλει καί μόνο ἀπό τίς ψυχές αὐτές ἔρχεται στόν ὑλικό κόσμο ἡ αἴσθησις ὅτι ὑπάρχουν ἀλήθειες, ὅτι οἱ ἀλήθειες αὐτές λειτουργοῦν ὡς νόμοι φυσικοί, ὅτι τῶν νόμων αὐτῶν γέννημα εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἀγάπης, ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἰδέα τῆς προόδου, ἡ ἐννοια τοῦ ἀνθρωπίνου καθήκοντος, τοῦ ἀνθρωπίνου δικαιώματος καί ὅτι οἱ ἰδέες καί ἐννοια αὐτές ἀποτελοῦν τόν σκοπό τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι οἱ ὑψηλές αὐτές ἐννοιας οἱ ὁποῖες χειραφέτησαν τόν κόσμο, οἱ ὁποῖες γέννησαν τόν πόθον τῆς μαθήσεως στόν ἄνθρωπο, οἱ ὁποῖες δημιούργησαν τήν ἀντίληψη ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς αὐτοῦ, δέν ἐξήλθαν ἀπό τίς διάνοιες ἐκείνες οἱ ὁποῖες ποτέ δέν ἐρώτησαν τίς συνειδήσεις τους, τίς ψυχές τους δηλαδή, ποιά εἶναι ἡ οὐσία αὐτῶν, ποιός ὁ σκοπός τῆς ὑπάρξεώς τους. Ἀλλά ἐξήλθαν ἀπό ἐκείνες τίς διάνοιες οἱ ὁποῖες κατενόησαν τήν φύση αὐτῶν, τούς συνεκτικούς δεσμούς τούς ὁποίους ἔχει αὕτη πρός τήν ὅλη φύση, τούς διέποντες καί τήν μία καί τήν ἄλλην νόμους.

Αὐτές οἱ διάνοιες, πρῶτες αὐτές οἱ διάνοιες, τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Πυθαγόρου καί τῆς ἄλλης χορείας τῶν ἱεροφαντῶν καί ἰδρυτῶν τῶν μυστηρίων, μᾶς ἔδωσαν τήν ἐννοια τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καί τήν σημασία τήν ὁποία ἔχει αὕτη σέ κάθε ἄνθρωπο.

Οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες ὁμολογουμένως μᾶς μετέδωσαν τήν ἐννοια τῶν λειτουργιῶν τῆς ὁρωμένης Φύσεως καί μᾶς ἐδίδαξαν τούς μηχανικούς τρόπους τῶν ἐνέργειῶν αὐτῆς καί τούς τρόπους διὰ τῶν ὁποίων ἀντιλαμβανόμεθα τίς ἐνέργειες αὐτές. Ἀλλά περί τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως τῆς Φύσεως, περί τῆς ἐνδον Φύσεως, περί τῆς Φύσεως τῆς συνειδήσεώς μας ἀπό τήν ὁποία ἀπορρέει ὁ ἡθικός κόσμος, ἀπό τήν ὁποία ἐξορμᾶται τό αἶσθημα καί μεγεθύνεται, ἀπό τήν ὁποία ἀπορρέει ἡ αἴσθησις τῆς ἁρμονίας στίς λειτουργίες τῆς ὁποίας ἀντανακλᾷ ἡ ὅλη ἁρμονία τοῦ Σύμπαντος, τίποτε δέν μᾶς εἶπαν.

Ἐάν δέ καί ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν τούτων δέν ἐπενεργῇ ἡ ἐσωτερική τους φύση ἀντιθέτως τῆς φορᾶς τήν ὁποία λαμβάνει ὁ νοῦς τους, ἐλκόμενος πρός τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Φύσεως φαινομένων, ἐάν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς τους φύσεως δέν ἐπέδρυν οἱ μεγάλες περί ἀνθρωπισμοῦ, ἀρετῆς καί ἀνθρωπίνου καθήκοντος ἐννοιας τῶν μεγάλων σοφῶν, ἡ ἀνθρωπότης θά ὁδηγεῖτο ὑπ' ἐκείνων σέ ἀλληλοσπαραγμό, διότι οὐδεὶς ὑπ' αὐτῶν θά ἐξηγγέλλετο ὅτι ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ἡθικός δεσμός, ἀποσκοπῶν στήν προαγωγή τῶν συνειδήσεων αὐτῶν.

Σέ διάνοιες ἀνθρώπων ἐχόντων ὑγιᾶ συνείδηση δέν δύναται νά σταθῇ ἐννοια ἀρετῆς ἢ ἡθικῆς, ἐάν μή αὕτη ἀπετέλει φυσική λειτουργία, ἐάν μή αὕτη ἦτο φυσικός νόμος τῆς οὐσίας τῶν συνειδήσεών τους.

Δυστυχῶς ἡ ἐπιστημονική ψυχολογία δέν μπορεῖ νά φθάσῃ καί ἐξετάσῃ τίς οὐσίες, τούς νόμους τῶν ὁποίων λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον ὑπὸ τήν ἐξωτερική αὐτῶν μορφή. Ἰδοῦ ἀκριβῶς ἡ διαφορά ἡ ὁποία χωρίζει τούς μυσταγωγούς ἀπό τούς ἐπιστήμονες.

Θά ἤθελα ἀκριβῶς νά καταδείξω, τί εἶναι ἐλευθερία συνειδήσεως καί ποιά εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς ἐννοίας αὐτῆς. Ἀλλά τί εἶναι συνείδηση καί τί εἶναι ἐλευθερία; Μόνον ὅσοι ἐμυήθησαν στίς ἀλήθειες τῆς Φύσεως, ἀπό τήν ἐσωτερικωτέρα αὐτῆς ἀποψη δύναται ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων τούτων νά ἀπαντοῦν, χωρίς οὐδὼς διὰ τούτου νά θέλουν νά ἐπιδεικνύουν ἑαυτούς.

Τί εἶναι συνείδησις;

Συνείδηση εἶναι ἡ ἐσωτερική οὐσία τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία ρυθμίζει τά ὑλικά στοιχεῖα καί συγκροτεῖ αὐτά σέ ὅργανα καί μορφή. Ἀλλά ἡ οὐσία αὕτη, ἡ ὁποία δέν φέρει καμμία ὁμοιότητα πρός τά ὑλικά στοιχεῖα, εἶναι συνδεδεμένη πρός ἄλλες οὐσίες τῆς Φύσεως ὁμοίας καταστάσεως, ἀπό τίς ὁποῖες δέχεται τίς ὠθήσεις

ἐκείνες, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων θά εἶναι ὄχι μόνον ἡ στόν ὁργανισμό τῆς ἐνεργείας καί ἡ διάχυσις τῆς ζωῆς ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλά καί ἡ ἐκδήλωση τῆς δυνάμεως ἐκείνης ἡ ὁποία μετατρέπεται σέ νόση καί αἶσθημα τοῦ ἀνθρώπου.

Φυσικά στίς ἀντιλήψεις μας αὐτές δέν θά δυνηθοῦν νά μᾶς παρακολουθήσουν οἱ μή ἀποδώσαντες σεβασμό πρός τίς μυσταγωγικές δόξες, οἱ μή γνωρίζοντες τίποτε πέραν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, οἱ μή γνωρίζοντες ποιά εἶναι ἡ πηγή τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἀρετῆς ἡ ὁποία ὅταν κοσμή μία ἀνθρώπινη διάνοια δίδει σέ αὐτήν τό δικαίωμα νά στέλνῃ τίς ἀντιλήψεις αὐτῆς στήν ἐξέτασι καί τῶν ἐνδοτέρων οὐσιῶν τῆς Φύσεως, τῶν οὐσιῶν δηλαδή ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται οἱ συνειδήσεις.

Ἀλλά ἐμεῖς πρέπει νά μιλήσουμε χάριν τῶν μυστηρίων, διὰ νά ἀποστείλουμε σέ κόρακες τίς σκέψεις ἐκείνες, οἱ ὁποῖες διὰ δοξασιῶν ὑπαγορευθεῖσιν ὑπὸ τοῦ σκότους, βεβηλώνουν αὐτά.

Πολλά δύναται νά φαντάζεται ὁ ἀμύητος στίς ἀλήθειες τῆς Φύσεως ἄνθρωπος, ἀλλά δυστυχῶς δέν ἐφαντάσθῃ ἀκόμη, ὅτι εἶναι καί αὐτός μία μονάς τῆς Φύσεως καί ὅτι ὑπόκειται ὡς τό σύνολο αὐτῆς σέ μεταμορφώσεις καί ὡς ἡ οὐσία τῆς Φύσεως δέν ἀπόλλυται, ἀλλά διηνεκῶς μεταμορφώνεται ἔτσι καί αὐτός, ὑπόκειται στόν αὐτόν ἐνεργητικό νόμο τῆς.

Τί εἶναι λοιπόν συνείδησις;

Σᾶς ἀφήνω νά ἐννοήσετε ἐξ ὧν εἶπαμε. Δέν προχωρῶ σέ περισσότερες ἐρευνες αὐτῆς, διότι πολυπλοκώτερος ἀπαντᾶται ἐκεῖθεν ὁ ὁργανισμός τῆς καί δυσχερέστερος καθίσταται στίς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δέν ἐμυσταγωγήθησαν κανονικῶς στίς ἀλήθειες τῶν μυστηρίων.

Ὁλόκληρος ὁ κόσμος τῶν οὐσιῶν τῆς Φύσεως δέν ὑπόκειται στήν ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου, ἐκείνου τοῦ ὁποίου δέν ἐλειτούργησε ἀπολύτως ἡ συνείδηση, ὡς θέλουμε ἀποδείξει τοῦτο κατωτέρω. Ἀλλά ὁ κόσμος τῶν οὐσιῶν τῆς Φύσεως δέν ἔχει ὅρια. Εἶναι δέ ταπεινό διὰ τήν τίς ἐνέργειες αὐτοῦ διορῶσα διάνοια νά περιορίσῃ τά ὅρια τοῦ οὐσιαστικοῦ τῆς Φύσεως Ἀπεῖρου Κόσμου μόνον ἐκεῖ πού ἐκτείνονται καί ἐνεργοῦν τά ὅρια τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Εἶναι ἀσυνείδητος καταδίκη γιά τήν οὐσία τοῦ Ἀπεῖρου, ὅταν περιορίζονται οἱ ὑψηλότερες πνευματικές μορφές αὐτῆς μόνον ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος τῆς Γῆς.

Ἀλλά ἄς μή ἐπεκταθοῦμε στίς ἐνδότερες αὐτές ἐννοιας περί τῆς οὐσίας τῆς Φύσεως καί τοῦ σκοποῦ

τόν ὁποῖον πληροῖ, οἱ ὁποῖες αὐτόκληροδοτοῦνται πρός ἐμᾶς διὰ θεῶν συμβολισμῶν. Ἄς ἔλθουμε νά δοῦμε τί εἶναι ἐλευθερία, ποιά εἶναι ἡ ἐλευθερία ἡ ἐκδηλουμένη ὡς δύναμις ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καί τῆς ὁποίας τήν ἐνέργεια παρακωλύουμε.

Ἡ ἐλευθερία, ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, εἶναι νόμος, νόμος φυσικός, νόμος λειτουργίας τῆς συνειδήσεως.

Ταυτίζω τήν ἐννοια τῆς συνειδήσεως μέ τήν ἐννοια τῆς ψυχῆς. Εἶναι τό αὐτό οὐσιαστικό πρᾶγμα. Εἶναι ἡ οὐσία ἀπό τήν ὁποία ἀπορρέει ἡ ἐννοια καί ἀντίληψη τῆς ὑπάρξεώς μας.

Σκοπός αὐτῆς, δρώσης στόν ὑλικό κόσμο, εἶναι ἡ ὁργάνωσις αὐτοῦ. Ἡ δέ ὁργάνωσις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου εἶναι τό μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκδηλοῖ τίς δυνάμεις τῆς ἐκείνης οἱ ὁποῖες τήν πληροφοροῦν περί τῆς καταστάσεως τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, περί τῶν ἐνεργούντων ἐν αὐτῷ νόμων καί περί τοῦ σκοποῦ τόν ὁποῖον πληροῖ αὐτός ἐξελισσόμενος σέ ὑπέρτερες ἐνέργειες.

Ἀλλά ἄς ἔλθουμε νά δοῦμε, ὁ νόμος αὐτῆς ὁ ὁποῖος ἐκδηλοῦται ὡς δύναμις, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς ἐλευθερία αὐτῆς, λειτουργεῖ στόν ἀνθρώπινο κόσμο; Ἐκδηλοῦται σέ αὐτόν ἀπολύτως; Πληροῖ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς καταστάσεως τῆς ὕλης τόν σκοπό του, ὁ ὁποῖος μέλλει βραδύτερον νά μεταμορφωθῇ σέ ἡθικό πνευματικό νόμο;

Ἡ ἐξέτασι δέν εἶναι δυσχερής. Ἀρκεῖ νά ἀναμνησθοῦμε, ὅσα λαμβάνουν χώρα κατὰ τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου στήν κοινωνία. Ἀπό μικρή ἡλικία ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖται ὄχι στήν διεύκλυνση τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων καί στήν παρακολούθησιν τῶν ὧν ἡ φύσις αὐτῶν ἐκδηλοῖ ὡς καί τῶν ἀπαιτήσεων τίς ὁποῖες ἔχουν οἱ δυνάμεις αὐτές γιά νά λειτουργήσουν καί ἐξελιχθῶν ἀπολύτως ὡς ἰδέες καί αἰσθήματα αὐτοῦ, ἀλλά ὁδηγεῖται νά παραδεχθῇ ἀντιφυσική κοινωνική καταστάσι, κατάστασι δημιουργηθεῖσα καί ἐξελιχθεῖσα ἐν σκότει.

Ὁδηγεῖται νά παραδεχθῇ κρατοῦν ἡθικό σύστημα τό ὁποῖο ὄχι μόνο τόν ἀποξενώνει τῆς ἁρμονίας τῆς Φύσεως πρός τήν ὁποία ἔπρεπε νά εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένος γιά νά λειτουργῇ φυσιολογικῶς ὁ ὁργανισμός του, ἀλλά καί νά παραδεχθῇ καί ἐφαρμογή κοινωνικό σύστημα τό ὁποῖο δουλεῖ μόνο ὑπαγορεύει.

Ὁδηγείται νά ἀναγνωρίσῃ ὡς ἠθική, ὡς φυσικό δηλαδή νόμο, διότι κατὰ τὰ μυστήρια αὐτή εἶναι ἡ ἐννοία τῆς ἠθικῆς, πᾶν ὅ,τι χωρίζει τὰ ἄτομα καί κρατεῖ αὐτά σέ ἀπόσταση, ὥστε νά μή ἐπιτυχάνεται διά τῆς ἀλληλοβοηθείας αὐτῶν ὁ κοινωνικός τους σκοπός, σκοπός ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στήν προαγωγή καί ἐξέλιξη τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς τους.

Ὁδηγείται νά πιστέψῃ κρατοῦν ἰδεολογικό σύστημα, τό ὁποῖο πάντοτε ὑπό τῶν μυστηρίων ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ μεγαλύτερα πνευματική δουλεία τοῦ ἀνθρώπου, διότι τό ἰδεολογικό τοῦτο σύστημα παρεμποδίζει τήν φυσιολογική ἐνέργεια τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς οἱ ὁποῖες ἔρχονται νά ἐπισκοπήσουν τίς λειτουργίες τοῦ ὕλικου κόσμου γιά νά μεταβληθοῦν ἀργότερα σέ γνώσεις.

Ἀλλά μήπως δέν ὁδηγεῖται εὐθύς ἀμέσως ὁ ἄνθρωπος νά παραδεχθῇ ὡς καλῶς ἔχουσα τήν οικονομική δουλεία, τήν ἀσεβῆ αὐτήν πρὸς τήν Φύση κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, καί δέν ὁδηγεῖται ἀπό μικρός στό νά καταναλίσκῃ ὅλες του τίς δυνάμεις, σωματικές καί πνευματικές, μόνο πρὸς τόν σκοπό τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν ἀπαραιτήτων τῆς ζωῆς του;

Ὅλες αὐτές οἱ δουλεῖες οἱ ὁποῖες εἶναι ἄπειρες καί ἐπιβάλλονται στό τέκνο τῆς Φύσεως, τόν ἄνθρωπο, ὄχι μόνο παρεμποδίζουν τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεώς του, ὄχι μόνο τόν καθιστοῦν ἀπό τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας ἐρείπιο καί τόν ἐκμηδενίζουν, ἀλλά καί παρεμποδίζουν κάθε ἐλεύθερη σκέψη του, κάθε σκέψη ἐμπνεομένη ὑπό τῆς οὐσίας τῆς συνειδήσεώς του.

Ἄς ἐξετάσουμε ἐμεῖς τόν κοινωνικό ἄνθρωπο γιά νά δοῦμε ἐάν ἔχῃ λειτουργοῦσα τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεώς του, ἐάν μπορῇ νά σκέπτεται ἐλευθέρως καί ἀνεπηρεάστως, ὡς καί ἐάν μπορῇ τήν σκέψη νά τήν ἐκδηλώνῃ ἐλευθέρως.

Ἄς ἐξετάσουμε γιά νά δοῦμε, ἂν ὑπάρχουν σέ λειτουργία οἱ τρεῖς αὐτές δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἡ θυσιάζει αὐτές ἀνά πᾶσα στιγμή στόν βωμό τῆς κοινωνικῆς δουλείας ἀπαρνούμενος τόν ἀνθρωπισμό του;

Συνηθίσαι, ἀκριβῶς διότι δέν λειτουργεῖ οὔτε ἐλευθερία συνειδήσεως, οὔτε ἐλευθερία σκέψεως, οὔτε ἐλευθερία ἐκδηλώσεως τῆς σκέψεως σέ μία ἠθικῶς παθητικωτάτη κατάσταση, ἡ ὁποία μᾶς φέρνει λησμοσύνη τοῦ σκοποῦ μας ὡς φυσικῶν ὄντων, ὡς κοινωνικῶν ἀνθρώπων καί τίποτα πλέον δέν μᾶς συγκινεῖ, τίποτα δέν μᾶς κάνει αἴσθησι.

Πωλοῦμε τίς τρεῖς αὐτές ψυχικές μας δυνάμεις σέ πολύ εὐτελεῖ τιμῇ, γιά νά περιβαλλώμεθα καί ζοῦμε μέ τό ψεῦδος καί τόσα ἄλλα πάθη, μέ τὰ ὁποῖα ζυμωνόμαστε σέ ὅλες τίς κοινωνικές μας σχέσεις. Συνηθίσαι σέ κατάσταση στήν ὁποία βλαστάνει καί καρποφορεῖ ἡ ὑποκρισία, τό ἠθικό ἐγκλημα καί ἡ

σπουδή τῆς διακρίσεως τήν ὁποία ἐγωιστικώτατα ἐκδηλοῦμε· καί τήν ἠθική αὐτήν δουλεία φέρομε μακαρίως.

Τό πᾶν περίξ ἡμῶν, τό περιβάλλον μας τοῦτο εἶναι περιβάλλον πού δημιουργεῖ δουλεῖες, εἶναι περιβάλλον πού μᾶς ἐμποδίζει νά σκεπτόμαστε ἐλευθέρως, νά διαιτώμεθα ἐλευθέρως, νά ἐρευνοῦμε ἐλευθέρως. Αὐτό τό περιβάλλον καταπνίγει τήν ἐκδηλουμένη δύναμη πάσης γενναίας ψυχῆς καί καταδικάζει σέ θάνατο πᾶν γενναῖον καί ἀνθρωπιστικό αὐτῆς αἶσθημα.

Ἀπό αὐτό τό περιβάλλον, ἀπό αὐτήν τήν κατάσταση ζητεῖται νά ἐξαχθοῦμε. Εἶναι ἀνάγκη νά ἀντιληφθοῦμε τήν κατάστασή μας, νά σπουδάσουμε τίς φύσεις μας καί νά ἐπανεύρουμε τόν ἀπολεσθέντα ὑπό τῆς ἀνθρωπότητος Λόγο τῆς συνειδήσεώς μας, τοῦ ὁποῖου χαρακτηριστικές ἐκδηλώσεις εἶναι οἱ διανοητικές μεγαλοφυΐες οἱ πλήττους διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τους τό δουλικό περιβάλλον τῶν κοινωνιῶν.

Ἀλλά μήπως πρέπει νά διακρίνουμε καί πρὸς ποία πατρίδα ὀφείλουμε νά ἀπονέμουμε σεβασμόν; Γνωρίζουμε ἱστορικῶς τήν γένεση τῶν ἐθνικότητων. Εἶναι ἀπόρροια ἀτάκτων πρωτογενῶν φυλῶν τῶν ὁποίων ἡ κατάσταση μέ τήν ἐμφάνισή τους ἐξεδήλουν τίς μᾶλλον ἀπαισιώτερες σκέψεις καί πράξεις.

Ἀλλά αὐτά ἡ κατάσταση τῶν πρωτογενῶν φυλῶν ὑπεῖκουσα στούς νόμους τῆς ἐξελίξεως προήχθη. Ἀποτέλεσμα δέ τῆς προαγωγῆς αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ συγκρότηση τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν κυβερνωμένων ὡς ἐπὶ τό πολύ ὑπό νόμων ἀναλόγων τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν ἀποτελούντων αὐτές ἀνθρώπων.

Ἡ κοινωνικότης αὐτῇ τοῦ ἀνθρώπου ἐξεδηλώθη διὰ δυνάμεως ὑπαρχούσης στήν ψυχὴ αὐτοῦ. Ἡ ἐκδήλωση τῆς δυνάμεως αὐτῆς μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι τὰ μυστήρια ὑπῆρξαν πρόδρομοι τῶν κατόπιν ἐκδηλωθεισῶν ὑπό τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀληθειῶν, ἐκείνων οἱ ὁποῖες ἐκόσμησαν τίς ἐνδόξους διάνοιες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀλλά ἡ ἐκδήλωση τῶν ἀληθειῶν τούτων, ὡσαύτως μᾶς ἀποκαλύπτει, ὅτι γιά νά συντελεσθῇ πρέπει προηγουμένως νά καλλιεργηθῇ καί ἐξημερωθῇ ἡ ἀνθρωπίνη φύση καί διὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῆς φύσεως καλλιεργηθῇ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ.

Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῶν κοινωνιῶν.

Ἀλλά οἱ κοινωνίες ἀποτελοῦν εὐρυτέρα τοιαύτην, λειτουργοῦσαν διὰ τῶν αὐτῶν νόμων. Ἡ εὐρυτέρα αὐτῇ κοινωνία εἶναι ἡ Πατρίς, εἶναι ἡ Ἐθνικότης. Ἡ Πατρίς ἡ συσταθεῖσα ἀπό πολλές ὁμάδες ἀνθρώπων οἱ ὁποῖες ἀπετέλουν μικροκοινωνίες ἔχει πλέον σκοπό.

Ὁ σκοπός ἐπαναλαμβάνουμε, εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ἐξημέρωση τῆς

ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ προαγωγή καί ἐκπνευμάτωση τοῦ πρότερον ὕλικου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δέν αἰσθανόταν τίποτα περισσότερο ἀπὸ τήν ἱκανοποίησιν τῶν ἀγρίων ὁρμῶν του.

Ἄς ἐλθουμε λοιπόν τώρα νά ἐξετάσουμε ἐάν ὄντως προήχθη ἡ ἀνθρωπότητα διὰ τῆς πατρίδος καί ἂν ἀπέβαλε ὅλα τὰ ἄγρια ἐνστικτα, τὰ ὁποῖα πρότερον ἐξεδήλωνε καί τὰ ὁποῖα διεκανόνιζαν τόν τρόπο τῆς σκέψεως καί τῶν πράξεως αὐτῆς.

Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ κατάσταση τῶν λεγομένων πολιτισμένων χωρῶν, τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Πατρίδων, οἱ ὁποῖες πάνοπλοι εὐρίσκονται καί ἔτοιμοι νά ἀλληλοσπαραχθοῦν, μοῦ δίδουν ἐπίσης καί μία ὄψη τήν ὁποία δέν παρουσιάζουν οἱ πρωτογενεῖς ἀνθρώπινες ὁμάδες. Τήν ὄψη ἡ ὁποία κρύπτει ὑπὸ τὰ ἐπιτηδευμένα πρόσωπα τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων τούτων Εὐρωπαϊκῶν Πατρίδων, τόν δόλο καί τήν ὑποκρισία.

Αὐτές οἱ Ἐθνικότητες στόν μελετῶντα ἀνεπηρεάστως τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὄχι μόνο φέρουν λανθάνοντα τόν σκοπό αὐτῶν, ὄχι μόνο δέν ἔχουν συνειδηση τῆς καταστάσεώς τους καί δέν διαφέρουν τῶν ἀγρίων ὁρδῶν οἱ ὁποῖες ἄλλοτε ἀπετέλεσαν τίς πρωτογενεῖς κοινωνίες, ἀλλά καί παντελῆ λησμοσύνη ἔχουν τῶν ὑποχρεώσεών τους πρὸς τίς μεταγενέστερες γενεές πρὸς τίς ὁποῖες ὀφείλουν νά κληροδοτήσουν παρακαταθήκες πολιτισμοῦ, οἱ ὁποῖες ἀπομυζοῦν ὅλο τόν πλοῦτο τοῦ κόσμου γιά νά εἶναι σιδηρόφρακτοι ὅπως σέ δεδομένη στιγμή κορέσουν τήν αἰμοχαρῆ δίψα τῆς κατακτήσεως καί τῆς ἀρπαγῆς τῶν ἀγαθῶν ἄλλων χωρῶν, ἔπρεπε νά ἐνθυμοῦνται ὅτι ὁ σκοπός τους δέν εἶναι αὐτός ἀλλά ὅτι ἔχουν βαρεῖες ὑποχρεώσεις νά χειραφετοῦν τόν ἀνθρώπινο νοῦ, νά ἐξασφαλίζουν τήν ἐλευθερία αὐτοῦ διανόηση, νά χειραφετοῦν αὐτόν πολιτικῶς, ὥστε νά μή καθίσταται ἀπὸ παιδί ὄργανο τῶν παθῶν τῆς πολιτικῆς καί νά τό καθιστοῦν ἀνεξάρτητο καί παντός κωλύματος κοινωνικοῦ, οικονομικοῦ, πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ, ὅπως ἔτσι πληροῖ τόν σκοπό του.

Οἱ μεγάλες αὐτές ἐθνικότητες καί οἱ μικρότερες αὐτῶν ἀκόμη, ἔπρεπε νά γνωρίζουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα, ὅτι ἔχει ἀνάγκη ὅλης τῆς συνδρομῆς τῆς κοινωνίας, ὅπως ἐξελίξη τίς δυνάμεις του καί ὅτι καθήκον τους εἶναι νά διαφωτίζουν πάντες, ὅπως πάντες ἀποτελοῦν κοινωνία ἀρμονική, κοινωνία ἐμπνέουσα, κοινωνία ὑγιᾶ.

Οἱ Πατρίδες αὐτές ἔπρεπε νά γνωρίζουν νά καταπολεμοῦν κάθε κακία καί ὅλα τὰ ἠθικά νοσήματα καί νά ἐμπνέουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει φυσική ὑποχρέωση νά ἀγαπᾷ τόν πλησίον του, διότι αὐτός συμβάλλει στήν πρόοδό του, συντρέχει τήν ζωὴν διὰ τῆς δημιουργίας τῶν χρεωδῶν τοῦ βίου του καί προάγει διὰ τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας τίς σκέψεις του. Ἐπρεπε νά ἀντιλαμβάνωνται, ὅτι οἱ νομοθεσίαι τους ὠφείλον νά ἔχουν ὡς σκοπὸ τήν περιφρούρηση τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου, τήν ἀπονομή τῆς ἰσότητος στά πνευματικά εὐεργετήματα τὰ ἀναφερόμενα στήν ἀνθρώπινη ἐκπαίδευση, τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης πρὸς πάντες.

Τέτοια Πατρίδα μεγαλουργοῦσα, διαφωτίζουσα καί προάγουσα τίς ἀνθρώπινες συνειδήσεις ἐπόθησαν οἱ ἥρωες, οἱ ἀγωνισθέντες κατὰ τούς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες, γιά νά ἐξαγάγουν τό ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ δουλεία πνευματική στήν ὁποία εὐρίσκετο, ἀπὸ δουλεία οικονομική, ἀπὸ δουλεία πολιτική, ἀπὸ δουλεία κοινωνική. Τέτοια ὄνειρεύθησαν νά δημιουργήσουν οἱ ἥρωες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Πατρίδα τέτοια ἔθετον οἱ σοφοὶ ὑπεράνω παντός τιμαλφοῦς. Ὑπὲρ τῆς ἐννοίας τέτοιας Πατρίδος περιφρουρούσης τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καί διαφωτιζούσης τίς ἀνθρώπινες διάνοιες ἔπесαν καί ἐδοξάσθησαν οἱ ἥρωες Μαραθωνομάχοι.

Οἱ ὀπλίζουσες μέ ξίφη τὰ τέκνα τους πατρίδες, ὄχι γιά νά ὑπερασπίσουν τὰ δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τους, ἀλλά γιά νά ἐπιβληθοῦν ἐπὶ ἄλλων ἀσθενεστῶν χωρῶν, σφάζουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόστασιν ἠθικῶς καί παραδίδονται στόν ἀδυσώπητο ἔλεγχον τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν.

Τέτοιαι πατρίδες, ὅσον-δὴποτε καί ἂν εἶναι ἰσχυρές, ὑπόκεινται στόν ἔλεγχον τῆς Θεῆς προνοίας καί θᾶπτον ἢ βράδιον θά ἀποθάνουν τόν θάνατον τοῦ καταδίκου, ὡς ἀπέθανον ἡ Ρώμη, ἡ Καρχηδὼν καί τό-σες ἄλλες ἀκμάζουσες

κάποτε.

Εὐτυχεῖς οἱ ἐν συνειδήσει ὑπηρετοῦντες καί προάγοντες τίς πατρίδες τους, δυστυχεῖς δέ οἱ ἀσυνειδήτως μεταβαλλόμενοι σέ ὑπερασπιστές πατρίδων, τῶν ὁποίων τήν ἐννοία δέν κατανοοῦν πλήρως. Εὐχομαι στήν Ἑλληνικὴ πατρίδα νά ἀποκτήσῃ ἀπὸ τούς πρώτους καί ὁ Θεὸς νά τήν φυλάξῃ ἀπὸ τούς δευτέρους.

Στήν δημιουργία της προσωπικότητας παρεμβαίνει ένας σημαντικός παράγων και αυτός ο παράγων είναι ο Έρως. Τήν όρμή της ύλης, αυτό δηλαδή που κατά κάποιον τρόπο γενικώς καλούμε πάθος, είναι στο βάθος τό καθαρώς υλικό στοιχείο, διότι έκπηγάξει μέσα από την καθεαυτό φυσική μας ύποσταση.

Ο Έρως αντίθετως έκπορεύεται από τό πνεύμα, δηλαδή από την παρουσία της Ίδεας και δίδει δικό του παλμό στο υλικό στοιχείο του ψυχικού μας κόσμου και μέ τόν τρόπο αυτόν μετουσιώνει τό πάθος σέ ένα ανώτερο αίσθημα εντός του οποίου ή δύναμη χάνεται. Γεννιέται λοιπόν πράγματι ο Έρως από τόν Πόρο και την Πενία, όπως μάς λέει ή μαντινειακή εκείνη Ίερεία και μάντισσα του "Συμποσίου" του Πλάτωνος, ή Διοτίμα.

Ο αληθινός όμως Έρωτας προϋποθέτει πάντοτε την αποκάλυψη του πνευματικού Κάλλους. Μόνον ή γνήσια αυτή παρουσία είναι ικανή νά γεννήση μέσα στην ψυχή του ανθρώπου, ό,τι ακριβώς εδώ έννοούμε μέ την λέξη Έρως. Η πραγματική όμως αυτή παρουσία του πνεύματος έν γενει, καθ' οίονδήποτε τρόπο συντελούμενη στο υποκείμενο, είναι αυτό τό όποιο καλούμε Παιδεία.

Μέ την Παιδεία δέν έννοούμε την παράδοση και την παραλαβή γνώσεων, αλλά την βαθειά εκείνη αλλαγή που συντελείται μέσα στον ψυχικό μας κόσμο, όταν δεχθώ τό Πνευματικό Φώς. Μέ την Παιδεία και τόν Έρωτα που είναι θεμελιωτής της αρχίζει γιά τόν άνθρωπο τό μέγα έργο του, που συνίσταται στην πραγμάτωση μιάς συγκεκριμένης μορφής, εκείνης δηλαδή που έκφράζει ή γνήσια προσωπικότητά του. Δι' αυτού του τρόπου ο έσωτερικός κόσμος έπιστρέφει στην ένότητά του, απαλλάσσεται από τόν διχασμό και καθίσταται φορέας του πνεύματος. Η έπιστροφή αυτή ως την ένότητά μας, μάς κάνει φίλους μέ τόν έαυτό μας και ή φιλία αυτή μέ τόν έαυτό μας μάς δίδει την εύδαιμονία.

Ο Πλάτων θεωρεί τόν έρωτα κυρίαρχο έλατήριο της ζωής, ένα καθολικό παλμό, ο όποιος τείνει προς την τελειότητα και την γνησιότητα του ανθρώπου. Τουτό δε συμβαίνει διότι ο Έρως είναι διά τόν Πλάτωνα στην ουσία του, ή πορεία του πνεύματος προς τά άνω. Διά τουτό μάς λέγει στο "Συμπόσιον", ότι έμεις οι άνθρωποι πρέπει νά αρχίσουμε από τά εδώ κάτω ώραία χάριν εκείνου του Κάλλους, διαρκώς νά άνεβαίνουμε έως ότου φθάσουμε τέλος νά έκτεινουμε τό βλέμμα μας προς τό άπέραντο της ωραιότητας πέλαγος και από την θέα αυτού, ένδυναμωμένοι και ώριμοι πλέον, φτάνοντας στο τέλος της έρωτικής πορείας, έξαφνα θά άντικρύσουμε Κάλλος θαυμαστής φύσεως. Αυτό δηλαδή που άνήκει στην ύπατη τελειότητα, την Ίδέα του Άγαθοϋ, που δεσπόζει ολοκλήρου του κόσμου και στην όποία περιέχονται σέ έναίο κι άδιάσπαστο συνδυασμό ή Άλήθεια, τό Κάλλος και ή Άρετή.

Μέ αυτόν λοιπόν τόν καλύτερο από όλους τούς άλλους συνεργάτες της ανθρώπινης φύσεως, τόν Έρωτα, λέγει ο Πλάτων, ο άνθρωπος θά δυνηθώ νά γεννήση άρετή αληθινή, διότι θά αποκτήση την Άνδρεία του Έρωτος, που σημαίνει στην ουσία άπελευθέρωση από τά δεσμά του. Όπως βλέπουμε λοιπόν εδώ, ο άνθρωπος μέ τόν τρόπο αυτόν θά έπιτύχη πράγματι νά ολοκληρώση την προσωπικότητά του, θά έπιστρέψη δηλαδή στον αληθή έαυτό του τόν "ξύν όλη τη ψυχή".

Κυκλοφορεί τό βιβλίο του Πέτρου Βασιλειάδη
"ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ"
από τίς Έκδόσεις ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΑΣΤΡΩΝ ΥΜΝΟΣ ΟΡΦΙΚΟΣ

Άστρων ούρανίων ιερόν σέλας έκπροκαλούμαι,
ευιέροις φωνήσι κικλήσκων δαίμονας άγνούς.
Άστέρες ούράνιοι, Νυκτός φίλα τέκνα μελαίνης,
έγκυκλίσι δίνρσι περιθρόνιοι κυκλέοντες,
άνταυγείς, πυρόεντες, αεί γενετήρες άπάντων·
μοιρίδιοι, πάσης μοίρης σημαντορες όντες·
θνητών ανθρώπων θείνν διέποντες άταρπόν·
έπταφαείς ζώνας έφορώμενοι, ήρόπλαγκτοι
ούράνιοι, χθόνιοί τε, πυρίδρομοι, αιέν άτειρείς·
αυγάζοντες αεί νυκτός ζοφοειδέα πέπλον,
μαρμαρυγαίς στίλβοντες, εύφρονες, έννύχιόι τε·
έλθει' έπ' ευιέρου τελειής πολυΐστορας άθλους,
έσθλοί έπ' εύδόξοις έργοις δρόμον έκτελέοντες.

ΑΣΤΡΩΝ ΥΜΝΟΣ ΟΡΦΙΚΟΣ

Τών άστέρων τών έπουρανίων τό ιερόν φώς
έπικαλούμαι, και μέ φωνές άγιώτατες άπευθύνω
πρόσκλησιν προς αυτούς τούς άγνούς θεούς. Ω
Άστέρες έπουράνιοι, της μαύρης Νυκτός αγαπητά τέκνα,
σείς που περιφέρεσθε κυκλικώς μέ κυκλοτερείς κινή-
σεις γύρω από τόν θρόνον, σπινθηροβόλοι, πύρινοι, που
είσθε αιωνίως οι γεννήτορες των πάντων· σείς είσθε
τό πεπρωμένον, που είσθε οι άγγελιο κάθε μοίρας· σείς
των θνητών ανθρώπων καθορίζετε την θεϊκήν πορείαν·
σείς που φαίνεσθε σέ έπταφωτισμένες ζώνες και
περιπλανάσθε εις τόν άέρα· έπουράνιοι και έπίγειοι,
που έχετε πύρινη διαδρομή, πάντοτε άκατάβλητοι· και
φωτίζετε πάντοτε τόν σκοτεινόν πέπλον της νυκτός,
και πάντοτε λάμπετε μέ άκτινοβολίες και είσθε γεμάτοι
από χαράν και ως νυκτερινοί· έλάτε εις τούς πολυπα-
θείς άθλους της ιερής τελειής φέροντες εις πέρας ως
άγαθοί την διαδρομήν προς ένδοξα έργα.

Η κυβέρνηση οφείλει νά διαμορφώση τό αναγκαϊον θεσμικόν πλαίσιον, πέραν των αναγκάων, βεβαίως, συνταγματικων τροποποιήσεων, αι όποϊαι πρέπει κάποτε νά δρομολογηθούν ούτως, ώστε τό Έλληνικόν Κράτος νά άπεξηρτηθώ από τόν θανάσιμον έναγκα- λισμόν του από τό ...έλέφ μακραίωνος "παραδόσεως", από τά χρόνια άκόμη του δικτάτορος του Βυζαντίου Κωνσταντίνου, άνελεύθερον και άνευλαβές προς την Δημοκρατικήν Αρχήν, κυριαρχούν εις τόν έθνικόν μας βίον θρήσκευμα. Οφείλει νά προχωρήση εις την δια- κήρυξιν της αρχής της Έλευθεροθρησκείας, της Αρχής της Άνεξιθρησκείας, νά απαλείψη από του Συντάγμα- τος τάς εις αυτό καταχρηστικώς τεθείσας περιορι- στικές των θρησκευτικων δικαιωμάτων και ένδιαφερόν- των των Έλλήνων άναγραφάς περί... "έπικρατούσης θρησκείας" και νά παύση νά συμπεριφέρεται ως θερα- παινίς των κύκλων εκείνων, οι όποιοι μάρνανται περί της διατηρήσεως και τό γε νύν έχον των αυτοκρατορικων και σουλτανικων των προνομίων!

Η Έλλάς είναι Δημοκρατία, έχει προαιωνίας Πνευματικές και Θρησκευτικές Παραδόσεις, άναγομέ- νας εις την μακρυνήν εποχήν του Φωστήρος της Άνθρωπότητος Προμηθέως και, δόξα τοις Θεοις, μέ αυτές και μόνον δύναται νά πορευθώ άσφαλώς εις ένα κόσμον, όστις έχει άπολέσει πολλές από τάς ήθικάς κυρίως αξίας του Έλληνικού Πολιτισμού. Και δύναται νά προσφέρη ή χώρα μας, έν προκειμένω, εις την Πνευματικήν και Ψυχικήν του κόσμου αυτού άνάτασιν, θέτουσα εις λειτουργίαν τούς επί αιώνας έν άχρησία παραμένοντας μηχανισμούς της Δημοκρατικής Συμμετοχικότητος προς δημιουργίαν πολιτικων συνει- δήσεων, ή συνειδήσεων καλών κάγαθων πολιτών.

Ο "δούλος του θεού" συνιστά δι' ήμάς τούς Έλληνας άπαξία. Είναι όρος όστις χαρακτηρίζει πνευματικά και ήθικά άνδράποδα. Άς τόν κρατήσουν διά τούς έαυτούς των οι ρασοφόροι. Ημάς τούς πολλούς Έλληνας θά πρέπει νά μάς προκαλή άποστροφήν. Διότι δέν άνήκει εις Έθνικήν μας Πολιτιστικήν Παρακαταθήκην.

Καθ' ό,τι δέ άφορά ένίους πολιτευτάς, πολιτικούς και πολιτικάντηδες τούς... "άνησυχούντας" διά την έντασιν εις τάς σχέσεις Κράτους και, έλέφ... Κράτους, κρατούν- τος θρησκεύματος θά πρέπει νά κατανοήσουν ότι χάριν των ψήφων ήμών των ψηφοφόρων οι του ΠΑΣΟΚ, οι της ΝΔ κ.λπ. εύρίσκονται εις οίαν στρογγυλοκάθηνται θέ- σεις του πολιτειακού μας οικοδομήματος και νά παύ- σουν νά έπιχειρούν νά ...καπελώσουν τούς πολίτας, οι όποιοι είναι από του 1974 μέλη και ψηφοφόροι των δύο κυρίων ως άνω πολιτικων παρατάξεων, δέν προσήλθον εις αυτές εύκαιριακώς, ίνα έπωφεληθούν έκ δημοσίων δοσμάτων, κρατικων λειτουργιων, ύπουργικων θώκων κ.λπ.

Έν άλλοις λόγοις δέν άναγνωρίζομεν ήμεϊς οι Θεσσαλονικείς εις τούς κ.κ. Βενιζέλον, Παπαθεμελϊν,

Καστανίδη, Ψωμιάδη, Κούβελαν, Παπαγεωργό- πουλον, Γιαννόπουλον, Κρητικόν, Δρεττάκην, Κανέλλη, Ζουράριν, Χατζηφώτην, επίσης εις τούς κ.κ. Χριστόδουλον, Καλλίνικον, Άμβρόσιον κ.λπ. νά όμιλούν διά λογαριασμόν μας περί θεμάτων θρησκείας άνευ προηγουμένης έκφράσεως της σχετικής επί του θέ- ματος γνώμης μας.

Προσωπικώς, είμαι Έλλην και τό καυχώμαι, θέλω νά είμαι και νά συμπεριφέρωμαι ως Πατριώτης, ως Έθνιστής, πλην έχω άλλην αντίληψιν περί του θρησκευτικού φαινομένου, έχω άλλας θέσεις επί του θρησκευτικού ζητήματος από τούς προαναφερθέντας. Έμέ ένδιαφέρει ή προσέγγισις του Θρησκευτικού Κοσμοειδώλου διά των έργων - εύαγγελίων του Όρφέ- ως, του Ησιόδου, του Ηρακλείτου και του Πλάτωνος και ούχι διά των δογμάτων του Μωϋσέως και του Σαούλ (Παύλου). Δέν είμαι... "δεδομένος"... "όρθόδοξος χριστι- ανός" Έλλην, έπειδή δέν είμαι... "μουσουλμάνος"! Διότι, ως είναι έμφανέστατον, ύπάρχει και άλλη έπιλογή θρησκεύματος, πέραν του χριστιανισμού και του μουσουλμανισμού διά τόν Έλληνα.

Καθ' ό,τι δέ άφορά τό θέμα της άναγραφής ή όχι του θρησκεύματος τινός εις τό δελτίον της ταυτότητός του, θά πρέπει νά είπωμεν εις τούς ως άνω "συντρόφους" και τη ψήφω (όχι ...έλέφ!) ήμών βουλευτάς Θεσσαλονίκης, τούς κεκηρυχθέντας μέ μερικούς άλλους, γερομπαμπαληδες αυτούς, υπέρ της τοιαύτης άναγραφής ότι, παλαιότερον ή δεξιά των Καρα- μανλήδων έμεθόδευεν ούτως την άρίθμηση των σχετικων δελτιων και δη την έπιλογήν των τριων τελευταίων ψηφίων των σχετικων αριθμων, ίνα ...δια- κριβώνη ...εύχερως, ταχέως και εύκόλως τούς φίλα προς αυτήν προσκειμένους συνέλληνας.

Και θά έπαναφέρη τό φαϋλον τουτό καθεστώς, εάν, ό μή γένοιτο, έπικαθήση ποτέ επί της κυβερνητικής έξουσίας και θέση, και πάλιν εις πρώτην ...προτεραιότη- τα του κυβερνητικού της "προγράμματος" τό βόλευμα των ...άπηνώς, μέ τά ...μαστίγια διωκωμένων από τό ΠΑΣΟΚ, "ιδικων της παιδιών"! Θά χρησιμοποιή, τότε, όχι τά τρία τελευταία ψηφία των αριθμων των δελτιων ταυτότητος, ίνα έπισημαίνη τούς ψηφοφόρους της και νά τούς έξυπηρετή, ούτως, προνομιακώς έναντι των άλλων ...πληβείων, αλλά την άναγραφήν του θρησκεύματος, όχι προφανώς των Όλυμπιστων - Δωδεκαθεϊστων Έλλήνων, αλλά των "όρθόδοξων χριστιανων", ίνα μετά του φίλου της και συντονιστου, κατά τά έξ Ίωλκού (Βόλου) - Δημητριάδος Μαγνησίας Θεσσαλίας μαντάτα του τοπικού Τύπου, του κομματικού της "έργου" κ. Χρήστου - Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου διαχωρίζουν, από κοινοϋ, τά ...πρόβατα από τά ...έρίφια ...

ΑΛΤΑΝΗ

ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

“Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾷ παραδόντα Τετρακτὺν
Παγὰν ἀενάου Φύσεως (ριζώματ' ἔχουσιν).”

(Ναὶ μὰ τὸν ἐμφυτεύσαντα εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν Τετρακτὺν
Πηγὴ τῆς αἰωνίου Φύσεως, συγκροτημένην ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων).

Οἱ Πυθαγόρειοι εἶχαν ἱερώτατο Ὅρκον, τὸν Ὅρκον εἰς τὴν Τετρακτὺν. Ὁ Ὅρκος ἦτο τόσο περιεκτικός, ὥστε μὲ δέκα μόνον λέξεις νὰ περιλαμβάνῃ ἀμφότερα τὸ σύνολον τῆς Δημιουργίας, καὶ τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς. Ὁ συνδυασμὸς τῶν στοιχείων τοῦ φυσικοῦ, ὁρατοῦ κόσμου μετὰ τοῦ ἀοράτου νοητοῦ, ἦτο ἡ ὑψίστης σημασίας ἐντολή, τὴν ὁποία ἐκληροδότησε ὁ Πυθαγόρας εἰς τοὺς μεμνημένους του μαθητάς. Ἡ δὲ ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας τῆς γνώσεως τῆς Τετρακτύος ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, ἀνέδυσσε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς συνειδήσεώς των τὴν ἀνάγκη ὅπως ὀρκίζωνται εἰς Ἐκείνον, ὁ ὁποῖος τοὺς παρέδωσε τὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ Γνώσι τῆς Δημιουργίας τοῦ Κόσμου καὶ τῶν ὄντων.

Ὅπως εἰς τὴν Φύσιν διακρίνεται τὸ ὁρατὸν μέρος ἀπὸ τὸ ἀόρατον, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον ὄν, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ φυσικοῦ τοῦ σώματος μετέχει εἰς τὸ ὁρατὸν μέρος, ἐνῶ διὰ τῆς ψυχῆς του μετέχει εἰς τὸ ἀόρατον μέρος τῆς Δημιουργίας. Ἀλλῶστε, ὅπως εἶπαν Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, τὸ ὄν ἔχει φύσιν διττήν.

Ἀόρατο καὶ ὁρατό, συνειδητὸν καὶ ἀσυνειδητόν, ἀθάνατον καὶ θνητόν, εἰς τὸν ἀέναιο χορὸ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἀντιθέσεων ἀφυπνίζουσι τὴν “καθεύδουσα” (κοιμισμένη) ψυχὴ εἰς τὴν ἀνάγκη προσλήψεως καὶ ἀφομοιώσεως τῆς διαχρονικῆς Γνώσεως, ὅπως τὴν ὑποβάλλει ἡ Θεία Τετρακτύς. Οἱ ἀριθμοὶ 4, 10 καὶ 36* εἶναι οἱ τρεῖς τετρακτυϊκοὶ ἀριθμοί. Ὁ ἀριθμὸς τέσσερα τῆς τετρακτύος εἶναι τὰ τέσσερα στοιχεῖα ἢ ριζώματα ὡς πρὸς τὴν Πυθαγόρειο φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχαία γραμματεία γενικώτερον. Αὐτὰ εἶναι κατὰ σειράν βάρους, πυκνότητος καὶ κινητικότητος: ἡ Γῆ, τὸ ὕδωρ, ὁ Ἄήρ καὶ τὸ Πῦρ.

Τὰ τέσσερα ὁρατὰ στοιχεῖα εὐρίσκονται εἰς ἀναλογίαν μὲ τοὺς τέσσερεις φορεῖς τῶν ὄντων. Ἐξ αὐτῶν ὁ σωματικὸς φορεὺς εἶναι ὁρατός, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τρεῖς, ὁ συναισθηματικὸς, κατώτερος νοητικὸς καὶ ἀνώτερος νοητικὸς ἢ ἐνθουσιαστικὸς εἶναι ἀόρατοι καὶ συναποτελοῦν τὴν ψυχὴν.

Οἱ πέντε αἰσθήσεις ἀνήκουν στὸν σωματικόν, φυσικόν φορέα τοῦ ὄντος, τὸν ὁρατό. Ἡ πρώτη δυνατὴ σύνδεσις μεταξὺ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου εἶναι ὁ συσχετισμὸς τῶν πέντε αἰσθητηρίων ὀργάνων τοῦ φυσικοῦ σώματος μετὰ τῶν τριῶν ἀοράτων φορέων τῆς ψυχῆς.

Ἡ τετρακτυϊκὴ ἐργασία εἰς τὴν πρώτην φάσιν συνίσταται εἰς τὴν μετάθεσιν ἀπὸ τὴν ὁρατὴν, φυσικὴν πραγματικότητα εἰς τὴν ἀόρατον νοητὴν. Δηλαδή ἡ ἀναγωγή:

- 1) τοῦ φυσικοῦ στοιχείου τῆς Γῆς εἰς τὸν σωματικόν φορέα,
- 2) τοῦ ὕδατος εἰς τὸν συναισθηματικόν φορέα,
- 3) τοῦ Ἀέρος εἰς τὸν κατώτερον νοητικόν φορέα καὶ
- 4) τοῦ Πυρός εἰς τὸν ἀνώτερον νοητικόν ἢ ἐνθουσιαστικόν φορέα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πραγματοποιεῖται ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἀπὸ τὸ ὁρατὸν ἡ ψυχὴ κινεῖται εἰς τὸ ἀόρατο πεδῖον.

Ἡ σύνδεσις τῶν δύο πεδίων γίνεται μὲ τὴν συνδρομὴ τῶν πέντε αἰσθητηρίων ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν φυσικόν φορέα, τὸ σῶμα, τὸ ὁρατό μέρος τοῦ ὄντος. Τὸ ἀόρατον μέρος, ἡ ψυχὴ, θὰ παραλάβῃ τίς ἐντυπώσεις, πού θὰ προσκομίσουν τὰ φυσικὰ ὄργανα, προκειμένου ἡ ψυχὴ διὰ τῶν τριῶν ἀοράτων φορέων νὰ τὰ ἐπεξεργασθῇ ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς συνολικῆς μνήμης καὶ τῶν ἐμπειριῶν τῶν προηγουμένων καὶ τοῦ παρόντος τῆς βίου.

Ἡ ἐπαφὴ τῶν δύο κόσμων, ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου, δίδει εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι μετέχει συνειδητῶς εἰς τὸ κοσμικόν ἔργον γενομένη ἀποδέκτης, ἐφ' ὅσον κατανοεῖ, τῆς λειτουργίας τῶν Μεγάλων Νόμων τοῦ Σύμπαντος. Καθίσταται αὐτάρκης, νοήμων, “ὕπνρετης” συνειδητὸς καὶ εὐδαίμων τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν κύκλων καὶ τῆς Ἀνάγκης. (Πολ. 617).

Ἡ λέξις ὑπνρέτης μὲ τὴν ἀρχαία σημασία εἶναι: “Ὑπνρέτης”: Ἐκ τῆς ὑπὸ προθέσεως καὶ τοῦ ἐρέσσειν, τὸ κωπηλατεῖν, γίνεται ὑπνρέτης ἐκβολῇ τοῦ ο καὶ τροπὴ τοῦ ε εἰς η, ὑπνρέτης κυρίως γάρ ὁ ναύτης. Καὶ ρῆμα ὑπνρετῶ. Ὑπνρέσιον: ὁ διδόμενος μισθὸς τοῖς ὑπνρετοῦσι, τοῖς στρατευομένοις, καὶ ἐρέσσουσι καὶ δουλεύουσιν ἀπὸ τοῦ ὑπνρετῶ. (Thomas Gaisford S.T.P., ETYMOLOGICON MAGNUM LEXICON” ἐκδ. ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ).

“Ὑπνρεσία εἶναι πᾶσα βαρεῖα διὰ τῶν χειρῶν ἢ τοῦ ὅλου σώματος γινόμενη ἐπίπονος ἐργασία, δουλεία”. (Δ. Δημητράκος, ΛΕΞ. ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ).

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἰς τὸ μεταφορικὸ πεδῖον, ὁ “ὕπνρετης” εἶναι ὁ ἀναλαμβάνων ἐθελουσίως τὸ κωπηλατεῖν ὡς ναύτης εἰς τὸν διάπλου τῆς κατακτήσεως τῆς Γνώσεως τοῦ Νόμου, τοῦ διέποντος τὸν ὠκεανὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου, τῆς “Τετρακτύος”.

Μισθὸς τοῦ ἡ εὐδαιμονία, πού ἀναδύεται ἀπὸ τὴν ἐνεργόν του συμμετοχὴ εἰς τὸ Θεῖον Ἔργον, διότι διὰ

Ἡ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

τῆς “ὕπνρεσίας”, δηλαδή τῆς προσφορᾶς ἀνιδιοτελοῦς καὶ ἐπίπονης ἐργασίας καθίσταται κύριος τῶν Στοιχείων. Στὸ ὕλικό πεδῖο δὲν θὰ λάβῃ “μισθόν”, οὔτε δόξα, οὔτε ἀναγνώρισιν.

Ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὸν Ὅρκον, εἶναι ἡ σύνδεσις τῶν φυσικῶν στοιχείων μετὰ τῶν ἀοράτων φορέων τοῦ ὄντος. Εἶναι ἡ ὑλοποίησις τῶν ἀοράτων Ἀρχῶν καὶ ἡ ἀορατοποίησις τῶν ὕλικῶν. Ἡ διέλευσις τῶν Πυλῶν ἐκ τοῦ ὁρατοῦ εἰς τὸ ἀόρατον καὶ ἀντιστρόφως, εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἰσως σπουδαιότερα κινήσεις τῆς ψυχῆς, οὕσα ἔνσαρκος.

Στὸ συμβολικὸ πεδῖο τὰ τέσσερα στοιχεῖα, πού ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ τίς πέντε αἰσθήσεις, συνδυάζονται μὲ τὴν ἀντίστοιχο ἀρχετυπικὴ μυθολογικὴ, ψυχολογικὴ, συνειρμικὴ καὶ λεκτικὴ ἔκφρασι: Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει μίαν πρώτην ταξινόμησιν:

Ἀντιστοιχίαι τῶν Στοιχείων κατὰ σειράν βάρους, πυκνότητος καὶ κινητικότητος.							
Ο Ρ Α Τ Ο Ν	Σ Ω Μ Α	Σωματικόν ὄργανον	Αἰσθησις		Μετάθεσις ἀπὸ στοιχείου εἰς φορέα		Ἀρχέτυπον
		1. Δέρμα	Ἄφή	Ἀ Λ Ο Γ Ο Ν	1. Γῆ	Σωματικός	Γαῖα, Ρέα, Περσεφόνη
		2. Στοματικὴ κοιλότης	Γεῦσις		2. Ὑδωρ	Συναισθηματικός	Ποσειδῶν
		3. Μύτη	Ὅσφρησις	Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν	3. Ἀήρ	Κατώτερος Νοητικός	—
		4. Ὦτα	Ἀκοή		3. Ἀήρ	Κατώτερος Νοητικός	Ἑρμῆς
		5. Ὀφθαλμοί	Ὅρασις		4. Πῦρ	Ἀνώτερος Νοητικός ἢ Ἐνθουσιαστικός	Ἀπόλλων
Α Ο Ρ Α Τ Ο Σ							Ψ Υ Χ Η

1. Στοιχεῖον Γῆς:

Τὰ πέντε αἰσθητήρια ὄργανα ἀνήκουν στὸν ὁρατό, φυσικόν φορέα, πού εἶναι τὸ στοιχεῖο τῆς Γῆς, δηλαδή τὸ σῶμα. Ἀποκλειστικῶς ὅμως τὸ δέρμα, διὰ τοῦ συνολικοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀφῆς καὶ ὄχι μόνον τῆς ἀφῆς τῶν χειρῶν, ἀνήκει στὸν σωματικόν φορέα. Διότι ἡ αἴσθησις τῆς ἀφῆς εἶναι ἡ πρώτη αἴσθησις, πού φέρει εἰς ἐπαφὴν τὸ νήπιον μὲ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, τὴν ἐξωτερικὴ πραγματικότητα.

Τὰ ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν, (μὲσφ τοῦ στοιχείου τῆς Γῆς), μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα

καὶ διοικεῦνται στὰ ἐπόμενα ἐλαφρύτερα στοιχεῖα, ἀφοῦ διέλθουν πρῶτα ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὸ δέρμα, ἡ στοματικὴ κοιλότης, ἡ μύτη, τὰ ὦτα καὶ ἡ ὄρασις, προσλαμβάνουν τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων μεταδίδουν τὰς σχετικὰς πληροφορίας εἰς τὸν ἐγκέφαλον διὰ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασία των ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐπομένους φορεῖς.

Ἡ ἀφή εἶναι ἡ πλέον βασικὴ ἀπὸ τὰς λειτουργίας διὰ τὴν ἐπιβίωσιν κάθε ἀλόγου ἢ ἐλλόγου ὄντος τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἡ κυριώτερα ἔκφρασις “ἔχασε τὴν ἐπαφὴν μὲ τὸ περιβάλλον”, εἶναι περιγραφικὴ τῆς ἀπωλείας τῶν ὑπολοίπων αἰσθήσεων.

Τὸ στοιχεῖον τῆς Γῆς, ἀλληγορουμένης ὡς μητέρα τῶν ὄντων, καὶ Γαίας εἰς ὁλόκληρον τὸ κοσμικὸ σύμπαν, συνιστᾷ τὴν πρώτην μητέρα καὶ τροφὸν τῶν ὄντων. Τὸ δῶρον τῆς ἐπαφῆς, πού προσφέρει στὰ τέκνα τῆς,

τούς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐνταχθοῦν πρῶτον εἰς τὸ φυσικὸ περιβάλλον, τὸ περιβάλλον τῆς Γῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν συναισθηματικῶς (στοιχεῖον τοῦ ὕδατος), νοητικῶς (στοιχεῖον τοῦ ἀέρος) καὶ τέλος ἐνθουσιαστικῶς (στοιχεῖον τοῦ πυρός) μὲ τὰ ἄλλα ὄντα.

Ἡ Γαῖα δημιουργεῖ τὰ κατάλληλα ὄργανα, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ἡ ἐν δυνάμει ἱκανότης τῆς μετουσιώσεως τῶν ἐρεθισμάτων ἀπὸ τὴν αἴσθησιν πού προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ ἐρεθισμό, στὸ αἶσθη-μα, ἀπόκτημα (-μα, κατάληξις σημαίνουσα τὴν κτῆσιν ἐκ τῆς αἰσθήσεως).

Ἄνευ σωματικοῦ φορέως, ἄνευ Γῆς, δέν ὑπάρχει παλιγγενεσία, δέν ὑπάρχει δυνατότης ἐξελίξεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία θά παρέμενε σέ κατάστασι ἡμι-ναρκώσεως, σέ αἰωνία ἀναμονή ἀναγνώρισεως τῆς Οὐσίας τῆς.

Ἡ ὀρθή ἢ λανθασμένη ἀντίληψις τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος ἐξαρτᾶται κατὰ ἓνα μικρό μέρος ἀπό τήν λειτουργία τῶν φυσικῶν ὀργάνων καί κατὰ μέγιστον μέρος ἀπό τήν συνολικήν ἐξέλιξιν τοῦ ὁρατοῦ μέρους τοῦ ὄντος, δηλαδή τῆς ψυχῆς.

Ἐκτός τῆς ἐπαφῆς μέ τό περιβάλλον, τό στοιχεῖον τῆς Γῆς εἶναι ἐπιφορτισμένο μέ τήν θρέψι καί τήν συντήρησι τοῦ σώματος, προκειμένου ἡ λειτουργία τῆς ψυχῆς νά μή παρακωλύεται ἀπό τήν κακή διατροφή καί τίς συνεπακόλουθες ἀσθένειες. Ἐπειδή ὅμως εἶναι μεταγενέστερο τῆς υπάρξεως τῆς ψυχῆς (Τίμ. 41Ε), εἶναι τό ἐκάστοτε "φόρεμά" τῆς, πρέπει νά παραχωρή τὰ ἡνία τῶν ἀποφάσεων στήν ψυχή, προκειμένου τό ὀρθό μέτρο καί ἡ λιτότης στίς γήινες ἀνάγκες, τῆς διατροφῆς, τῆς γενετήσιας ὀρμῆς, καί τῆς ἐξουσιαστικῆς ἐπιθυμίας, νά καλιναγωγῶνται ὑπακούοντας στίς ψυχικές ἐντολές.

Τά ὄργανα τῶν πέντε αἰσθήσεων, πού ἀνήκουν στόν σωματικό φορέα, (στοιχεῖο Γῆς), εἶναι οἱ πέντε πύλες, πού παραμένουν πάντοτε ἀνοικτές, προκειμένου οἱ ἐξωτερικές ἐντυπώσεις νά εἰσχωρήσουν στήν ψυχή μέ τήν μορφή κινήσεων "πού ὅλες μαζί οἱ κινήσεις ὠνομάσθησαν αἰσθήσεις" (Τίμ. 43C).

Ἡ καλή ἀνάπτυξις τοῦ σώματος παράλληλα μέ τήν ὀρθή διαπαιδαγώγησι (Πολ. Βιβλ. Γ), ἐπιτρέπουν τήν διέλευσι τῶν αἰσθητηρίων ἐντυπώσεων ἀπό τό ἐξωτερικό περιβάλλον στό ἐσωτερικό τῆς ψυχῆς, χωρίς παραμορφωτικούς καθρέπτες.

Στόν μυθολογικό ὀρίζοντα καί τήν θεολογία τοῦ Ὁρφέως μεγίστη Θεά, ἡ ἀναλαμβάνουσα τίς ψυχές τῶν ἐλλόγων ὄντων, εἶναι ἡ Περσεφόνη. Εἶναι ἡ Φερέπαφα, ἐρμηνεία πού δίδει στό ὄνομα τῆς μεγάλης Θεᾶς ὁ Σωκράτης στόν Κρατύλο, διότι αὐτή εἶναι ἡ φέρουσα σ' ἐπαφή τό ἔλλογο ὄν μέ τό σύνολον τοῦ περιβάλλοντος εἰς τούς τρεῖς κόσμους: τόν ὑποχθόνιο, τόν ἐπίγειο καί τόν οὐράνιο (Ο. Φ. 192, 195, 198) μέ τήν ἀναλογία τῆς ἰδικῆς τῆς ἐπαφῆς μέ τούς τρεῖς κόσμους:

α. ὡς σύζυγος τοῦ Πλούτωνος στόν ὑποχθόνιο, κατοικία καί βασίλειο τῶν νεκρῶν τῶν ἀσάρκων ψυχῶν,

β. διαμένουσα μέ τήν μητέρα τῆς Δήμητρα στήν Γῆ (ἀναλαμβάνουσα τήν ἐποπτεία τῆς ἐνσαρκώσεως) καί

γ. μετέχουσα τῶν Οὐρανίων ἀνακτόρων μέ τόν πατέρα τῆς Δία, συμπαραστάτις τῶν ψυχῶν κατὰ τήν ἐκθέωσίν των.

2. Στοιχεῖον Ὑδατος:

Τό στοιχεῖο τοῦ Ὑδατος ἀναλογεῖ στόν συναισθηματικό φορέα τοῦ ἐλλόγου ὄντος.

Ἀπό τό βαρὺ στοιχεῖο τῆς Γῆς, τό πλέον δυσκίνητο, μεταφέρονται τά ἐξωτερικά ἐρεθίσματα στό ἀμέσως ἐπόμενο ὡς πρός τήν βαρύτητα καί τήν κινητικότητα στοιχεῖο. Τό ὑγρό στοιχεῖο, τό Ὑδωρ, ἀλληγοροῦν τό συναισθημα, ἔχει περιορισμένη κινητικότητα, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις εἶναι κρυφή. Ἀπό τό βάθος τῶν ὑδάτων μέχρι τήν ἐπιφάνεια, τά ὑδάτινα ρεύματα δέν ἀποκαλύπτουν τήν δρᾶσι των, παρά μόνο κατ' ἐλάχιστο βαθμό εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ στήν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, τῆς λίμνης, τοῦ ποταμοῦ... Ἡ ἰδία ἀναλογία ἰσχύει διὰ τά συναισθήματα, τῶν ὁποίων ἡ ἔντασις, τό βάθος καί ἡ ὀρμή εἶναι κρυφά. Τό κρυφό πάθος ἀνῆκει στό Ὑδωρ. Τό συναισθημα εἶναι ἡ πρώτη ἐπαφή τῆς ψυχῆς μέ τόν ἐξωτερικό κόσμο. Στήν "αἴσθησι" ἐξωτερική ἐντύπωσις Γῆ, ἔχει προστεθῇ τό "αἶσθημα" τό ἀπόκτημα (-μα) τῆς αἰσθήσεως καί μέ τήν ἐπαφή, πού ἡ Γῆ (αἴσθησις) κάνει μέ τήν ψυχή, μετατρέπεται σέ συναισθημα, δηλαδή Ὑδωρ, ἄλογος ψυχική διάθεσις, παίρνοντας τήν "χροιά" ἀπό τήν ἰδιαιτερότητα τῆς κάθε ψυχῆς.

Τό συν+αἴσθη+μα εἶναι τό δεύτερο στήν σειρά πυκνότητος στοιχεῖο, ἀλλά τό πρῶτο ἐπάνω στό ὅποιο θά οἰκοδομηθῇ τό νοητικό πλέγμα τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Αἴσθησι, αἴσθη+μα καί συν+αἴσθη+μα ἔχουν καί τά μή ἔλλογα ὄντα τῆς δημιουργίας. Διότι τά δύο πρῶτα στοιχεῖα, ἡ Γῆ καί τό Ὑδωρ, εἶναι ἀφ' ἑνός τά πυκνότερα τῶν τεσσάρων καί ἀφ' ἑτέρου εἶναι τά δεκτικά στοιχεῖα, πού δέχονται χωρίς τήν μεσολάβησι τῆς κρίσεως ὅ,τι ἤθελε προκύψει ἀπό τό ἐξωτερικό περιβάλλον.

Ἄλογες εἶναι οἱ καταστάσεις, πού δημιουργοῦνται στήν ψυχή ἀπό ἐπιδρομή τῶν ἐξωτερικῶν εἰσβολέων-ἐρεθισμάτων. Ὅτιδήποτε εἰσέρχεται μέσῳ τῆς "χροιάς" καί χρωματίζεται καί τονίζεται ἡχητικά, δηλαδή προξενεῖ ἓνα δυσάρεστο ἢ εὐχάριστο συν+αἴσθημα, φόβο ἢ θάρρος, ἀποδοχή ἢ ἀπόρριψι, χαρά ἢ λύπη, ἀνοχή ἢ σύγκρουσι.

Τό στοιχεῖο τοῦ ὕδατος ἀλληγορεῖται μέ τήν ὑγρά σύστασι τοῦ σιέλου (τό σάλιο). Ἡ ἔκφρασις "γεῦσις πικρά" ἐξ αἰτίας ἑνός δυσάρεστου γεγονότος, ἢ "γλυκεῖα γεῦσις" ἐξ αἰτίας ἑνός εὐχάριστου, εἶναι χαρακτηριστική ὡς πρός τήν ἀναλογία τοῦ στοιχείου τοῦ ὕδατος μέ τόν σιέλο. Τά "πικρά δάκρυα" ἀνήκουν καί αὐτά στήν δικαιοδοσία τῆς γεύσεως.

Στό ζωικό βασίλειο ἄλογα καί ἔλλογα ὄντα συμμετέχουν τῶν δύο πρώτων στοιχείων, λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τήν ἀνελικτικήν κλίμακα ἡ ψυχή κάνει τήν ἐκκίνησίν της ἀπό τά βαρύτερα, πυκνότερα καί πλέον δυσκίνητα, προκειμένου ἀπό τήν Γῆ καί τό Ὑδωρ νά ὑψωθῇ εἰς τά λεπτότερα, ἐλαφρύτερα καί πλέον εὐκίνητα στοιχεῖα τοῦ Ἀέρος καί τοῦ Πυρός.

Ἡ ἰσχύς τοῦ συναισθηματικοῦ φορέως εἶναι ἀστάθμητος, ἀφανής, ἐνσκήπτει ἀναπάντεχα στόν χρόνο, ὅμοιο μέ ξαφνικό θαλάσσιο "μπουρίνι". Μέσα στό στοιχεῖο τοῦ ὕδατος κυφοροῦνται ὅλες οἱ ἐν συνεχείᾳ κατευθύνσεις τῆς ψυχῆς. Τό συναισθημα ὕδωρ εἶναι τό στοιχεῖο τῆς ἀφανοῦς κυφορίας τῆς ἀγάπης x μίσους, καλωσύνης x κακίας, αἰσιοδοξίας x ἀπαισιοδοξίας, θάρρους x δειλίας, ἐμπιστοσύνης x καχυποψίας, καί ἄλλων μὴ ἐλεγχόμενων τάσεων τῆς ψυχῆς, πού κυφοροῦνται ἀπό τίς ἐπιθυμίες τῆς. Στό ὑγρό στοιχεῖο συντελεῖται κάθε κυφορία βραχύβιος ἢ μακροχρόνιος.

Ὁ Ποσειδῶν, κυρίαρχος τοῦ στοιχείου τοῦ Ὑδατος, τοῦ συναισθηματικοῦ φορέως τῶν ὄντων, μέ τήν συμβολικήν τρίαινα, ἀναταράσσει τά συναισθηματικά ὕδατα καί προκαλεῖ τίς ἀνεξέλεγκτες κρίσεις δακρύων καί παραλόγων φαντασιώσεων. Αὐτό συμβαίνει εἰς τά ἄτομα πού δέν εἶναι εἰς θέσιν νά ἐπικοινωνήσουν μέ τήν ὑψηλήν ὄψιν τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς δημιουργικῆς φαντασίας, συνδυασμένης μέ τήν ἐκλέπτυνσιν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἀφ' ἑνός καί τῆς ψυχικῆς ἀνωτερότητος ἀφ' ἑτέρου.

3. Στοιχεῖον Ἀέρος:

Ἄῤρ εἶναι τό σύνολον τῶν σκέψεων, πού προέρχονται ἀπό τήν εἰσροή τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων (αἰσθήσεων Γῆ). Ἀφοῦ τά ἐρεθίσματα ἔλαβαν τήν "χροιά" τοῦ συναισθήματος (ὕδωρ) καί ἐχρωμάτισαν τήν ἐντύπωσιν μέ αἰσιοδοξία x ἀπαισιοδοξία, εὐχαρίστησι x δυσἀρέσκεια, ἀποδοχή x ἀπόρριψι, ὑποχωροῦν προκειμένου νά ἀναλάβῃ τήν περαιτέρω ἐπεξεργασία ἡ λογική (ἄῤρ). Λογική εἶναι ἡ διάκρισις κατὰ τήν ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων, τό "δίδοσθαι καί τό δοῦναι", "τό παθεῖν καί τό δρᾶν", "τό ποιεῖν καί τό παθεῖν" τοῦ Πλάτωνος (Φαῖδρος 270B).

Ὁ ἄῤρ εἶναι ἐκεῖνος πού μέ τήν λογική παρέμβασιν θά κρίνῃ κατὰ πόσον τό στοιχεῖον τῆς Γῆς (αἰσθήσεις) εἶναι ἀντικειμενικῶς ὀρθή καί ἐν συνεχείᾳ τό στοιχεῖο τοῦ Ὑδατος (συναισθημα) δέν ἐλειτούργησε σάν παραμορφωτικός καθρέπτης τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων, παρεμβαῖνον καί ἀλλάζον τήν ἀντικειμενική πραγματικότητα μέ τήν παράλογο ὑπερβολή συναισθηματικῶν παρορμήσεων.

Ἡ λειτουργία τοῦ Ἀέρος εἶναι ἡ ἐνέργεια, πού θά μεταστρέψῃ τήν καταστροφική δύναμι τοῦ ἀνεξελέγκτου πάθους (συναισθήματος) σέ λογική ἢ παρασυρόμενη ἀπό αὐτό θά μετατραπῇ σέ ἀνεμοθύελλα, δηλαδή σέ παράλογη ἀντιμετώπισι τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος σέ συνδυασμό μέ τήν ἐσωτερική ἀναταραχή (θαλασσοταραχή, τρικυμία συναισθημάτων).

Οἱ ἀντιθέσεις τῆς νοητικῆς λειτουργίας, πού ἐκφράζονται διὰ τοῦ ἀέρος εἶναι ἐξ ἴσου ἔντονες μέ ἐκείνες τοῦ συναισθηματικοῦ φορέως.

Διάκρισις x σύγκυσις, σύγκρισις x μονολιθισμός, ἔρευνα x δογματισμός, ἀνάλυσις - σύνθεσις x πίστις, ἀντικειμενική x ὑποκειμενική κρίσις, εἶναι τό νοητικό πλέγμα πού θά συνθέσῃ τό οἰκοδόμημα τῶν ἰδεῶν τοῦ ἐλλόγου ὄντος. Ἀλλοτε θετικῶς καί ἄλλοτε ἀρνητικῶς.

Ἡ νόσις ἔχει τήν ἀντιστοιχίαν τῆς εἰς τό στοιχεῖον τοῦ Ἀέρος, διότι ὁ ἦχος μεταδίδεται μέσῳ τοῦ Ἀέρος ἐνεργοποιῶν τήν ἀκοή, κύριον αἰσθητήριον τῆς συλήψεως πολυπλόκων καί συνθέτων ἐννοιῶν διὰ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ λόγου.

Ἡ ἀντικειμενική πραγματικότης δέν μπορεῖ νά γίνῃ ἀντιληπτή ἀπό τήν ψυχή, ἐάν οἱ προσλαμβάνουσες παραστάσεις δέν ἔχουν ὑποστῇ τήν ἐπεξεργασία τῆς οὐσιαστικῆς παιδείας. Καί αὐτή μεταδίδεται μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας, δηλαδή διὰ τοῦ ἦχου καί ὄχι διὰ τῆς εἰκόνης, διότι ὁ ΝΟΥΣ εἶναι Ν+ΟΥΣ. Ἡ Νόσις ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀκοῆς μέσῳ τοῦ ΟΥΣ-ΩΤΟΣ διότι τό οὖς εἶναι τό ὁρατό ὄργανο τῆς μεταβιβάσεως ἀπό τήν αἰσθητή πραγματικότητα στήν νοητή.

Ἐάν ἡ λογική διὰ τῆς κρίσεως ἀναπτυχθῇ ὀρθά, τότε παρεμβαίνει τό αἰσθητήριον τῆς ὁσφρήσεως, τό ὅποιον χρησιμοποιεῖ καί αὐτό τόν Ἀέρα προκειμένου νά μεταδοθῶν οἱ ὁσμές. Ἡ "ὠσμένη ὁσφρησις" εἶναι μεταφορικός τρόπος τοῦ λέγειν, πού δηλώνει ὅτι τό ἄτομο ἔχει ὠσμένη τήν ἰκανότητα νά ἀντιλαμβάνεται τήν ἀντικειμενική πραγματικότητα ὀρθά καί νά πράττῃ συμπλέον μέ αὐτήν, ἐπωφελοῦμενο τῶν ἐκάστοτε καταστάσεων.

Ὁ Ἑρμῆς εἶναι ὁ ἐντεταλμένος, ὅπως παραλάβῃ τίς σκέψεις, τίς προερχόμενες ἀπό τόν συναισθηματικό φορέα καί τίς ἐρμηνεύσῃ, διότι ὁ Ἑρμῆς, λέγει ὁ Σωκράτης (Κρατ. 408B), "τό εἶρειν ἐμῆσατο, δηλαδή αὐτός εἶναι ὁ θεός πού ἐπενόησε τό λέγειν καί τόν λόγον". Ἡ λειτουργία τοῦ Ἑρμοῦ στήν ἀνθρωπίνην ψυχή ἔχει τήν ἀνταπόκρισίν τῆς εἰς τόν κατώτερο νοητικό φορέα, διότι διὰ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ λόγου ἐκφράζονται οἱ ἀνθρώπινες σκέψεις. Ὁ λόγος δέν ἀναπτύσσεται ἄνευ ἀκοῆς. Ἐπειδή δέ εἰς τήν Μυθολογίαν ὁ Ἑρμῆς ἐμφανίζεται ἔχων ἀντιθετικές ἰδιότητες εἰς τόν λόγον, τῆς ἀληθείας καί τοῦ ψεύδους, ἀπέδωσαν στόν υἱόν του Πᾶνα τήν διπλῇ φύσιν τοῦ λόγου.

"Διότι ὁ λόγος ἐκφράζει τό πᾶν καί περιστρέφει καί περιστρέφεται ἀδιάκοπα καί εἶναι δύο εἶδων: ἀληθινός καί ψεύτικος. Λοιπόν τό ἀληθινόν του μέρος εἶναι κομψό καί θεῖο, καί κατοικεῖ ἐκεῖ πάνω ἀνάμεσα στοὺς θεούς, ἐνῶ τό ψεύτικο μένει κάτω ἀνάμεσα στοὺς πᾶνθους καί εἶναι τραχύ καί ὅμοιο μέ τράγο (τραγικό). Διότι σ' αὐτόν γύρω, δηλαδή στόν τραγικό βίον, βρίσκονται οἱ περισσότεροι μῦθοι καί τά ψέματα". (Κρατ. 409d).

4. Στοιχείον του Πυρός:

Σκέψεις μετουσιωνόμενες σέ ιδέες μπορούν νά ανυψωθοῦν ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν Ἀέρα, πού ἐκπροσωποῦν, καί νά μετατραποῦν σέ Πῦρ, στοιχεῖο ἐλαφρύτερο ἀπὸ τὸν Ἀέρα καί πλησιέστερο πρὸς τὴν πηγὴ τοῦ Φωτός, τὸν ἥλιο. Ὅπως ὁ ἥλιος εἶναι εὐεργετικός μὲ τὸ φῶς καί τὴν θερμότητα τῶν ἀκτίνων καί καταστροφικός μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ἄνοδο τῆς θερμοκρασίας, ἔτσι καί οἱ ιδέες ὅταν μετατρέπωνται σέ Πῦρ, μπορεῖ νά φωτίσουν τὴν διάνοια καί νά θερμάνουν τὴν ψυχὴ, ἐξ ἴσου ὅμως μπορεῖ νά προκαλέσουν τὴν πλήρη καταστροφὴ μὲ τὴν ἀνεξέλεγκτες ἐκρήξεις θυμοῦ καί βίας, ὅταν παρασυρθοῦν ἀπὸ πάσης φύσεως ἐπιθυμίες.

πολλὰ εἶδῃ· ὑπάρχει ἡ φλόγα, αὐτὸ πού προέρχεται ἀπὸ τὴν φλόγα, πού δὲν καίει βέβαια, ἀλλὰ δίδει τὸ φῶς στοὺς ὀφθαλμούς, καί ἐκεῖνο πού παραμένει εἰς τὰ διάπυρα σώματα, ὅταν σβήσῃ ἡ φλόγα. Αὐτὸ πού παραμένει στὰ διάπυρα σώματα, ὅταν σβήσῃ ἡ φλόγα εἶναι ἡ θεία ἔμπνευσις, ἡ ἐπαφὴ μὲ τὰ θεῖα πεδία. Ἐκφράσεις ἐμπνεύσεως εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψις, ἡ μαντικὴ τέχνη, ἡ ὑψηλὴ Τελετουργία... Μόνον ἡ ἐπαφὴ μὲ τὰ Θεῖα Πεδία δίδει διαχρονικὴ ἀξία στὴν ἔμπνευσι.

Πομπὸς φυσικοῦ φωτός ὁ ἥλιος, ὁρατός εἰς τοὺς πάντας, εἶναι ὁ προπομπὸς τοῦ ἀοράτου θεοῦ ὄντος,

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΗ ΜΕΤΑΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ

ΟΡΑΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ		ΑΟΡΑΤΟΣ ΨΥΧΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ	ἀποτελούμενος ἀπὸ ΜΝΗΜΕΣ
1. Γῆ	Σεισμός	Λανθασμένες ἐντυπώσεις προερχόμενες ἀπὸ προγενέστερες ἀσθενεῖς/ἐλαττωματικὲς μνῆμες τῆς ψυχῆς.
2. Ὑδωρ	Τρικυμία	Παραμορφωμένα συναισθήματα ὀφειλόμενα σέ ὑπερβολὴ παραλόγων παρορμήσεων ἢ ὑποτονικῶν ἀντιδράσεων ἐξ αἰτίας κακῆς ἐρμηνείας τῶν προσλαμβανομένων ἐρεθισμάτων.
3. Ἀήρ	Ἀνεμοθύελλα	Ἀνεξέλεγκτες σκέψεις, διασκορπιζόμενες χωρὶς συνοχὴ καί εἰρμό, πού προκαλοῦν σύγχυσι καί ἀναποτελεσματικότητα στὴν πρᾶξι.
4. Πῦρ	Κεραυνός	Βία καί καταστροφικὸς θυμὸς συνεπεία ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἀνεξέλεγκτων ἐπιθυμιῶν καί παρορμήσεων.

Ἡ ὀρθὴ παρατήρησις τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κρίσεως διὰ τῆς λογικῆς, φέρει τὸ ὄν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν ἀόρατον κόσμον. Τὸ ἀνυπέρβλητο ὕψος τοῦ Ἀρχαίου Κλασσικοῦ Πολιτισμοῦ σέ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς διανοήσεως, θεμέλιο λίθος εἶχε τὴν εἰς βάθος γνῶσιν τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος καί τὴν ἐν συνεχείᾳ διάκρισιν τῶν δυνατοτήτων τῆς ψυχῆς νά ἔλθῃ σέ ἐπικοινωνίαν διὰ τῆς ἐνοράσεως μὲ τὴν ἀνώτερες Ὀντότητες τῶν θείων Πεδίων. Ἡ ὑψίστη αὐτὴ ἐκφρασις τοῦ Πυρός, πού ἐκφράζεται σάν ἔμπνευσις ἢ σάν "θεωρία" ἐνεργοποιεῖ "τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα" τοῦ Σωκράτους, τὴν ἐνόρασι. Διότι τὸ στοιχεῖο τοῦ Πυρός, ὅπως λέγει ὁ Σωκράτης (Τίμ. 58c), "ἔχει

τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ φωτίζοντος τὴν διάνοια διὰ τοῦ ψυχικοῦ πυρός. Ὑψόνων τὴν ψυχὴ εἰς τὰ ἀνώτερα ἐνορατικὰ πεδία τὴν φωτίζει μὲ τὴν διαχρονικὴν κατανόησιν τῶν Πρώτων Ἀρχῶν καί τοῦ Νόμου.

Ἡ κατανόησις αὐτὴ συνδέει τὴν ψυχὴ τοῦ μικροκοσμικοῦ ἐλλόγου ὄντος μὲ τὸ μακροκοσμικὸ Σύμπαν εἰς μίαν ἐνδελεχὴ ἀνταλλαγὴ καί συνεργασία μέσῳ τῶν φυσικῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, πού διὰ τῆς ἀναλογίας ὁδηγοῦν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, δηλαδὴ εἰς τὴν ἘΝ-οποίησιν τῶν τεσσάρων στοιχείων. ἘΝ ΔΕ ΑΠΟΛΛΩΝ, ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι (Πλούτ. Περί Ἴσιδος καί Ὀσίριδος).

Τὸ ἐρυθρὸ χρῶμα καί ἡ θερμότης τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος τοῦ μικροκοσμικοῦ ὄντος, ἀναλογοῦν εἰς τὸ πύρινο χρῶμα καί τὴν θερμότητα τῆς ἐκπομπῆς τῶν Ἀκτίνων τοῦ μακροκοσμικοῦ ἥλιου. Τότε ἡ μεγάλη Καρδιά τοῦ Ἀπόλλωνος συνδέεται μὲ τὴν μικροκοσμικὴ ψυχὴ ἀπονέμοντάς τῆς τὸ ἔπαθλον τῆς εὐδαιμονίας, ἔπαθλον διὰ τὴν ἐμπνευσμένην χρῆσιν τοῦ ἀτομικοῦ τῆς πύρινου σπινθῆρος, τοῦ τετάρτου λεπτοτάτου, ἀβαροῦς καί λίαν εὐκινήτου τῆς φορέως.

Ἡ ἐμπειρία τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν στοιχείων, πού προῆλθε ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴ τῶν συνεργασία, εἶναι ἡ Πυθαγόρειος Τετρακτὺς εἰς τὴν μίαν τῶν ἐνδεκα ἐκφράσεών τῆς, κατὰ τὸν Θέωνα τὸν Σμυρναῖον.

Εἶναι ἡ θεία Ἀρετὴ, ὅπως ἀναπτύσσεται εἰς τὰ Χρυσᾶ Ἐπη τῶν Πυθαγορείων καί ἡ ὁποία διὰ τῆς ἐνσυνειδήτου ἐφαρμογῆς τῶν ὁδηγίων φέρει τὴν ψυχὴ εἰς τὴν ἐκθέωσίν τῆς.

"Ἦν δ' ἀπαλείψας σῶμα
ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθης,
ἔσσεαι ἀθάνατος, θεὸς ἄμβροτος,
οὐκέτι θνητός".

("Ὅταν δὲ ἐγκαταλείψῃς τὸ σῶμα σου
καί ἔλθῃς στὸν ἐλεύθερον αἰθέρα,
θὰ γίνῃς ἀθάνατος, θεὸς ἄμβροτος,
ὄχι πλέον θνητός).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Otto Kern, ORPHICORUM FRAGMENTA Weidmann - Ἰαμβλίκου ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΟΣ ΒΙΟΣ, Ἀθήνα 1993 - Πορφυρίου Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ, ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, Ἀθήνα 1978 - Πέτρου Γράβιγγερ Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ, ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ-ΔΙΜΕΛΗ, Ἀθήνα 1998 - Εὐαγγέλου Σ. Σταμάτη ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ, Ἀθήνα 1976 - Πλάτωνος ΤΙΜΑΙΟΣ, ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΦΑΙΔΩΝ, ΦΑΙΔΡΟΣ - Ἰαμβλίκου ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΩΜΗΤΙΚΗΣ, ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ-ΔΙΜΕΛΗ, Ἀθήνα 1998 - Ἀλτάνης ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ, ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ 1999.

Ἡ διεύθυνση τῆς Ἀλτάνης στό Διαδίκτυο ὅπου μπορεῖτε νά εὑρετε ἀνανεούμενα ἄρθρα τῆς, εἶναι:

INTERNET

E-MAIL

web. page:

<http://users.otenet.gr/-altagr/>e-mail: altagr@otenet.gr

**Ἡ Ἀλτάνη διδάσκει
στό Ἰδεοθέατρον
κάθε Δευτέρα στίς 8:00 μ.μ.**

ΣΤΟ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑΣ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ
ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΕΛΟΣ ΠΙΑ ΣΤΟ ΒΡΑΧΝΙΑΣΜΑ
ΠΡΟΣΤΑΤΕΨΤΕ
ΤΙΣ ΦΩΝΗΤΙΚΕΣ ΣΑΣ ΧΟΡΔΕΣ
ΑΠΟΚΤΗΣΤΕ ΦΩΝΗ
ΜΕ ΟΓΚΟ - ΕΝΤΑΣΗ - ΔΙΑΥΓΕΙΑ

Τὰ μαθήματα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ ὁμιλητές, πολιτικούς, δικηγόρους, ἐκπαιδευτικούς δλων τῶν βαθμίδων, νηπιαγωγούς, ξεναγούς, στελέχη ἐπιχειρήσεων, δημοσιογράφους, ἐκφωνητές, ἡθοποιούς, ὑποψηφίους Δραματικῶν Σχολῶν, τραγουδιστές, ἀλλὰ καί γιὰ ὅλους ἐκείνους πού θέλουν νά βελτιώσουν τὸν λόγο τους!

ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΤΕ ΤΗΝ ΣΚΕΨΗ ΣΑΣ,
ΕΚΦΡΑΣΤΕ ΤΑ ΕΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΣΑΣ
ΑΦΟΡΩΣΤΕ ΤΕΛΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΜΗΣΤΕ!

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ:

ΔΙΑΦΡΑΓΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΝΟΗ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ
ΜΝΗΜΗΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΗΘΟΠΟΙΟ - ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΗ
ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΤΜΗΜΑΤΑ: ΔΕΥΤΕΡΑ-ΤΕΤΑΡΤΗ-
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 5:30-7:30Μ.Μ.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 52.37.543 - 75.12.156

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ

Υπάρχει μία ιστορία την οποία αναφέρει ο άγιος Ιουστίνος, στον διάλογόν με τον Τρύφωνα, όπου διηγείται την προσωπική του εμπειρία, πώς απέρριψε δηλαδή την παραδοσιακή θρησκεία και έγινε χριστιανός.

Ευρίσκόμενος εις την Άλεξάνδρειαν απέφασσε να σπουδάσει. Ξεκίνησε λοιπόν να παρακολουθῇ μαθήματα στίς διάφορες σχολές τῶν νεοπλατωνικῶν, νεοπυθαγορείων, καθώς και στωικῶν φιλοσόφων, από τίς οποίες ὅμως ἔφυγε απογοητευμένος γιά τόν λόγον ὅτι ὁ χρόνος σπουδῶν ἦτο πολύ μεγάλος -ἀπό πέντε μέχρι ἑννέα ἐτη- καί δίχως νά εἶναι καί βέβαιον ὅτι θά κατανοήσῃ καλῶς τά θέματα τά ὁποῖα θά ἐδιδάσκετο. Καθώς περπατοῦσε στενωχωρημένος συνήντησε ἕνα χριστιανόν ὁ ὁποῖος τόν προσηλύτισε τήν ἴδιαν ἡμέρα.

Ἡ ἑλληνική ἀντίληψις περί τοῦ κόσμου δέν διδάσκει μέ συνοπτικές διαδικασίες, καί γι' αὐτό θά σᾶς ὁμιλήσω γιά τήν δική μου πορεία καί πῶς ὁδηγήθηκα στήν μελέτη τῆς θρησκείας τῶν προγόνων μας.

Στό σχολεῖο, ὅπου κατά παράβασιν τοῦ συντάγματος ὑπέστημεν προσηλυτισμόν στήν χριστιανικήν θρησκείαν, ἐδιδάχθημεν ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἦσαν κάποιοι οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀνακαλύψει καί ἀναπτύξει εἰς βαθμόν τελειότητος τήν φιλοσοφίαν, τά μαθηματικά, τό θέατρο, τήν ἰατρικήν, τήν ἀρχιτεκτονικήν, τήν γλυπτικήν, τήν νομοθεσίαν, τήν πολεμική τέχνη καί πολλά ἄλλα. Ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος αὐτοῦ δέν εἶναι δυνατόν νά γραφῇ κάτι σοβαρόν σήμερον τό ὁποῖον νά μή ἀναφέρεται εἰς τούς πρώτους διδάξαντες.

Παρά τά ἐπιτεύγματά τους ὅμως δέν κατάφεραν νά ἀνακαλύψουν τίς πρώτες ἀρχές, δηλαδή πῶς ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος, τί εἶναι ἄνθρωπος, ποῖες πρέπει νά εἶναι οἱ ἀξίες τῆς ζωῆς, ποῖος εἶναι ὁ σκοπός του.

Σημειωτέον ὅτι ἐδιδάχθημεν ὅτι ὅλα αὐτά ἀπεκαλύφθησαν εἰς ἕνα νομαδικόν λαόν ὁ ὁποῖος περιεπλανᾶτο ἐπί τεσσαράκοντα ἔτη στήν ἔρημον, δηλαδή μία ἀνωτέρα διάνοια μετέβη στά τσαντήρια γιά νά διδάξῃ τίς μεγάλες ἀλήθειες. Ἡ ἱστορία ἀλλά καί ἡ πείρα μᾶς ἔχει διδάξῃ ὅτι στά τσαντήρια διδάσκονται ἄλλα μαθήματα καί ὄχι μεγάλες ἀλήθειες.

Ἀντιθέτως, ἐδιδάχθημεν ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἔκαναν τό λάθος νά πιστεύουν σέ πολλούς θεούς, καί ὄχι σέ ἕνα, τονίζοντες πάντα τίς πικάντικες ἱστορίες γιά τίς σχέσεις τῶν θεῶν μεταξύ τους. Αὐτή ἡ ἀποψις ποτέ δέν μέ ἔπεισε καί ἀρχισα νά ἐρευνῶ τά ἐλάχιστα κείμενα τά ὁποῖα ἔχουν διασωθῇ γιά νά βρῶ τί σημαίνει «Φιλοσοφίας κεκαθαρόμενοι» ἢ «κύκλου λῆξαι» ὁ ὁποῖος ἦτο καί ὁ χαιρετισμός τῶν μεμνημένων στά Ἑλευσίνια Μυστήρια.

Πιστεύοντας ὅτι κάθε δένδρο κρίνεται ἐκ τῶν καρπῶν του διεπίστωσα ὅτι ἡ θρησκεία αὐτή εἶχε ὡς ἐπιταγήν της

τήν ἐνασχόλησι τοῦ ἀνθρώπου μέ τίς ἐπιστήμες, μέ τήν ἐρευνα τῆς ἀληθείας, καθώς καί μέ τήν γνωστικήν καί ἠθικήν τελειοποίησίν του, μέ ἀποτέλεσμα τήν δημιουργία αὐτοῦ τό ὁποῖον σήμερα ὀνομάζουμε «κλασσικός ἄνθρωπος».

Ἡ βασική της ἀρχή εἶναι ὅτι ὁ κόσμος εἶναι αὐτογέννητος, αὐτοπάτωρ καί αἰδῖος. Δέχεται τήν ὑπαρξί δύο κοσμογονικῶν οὐσιῶν καί ἀπορρίπτει ὡς ἀνύπαρκτον ὅτιδήποτε εὑρίσκεται ἐκτός κόσμου. Ἡ κοσμογονία ὅπως περιγράφεται ἀπό τόν Ὀρφικό Λόγον ταυτίζεται μέ τίς πλεόν σύγχρονες ἀπόψεις τῆς φυσικῆς.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καί ὅλα τά ἄλλα ὄντα τά ὁποῖα εὑρίσκονται στόν κόσμο, ἀκολουθοῦν τόν νόμον τῆς ἐξελίξεως. Ἡ ψυχὴ ἔχουσα ὕλική φύσιν εἶναι ἀθάνατος, καί διὰ τῶν συνεχῶν μετεμψυχώσεων, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπό ὅλα τά ἔμβια ὄντα, τελικὰ ἐγκαθίσταται καί στόν ἄνθρωπον. Ὅπως λέει καί ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὑπῆρξε φυτόν, ψάρι, ἄνθρωπος, ἐννοῶντας βέβαια τήν ψυχήν του.

Σκοπός τῶν ἀπειρῶν μετεμψυχώσεων εἶναι ἡ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου καί ἐν τέλει, ἐφ' ὅσον τοῦτο καταστῇ δυνατόν, ἡ εἰσοδός του εἰς τούς ἀνωτέρους κόσμους. Ἡ πορεία τήν ὁποῖα ἔπρεπε νά ἀκολουθήσῃ ὁ ἄνθρωπος γιά νά κατορθώσῃ νά πραγματοποιήσῃ αὐτό τό ἄλμα, ἐδιδάσκετο στά μυστήρια, καί μάλιστα στήν Ἑλευσῖνα καί ὄχι βέβαια ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου ἢ ὅτιδήποτε ἄλλο ἀνόητο ἔχει ἀκουσθῇ. Ἀκούγεται δέ παράλογο νά ὑπῆρχε μυστηριακή ἀπαγόρευσις γιά τήν καλλιέργεια ἀγροτικῶν προϊόντων.

Ἡ ἀποψις αὐτή περί τοῦ κόσμου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν δημιουργία πολυθεϊσμοῦ καί εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος μέ οἰονδήποτε μονοθεϊσμόν. Ἡ Ἑλληνική Κοσμοθέασις δέχεται λοιπόν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν δυνάμει θεός καί ὡς ἀποτέλεσμα τῆς θέσεως αὐτῆς ἔχομε τήν δημιουργία ἐλευθέρων ἀνθρώπων καί ὄχι ποιμνίων.

Τά ἐλάσματα, χρυσές πινακίδες, τά ὁποῖα ἔχουν εὑρεθῇ σέ τάφους μεμνημένων ὀρφικῶν εἶναι ἀποκαλυπτικά. Σᾶς μεταφέρω ἕνα ἐξ αὐτῶν. Ἀναφέρει λοιπόν τό ἔλασμα: «Ἀλλά μόλις ἡ ψυχὴ σου ἀφήσῃ τό φῶς τοῦ Ἡλίου δεξιὰ πῆγαινε, προσεκτικός στά πάντα. Χαῖρε ἐσύ πού ἔπαθες τό πάθημα αὐτό πού ποτέ μέχρι σήμερα δέν εἶχες πάθει. Ἐγινε Θεός ἀπό ἄνθρωπος. Ἐρίφιο ἐσύ ἔπεςες μέσα στό γάλα. Χαῖρε, χαῖρε, βάδιζε δεξιὰ πρός τά λειβάδια καί τά ἱερά ἄλση τῆς Περσεφόνης».

Ἡ Ἑλληνική Θρησκεία εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως, τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἠθικῆς καί ὁ δημιουργός τῆς Λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους καί τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος. Γι' αὐτό καί τήν ἐπέλεξα.

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

Μερικές φορές εὐρήματα -σέ κατάλοιπα κείμενα ἢ σέ ἀρχεῖα- μικρῆς φαινομενικά ἀξίας ἀπό πρώτης ὄψεως, καταδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἔχουν μία βαρύτητα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη ἀπό ὅ,τι νόμιζε κανεῖς ἀρχικά. Ἡ καταξίωση τῆς «καλῆς ἰδέας» (τῆς σωστῆς ἐμπνευσης) τοῦ εὐρέτη ἢ τοῦ ἀρχαιοδύφῃ, νά ἐρευνήσῃ αὐτά τά κείμενα, νά τά ἐκτιμήσῃ, νά τά προσέξῃ, νά τά ἀξιολογήσῃ εὐνοϊκὰ καί νά τά διαφυλάξῃ, συντελεῖται συχνά ὕστερα ἀπό πάροδο πολλῶν ἐτῶν, κάποτε μάλιστα καί ἀρκετῶν δεκαετηρίδων. Εἶναι καί φορές πού ἡ «πλήρης δικαίωση» ἔρχεται σέ ἐποχὴ πού δέν ζοῦν πιά οὔτε ὁ συντάκτης τῶν κειμένων οὔτε ὁ πιστός καί φανατικός λάτρης τῆς μνήμης αὐτοῦ τοῦ τελευταίου.

Ἔτσι ἐγινε καί μέ τά «κείμενα τοῦ Ντῆναχ», μέ τήν πολυσέλιδη ἐκείνη Ἀφήγησι, πού ὁ ἀείμνηστος Κεντροευρωπαϊός γερμανόφωνος ἰδιωτικός ἐκπαιδευτικός Παῦλος -Ἀμαδέος Ντῆναχ (1886-1924) εἶχε ἐμπιστευθῇ στά μέσα τοῦ 1924, λίγο καιρό πρό τοῦ θανάτου του, στά χέρια τοῦ τότε φοιτητῆ τῆς Νομικῆς (καί μαθητῆ του σέ παραδόσεις γερμανικῆς γλώσσας) κ. Γ. Μ. Παπαχατζῆ, τοῦ κατοπινοῦ καθηγητῆ καί «δασκάλου» σειρᾶς γενεῶν ἀπό σπουδαστές πολιτικῶν ἐπιστημῶν καί ἐπίσης δημοσιογραφίας.

Στήν ἀρχὴ ἡ σκέψις καί ἡ ἀπόφασις γιά τήν «διαφύλαξη» ἐκείνης τῆς Ἀφήγησις εἶχε φανῇ στόν κ. Παπαχατζῆ σάν μία ἀπλὴ ἐκδήλωσις «ὀφειλῆς τιμῆς καί σεβασμοῦ» στήν μνήμη τοῦ παλαιοῦ του δασκάλου. Καί αὐτὴ ἡ ἐντύπωση κράτησε πολλά χρόνια στούς στοχασμούς του. Δεκαετίες ὁλόκληρες. Καθώς ὁ ἴδιος μᾶς διηγεῖται, περιέσωσε τά χαρτιά αὐτά (πού εἶχαν τούς τίτλους «Πρῶτο Τετράδιο», «Δεύτερο Τετράδιο» καί «Σελίδες Ἡμερολογίου») μέ τήν ἰδέα καί τό συναίσθημα «νά δεῖξῃ σεβασμό καί εὐγνωμοσύνη» στόν συντάκτη τῶν κειμένων, πού εἶχε σταθῇ εὐεργέτης του ἐκεῖνα τά παλιὰ χρόνια τῆς νιότης του καί τῆς σκληρῆς του προσπάθειας γιά ὁλοκλήρωσι τῶν σπουδῶν του.

Μονάχα ὕστερα ἀπό ὁλόκληρες δεκαετίες μπόρεσε νά ἀντιληφθῇ ὅτι κρατοῦσε στά χέρια του ἕνα καθαυτό πνευματικὸ θησαυρό. Δεκάδες χρόνια εἶχαν μεσολαβήσει, κατὰ τήν διάρκεια τῶν ὁποίων γινόταν ἡ μετάφρασις (1926 ἕως 1940), προετομαζόταν μιά κριτικὴ ἐκδοσις, συντασσόταν ἕνα ἐμπεριστατωμένο «προεισαγωγικὸ καί κριτικὸ σημείωμα», ἐτοιμάζονταν οἱ ὑπομνηματισμοί, οἱ διευκρινήσεις, οἱ ἐπεξηγήσεις, τά γλωσσάρια καί οἱ χρονολογικοὶ καί ἡμερολογιακοὶ πίνακες.

Ἀκόμη καί ὅταν κυκλοφόρησε (1972) ἡ πρώτη πλήρης («πλήρης» ὄχι ἐντελῶς) ἐκδοσις τῶν κειμένων τοῦ Πάουλου Ντῆναχ μέ τόν τίτλο «Ἡ Κοιλὰδα τῶν Ρόδων» (σέ δύο τόμους), ἡ προηγούμενή μας γενεὰ δημοσιογράφων καί κριτικῶν ἐχαρακτήριζε ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον -οἱ περισσότεροι δηλαδή ἀπὸ αὐτούς- τά κείμενα ὡς «ἕνα

πολύ ἐπιτυχημένο λογοτέχνημα, μέ ἀπίστευτη ζωντάνια στίς ἀπεικονίσεις περιστατικῶν», ἀλλὰ «περιστατικῶν προδῆλως φανταστικῶν», ὡς ἕνα «ὄραματισμὸ μελλοντολόγου μέ ἀπίθανη πειστικότητα καί μέ πολυγνωσία καί περιγραφικὴ ἱκανότητα πρωτοφανῆ», ὡς ἕνα «θαυμάσιο ἔργο ἐπιστημονικῆς φαντασίας ὑψηλοῦ ἐπιπέδου», γεμᾶτο «μεγαλήγορες προβλέψεις καί μεγαλόπνοη λυρικὴ διάθεσις».

Λίγοι ἦσαν ἐκεῖνοι πού διαισθάνονταν ὅτι κάτι πολὺ οὐσιαστικώτερο καί πολὺ πιὸ πραγματικὸ καί θετικὸ καί ἀληθινὸ ἐμπεριείχαν τά ἐκτεταμένα ἐκεῖνα καί τόσο ζωντανὰ κείμενα ταξιδιωτικῆς πεζογραφίας, οἱ ἐντυπωσιακὲς ἐκεῖνες εἰκόνες ἀληθινῆς ζωῆς, κατὰμεστις ἀπὸ βιωμένα περιστατικά. Καί ἀλήθεια καταδείχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς γεγονότα πού τά ἐξῆσε ὁ συντάκτης ἐκείνων τῶν σελίδων μέσα σέ μιάν ἀτμόσφαιρα ἀνώτερης πνευματικῆς ζωῆς, σέ περιβάλλον ἐποχῆς πού θά τήν ζήσουν κάποτε μελλοντικά οἱ μακρινοὶ ἀπόγονοι τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων.

Τὰ τελευταῖα εἰκοσιετῶς χρόνια (1972 ἕως 2000) ὁ βαθμὸς πίστεως στά κείμενα ἔχει ἐξυψωθῇ καί τονωθῇ σέ μέτρο πού θά προκαλοῦσε ἐκπληξῇ -διότι μάντις καί προφήτης δέν ὑπάρχουν πιά στήν ἐποχὴ μας- ἂν δέν εἶχαν μεσολαβήσει ὁρισμένα νέα στοιχεῖα. Ὅρισμένα δηλαδή ἀξιόλογα ἐπαληθευτικά περιστατικά, συμπορευόμενα μέ τήν ροὴ τῶν χρονικῶν διαστημάτων, πού τά ζοῦμε ὅλοι μας.

Ἦρκεσε νά περάσῃ μία τετραετία (1972 ἕως 1975) καί δέν εὗρισκε πιά κανεῖς ἀντίτυπα ἀπὸ τήν πρώτη δίτομη ἐκδοσις. Δέν εἶναι ὅμως μονάχα ἡ μεγάλη κυκλοφορία καί διάδοσις τῶν κειμένων, πού συνετέλεσε στό νά ὑψωθῇ σέ τόσο ἱκανοποιητικὸ ἐπίπεδο ἡ πίστις στήν ἀληθινότητά τους. Εἶναι κυρίως οἱ «πραγματοποιήσεις» πού ἔχουν συντελεσθῇ σέ τοῦτα τά τελευταῖα ἰδίως εἰκοσιετῶς περίπου χρόνια (ὕστερα ἀπὸ τήν ἐκτύπωση καί τήν κυκλοφορία τῆς πρώτης ἐκδόσεως), οἱ θετικὲς καί χειροπιαστὲς «πραγματοποιήσεις», πού καλοῦν τούς «ἄπιστους Θωμάδες» νά ἐπιθέσουν τό χέρι στόν τύπο τῶν ἡλων.

Καί ἔτσι κανεῖς πιά τώρα δέν μιλεῖ γιά τήν «λογοτεχνικὴ ἀξία» τῶν κειμένων καί γιά ἐκεῖνες τίς «εἰκόνες ζωῆς μέ τήν πρωτοφανῆ πειστικότητα». Ἡ φιλολογικὴ καί ἡ λογοτεχνικὴ πλευρὰ τῶν κειμένων ἔχει τώρα περάσει σέ πλάνο ἐντελῶς δευτερώτερο. Οἱ ἐκδοχὲς καί οἱ ἀπόψεις στίς ἡμέρες μας διχάζονται διαφορετικά: Πρόκειται γιά ἐξαιρετικὴ ἐνορατικὴ δύναμη ὀφειλόμενη στόν ἄνευ προηγούμενου ψυχοδυναμισμό τοῦ συντάκτη τῶν κειμένων, πού τόν ἔχουν τοῦτα ἐδῶ καταδείξει ἀληθινὸ προφήτη; Ἡ μήπως ἀντιθέτως πρόκειται γιά ἕνα ἀπὸ τά πολὺ σπάνια σέ ἀδρότητα καί σέ ἐνέργεια «φαινόμενα παραψυχολογίας» πού εἶχε

παρατηρηθῇ σέ δωδεκάμηνο περίπου χρονικό διάστημα (Μάιος 1921 - Μάιος 1922) σέ μία από τίς πιό πολιτισμένες περιοχές τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης;

Ὁ ἴδιος ὁ Ντῆναχ τάσσεται στά κείμενά του ὑπέρ τῆς τελευταίας αὐτῆς ἐκδοχῆς καί μᾶς διαβεβαιώνει (ὁμολογώντας το μέ μίαν ἀξιοθαύμαστη πραγματικά μετριοφροσύνη) ὅτι «δέν ἔχει δώσει τίποτα δικό του», ὅτι ἀπλῶς δηλαδή «ἀφηγεῖται ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶδε καί ἔζησε», μή προσθέτοντας τό παραμικρό δημιουργικό προσωπικό στοιχείο στά κείμενα.

Οἱ ἀπόψεις λοιπόν διχάζονται τώρα καί ἐπαμφοτερίζουν σύμφωνα μέ τά ἀμέσως προηγουμένως ἐδῶ γραφόμενα. Ἐνα τουλάχιστον εἶναι βέβαιο: Πώς ὁ συντάκτης τῶν πρωτοτύπων κειμένων ἦταν ὑπαρκτό πρόσωπο καί πώς ἔζησε στήν χώρα μας στήν διετία 1922-1924 (σελ. 105 ἐπ. τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων»). Γερμανόφωνος ἀπό μητρική γλῶσσα (μέ προφορά Βιεννέζου ἢ ἀκριβέστερα τοῦ Σάλτζμπουργκ), φιλέλληνας, πονώντας τήν ἐθνική μας συμφορά τοῦ Αὐγούστου 1922, κάθησε καί ἔγραψε τούς μῆνες τοῦ 1923 (ἀπό τόν Μάιο καί πέρα) κάτω ἀπό τήν σκιά τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἦταν ἐνοικιαστής σέ δύο φοιτητικά δωμάτια στήν Πλάκα (καί μερικούς μῆνες τοῦ 1924 στό Μαρούσι), κάθησε καί ἔγραψε τά κείμενα ἐκεῖνα πού τούς ἐπιφύλασσε ἡ μοῖρα μιά μοναδική καί ἀδευτέρωτη τύχη: Νά προσεπικυρώνεται ἡ ἐγκυρότητα τοῦ περιεχομένου τῆς Ἀφηγήσεως ὁλοένα καί περισσότερο, ὅσο προχωροῦν οἱ δεκαετίες.

Σχεδόν ὅλα τά ἄλλα βιβλία (εἴτε τά σχετιζόμενα μέ τίς φυσικές ἐπιστήμες εἴτε τά ἱστοριογραφικά εἴτε τά τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν κ.λπ.) χάνουν κατά κανόνα ἓνα μέρος τῆς ἀξίας τους ὅσο περνάει ὁ καιρός, καταλήγοντας νά εἶναι ἀνεπίκαιρα, «ξεπερασμένα», νά καταδεικνύονται ἐσφαλμένα σέ ὀρισμένα σημεῖα τους. Ἡ χρονικά ἀντίστροφη μοῖρα τελεῖ σέ συνάρτηση μέ τήν ἐγκυρότητα τοῦ περιεχομένου τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων».

Στά πρῶτα χρόνια τῆς κυκλοφορίας της (1972 ἕως 1975 μέ ἀγορές καί κατόπιν μέ χρησιδάνεια) δέν εἴχαμε ἰδέα ἐμεῖς οἱ μελετητές της γιά τό ἀληθές τοῦ περιεχομένου ἐκείνων τῶν κειμένων. Τώρα ὅμως ἔχουν μεσολαβήσει, ἔχουν συντελεσθῇ καί ἔχουν πραγματοποιηθῇ ἓνα σημαντικό μέρος ἀπό τά περιστατικά πού ἐκεῖ μέσα ἀναφέρονταν ἀπό τόν Μάιο τοῦ 1923.

Καί ἐπειδὴ «ἐπαληθεύσεις» συνεχίζονται στήν διάρκεια δεκαετηρίδων καί αἰώνων μελλοντικά, ἡ «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» εἶναι ἓνα βιβλίο τό ὁποῖο στά χρόνια πού πέρασαν ἦταν ἐξαιρετικά δυσεύρετο καί περιζήτητο, καί μάταια ὁ κάθε μορφωμένος καί καλλιεργημένος ἄνθρωπος (φιλαναγνώστης ἢ φιλαναγνώστρια τῶν ἐποχῶν πού θά ζοῦν οἱ ἀπόγονοι τῆς συγχρόνου μας γενεᾶς) προσπαθοῦσε νά πείση τούς λιγοστούς εὐτυχεῖς «κατέχοντας» (κληρονόμους

παλαιῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἀντιτύπου) νά τοῦ δώσουν τό ἀντίτυπο δανεῖκό γιά λίγες τουλάχιστον ἐβδομάδες.

Ἐγραψα «ὁ κάθε μορφωμένος καί καλλιεργημένος ἄνθρωπος». Καί πραγματικά κάποιος πού δέν θά ἔχη τήν ἀπαιτούμενη ἀνώτερη μόρφωση καί ἐσωτερική καλλιέργεια, δέν θά πρέπει νά ἀρχίσῃ νά διαβάζῃ τά κείμενα. Τό ἴδιο ἄλλωστε ἰσχύει καί τώρα. Δέν θά καταλάβῃ τίποτε καί θά τά ἀφήσῃ στή μέση. Οἱ ἄλλοι, οἱ πλουτισμένοι πνευματικά καί ψυχικά -οἱ ἄνθρωποι μέ μόρφωση καί ἐσωτερική καλλιέργεια- θά πρέπει νά ἐνημερωθοῦν πρῶτα διαβάζοντας τίς σελίδες 745 ἕως 832 καί ὕστερα νά ἀρχίσουν νά διαβάζουν τούς δύο προλόγους τοῦ μεταφραστῆ καί ἐν συνεχείᾳ τά ἴδια τά κείμενα. Προσεκτικά ὅμως καί μέ τήν σειρά. Ὅχι ἀποσπασματικά.

Θά ἰδοῦν ἐκεῖ νά ἐκτυλίσσωνται μπροστά στά ἐκπληκτα μάτια τους -σάν ἓνα μεγάλο δραματικό ἱστορικό θέαμα πού ἀκολουθεῖ τήν ροή τοῦ χρόνου σάν πάνω σέ μία πανοραμική ὁθόνη- οἱ ἱστορικές τύχες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα (στό τελευταῖο πέμπτο τοῦ 20οῦ αἰῶνα, στόν 21ο καί στούς ἐπομένους ἕως τό 3906 μ.Χ.) καί ἡ παραλληλόδρομη ἰσόχρονη ἐξελικτική πορεία τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Μερικοί πού ἔχουν μελετήσει εἰς βάθος τήν «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» θεώρησαν πώς βαθειά φιλέλληνας συντάκτης τῶν σχετικῶν κειμένων εἶχε ἐπηρεασθῇ ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1923 καί πέρα ἀπό τά σύγχρονά του γεγονότα (τήν κατάρρευση τῆς ἐλληνικώτατης Ἰωνίας, τό ἐθνικό δρᾶμα τῆς φυλῆς μας) καί θέλησε νά δώσῃ στούς Ἕλληνες -καί μαζί μ' αὐτούς σ' ὅλους τούς Εὐρωπαίους- νέες ἐλπιδοφόρες προοπτικές. Ἄλλοι πάλι μελετητές τῶν κειμένων εἶχαν σχηματίσει τήν ἰδέα πώς ὁ συντάκτης τους τελοῦσε ὑπό τήν ἐπίδραση τῶν ἰδεῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος, τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν τοῦ Coudenhove Kalergi, πού ἀκριβῶς ἐκείνη τήν χρονιά (1923) εἶχε κυκλοφορήσει τό βιβλίο του «Πανεурώπη». Διότι πραγματικά ὁ Ντῆναχ ὁραματίζεται στά κείμενά του μιά νέα «μεγάλη ἰδέα», μιά νέα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀκμῆ τοῦ πολιτισμοῦ, σέ διαμέτρηση πανευρωπαϊκό καί μάλιστα σέ πλαίσια οἰκουμενικότητας.

Καθώς ὅμως περνοῦσαν οἱ δεκαετίες (ἤδη ἐβδομῆντα ἔξι χρόνια ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ντῆναχ τό 1924), οἱ ὁπαδοί καί οἱ θαυμαστές τῆς μεγάλης αὐτῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας βλέπουν νά προκύπτῃ ἀπό τήν μελέτη τῶν κειμένων της κάτι πολύ-πολύ περισσότερο καί ἀνώτερο καί ὑψηλότερο ἀπό τό κήρυγμα τῆς πανευρωπαϊκῆς ἐνότητος τοῦ Κουντενχόβε-Κατέργη.

Ὁ Ντῆναχ στήν «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» μᾶς ἀπεικονίζει μίαν ὁλόκληρη ἐποχή μεγάλης ἀκμῆς τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ στήν Εὐρώπη, καί μάλιστα στήν οἰκουμένη ὁλόκληρη, τήν ὁποία μᾶς ἐμφανίζει ἐπηρεασμένη ἀπό τήν ἠθική καί πνευματική ἀκτινοβολία τῆς μεγαλάνυμης τούτης γηραιᾶς καί σεβάσμιας εὐρω-

παϊκῆς περιοχῆς. Μᾶς ἀπεικονίζει μίαν ὁλόκληρη ἐποχή μεγάλης ἀκμῆς τοῦ πολιτισμοῦ, μιά φωτεινὴ «ῥα» τῆς ἀνθρωπότητος, πού θά διαρκέσῃ, λέει, ὁλόκληρους αἰῶνες καί θά ὑπερακοντίσῃ σέ πολιτιστική ἀκμῆ τόν 5ο αἰῶνα τῶν Ἀθηνῶν καί τήν ἰταλική Ἀναγέννηση, καθώς καί τόν 19ο, τόν «μεγάλο αἰῶνα» τῶν Κεντρο- καί Δυτικοευρωπαίων.

Ὁ Ντῆναχ στά κείμενά του ζῇ κυριολεκτικά μέσα στό πνευματικό καί κοινωνικό κλῆμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μέ τήν τόσο ὑψηλή στάθμη πολιτισμοῦ. Τά κείμενα ἔχουν ἐκδοθῇ μέ τόν τίτλο «Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» ἀπό τόν μεταφραστή τους -τόν μαθητὴ τοῦ συγγραφῆως, κ. Γ. Παπαχατζῆ- καί κυκλοφοροῦν τώρα σέ νέα «κριτική» ἐκδοση μέ ἐπεξηγήσεις, κρίσεις, ὑποσημειώσεις καί διευκρινήσεις τοῦ μεταφραστοῦ. Καί οἱ μὲν λεπτομέρειες τῶν περιγραφῶν (στό περιβάλλον κοινωνικῆς καί πνευματικῆς ζωῆς ἐκείνου τοῦ πολιτισμοῦ τῆς τόσο ὑψηλῆς κλάσεως) εἶναι στά ἀλήθεια ἐκπληκτικές. Θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι θά ἦταν ἀδύνατο ὁ συντάκτης τῶν κειμένων νά δώσῃ μιά τόσο πιστὴ εἰκόνα ὅλων ἐκείνων τῶν περιστατικῶν, ἂν δέν τά εἶχε ζήσει πραγματικά. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἐντυπωσιάζει ἀκόμη περισσότερο εἶναι τό ὅτι βλέπουμε σήμερα νά ἐπαληθεύονται ἓνα-ἓνα ἐκεῖνα πού εἶχαν προλεχθῇ καί γραφῇ πρό ἐβδομῆντα ὀκτῶ ἐτῶν.

Ποῖα ἀκριβῶς εἶναι λοιπόν ἡ νέα «μεγάλη ἰδέα» πού ἀπεικονίζεται σέ ἐκεῖνα τά κείμενα; Θά μπορούσε κανεῖς μέ λίγες λέξεις νά πῇ: Μιά Πανεурώπη (καί μία ὁμόσπονδη πανοικουμένη σέ πολιτική καί κοινωνική ὁργάνωση καί ἐνότητα), μία πανοικουμένη ἰδιότυπα σοσιαλιστική, κατοικουμένη ἀπό τούς μακρινούς ἀπογόνους τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων, πού ἔχουν βρεῖ μιά μορφή εὐτυχίας μέ ὑψηλά βιώματα. Δέν ἀρκοῦνται σέ ἀπλές τεχνολογικές ἐπιτεύξεις, ὑψηλὴ στάθμη ὑλικῆς ζωῆς καί ἱκανοποιητικοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Ἐχουν κυρίως βιώματα ἐσωτερικῆς καλλιέργειας καί ἐσωτερικοῦ πολιτισμοῦ καί εὐημεροῦν ζώντας ἐτσι μίαν ἀνώτερη πνευματικὴ ζωή. Ἐχουν διαμορφώσει ἓνα κοινωνικό σύστημα ἰδεώδους δομῆς, συνδυασμένο μέ μιά μορφή πολιτιστικῆς ἀκμῆς πού ἦταν μόνο μέσα στά ὄνειρα τῆς καρδιᾶς τῶν παλαιότερων ἐποχῶν. Καί αὐτό σέ κάθε τομέα πνευματικοῦ πολιτισμοῦ: Καλλιτεχνική δημιουργία, μεταφυσική πίστη, ἰδεώδη, ἀνθρωπισμός, κοινωνικὴ δικαιοσύνη, λυρικός λόγος, ἐπιτεύγματα στίς ἐπιστήμες κ.λπ. Ἰδίως στόν τομέα τῆς μεταφυσικῆς πίστες ἐμφανίζεται μιά πολύ αἰσιόδοξη προοπτική, πού θέτει τέρμα στόν μεταφυσικό πόνο τοῦ ἀνθρώπου καί χαρίζει τήν λύτρωση στίς ἄλλοτινὰ τόσο «πεφορτισμένες» ἀπό ἄγχος ἀνθρώπινες ψυχές.

Ὅχι μονόπλευρος τεχνικοοικονομικός πολιτισμός μέ τήν σημερινὴ ἀφόρητη μονομέρεια τῆς τεχνικοκρατίας, ἀλλὰ πολιτισμός τεχνικός καί πνευματικός συνάμα, πολύ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, γιά πρώτη φορά στήν ἱστορικὴ πορεία τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἀξίζει ἴσως περισσότερο ἀπὸ ὅλα νά τονισθῇ γιά τά κείμενα αὐτά, εἶναι οἱ «ὀλοφάνερες ἐπαληθεύσεις», πού στά πρῶτα χρόνια τῆς κυκλοφορίας τους (1972 ἐπ.) δέν εἶχαν παρατηρηθῇ ἐπειδὴ ἀπλούστατα δέν εἶχαν ἀκόμα συντελεσθῇ (πραγματοποιηθῇ). Καί ἐδῶ διερωτᾶται ὁ καθένας πολὺ εὐλογα καί πολὺ φυσικά: Τί θά γίνῃ (δηλαδή μέ πόσο ὑψηλὸ μέτρο θά κριθῇ ὁ βαθμὸς ἐνορατικότητος τοῦ συντάκτη τῶν κειμένων), ἂν οἱ τόσο χαρακτηριστικὲς αὐτὲς ἐπαληθεύσεις συνεχισθοῦν; Ἔως τώρα ἔχουμε τίς ἐπαληθεύσεις τῶν τελευταίων ἐβδομῆντα ἔξι ἐτῶν (1924 ἕως 2000) ἢ ἔστω τῶν τελευταίων εἰκοσιοκτῶ ἐτῶν (1972-2000), ἂν πάρῃ κανεῖς ὡς ἀφετηρία τίς ἡμέρες τῆς πρώτης κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου.

Καί ὁ καθένας μπορεῖ νά τίς ἐλέγξῃ στίς σελίδες τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων»: Μεταξύ ἄλλων π.χ. σελ. 271 (τεχνολογικά ἐπιτεύγματα μέ ἀπίστευτη ἀκρίβεια), 275 ἕως 276 (πρόρρηση τῶν ἀξιολογικῶν πεποιθήσεων τῶν βορείων Εὐρωπαίων πάνω σέ θέματα ἐρωτικῆς καί συναισθηματικῆς ζωῆς, τά ὁποῖα βλέπουμε ὀλοφάνερα σήμερα), 427 (τεχνολογικά θαύματα πού ἔχουν ἀρχίσει νά πραγματοποιοῦνται στά χρόνια μας), 479 ἕως 480 (ὑποσημείωση ἀστερίσκου, πού δίνει ὀνόματα πρωτουργῶν καί ὑπευθύνων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου), 485 ἕως 491 (ὀλοζώντανη ἢ εἰκόνα πορείας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ στό τελευταῖο πέμπτο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Μιλάει γιά τήν ἐποχὴ 1980 ἕως 2000), 498 (μιλάει γιά τήν «πλημμυρίδα τοῦ οἰκισμοῦ», τήν urbanization, τήν μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος [pollution], τήν αἰθαλομίχλη, τήν ἀναγκαίᾳ χρησιμοποίηση προσωπίδας γιά τήν κυκλοφορία ἐξ αἰτίας τῆς μολύνσεως τῆς ἀτμοσφαιρᾶς κ.λπ. τῶν ἐτῶν γύρω στό 1980 καί ἀκόμα πιό πολὺ τά ἐπόμενα χρόνια), 585 ἕως 587 (σμήνη ἀπὸ ἱπταμένους δίσκους μέ προέλευση κατασκευῆς τῆς δικῆς μας γήινης τεχνολογίας) κ.λπ.

Τό κείμενο κατὰ λέξη εἶναι τό ἐξῆς: «Σκοτείνιασε ὁ οὐρανός. Τά κοπάδια οἱ δῖσκοι πηγαίνανε στά τεχνητά τώρα-ἐδῶ φεγγάρια, χιλιάδες μίλια ψηλά, στά οὐρανοδρόμια ἐδῶ νησιά τους, ἀνθρώπινης τεχνολογίας ἐπιτεύγματα, στίς πυκνοκατοικημένες ἀποικίες τῶν ἐπιστημόνων τους, πού δορυφοροῦνε ἀπὸ ἐκεῖ πάνω τήν ὑδρόγειό μας, ἀκολουθώντας στήν ἐντέλεια τήν περιστροφή της καί τήν τροχιά της καί κουβαλώντας στήν ράχη τους τά θρυλικά ἐκεῖνα ἐργαστήρια καί τούς δόκτορες καί τίς ἐναλλασσόμενες κάθε ἐξάμηνο βάρδιες ἐπιστημόνων καί τεχνικῶν καί τούς καταπληκτικούς τοῦ τωρινοῦ homo faber αἰθεροβάμονες οἰκισμούς».

Επίσης σελ. 592 (όλοζώντανη απεικόνιση τεχνολογικών επιτευγμάτων, πού κινεί την άπορία και τόν θαυμασμό), 633 (πρόβλεψη εφαρμογής της τεχνολογίας των χόβερκράφτ σε άρθρωτές τεράστιες σε μήκος και σε βάρος τροχοπόλεις, κινούμενες με την ατομική ενέργεια, με ταχύτητες άπίστευτες σε παλαιότερα χρόνια κλπ.). Κατά λέξη στο κείμενο: «Σε ολάκερη την διαδρομή ή γιγαντιαία άρθρωτη τροχόπολη δεν αγγίζει την γη. Κυλάει σαν άστραπή πάνω σε ένα τρισπιθαμικό στρώμα άερος. Άπαλλαγμένη έτσι από κάθε τριβή, πετυχαίνει εξαιρετικά μεγάλες ταχύτητες, πάνω από την τροχαία μαγνητική επικάλυψη του αυτοκινητόδρομου». Τέτοιας μορφής τεχνολογία φαίνεται και σε μās ακόμα άπίστευτη, καθώς άπίστευτα θά φαίνονταν στόν παρελθόν τά σημερινά μας μπόινγκ, άπίστευτα στόν καιρό των αδελφών Μονγκολφιέρων.

Επίσης βλ. σελ. 641 (όλόκληρη την σελίδα), σελ. 803 έως 804 (στην ύποσημείωση), 521 (στην αρχή της σελίδος) (πρόρρηση -πρίν εξήντα σχεδόν χρόνια- την προσπάθεια των σημερινών Άμερικανών και Ρώσων έπιστημόνων νά επικοινωνήσουν με εξωγήινους πολιτισμούς με τό μέσο των ραδιοτηλεσκοπίων και των ραδιοσημάτων) και τόσα άλλα.

Σήμερα θεωρούν οι μελετητές της «Κοιλάδας των Ρόδων» τόν Πάουλ Ντjηναχ σαν ένα Ιούλιο Βέρν ή σαν ένα Γουέλς των νεωτέρων εποχών. Όχι όμως όλοι. Οι λίγοι, οι πιο προσεκτικοί, οι αναγνώστες με την ύψηλου επιπέδου μόρφωση, έχουν αντιληφθί ότι -παράλληλα με την τεχνολογική όψη του μεγάλου εκείνου πολιτισμού πού εξιστορεί- απεικονίζει ιδίως ό Ντjηναχ και την άλλη πλευρά της εποχής εκείνης της πολιτιστικής άκμης, την πλευρά πού τελεί σε συνάρτηση με πολιτιστικά επιτεύγματα πνευματικά (ήθικές αξίες, καλλιτεχνική δημιουργία, μεταφυσική πίστη, ύψηλά ιδεώδη). Καί μάλιστα ό συγγραφέας μας δίνει πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στις πνευματικές αυτές αξίες του πολιτισμού πού εξιστορεί. Υποστηρίζει ότι αληθινός πολιτισμός δεν είναι τόσο ή τεχνολογία, όσο ιδίως ή έσωτερική καλλιέργεια του ανθρώπου και έν γένει οι πολιτιστικές αξίες πού έμπεριέχονται στόν πνευματικό τομέα της προόδου.

Αυτός ό συγκερασμός της τεχνολογίας με την πολιτιστική άνοδο «έσωτερικού» και ψυχικού βίου -όπου ή ύστέρηση είναι ολοφάνερη στην διάρκεια αιώνων έως τά τώρα, ύστέρηση πού καθιστά τόν κάθε στοχαστή πολύ δύσπιστο γιά την έκδοχή του Ρουσώ περί «φυσικής καλωσύνης» του ανθρώπου- αυτός λοιπόν ό συγκερασμός παράλληλης ανόδου τεχνικοοικονομικού και πνευματικού πολιτισμού, λυτρώνει στ' αλήθεια την ανθρώπινη ψυχική διάθεση από τό τωρινό «άγχος» της μονόπλευρης τεχνικοκρατίας και από τόν καημό της ύλιστικής γύρω μας βιοθεωρήσεως. Άνοίγει αισιόδοξες προοπτικές γιά την εξέλικτική πορεία του δυτικού πολιτισμού και μās έμποτίζει όλους μας με μία «νέας

μορφής μεγάλη ιδέα» στα πλαίσια μιās Ένωμένης Εύρώπης. Την μεγάλη ιδέα της ιστορικής τώρα και έμπρός πορείας πρós ύψηλότερες όλοένα μορφές πολιτισμού.

Όχι τόσο ή πλευρά της τεχνολογίας, όσο ιδίως αυτή ή πολύ αισιόδοξη προοπτική γιά ήθικό έπανοπλισμό και γιά πνευματική άνοδο, καθιστούν τόν Πάουλ Ντjηναχ ένα «μεγάλον του πνεύματος», πού είχε περάσει από την Άθήνα στην διετία 1922-1924 (άπό τά μέσα του 1922 έως τά μέσα περίπου του 1924), τόν καθιστούν «μιά εξαιρετική πνευματική μορφή ύψηλου επιπέδου», ένα «μεγάλο Εύρωπαίο» και ένα «προφήτη προϊόντος έκπολιτισμού», από εκείνους πού τόσο έχει ανάγκη ή ύλόφρονη τωρινή εποχή της μονόπλευρης μηχανοκρατίας. Ιούλιος Βέρν λοιπόν δεν είναι ό Ντjηναχ. Είναι κάτι πολύ άνωτερο.

Καί διερωτάται πολύ εύλογα ό κάθε στοχαζόμενος άνθρωπος, ό κάθε άνθρωπος με πνευματικά ενδιαφέροντα, ό λυτρωμένος από την ρουτίνα του καθημερινού μονόπλευρου «μόχθου γιά επιβίωση» κι από τούς εξουθενωτικούς περισπασμούς της βιοπάλης: Τί θά γίνη ύστερα από τριάντα ή πενήντα χρόνια, αν συνεχίζονται οι τόσο χαρακτηριστικές ως άνω έπαληθεύσεις του συγγραφέα της «Κοιλάδας των Ρόδων» σε θέματα ιστορικής πορείας του πολιτισμού των Εύρωπαίων; Μέ πόσο ύψηλό μέτρο θά κριθί ή «έννοιατική» και «προφητική» αξία των κειμένων; Ό ίδιος ό Ντjηναχ ισχυρίζεται ότι «δεν έχει δώσει τίποτα δικό του» και ότι όλα όσα μπόρεσε και έγραψε οφείλονται σε ένα από τά σπάνια φαινόμενα παραψυχολογίας -σχεδόν μοναδικό και άδευτέρωτο σε «καθαρότητα» και σε «αδρότητα»- με τό όποιο έτυχε νά συνδεθί ή προσωπική του ζωή. Άν θέλουμε, τόν πιστεύουμε. Άν όμως όχι, τότε θά πρέπει νά πρόκειται γιά μιά πνευματική προσωπικότητα εξαιρετικά ύψηλης στάθμης, με άπίστευτη πολυγνωσία και με θαυμαστές έννοιατικές ικανότητες.

Άν λοιπόν -περνώντας τά χρόνια- οι «έπαληθεύσεις» συνεχισθούν όπως έχει γίνει έως τά σήμερα, είναι σαν νά έχη στά χέρια του ό κάθε τωρινός αναγνώστης των κειμένων (και προσεχτικός μελετητής των) ένα συγγραφικό έργο ιστοριογραφίας, πού αρχίζει από τόν 20ό αιώνα και συνεχίζεται, απεικονίζοντας την εξέλικτική πορεία του δυτικού πολιτισμού και τις ιστορικές τύχες των λαών της Εύρώπης, γιά πολύμακρα μελλοντικά χρονικά διαστήματα. Άν τύχη και συνεχισθούν οι «έπαληθεύσεις», σημαίνει πώς δεν είναι δίχως βάση, πώς δεν στερούνται από θεμέλιο, οι «έννοιατικές ικανότητες» του συγγραφέα μας.

Και όλοι έμεις, πού έχουμε διαβάσει π.χ. την Ιστορία του Πολιτισμού της Άνθρωπότητας της Ούνέσκο, ή την Ιστορία του Πολιτισμού του Πανεπιστημίου της Όξφόρδης (1954) (με τόν πρόλογο του μακαρίτη άκαδημαϊκού Νίκου Βέη) ή την Ιστορία του Εύρωπαϊκού Πνεύματος του Παναγιώτη Κανελλόπουλου ή την

έπτάτομη ελληνική έκδοση της Ιστορίας του Πολιτισμού του Γουίλ Ντυράν, όλοι έμεις πού έχουμε διαβάσει τά ιστορικά αυτά έργα, είναι ως νά μπορούμε τώρα νά προσθέσουμε και ένα νέο ακόμα τόμο στο καθένα από τά άνωτέρω έργα, ένα τόμο πού τελεί σε συνάρτηση με την συνεχιζόμενη στο εξής -άπό την αρχή του είκοστου πρώτου αιώνας και πέρα- ιστορία της Εύρώπης. Γιατί όλα τά άνωτέρω τόσο αξιόλογα έργα δεν προχωρούν βέβαια παραέρα από τόν 20ό αιώνα. Μέ μόνη την διαφορά ότι ό νέος αυτός τόμος δεν χρησιμοποιεί την «ιστορική μέθοδο», αλλά διαπνέεται από την τεχνοτροπία του «περιγηγητή-άφηγητή».

Σύμφωνα με τά γραφόμενα του Ντjηναχ, όπως έδαφική κοιτίδα του «χρυσού αιώνας», του 5ου π.Χ., ήταν ή Άττική, όπως έδαφική κοιτίδα της ιταλικής Άναγεννήσεως ήταν οι περιοχές της Ρώμης και της Φλωρεντίας, όπως έδαφική κοιτίδα της τρίτης εποχής μεγάλης άκμης -στο πρώτο ήμισυ του 19ου αιώνας- ήταν ή δυτική και ή κεντρική Εύρώπη, έτσι και γιά την άλλη, την τετάρτη εποχή της μεγάλης άκμης του πολιτισμού, του «οίκουμενικού» αυτή την φορά, θά αποτελέσουν οι περιοχές της Ένωμένης Εύρώπης» την έδαφική του κοιτίδα. Η άκτινοβολία (σε πολιτιστικές αξίες, ήθικές και πνευματικές) της γηραιάς, ένδοξης και πάντα νέας σε ζωτικότητα τούτης ήπείρου μας θά άπλωθί σε ολάκερη την οικουμένη.

Θά έπαναληφθί, λέει, τό θαύμα της εποχής του 19ου αιώνας με την ύψηλης κλάσεως καλλιτεχνική στις είκαστικές τέχνες δημιουργία του Παρισίου και του Μονάχου (Delacroix, Γύζης κλπ.), με τό όλόκληρο σύμπαν στόν τομέα της δημιουργίας συμφωνικής μουσικής, με τούς μεγάλους Κεντροευρωπαίους συνθέτες, με την άκμή της ποιητικής δημιουργίας στόν λυρικό λόγο, με τόν Γκάιτε και με τόν Σίλλερ, με τόν Έρρίκο Ντυνάν, με τά ιδρύματα, με τις ίεραποστολές, με τόν Άλβέρτο Σβαίτσερ κλπ.

Φαίνεται καθαρά πώς ό καημός του συγγραφέα μας είναι ή κάμψη και ή ύποχώρηση και ή πτώση του πνευματικού πολιτισμού των Δυτικοευρωπαίων και των Κεντροευρωπαίων, ύστερα από τά τρομακτικά κατά του άνθρωπισμού πλήγματα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τόν όποιο ό Ντjηναχ χαρακτηρίζει «έμφύλιο» και «άδελφοκτόνο». Καί ή δίψα της καρδιάς του είναι νά ξαναβρθί ή Ένωμένη Εύρώπη την παλιά ήγετική της θέση στην πολιτιστική πορεία των λαών της οικουμένης, ύστερα από τόν παραμερισμό της -πού τόν θεωρεί πρόσκαιρο- έξ αιτίας της επικρατήσεως μιās ύλόφρονης και μονόπλευρης μηχανιστικής εποχής και ιδίως έξ αιτίας της διεισδύσεως της άνώριμης άμερικανικής κουλτούρας στις εύρωπαϊκές περιοχές, τις άλλοτινά κατάφορτες από πνευματική άρχοντιά και μακροχρόνια παράδοση, από περγαμηνές, από αιώνες.

Άπό διαβεβαιώσεις του μετέπειτα μεταφραστή (1926-1940) των κειμένων του, γνωρίζουμε πώς ό Ντjηναχ άρνείτο κατηγορηματικά και πεισματικά νά παραδώσει σ' όποιονδήποτε τό σύνολο των κειμένων όσον καιρό ζούσε. Καί όταν ύστερα από τόν θάνατό του (1924) ό κ. Γ. Παπαχατζής έλαβε μέσω τρίτου προσώπου τά κείμενα, παρατήρησε πώς δεν ήταν πλήρη. Ένας όρισμένος αριθμός σελίδων έλειπαν. Έστερα από πολλά χρόνια (και όταν ή μετάφραση είχε πιά άποπερατωθί), μιά περίεργη σκέψη δεν έβγαине από τόν νού του μεταφραστή, ιδίως από τό 1946 και πέρα: ότι οι έλλείπουσες σελίδες αναφέρονταν σε περιστατικά του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Οι σελίδες αυτές -τις όποιες είχε σχίσει ό ίδιος ό Ντjηναχ- δεν βρέθηκαν πουθενά έως τό τέλος.

Στίς προφορικές του ανακοινώσεις (έκφράσεις) έξωτερίκευε ό Ντjηναχ έντελώς άκαθόριστα και με εξαιρετική περίσκεψη («κλεισμένος στο έαυτό του») τις σκέψεις του γιά μιά «έπικείμενη» φοβερή παγκόσμια σύρραξη. Στα μέσα του Νοέμβρη 1924 -ή συγγραφή των κειμένων ήταν στην άκμή της εκείνη την εποχή και είχε φτάσει περίπου στα μισά- συναντήθηκε ό Ντjηναχ ένα βράδυ με τόν φοιτητή της Νομικής τότε κ. Γ. Π. (τόν μετέπειτα μεταφραστή του) και του είπε πώς είχε λάβει γερμανικές έφημερίδες πρόσφατες, καθώς και τό τελευταίο φύλλο της Zurich Zeitung από την Ζυρίχη (τόρα -1980- ή «Neue Züricher Zeitung» ιδρυθείσα τό 1780, είναι διπλά αιωνόβια, σε άνελλιπη έκδοση) τά όποια του ταχυδρομούσε τακτικά από την γερμανόφωνη εκείνη πόλη κάποιο φιλικό του πρόσωπο. Εκεί είχε, λέει, διαβάσει πώς ό ιδρυτής (1923) των «Ταγμάτων Έφόδων» στην Βαυαρία είχε έπιχειρήσει στις 8 Νοεμβρίου την κατάληψη της εξουσίας, αλλά είχε αποτύχει. Την έπομένη ήμέρα τά κυβερνητικά στρατεύματα «άνοιξαν πυρ» ενάντια στην οργανωθείσα από τούς Χίτλερ και Λούντεντορφ διαδήλωση.

Στόν τότε φοιτητή της Νομικής δεν είχε κάνει καμία ιδιαίτερη έντύπωση τό επώνυμο Χίτλερ. Τό άκουσε ως «κενό έννοιας». Ό Ντjηναχ όμως, πού ήταν σε θέση νά γνωρίζη πολλά γιά την μετέπειτα πορεία του έθνικού κινήματος των Ναζί, έμενε εκείνη την βραδυά «κουμπωμένος» και «κλεισμένος στόν έαυτό του».

Άλλη μία μέρα ό Ντjηναχ είχε μιλήσει στόν ίδιο ως άνω μαθητή του γιά την «Πανευρώπη» (1923) του Coudenhove-Kalergi (ό R. N. Coudenhove-Kalergi είχε δημοσιεύσει εκείνη την χρονιά τό φερώνυμο βιβλίο του). Καί άλλοτε πάλι του έλεγε τις έντυπώσεις του γιά την «Κοινωνία των Έθνών» (1919 έπ.) «Τόν Δούρειο Ίππο τόν έχετε κιόλας βάλει μέσα

στόν περίβολο τῶν ὀχυρωμάτων σας», τοῦ εἶπε, σάν νά ἀπευθυνόταν σέ ὁλόκληρη τήν διάδοχη τοῦ Ντῆναχ γενεά. Τόν Γούντροου Γουίλσον εἶχε ὁ Ντῆναχ χαρακτηρίσει «ἀφελῆ θεωρητικό», «κατάλληλο μόνο γιά μιά πανεπιστημιακή ἔδρα», ἐξ αἰτίας τῆς φανατικῆς του πίστεως στήν ἀξία τῆς «ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων».

Ἀπό τήν ὅλη νοοτροπία τοῦ Ντῆναχ θά μπορούσε κανεῖς νά βγάλῃ τό πόρισμα πῶς ἂν εἶχε ζήσει ἔντεκα ἀκόμη χρόνια, ἂν ἦταν δηλαδή ἐν ζωῇ στήν διεθνή κρίση τοῦ 1935 καί στήν ἄμυνα τῆς Αἰθιοπίας κατά τῆς ἰταλικῆς εἰσβολῆς, θά ἔλεγε -ἀκούγοντας πῶς γίνεται λόγος γιά ἐπιβολή «οἰκονομικῶν κυρώσεων» κατά τοῦ Μουσολίνι- πῶς «αὐτό τώρα ἔλειπε, νά πλῆξῃ ἡ Γαλλία ἐκ τῶν νότων τήν λατινική ἀδελφή τῆς χάριν τῆς ἱστορίας τῶν μαύρων».

Ἄλλες του παρόμοιες σκέψεις -σέ προφορικές του ἀνακοινώσεις στόν μετέπειτα μεταφραστή του- σκέψεις πού τόσο πολύ μᾶς ξενίζουν σήμερα, βλ. στήν «Κοιλάδα τῶν Ρόδων», σελ. 803-804, στήν ἐκτεταμένη ἐκεῖ ὑποσημείωση. Π.χ.: τούς Μπολσεβίκους τοῦ 1917 τούς εἶχε χαρακτηρίσει «ἀδελφούς Εὐρωπαίους». Καί ἀδημονοῦσε γιατί οἱ νικητές τοῦ 1918 καθυστεροῦν τήν ἀναγνώριση τοῦ νέου καθεστῶτος στην Ρωσία, «ἀφοῦ», ἔλεγε, «οὕτως ἢ ἄλλως θά γίνῃ κάποια μέρα αὐτή ἡ ἀναγνώριση». Καί γιατί οἱ πανίσχυροι Ἀγγλογάλλοι τοῦ 1919 δέν ἐγκαθιδρύουν «ἓνα καθεστῶς Λιβάνου» («Mandat») σ' ὁλόκληρη τήν. περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς μέ τίς πετρελαιοπηγές. Κατέκρινε τήν παράλειψη νά ἀποτελέσουν οἱ περιοχές τῆς Οὐαλλίας (τοῦ Κάρντιφ) καί τῆς Ρηνανίας (μέ τά πλούσια κοιτάσματα γιαάνθρακος) ἀντικείμενο μιᾶς πανευρωπαϊκῆς «Κοινοπραξίας ἀνθρακος». Εἶχε προβλέψει μίαν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα πρὶν ἀπό τήν πολιτική ὁμοσπονδικοποίηση. Θεωροῦσε στά 1923 «μεγάλο ὄνομα» τόν Κουντενχόβε-Κατέρρη.

Στόν μετέπειτα μεταφραστή του μιλοῦσε τήν ἴδια χρονιά (1923) μέ ἓνα πνεῦμα ἐντελῶς ἀποικιοκρατικό. Θεωροῦσε τήν παλαιά «Βρετανική Ἐταιρεία τῶν Ἰνδιῶν» σάν ἓνα «κατάλληλο πρότυπο» γιά τό ἀγγλο-γαλλικό καθεστῶς στό Σουέζ καί στό Ἰράκ καί στό Κουβέιτ καί σέ ὅλες ἐν γένει τίς πετρελαιοφόρες περιοχές τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Καί ἐπίσης τήν Νοτιο-αφρικανική Ἐνωση καί τήν Ἀλγερία -καί τό ἐν Μαρόκῳ δημιουργικό πολιτιστικό ἔργο τῶν Γάλλων μέ τόν Λυωτέ κ.λπ.- τά θεωροῦσε ὡς «κατάλληλα πρότυπα» γιά τήν διανομή ὁλόκληρης τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου μεταξύ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, «ἄσχετα -εἶπε- ἂν αὐτοί οἱ τελευταῖοι ἦσαν νικητές ἢ ἡττημένοι» στήν φοβερή σύρραξη τῆς τετραετίας 1914- 1918 ἢ ἀκόμα καί οὐδέ-τεροι (Ἰσπανοί, Ὀλλανδοί κ.λπ.).

Πίστευε πῶς αὐτή ἡ «ικανοποίηση» μέ ἓνα τέτοιο «ἀποικιοκρατικῆς ἀποκαταστάσεως» τρόπον τῶν «ἀδελφῶν λαῶν» τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, τῶν μεγάλων

δηλαδή ἡττημένων τοῦ 1918, θά μπορούσε νά καταλῆξῃ νά ἀποβῇ ἓνα ἀποτελεσματικό προληπτικό μέτρο, ἓνα ἀνασταλτικό μέ ὀριστικότητα μέτρο, μιᾶς ἐνδεχόμενης νέας πανευρωπαϊκῆς σύρραξης. Ἀπό αὐτήν τήν ἀποψη κατηγοροῦσε γιά «ἔλλειψη προβλεπτικότητας» τούς πανίχρους Ἀγγλογάλλους τοῦ 1918-1920.

Μέ τήν μετάφραση τῆς πολυσέλιδης ἐκείνης Ἀφήγησης -τῶν ἐκτεταμένων δύο τόμων τῆς «Κοιλάδας τῶν Ρόδων»- δέν ἀσχολήθηκε ὁ μεταφραστής ἐπειδή συμφωνοῦσε μέ τίς ἰδέες τοῦ Ντῆναχ. Κανένας συνετός ἄνθρωπος καί ἀληθινός δημοκράτης δέν μπορεῖ σήμερα (στήν γενεά μας) νά συμμερισθῇ τήν ρατσιστική καί ἀποικιοκρατική νοοτροπία τοῦ πονεμένου ἐκείνου διανοητῆ, τοῦ συγχωρεμένου ἴσως ἐξ αἰτίας τοῦ πολλοῦ συμπτυνωμένου πόνου, μέ τόν ὁποῖο εἶχε ἐμποτισθῇ ἡ ζωή του. Τό κίνητρο γιά τήν μετάφραση δέν ἦταν λοιπόν ἡ ἰδεολογική συγγένεια -πρᾶγμα ἀνύπαρκτο- ἀλλά μονάχα ἡ περιέργεια καί τό ἐνδιαφέρον περὶ τοῦ ἂν θά ἐπακολουθήσουν «ἐπαληθεύσεις τῶν περιστατικῶν τῆς Ἀφηγήσεως», παρ' ὅλη τήν ἀποδοκιμασία πού αὐτά τά περιστατικά προκαλοῦν σέ ὀρισμένα τους ἐντοπιζόμενα σημεῖα.

Οἱ «ἐπαληθεύσεις» αὐτές ἔχουν τώρα ἀρχίσει -ιδίως ἀπό τήν κυκλοφορία τῆς πρώτης ἐκδόσεως 1972 καί πέρα- καί υπάρχουν οἱ πιθανότητες ὅτι θά συνεχίζωνται ὅσο περνοῦν οἱ δεκαετίες.

Καί δέν εἶναι μόνο οἱ «ἀνέσεις στά διαστημόπλοια», οἱ «ἱπτάμενες πόλεις» (Κοιλάδα τῶν Ρόδων σελ. 271), οἱ «ἄξιολογικές πεποιθήσεις τῶν βορείων Εὐρωπαίων σέ θέματα ἡθῶν» (σελ. 275 ἕως 276), γιά «τεχνολογικά θαύματα» (σελ. 427 ἐπ.), ἡ εἰκόνα πολιτισμοῦ τοῦ τελευταίου πέμπτου τοῦ τρέχοντος αἰῶνος (σελ. 485 ἕως 491) καί οἱ προρρήσεις γιά τήν πλημμύρα τοῦ οἰκισμοῦ (urbanization) (σελ. 498), γιά τήν μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος (pollution) (πάλι σελ. 498), γιά τά τεχνητά πλωτά ποτάμια στήν νότια Εὐρώπη, πού διψάει γιά ἀρδευτικά ἔργα (σελ. 641), γιά τίς προσπάθειες τοῦ 1980 ἐκ μέρους Ρώσων καί Ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων νά ἐπικοινωνήσουν μέσῳ ραδιοτηλεσκοπίων καί ραδιοσημάτων μέ ἐξωγήινους πολιτισμούς), (ἀρχή τῆς σελ. 521) γιά τήν ἐνεργιακή κρίση (ἀπαραίτητη, λέει, ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἡλιακῆς ἐνέργειας) (σελ. 573 καί σελ. 492, οἱ πρώτες δέκα ἀράδες).

Στίς προσπάθειες τῶν Ἐκκλησιῶν, τόσο τῆς Προτεσταντικῆς ὅσο καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, νά στηλιτευθῇ κάθε μέτρο περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος ὁ Ντῆναχ. Ὁ τρόμος του γιά τόν «ἐφιάλτη τοῦ ἀριθμοῦ», τόν ὁποῖο προλέγει πρὶν ὁλόκληρους αἰῶνες, τόν καθιστᾷ ὑπέρμαχο τῆς ἰδέας γιά τήν «παρακολούθηση τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη» μέ τρόπο ἀποτελεσματικό, ὅσο εἶναι καιρός ἀκόμα. Πιστεύει πῶς μόλις ἐξαρκεῖ ὁ χρόνος γιά κανονιστικές προληπτικές ἐπεμβάσεις σέ θέματα ὑπερπληθυσμοῦ.

Χωρίς νά γνωρίζῃ ὁ Ντῆναχ τίποτε γιά τό κήρυγμα τοῦ Πολωνοῦ ποντίφηκα Ἰωάννη-Παύλου τόν Νοέμβριο 1980 στούς Δυτικογερμανούς ὅτι «εἶναι ἁμαρτία νά ἐμποδίζουν οἱ χριστιανικές οἰκογένειες τίς γεννήσεις παιδιῶν», γράφει στά κείμενά του γιά τά φοβερὰ καί ἀναπάντεχα καί «αἰφνιδιαστικά» ἐπακόλουθα τῆς ἐπιρροῆς καί τῆς ἐπικρατήσεως τέτοιου εἶδους κηρυγμάτων. Καί γράφει κατά λέξη (Κοιλάδα τῶν Ρόδων σελ. 493): «Κανένας δέν θά μπορούσε νά φανταστῇ σέ πιό βαθμό Ἐπιμηθεῖς εἶχανε καταδειχθῇ οἱ ἄνθρωποι -καί οἱ πιό σοφοί καί οἱ πιό διορατικοί ἀνάμεσα στούς ἐπιστήμονες καί στούς πολιτικούς ἡγέτες τῶν λαῶν καί στούς στατιστικολόγους καί στούς κληρικούς- ἀντίκρου στήν φοβερή ἐκείνη ἀπειλή, τόν «ἐφιάλτη τοῦ ἀριθμοῦ».

Δέν μπορούμε ἐμεῖς τοῦ 20οῦ καί τοῦ 21οῦ αἰῶνος νά συλλάβουμε μέ τήν φαντασία μας πόσο μεγάλο καί δύσλυτο πρόβλημα θά γίνῃ νά βρῇ κανένας μιά ὀργανική θέση ἀδειανή καί διαθέσιμη μέσα στόν κολοσσιαῖο τοῦτο ζωντανό ὀργανισμό τοῦ γένους, γιά νά μπορέσῃ καί αὐτός νά ἔρθῃ νά ἐνταχθῇ ἐκεῖ μέσα νά περάσῃ μία ζωή».

«Τό μεγάλο κακό εἶχε ἔρθῃ σάν κάτι αἰφνίδιο -λές καί σάν κάτι νά πλημμύρισε ξαφνικά- εἶχε ἔρθῃ σάν ἓνας κατακλυσμός, σάν μία ἀνάγκη ἀδήριτη, σκληρή, τήν ὁποία κανένας δέν εἶχε προῖδε σέ τέτοιο βαθμό καί σέ τέτοια ἔκταση. Κάθε φραγμός πού ἀποφασίζόταν κάθε φορά, ἔδινε τήν ἐντύπωση πῶς εἶχε ἔρθῃ πάρα πολύ ἀργά, πῶς ἦταν κιόλας ἓνα καθυστερημένο κανονιστικό μέτρο. Καί κατηγορήθηκαν τότε καί κατακρίθηκαν κάμποσο αὐστηρά οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες, οἱ ταγμένοι ὑπεύθυνοι διορατικοί τῆς δημογραφικῆς προοπτικῆς, γιά ἀνεπάρκεια καί γιά ἔλλειψη προβλεπτικότητας. Καί ὀνειδίστηκαν σκληρά καί οἱ Ἐκκλησίες, τόσο ἡ ρωμαιοκαθολική ὅσο καί ἡ προτεσταντική, διότι ζώντας ἔξω ἀπό τήν πραγματικότητα καί ἐμμένοντας στίς παλαιές ἀντιλήψεις, εἶχαν καί ἐκείνες συντελέσει, μέ τήν ἀρνητική τους στάση, στήν παράλειψη τῆς ἐγκαιρῆς νομοθετήσεως θεσμῶν γιά τόν ἀποτελεσματικό ἔλεγχο τῶν γεννήσεων καί γιά τήν παρακολούθηση τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη.

Καί ἐφαίνοντο τώρα σάν ὄνειρο οἱ παλαιοὶ ὠραῖοι καιροὶ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, πού οἱ λευκοὶ ἦσαν χωρισμένοι σέ ἀντίμαχα ἰδεολογικά στρατόπεδα πάνω στό θέμα τῆς φυλετικῆς διακρίσεως καί ἔβλεπαν στόν νέγρο καί στόν κίτρινο τόν ἄνθρωπο καί τόν χριστιανό μονάχα, καί ἔλεγαν πῶς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πλαστῇ ἴσοι ἀπό τήν Δημιουργία, καί εἶχαν μάλιστα φτάσει καί σέ πολέμους ἐμφυλίου καί ἀδελφοκτόνους κάποτε οἱ λευκοὶ ἀναμεταξύ τους γιά νά ἐπιβάλουν τίς ἀρχές τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καί τόν σεβασμό τῆς ζωῆς καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐγχρώμου συνανθρώπου τους...».

Στό τελευταῖο πέμπτο τοῦ 20οῦ αἰῶνος γνωρίζουμε γιά τήν ἐντελῶς ἀντίθετη μεταξύ τους κατεύθυνση πού

ἔχουν πάρει τά σχετικά προληπτικά νομοθετικά μέτρα στίς δύο «κολοσσιαῖες ὁλότητες», δηλαδή στήν λευκή φυλή καί στήν κίτρινη: Στούς Εὐρωπαίους καί στούς Βορειοαμερικανούς ἡ νομοθεσία ἐνθαρρύνει τίς πολύτεκνες οἰκογένειες καί παρέχει σ' αὐτές οἰκονομικά προνόμια καί φορολογικές διευκολύνσεις. Ἀντιθέτως στούς Κινέζους τά νομοθετικά μέτρα τείνουν νά περιορίζουν τούς ἀνῶριμους σέ ἡλικία γάμου καί τήν τεκνογονία ἐν γένει.

Δέν γνωρίζουμε ὅμως ἀκόμα κάτι ἄλλο, τό ὁποῖο ὁ Ντῆναχ προέλεγε, μιλῶντας γιά τήν «ἀσύγκριτη ἀριθμητική ὑπεροχή τῶν ἐγχρώμων»: Ὅτι τά ἀποτελέσματα τῶν νομοθετικῶν μέτρων τῶν δύο ὡς ἄνω πλευρῶν θά εἶναι ἀντίστροφα. Ὅτι δηλαδή οἱ λευκοὶ -παρ' ὅλα τά ἐνθαρρυντικά γιά γεννήσεις μέτρα τῆς νομοθεσίας τους- θά ἔχουν ἄνοδο τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη μειωμένο σέ σύγκριση μέ τούς κίτρινους. Οἱ τελευταῖοι θά ἀυξηθοῦν σέ πολλά δισεκατομμύρια ὅσο περνοῦν οἱ δεκαετίες, καί τοῦτο παρ' ὅλη τήν προσπάθεια τῆς δικῆς τους κρατικῆς ἐξουσίας νά τεθοῦν περιορισμοὶ στήν δημογραφική αὐτή πλημμυρίδα.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι καί τό ἄλλο, πού διηγεῖτο ὁ Ντῆναχ (ἀναφέρεται στήν ὑποσημείωσή του στην «Κοιλάδα τῶν Ρόδων», σελ. 479 μέ λίγες λέξεις): Ὅτι ὁ Λαῖν εἶχε ἀναφέρει μιά μέρα στό ἀκροατήριό του -στήν σχολική τάξη του δηλαδή, ὅπου παρακολουθοῦσε καί ὁ Ἀνδρέας Νόρθαμ- πῶς ὁ «ἀγαπημένος μαθητής» τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰωάννης, στήν Πάτμο, τό 93 ἕως 96 μ.Χ., ἐπὶ Δομιτιανοῦ, ἐγνώριζε πολλά πράγματα γιά τήν σύμπτωση πού ἐμφανίζοντο στόν ἀριθμό «ἔξι» τρεῖς συνολικά φορές: «Ἐξι» στά ἑκατομμύρια θυμάτων τῆς τρομερῆς γενοκτονίας (ἕως τό 1945), καί ἐπίσης «ἔξι» στά ἔτη τῆς χρονικῆς διάρκειας τοῦ τρομακτικοῦ ἐκείνου πολέμου καί πάλι «ἔξι» στό σύνολο λατινικῶν γραμμάτων πού ἐμπεριέχει τό ὄνομα τοῦ φοβεροῦ Γερμανοῦ πολιτικοῦ, τοῦ διώκτη τῆς φυλῆς τοῦ Εὐαγγελιστῆ. Διότι καί τά ἔξι αὐτά λατινικά γράμματα τά ἐγνώριζε ὁ Εὐαγγελιστής (κατά τά λεγόμενα τοῦ Λαῖν) στήν κανονική τους μάλιστα σειρά.

Ἐντυπωσιασμένος -λέει ὁ Λαῖν- ἀπό τήν τριπλῇ αὐτή σύμπτωση τοῦ «ἔξι», ἔβαλε ὁ Ἰωάννης τόν ἀριθμό ρ (τόν μετέπειτα πρῶτο τριψήφιο των ἀραβικῶν συμβόλων) δίπλα στό πρῶτο γράμμα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου καί ὕστερα συμπλήρωσε ὁλόκληρο τόν πίνακα γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου προσθέτοντας ἀπό μιά μονάδα σέ κάθε ἐπόμενο λατινικό γράμμα (β=ρα κ.λπ.).

Κάνοντας ύστερα τήν άθροιση τών αριθμών πού άντιστοιχοῦσαν στά έξι (ήδη γνωστά του) λατινικά γράμματα τοῦ έπωνύμου τοῦ τρομεροῦ διώκτη τῆς φυλῆς του, βρήκε (Κοιλάδα τών Ρόδων, σελ. 479 έως 480) τόν αριθμό έξακόσια έξηντα έξι (δηλαδή πάλι ή τριπλή σύμπτωση στό έξι) τόν οποίο αναφέρει στήν «Αποκάλυψη» (κεφ. ΙΓ' έδ. 18), άντί νά γράψη τό ίδιο τό έπώνυμο, μή θέλοντας νά κάνη εξαίρεση στήν τεχνοτροπία του τών «αίνιγματωδών εικόνων» πού διαπνέει όλόκληρο εκείνο τό κείμενο. Οί παλαιοί έρμηνευτές υποστήριζαν έσφαλμένα πώς ό Εὐαγγελιστής έννοεῖ τόν έχθρό τῆς Έκκλησίας, τόν Άντίχριστο.

Εἴτε συμπτώσεις εἶναι εἴτε «έπαληθεύσεις», όλα τά άνωτέρω σημειώνουν πάντως στό περιεχόμενο τών κειμένων τίς διαφορετικές -σέ κάθε στάδιο, σέ κάθε φάση, σέ κάθε επί τοῦ παρόντος δεκαετία- έναλλασόμενες τύχες αὐτῶν τών κειμένων. Τούς επιθέτουν μία χωριστή, σέ καθένα από τά χρονικά ως άνω διαστήματα, σφραγίδα. Τό πρώτο στάδιο τό χαρακτηρίζει μία έξοχη εύχέρεια καί ταχύτητα (Μάιος τοῦ 1923 έως τά μέσα τοῦ 1924) τοῦ συντάκτη τών πρωτοτύπων κειμένων. Σέ δεκατέσσερις περίπου μήνες γράφτηκαν τά κείμενα στό σύνολό τους.

Τό δεύτερο στάδιο ήταν μία διστακτική καί προσεκτική μετάφραση, πού κράτησε πολλά χρόνια (1926 έως 1940). Τό τρίτο στάδιο (1941 έως 1971) ήταν μία τριαντάχρονη χρονική περίοδος άναμονῆς μέ τόν μεταφραστή άσχολούμενο κυρίως μέ τίς έπαγγελματικές του εργασίες, μέ παράλληλη σύνταξη -έκ μέρους του- προεισαγωγικῶν σημειωμάτων, ύπομνηματισμῶν, έπεξηγήσεων, ύποσημειώσεων, πινάκων γιά κύρια όνόματα καί τοπωνύμια κ.λπ. Τό τέταρτο στάδιο (1972 έπ.) ήταν μία κυκλοφορία καί διάδοση τών κειμένων πολύ χαρακτηριστική.

Αν στό έξής οί «έπαληθεύσεις» συνεχισθοῦν, θά βρεθοῦμε νά έχουμε στίς προσεχείς δεκαετίες (τῆς όριστικής δικαίωσης καί έπαλήθευσης καί γενικής παραδοχῆς καί άναγνώρισης) ένα συμπληρωματικό τόμο ιστορίας τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα. Μέ τήν διαφορά όπτι στήν συγγραφή του δέν έχει χρησιμοποιηθῇ ή μέθοδος τοῦ ιστορικοῦ έρευνητοῦ, αλλά έχουν συνταχθῇ τά κείμενά του στό στυλ, στήν τεχνοτροπία, ενός περιηγητῆ-άφηγητῆ, ενός εἰδους δηλαδή Παισανία τών νεωτέρων εποχῶν. Καί θά αισθάνωνται τότε εκείνοι πού θά μάς διαδεχθοῦν πάνω σέ αὐτήν τήν γῆ, πώς ό Παῦλος Ἀμαδέος Ντῆναχ δέν έχει πεθάνει Παρ' όλο τόν βιολογικό του θάνατο, στά 1924, ή σκέψη του, ό στοχασμός του, θά έπιζῇ μέσα στά θαυμάσια κείμενά του.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΖΟΓΙΩΡΓΟΣ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001
Μονοήμερη εκδρομή στην όαση Άγαια. Φαράγγι Βουραϊκού, Καλάβρυτα, Γ.Μ. Αγ. Απίας, Μοναστήρι Επαναστάσεως, Μνημείο Επαναστάσεως, τόπος επέλευσε τών Έλλήνων πατριωτών, Σπήλαιο 13 Αιγνών, Σελινοπούλια, Πλάτανος Παισανίου (2000 Έτών).

ΚΥΡΙΑΚΗ 29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001
Μονοήμερη εκδρομή στη Θεσσαλία. Άσκληπιείο Τρικλής, επίσκεψη στό Ζωολογικό κήπο Τρικάλων, βόλτα στον ποταμό Αηθία, γυρός λίμνης Πλαστήρα, «μπαζόνι». Μπελεκομύτη, φράγμα Πλαστήρα.

20-21-22 ΜΑΪΟΥ 2001
Τριήμερη εκδρομή παρακολούθησεως τῆς αρχαίας ιεροτελεστίας τών Ἀναστεναγών στην Μελέτη Ηραθίας. Παραμονή στη Βέροια. Στά διαλείμματα τῆς τελευταίας θά επισκεφθοῦμε τη Νάουσα, τόν Άγιο Νικόλαο κάτω από το Βεθμιο, όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε ή Σεμέλη, ή μητέρα τοῦ Διωνύσου, τήν Έδεσσα κ.ά.

22-23-24 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001
Τριήμερη εκδρομή στην Θράκη καί τήν Κων/πολη. Παραμονή στην Ξάνθη καί βόλτα στην παλιά πόλη, Κωνσταντινούπολη (Άγία Σοφία, Τόπ Καπί, Μπλε Τζαμί, Βόσπορος) καί επιστροφή στην Ξάνθη. «Ψίδια» Νέστου καί άναχώρησι γιά Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Αποστέλλεται με άντισταβολή
Έτησια συνδρομή (εσωτερικού) 9.000 δρχ. (€ 26,41)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Στουρνάδου 57, Τ.Κ. 104 32, Αθήνα
τηλ. 52 21 314 - τ.ο.τ. 52 24 933

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ

Μία διαχρονική καί ταραχώδης συνύπαρξη. Η γνώση παράγει Ἀλήθειες («Α»), ή γνώση όμως μεταβάλλεται άρα καί οί «Α» τῆς εἶναι Ἀπόλυτες, Αἰώνιες καί Ἀναλλοίωτες.

Έχοντας λοιπόν νά κάνουμε μέ δύο εἰδῶν «Α» προέκυψε ή ανάγκη έναρμόνισης τών αντιφάσεων πού προκύπτουν από αὐτές, μέσω διαφόρων θεωριῶν, όπως:

- Η ύποταγή τῆς Φιλοσοφίας στήν Πίστη καί ή προσαρμογή τών «Α» τῆς στό δόγμα τῆς πίστης ώστε νά τό επιβεβαιώνουν διαρκῶς.

- Η θεωρία τῆς διπλῆς «Α» όπου οί δύο «Α» θεωρήθηκαν ως μεγέθη μή συγκρίσιμα.

- Η άποψη όπτι ή ανθρώπινη νόηση συλλαμβάνει μόνο τά «φαινόμενα» ένῶ έννοιες όπως ΘΕΟΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΨΥΧΗΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ, ΑΠΕΙΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑ θεωρήθηκαν όπτι άφορούν σέ ένα κόσμο Ἀπρόσιτο στήν Ἀνθρώπινη νόηση.

Καί ένῶ εκατοντάδες χρόνια πέρασαν, τό Ἀδιέξοδο όπου οδηγούσε ή ύπαρξη τών δύο εἰδῶν «Α» ήταν πάντοτε παρόν.

Όταν στίς αρχές τοῦ αἰῶνος μας έμφανίστηκαν οί θεωρίες τῆς Σχετικότητος καί τῆς Κβαντικής γιά νά οδηγήσουν σέ μία πλήρη αναμόρφωση τών αντιλήψεών μας ακόμα καί γιά τήν ίδια τήν πραγματικότητα, έπῆλθε πιό έντονα καί τό ζήτημα τῆς αντίφασης.

Ας πάρουμε μερικά από τά νέα δεδομένα πού έφεραν στό φῶς, οί νέες αὐτές θεωρίες γιά νά παρακολουθήσουμε τίς επιπτώσεις τους στό θέμα πού μάς άπασχολεῖ.

- Θεωρώντας τήν σχέση μεταξύ Μάζας καί Ἐνέργειας, πού ή θεωρία τῆς σχετικότητας διατύπωσε, ως άπόδειξη τῆς δυνατότητας άναγωγῆς τῆς Μάζας σέ Ἄυλη Ἐνέργεια τότε εἶναι δυνατόν κατά λογική προέκταση ή ΥΛΗ νά αναχθῇ σέ ΠΝΕΥΜΑ άρα καί στόν Θεό.

- Επίσης εάν ή γνωστή έξίσωση $E=Mc^2$ έρμηνευθῇ ως σχέση ίσοδυναμίας μεταξύ Μάζας καί Ἐνέργειας τότε οδηγεῖ στήν δυνατότητα μεταφοράς ενέργειας σέ σύστημα μάζας, δηλαδή σέ Ὑλοποίηση Ἐνέργειας άρα σέ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΥΛΗΣ!! πράγμα πού άποδείχθηκε καί πειραματικά τό 1930 όποτε έγινε δυνατόν νά έμφανισθῇ ΥΛΗ αὐθόρμητα στόν κενό χῶρο. Βέβαια καί ή κβαντική βαρύτητα ύποδηλώνει όπτι «μποροῦμε νά δημιουργήσουμε κάτι από τό τίποτε».

Αὐτά σημαίνουν άραγε άπόδειξη ύπάρξεως τοῦ ΘΕΟΥ ή μήπως άπόδειξη τῆς αὐτοδημιουργίας τοῦ Σύμπαντος όπως προτείνει ή σύγχρονη Φυσική.

- Η Ἀμοιβαιότητα τών σχέσεων Ὑλης-Χῶρου καί Χρόνου θεωρήθηκαν ως άπόδειξη γιά τήν αὐλή φύση τοῦ Σύμπαντος άρα καί γιά τόν σχεδιασμό του από τόν Μεγάλο Μαθηματικό ή Ἀρχιτέκτονα, θεωροῦνται όμως καί ως άπόδειξη γιά τήν Αὐτοοργάνωσή του.

- Η θεωρία τῆς μεγάλης έκρηξης κάνει πολλούς νά διαπιστώσουν σ' αὐτήν, τήν ύπαρξη ενός δημιουργοῦ, ένῶ άλλοι θεωροῦν ως έπιστημονικό σφάλμα τήν γενίκευση ενός ένδεχομένου, τοπικοῦ φαινομένου,

προσθέτοντας καί άλλα έρωτήματα πού ή θεωρία αὐτή δέν επιλύει, όπως: τό πρόβλημα τοῦ χῶρου καί τοῦ χρόνου πρίν από αὐτήν, τήν εξέλιξη τών γαλαξιών, τήν κυκλική άναδημιουργία τοῦ σύμπαντος κ.λπ.

- Ἀκόμα, ή φύση τοῦ χρόνου έχει ένδιαφέρουσες επιπτώσεις στήν ιδέα όπτι ό Θεός εἶναι παντογνώστης. Ἄν ό Θεός εἶναι ΑΧΡΟΝΟΣ τότε δέν μπορούμε νά ποῦμε όπτι σκέπτεται διότι ή σκέψη εἶναι μία δραστηριότητα μέσα στόν ΧΡΟΝΟ. Οί γνώσεις άποκτῶνται στό πλαίσιο τοῦ ΧΡΟΝΟΥ. Οί ΙΔΕΕΣ όμως εἶναι ΑΧΡΟΝΕΣ.

Η μοντέρνα Φυσική ανακαλύπτοντας τήν σχετικότητα τοῦ χρόνου βάζει φραγμό άνάμεσα στήν παντογνωσία τοῦ ΘΕΟΥ καί τήν ίδια τήν Ὑπαρξή του.

Ἀναφερόμενοι στήν ΜΟΝΤΕΡΝΑ Φυσική πρέπει νά θυμηθοῦμε τόν Ἀριστοτέλη πού πρώτος εἰσήγαγε τήν έννοια τοῦ χρόνου ως «διάσταση» μετρούμενη, καί μάλιστα μετρούμενη διαφορετικά από τούς Ἀνθρώπους καί τήν Φύση.

- Στήν συνέχεια, ακόμα καί ή θεωρία τοῦ πρωτοπλαστου δηλαδή τοῦ «ένός κοινοῦ προγόνου μας» πού τόσο καλά πιστέψαμε όπτι θεμελίωσε ό Δαρβίνος κατέρρευσε από τά συμπεράσματα τῆς συγχρόνου Χημείας καί Βιολογίας πού άπέδειξαν όπτι από τό τεράστιο πλῆθος τών άμινοξέων πού άποτελοῦν τήν βάση τῆς ζωῆς δέν σχηματίζεται μόνο μία διάταξη - μία πρωτεΐνη- αλλά πολλές καί διαφορετικές. Δηλαδή όπτι οί όργανισμοί τοῦ ζωικοῦ κόσμου προκύπτουν από «μερικούς» αρχικούς προγόνους καί όχι από «ένα καί μοναδικό». Μάλιστα σέ πέτρωμα πού βρέθηκε στήν Αὐστραλία ανακαλύφθηκαν κύτταρα ήλικίας 3,5 δις ετών(!) τά όποία βρέθηκε όπτι είχαν μεγάλη ποικιλία καί διαφοροποίηση, πράγμα πού προέβησε μεγάλη έκπληξη στήν έπιστημονική κοινότητα.

- Τέλος, καί οί εξέλιξεις τῆς τελευταίας εικοσαετίας στά πεδία τῆς θερμοδυναμικῆς τών μή άντιστρεπτῶν φαινομένων καί στήν θεωρία τών δυναμικῶν συστημάτων, προσέφεραν άποδείξεις όπτι ή ΜΗ όργανική Ὑλη δείχνει ιδιότητες πού εἶναι έκπληκτικά κοντά σ' αὐτές τών έμβίων όντων, όποτε προκύπτει τό συγκλονιστικό άξίωμα όπτι ή ΖΩΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑ τῆς όργανικῆς ὕλης αλλά ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ!!! Ἄλλωστε σήμερα, εργασίες όπως αὐτή τοῦ κ. Kalmykon (τῆς Ρωσικῆς Ἀκαδημίας έπιστημῶν) μέ τίτλο «Η γενικευμένη θεωρία τῆς ζωῆς» επιχειροῦν νά θεμελιώσουν τούς γενικούς κανόνες καί προϋποθέσεις γιά τήν εμφάνιση τῆς ζωῆς μ' ένα τρόπο πού λίγο αφήνει στήν ύπαρξη ΘΕΟΥ.

- Όταν σήμερα γνωρίζουμε όπτι περίπου 150 δις άστρα (σάν τόν ήλιο μας) άποτελοῦν τόν Γαλαξία μας καί όπτι δις γαλαξίες άποτελοῦν τό Ἀστρικό Σμήνος καί δις Ἀστρικά Σμήνη άποτελοῦν τό Ὑπερσμήνος Γαλαξιών (έπιβεβαιώνοντας τίς άπόψεις τών Λευκίππου, Δημοκρίτου, Ἀναξιμάνδρου περί «Ἀπείρων κόσμων» καί Ἀπείρων οὐρανῶν) τί μπορούμε νά υποθέσουμε γιά τήν ύπαρξη ΘΕΟΥ;

Καρανάσιος Γεώργιος

Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ

Τόν χειμῶνα ἐκείνον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀκολουθώντας τό παλιό ἔθιμο, ἔκαμαν μέ δημόσια τελετή τήν ταφή τῶν πρώτων νεκρῶν τοῦ πολέμου.

Καί νά πῶς γίνεται ἡ ταφή: Πάνω σέ μιά ἐξέδρα ἐκθέτουν, πρίν ἀπό δύο μέρες, τά ὅστ᾽ αὐτῶν νεκρῶν. Καί καθένας φέρνει στόν δικό του ὅ,τι θελήσει. Κι ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς κηδείας, ἀμάξια σέρνουν κυπαρισσένιες λάρνακες, μιά γιά κάθε φυλή. Καθενός τά ὅστ᾽ εἶναι μέσα στήν λάρνακα τῆς φυλῆς πού ἀνήκε. Καί ἕνα στρωμένο κενό φέρετρο γιά τούς ἀφανείς, γιά κείνους πού δέν βρέθηκαν τά κουφάρια τους. Ἀκολουθοῦν τήν κηδεία ὅσοι θέλουν, καί ντόπιοι καί ξένοι.

Ἐκεῖ πού θά γίνῃ ἡ ταφή παρευρίσκονται καί γυναῖκες, συγγενεῖς τῶν νεκρῶν, πού θρηνοῦν πάνω στόν τάφο. Τοποθετοῦν, λοιπόν, τίς λάρνακες στό δημόσιο νεκροταφεῖο, πού βρίσκεται στό ωραιότερο προάστιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ πάντοτε θάβουν τούς νεκρούς τῶν πολέμων, ἐκτός ἀπό ὅσους ἔπεσαν στόν Μαραθῶνα. Ἐκείνους τούς ἔθαψαν ἐπὶ τόπου, διότι ἔκριναν πῶς ἡ ἀνδρεία τους ἦταν ὑπέροχη. Κι ὅταν τούς σκεπάσῃ τό χῶμα, ἕνας ἀνδρας, διαλεγμένος ἀπό τήν Πολιτεία γιά τήν γερή του κρίση καί γιά τό κύρος πού ἔχει, λέγει τόν ἔπαινο πού τούς πρέπει. Ἐπειτα φεύγουν.

Ἔτσι γίνεται ἡ ταφή. Καί ὅσο βάσταξε ὁ πόλεμος, ὅποτε συνέβαινε τό κακό, ἀκολουθοῦσαν τό ἔθιμο. Γι' αὐτούς, λοιπόν, τούς πρώτους νεκρούς τοῦ πολέμου, διάλεξαν γιά ὁμιλητή τόν Περικλῆ, τόν γιό τοῦ Ξανθίππου. Καί σάν ἔφτασε ἡ ὥρα, ὁ Περικλῆς προχώρησε ἀπό τόν τάφο σ' ἕνα βῆμα ψηλό, γιά νά ἀκούγεται ὅσο τό δυνατόν ἀπό περισσότερο πλῆθος, καί ἔλεγε περίπου αὐτά:

Οἱ περισσότεροι, ἀπ' ὅσους ὥς τώρα ἔχουν μιλήσει ἐδῶ, ἐπαινοῦν ἐκεῖνον πού καθιέρωσε, κοντά στά ἄλλα ἔθιμα κι αὐτό τόν λόγο. Διότι βρίσκουν πῶς εἶναι καλό νά ἀπαγγέλλεται στήν ταφή τῶν νεκρῶν τοῦ πολέμου. Ἐγώ θά νόμιζα πῶς εἶναι ἀρκετό, σέ ἀνθρώπους πού μέ ἔργα δείχτηκαν γενναῖοι, μέ ἔργα νά ἐκφράζονται καί οἱ τιμές. Ἔργα σάν κι αὐτά πού βλέπετε τώρα ἐδῶ, παρασκευασμένα μέ δημόσια φροντίδα, γύρω ἀπ' αὐτόν τόν τάφο. Καί ὄχι, νά κινδυνεύουν νά γίνουν ἢ νά μή γίνουν πιστευτές οἱ ἀρετές τῶν πολλῶν, ἀπό τό ἄν θά μιλήσῃ καλά ἢ κακά ἕνας ἀνθρώπος.

Διότι δέν εἶναι εὐκόλο νά μιλήσῃ κανένας σωστά, ὅταν δύσκολα ἀποδοῖ μιαν ἀποδοχή νά πείσῃ τούς ἄλλους πῶς λέει τήν ἀλήθεια. Κι αὐτό, διότι ἐκεῖνος πού ξέρεי καλά ὁ ἴδιος τά πράγματα

καί τ' ἀκούει μέ συμπάθεια, μπορεῖ νά νομίσῃ πῶς παρουσιάζονται κατώτερα ἀπ' ὅπως τά ξέρει καί τά θέλει. Καί ὁποῖος πάλι δέν τά γνώρισε, μπορεῖ νά νομίσῃ πῶς μερικά λέγονται ὑπερβολικά. Ἐπειδὴ ζηλεύει ἄν ἀκούσῃ κάτι πού ξεπερνάει τίς δικές του δυνάμεις. Διότι οἱ ἔπαινοι πού λέγονται γι' ἄλλους, τόσο μόνον εἶναι ἀνεκτοί, ὅσο καθένας θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ἄξιον ὁ ἴδιος νά κάμῃ κάτι ἀπό κείνα πού ἄκουσε νά παινεύονται. Γιὰ τό παραπανιστό ζηλεύει καί δέν τό πιστεύει.

Ἄλλ' ἀφοῦ οἱ παλιοὶ παραδέχτηκαν πῶς τό ἔθιμο εἶναι καλό, πρέπει καί ἐγώ τώρα νά τό κρατήσω καί νά προσπαθῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω ὅσο μπορῶ.

Θά ἀρχίσω πρῶτα ἀπό τούς προγόνους. Δίκαιο γιά αὐτούς καί ταιριαστό εἶναι σέ μιά τέτοια περίσταση νά τούς θυμώμαστε καί νά τούς τιμοῦμε. Διότι ἔζησαν οἱ ἴδιοι πάντοτε, ἀπό γενεά σέ γενεά, σ' αὐτήν τήν χώρα. Καί μᾶς τήν παρέδωσαν ὥς τώρα ἐλεύθερη μέ τήν ἀρετή τους. Καί ἐκεῖνοι εἶναι ἄξιοι γιά ἔπαινο, καί ἀκόμη περισσότερο οἱ πατέρες μας. Διότι αὐτοί, κοντά σ' ἐκεῖνα πού βρῆκαν, ἀπέκτησαν -ὄχι χωρίς κόπο- καί ἀφῆκαν σέ μᾶς τούς τωρινούς ὅση ἔχουμε ἐξουσία.

Καί ὅσο γιά τά παραπανίσια, αὐτά πιά τά αὐξήσαμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, πού βρισκόμεθα ἀκόμη στήν ὠριμη ἡλικία. Καί φροντίσαμε γιά τήν πόλῃ μας, ὥστε νά ἔχῃ σέ ὅλα ἀπόλυτη αὐτάρκεια, καί γιά τόν πόλεμο καί γιά τήν εἰρήνη. Τά ἔργα μας τά πολεμικά, πού μέ αὐτά ἀποκτήσαμε τό ἕνα καί τό ἄλλο, ἢ ἄν κάποτε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἢ οἱ πατέρες μας πρόθυμα ἀποκρούσαμε ἕνα βαρβαρικό ἢ ἑλληνικό πόλεμο πού μᾶς ἀπειλοῦσε, αὐτά πιά θά τά ἀφήσω κατά μέρος. Διότι δέν θέλω νά μακρηγορῶ σέ ἀνθρώπους πού τά ξέρουν.

Θά δείξω, λοιπόν, πρῶτα ἀπό ποιές ἀρχές ξεκινήσαμε γιά νά φτάσουμε σ' αὐτά ἐδῶ, καί μέ ποιό πολίτευμα καί μέ ποιούς τρόπους ζωῆς ἐγινάν τά μεγάλα αὐτά ἔργα. Ὑστερα θά ἔλθω στὸν ἔπαινο τῶν νεκρῶν. Διότι νομίζω πῶς σέ μιά τέτοια στιγμή, δέν θά ἦταν ἄπρεπο νά εἰπωθοῦν αὐτά τά πράγματα, καί πῶς θά κερδίσουν ὅλοι ὅσοι εἶναι ἐδῶ μαζεμένοι, καί ντόπιοι καί ξένοι, ἄν τά ἀκούσουν προσεκτικά.

Τό πολίτευμα πού ἔχουμε δέν γυρεύει νά πάρῃ τούς νόμους τοῦ ἀπὸ τούς ξένους. Μᾶλλον ἐμεῖς εἴμεθα παράδειγμα γιά τούς ἄλλους, παρά νά γυρεύουμε νά τούς μιμηθοῦμε. Τό ὄνομά του εἶναι **Δημοκρατία**, διότι δέν στηρίζεται στοὺς λίγους, ἀλλά στοὺς πολλούς. Ὅλοι εἶναι ἴσοι μπροστά στοὺς νόμους, γιά τίς ἰδιωτικές διαφορές τους. Καί ὅταν βλέπουμε κάποιον νά εὐδοκιμῇ σέ κάτι, τοῦ ἀναθέτουμε δημόσια ἀξιώματα, ὄχι διότι ἀνήκει σέ ὠρισμένη

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

τάξη, ἀλλά διότι εἶναι ἱκανός. Καί κανένας δέν ἐμποδίζεται νά κάμῃ κάτι καλό στήν πόλῃ, ἄν ἀπὸ φτώχεια τοῦ λείπῃ ἡ κοινωνικὴ θέση.

Δέν εἶναι μονάχα στήν δημόσια ζωὴ πού ζοῦμε ἐλεύθερα, ἀλλά καί στίς καθημερινές μας ἀσχολίες δέν ὑποβλέπουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Δέν θυμώνουμε μέ τὸν διπλανό μας, ἄν κάμῃ κάτι σύμφωνα μέ τὴν ἐπιθυμία του. Καί οὔτε δείχνουμε πῶς πειραχθήκαμε, πρᾶγμα πού δέν ζημιώνει βέβαια τὸν ἄλλον ἀλλὰ τὸν στενοχωρεῖ. Καί ἐνῶ στήν ἰδιωτικὴ μας ζωὴ δέν ἐνοχλεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, στήν δημόσια ζωὴ δέν παρανομοῦμε, κυρίως ἀπὸ αὐτοσεβασμό. Διότι πειθαρχοῦμε στοὺς ἐκάστοτε ἄρχοντές μας καί στοὺς νόμους. Καί μάλιστα σέ ἐκείνους πού ἔχουν γίνει γιά νά προστατεύουν τούς ἀδικούμενους καί σέ ἐκείνους πού -ἄν καί ἄγραφοι- φέρνουν ντροπὴ σ' ὅσους τούς παραβαίνουν.

Ἀλλὰ καί γιά νά ξεκουραζόμεθα ἀπὸ τούς κόπους, φροντίσαμε νά ἐξασφαλίσουμε ἀφθονες ἀναπαύσεις στό πνεῦμα. Διότι κάνομε ἀγῶνες καί θυσίες, ὅλον τὸν χρόνον, καί ἔχουμε περιποιημένα σπίτια γιά τὸν καθένα. Ἡ καθημερινὴ εὐχαρίστηση ἀπὸ αὐτά, διώχνει τὴν στενοχώρια. Καί ἐπειδὴ ἡ πόλῃ μας εἶναι μεγάλη, ἔρχονται σέ αὐτὴν τά πάντα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Ἔτσι συμβαίνει νά χαιρώμεθα τό ἴδιο τά ἀγαθὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅσο καί αὐτά πού παράγονται ἐδῶ.

Καί στίς πολεμικές προπαρασκευές διαφέρουμε ἀπὸ τούς ἀντιπάλους μας. Διότι τὴν πόλῃ μας τὴν ἔχουμε ἐλεύθερη γιά ὅλους. Καί δέν καταδιώκουμε ποτέ τούς ξένους, ἐμποδίζοντάς τους νά μάθουν ἢ νά δοῦν κάτι, μέ τὴν πρόφασιν πῶς, ἄν δέν τό κρύβαμε καί τό ἐβλεπε κάποιος ἀπὸ τούς ἐχθρούς μας, θά μπορούσε τάχα νά ὠφεληθῇ ἀπὸ αὐτό. Διότι ἐμεῖς πιστεύουμε λιγώτερο στίς προετοιμασίες καί στά τεχνάσματα, καί περισσότερο στήν ψυχικὴ δύναμιν πού πηγάζει ἀπὸ μᾶς τούς ἴδιους τὴν στιγμή τῆς δράσεως.

Διαφέρουμε καί στήν ἐκπαίδευση. Ἐκεῖνοι ἀπὸ παιδιὰ γυμνάζονται σάν ἄνδρες μέ κουραστικές ἀσκήσεις. Ἐμεῖς ζοῦμε μέ ἀνεση. Καί ὅμως, ἀντιμετωπίζουμε τούς κινδύνους καλύτερα ἀπὸ τούς ἄλλους. Καί νά ἡ ἀπόδειξη: Οἱ Λακεδαιμόνιοι δέν ἐκστρατεύουν στήν χώρα μας μόνον τους, ἀλλὰ μαζί μέ ὅλους τούς συμμάχους τους. Ἐνῶ ἐμεῖς προσβάλλουμε τὴν χώρα τῶν ἄλλων μόνον μας. Καί τίς περισσότερες φορές νικοῦμε, χωρίς δυσκολία, σέ ξένη χώρα, ἀνθρώπους πού πολεμοῦν γιά νά σώσουν τά σπίτια τους. Καί κανένας ὥς σήμερα δέν ἀντιμετώπισε συγκεντρωμένες τίς δυνάμεις μας. Διότι φροντίζουμε ταυτόχρονα καί γιά τό ναυτικὸ καί

γιά τὴν ξηρά, στέλνοντας σέ πολλά μέρη συγχρόνως τὸν στρατό μας, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ μᾶς τούς ἴδιους. Καί ἄν κάποιος συμβῇ νά συμπλακοῦν μέ ἕνα μέρος ἀπὸ τίς δυνάμεις μας καί νικήσουν μερικούς ἀπὸ μᾶς, καυχῶνται τάχα πῶς μᾶς ἀπέκρουσαν ὅλους. Ἐνῶ, ἄν νικηθοῦν, λένε πῶς νικήθηκαν ἀπὸ ὅλους μας συγκεντρωμένους.

Καί ἀκόμη ἐμεῖς, μέ τό νά ζοῦμε μᾶλλον μέ ἀνεση, παρά μέ κουραστικές ἀσκήσεις, καί νά ἀντιμετωπίζουμε τούς κινδύνους μέ μιά ἀνδρεία, πού δέν μᾶς τὴν ἐπιβάλλουν τόσοι οἱ νόμοι, ὅσον ὁ τρόπος τῆς ζωῆς μας, ἔχουμε καί αὐτό τό πλεονέκτημα: Ὅτι, ἐνῶ δέν κουραζόμεθα ἀπὸ πρίν γιά τούς μελλοντικούς κινδύνους, ὅταν βρεθοῦμε μέσα σ' αὐτούς, δέν φαινόμεθα λιγώτερο τολμηροί, ἀπὸ ἐκείνους πού μοχθοῦν ἀδιάκοπα. Ἀξίζει νά θαυμάζῃ κανένας τὴν πόλῃ μας καί γι' αὐτά, καί γιά ἄλλα ἀκόμη.

Φιλοτεχνοῦμε μέ ἀπλότητα καί φιλοσοφοῦμε χωρὶς μαλθακότητα (*«Φιλοκαλοῦμέν τε γάρ μετ' εὐτελείας καί φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας»*). Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος μεταφράζει: Διότι εἴμεθα ἐρασταὶ τοῦ ωραίου, ἀλλὰ καί φίλοι συγχρόνως τῆς ἀπλότητος, καί καλλιεργοῦμεν τό πνεῦμα μας χωρὶς θυσίαν τοῦ ἀνδρισμοῦ μας». Ὁ Ἱ. Κακριδῆς μεταφράζει: «Ἀγαποῦμε τό ωραῖο καί μένουμε ἀπλοί. Ἀγαποῦμε τὴν θεωρίαν καί δέν καταντοῦμε νωθροί»).

Μεταχειριζόμεθα τὸν πλοῦτον σάν εὐκαιρία γιά νά κάνουμε ἔργα, καί ὄχι γιά νά ὑπερηφανευώμεθα. Κακό νά μὴ ὁμολογῇ κανένας τὴν φτώχεια του, ἀλλὰ χειρότερο νά μὴ τὴν ἀποφεύγῃ μέ τὴν ἐργασία. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμεθα πού φροντίζουμε καί γιά τίς ἰδιωτικές μας ὑποθέσεις καί γιά τά κοινά. Καί ἐνῶ καθένας μας κοιτάζει τὴν δουλειά του, δέν μᾶς ξεφεύγει καί ἡ γνώση τῶν πολιτικῶν ζητημάτων. Διότι εἴμεθα οἱ μόνον, πού ὅποιον δέν ἀνακατεύεται καθόλου σ' αὐτά, τὸν θεωροῦμε ὄχι φιλήσυχο, ἀλλὰ ἀχρηστο. Καί οἱ μόνον πού -εἴτε προτείνουμε οἱ ἴδιοι τί πρέπει νά γίνῃ, εἴτε κρίνουμε γι' αὐτό- νομίζουμε πῶς τά λόγια δέν βλάπτουν τά ἔργα, ἀλλὰ πῶς περισσότερο βλάπτει νά μὴ φωτισθοῦμε πρῶτα μέ τὸν λόγο, πρίν ἀποφασίσουμε νά ἐνεργήσουμε.

Διότι καί σ' αὐτό ξεχωρίζουμε ἀπὸ τούς ἄλλους: Ὅτι ἐνῶ εἴμεθα πολὺ τολμηροί, συγχρόνως σκεπτόμεθα πολὺ καλά, πρίν ἐπιχειρήσουμε κάτι. Ἐνῶ στοὺς ἄλλους ἡ ἀγνοία γεννάει θρασύτητα καί ἡ σκέψῃ δισταγμό. Καί δίκαια θά ἔπρεπε νά κριθοῦν πῶς γενναῖοι ἐκεῖνοι, πού ἄν

καί ξέρουν πολύ καλά καί τά εύχάριστα καί τά δυσάρεστα, ὅμως δέν ὀπισθοχωροῦν μπροστά στους κινδύνους. Καί σχετικά μέ τήν ἀρετή ἔχουμε ἀντίθετη γνώμη ἀπό τούς πολλούς.

Ἀποκοῦμε τούς φίλους μας ὄχι μέ τίς εὐεργεσίες πού μᾶς κάνουν, ἀλλά μέ τίς εὐεργεσίες πού τούς κάνουμε. Καί εἶναι πιό σταθερός φίλος ἐκεῖνος πού εὐεργετῇ, διότι προσέχει νά διατηρήσῃ τήν εὐγνωμοσύνη πού τοῦ ὀφείλεται, μέ τήν συμπάθεια πού δείχνει σέ αὐτόν πού εὐεργέτησε. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού εὐεργετήθηκε εἶναι μᾶλλον ἀδιάφορος, διότι ξέρει πώς πρέπει νά φανῇ καλός, ὄχι αὐθόρμητα, ἀλλά σάν νά ἐξοφλῇ ἓνα χρέος. Μόνον ἐμεῖς κάνουμε στους ἄλλους ἀφοβα τό καλό, ὄχι διότι λογαριάζουμε τό συμφέρον μας, ἀλλά ἀπό πίστη στήν ἐλευθερία.

Ἀνακεφαλαιώνοντας, λέγω ὅτι ἡ πόλη μας, στό σύνολό της, εἶναι σχολεῖο τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά καί καθένας ἀπό μᾶς θά μπορούσε, μέ τήν μεγαλύτερη εὐστροφία καί χάρη, νά παρουσιάσῃ τόν ἑαυτό του ὀλοκληρωμένον σέ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς. Αὐτά δέν εἶναι ὑπερήφανα λόγια τῆς στιγμῆς, ἀλλά πραγματική ἀλήθεια. Αὐτό τό φανερώνει ἡ δύναμη τῆς πόλεως, πού ἀποκτήσαμε μέ αὐτούς τούς τρόπους τῆς ζωῆς. Διότι ἀπό τίς σημερινές πόλεις, μονάχα ἡ δική μας ἀποδεικνύεται τήν ὥρα τῆς δοκιμασίας ἀνώτερη ἀπό τήν φήμη της. Καί μονάχα αὕτη δέν κάνει οὔτε τούς ἐχθρούς της νά ἀγανακτοῦν ἐναντίον της, τάχα πώς κακοπαθοῦν ἀπό τέτοιους ἀνθρώπους, οὔτε τούς ὑπηκόους της νά παραπονοῦνται, τάχα πώς κυβερνοῦνται ἀπό ἀνάξιους.

Παρουσιάσαμε τήν δύναμή μας μέ μεγάλες φανερές ἀποδείξεις καί ὄχι χωρίς μαρτυρίες. Γι' αὐτό θά μᾶς θαυμάζουν καί οἱ σύγχρονοι καί οἱ μεταγενέστεροι. Καί αὐτό, χωρίς καθόλου νά ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό ἓνα Ὅμηρο γιά νά μᾶς παινέσῃ, οὔτε ἀπό κανέναν ἄλλον ποιητή, νά μᾶς εὐχαριστήσῃ γιά λίγο μέ τούς στίχους του, ἀλλά πού ἡ ἀλήθεια θά βλάψῃ τήν ἰδέα πού θά σχηματισθῇ ἀπό αὐτούς γιά τά ἔργα μας.

Θά μᾶς θαυμάζουν, διότι ἀναγκάσαμε κάθε θάλασσα καί κάθε στεριά νά ἀνοίξουν δρόμο στήν τόλμη μας. Καί σέ κάθε τόπο στήσαμε ἀθάνατα μνημεῖα καί γιά τά καλά καί γιά τά κακά πού μᾶς ἔτυχαν. Γιά μιά τέτοια πόλη ἔπρεπε πολέμοντας γενναῖα αὐτοί ἐδῶ οἱ νεκροί, προβάλλοντες τό δικαίωμα νά μὴ τήν στερηθοῦν. Καί εἶναι φυσικό, καθένας ἀπό μᾶς πού μέيناμε, νά θέλῃ νά ὑποφέρῃ τά πάντα γιά χάρη της.

Γι' αὐτό κυρίως μίλησα λεπτομερῶς γιά τήν πόλη μας. Διότι

ἤθελα νά ἐξηγήσω πώς δέν ἀγωνιζόμεθα γιά ἴσης ἀξίας πράγματα ἐμεῖς, κι ὅσοι δέν ἔχουν νά χάσουν τίποτα πού νά μοιάζει μέ αὐτά ἐδῶ. Καί συγχρόνως, διότι ἤθελα νά φανερώσω μέ πραγματικές ἀποδείξεις τόν ἔπαινο τῶν νεκρῶν, γιά τούς ὁποίους μιλῶ.

Πραγματικά, ἔχω κιόλας πεῖ τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τόν ἔπαινο. Διότι οἱ ἀρετές αὐτῶν ἐδῶ καί τῶν ὁμοίων μέ αὐτούς στόλισαν τήν πόλη μέ ἐκεῖνα, γιά τά ὁποῖα τήν ὕμνησα. Καί δέν θά μπορούσε νά φανῇ ὁ λόγος ἀνάλογος μέ τά ἔργα τους γιά πολλούς ἀπό τούς Ἕλληνες, καθὼς γιά αὐτούς ἐδῶ. Διότι ὁ θάνατός τους φανερώνει τήν ἀρετή τους, εἴτε ἀποκαλύπτοντάς τήν γιά πρώτη φορά, εἴτε ἐπισφραγίζοντάς τήν. Διότι καί γιά κείνους πού κατά τά ἄλλα φάνηκαν κακοί, δίκαιο εἶναι νά λογαριάζεται περισσότερο ἀπό κάθε τι ἡ ἀνδρεία πού ἔδειξαν πολέμοντας γιά τήν πατρίδα. Διότι, σβήνοντας τό κακό μέ τό καλό, ὠφέλησαν τήν πόλη, περισσότερο ἀπό ὅσο τήν ἔβλαψαν μέ τήν ἰδιωτική τους ζωή.

Ἀπό αὐτούς ὅμως ἐδῶ οὔτε κανένας φάνηκε μαλθακός προτιμώντας νά ἀπολαύσῃ περισσότερο χρόνο τά πλούτη του, οὔτε κανένας ζήτησε νά ἀνβάλῃ τό κακό, ἐλπίζοντας νά ξεφύγῃ ἀπό τήν φτώχεια του καί νά γίνῃ πλούσιος. Ἀλλά, θεωρώντας προτιμότερη ἀπό ὅλα αὐτά τήν τιμωρία τῶν ἐχθρῶν, καί συγχρόνως νομίζοντας πώς ἀπό ὅλους τούς κινδύνους αὐτός ἦταν ὁ ὠραιότερος, προτίμησαν νά ριχθοῦν σέ αὐτόν, χωρίς νά πάψουν νά ἐπιθυμοῦν καί τά ἄλλα. Καί ἀνέθεσαν στήν ἐλπίδα τήν ἀβεβαιότητα γιά τήν ἐπιτυχία τους. Διότι εἶχαν τήν ἀξίωση νά ἀντιμετωπίσουν μέ ἔργα τόν κίνδυνο πού ἔβλεπαν τώρα μπροστά τους, ἔχοντας πεποίθηση στόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους.

Καί σάν βρέθηκαν μέσα στόν κίνδυνο, ἔκριναν ὠραιότερο νά ἀντισταθοῦν καί νά πέσουν, παρά νά σωθοῦν ὑποχωρώντας. Ἔτσι, ἀπέφυγαν τήν ντροπή νά τούς κατακρίνουν, καί ἔδωσαν τά κορμιά τους γιά τό ἔργο πού ἀνέλαβαν. Καί σέ μία σύντομη, κρίσιμη στιγμή, ὀρισμένοι ἀπό τήν μοῖρα, ἐλευθερώθηκαν ἀπό τήν ζωή, στό κορύφωμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καί ὄχι τοῦ φόβου.

Αὐτοί ἐδῶ τέτοιοι στάθηκαν, ὅπως ταίριαζε στήν πόλη. Καί ἐμεῖς οἱ ἄλλοι πρέπει νά ἀξιώσουμε ἀπό τούς ἑαυτούς μας νά μὴ φανοῦμε λιγώτερο τολμηροί μπροστά στους ἐχθρούς, ὅσο καί ἂν εὐχώμεθα νά φανοῦμε ἀσφαλέστεροι. Καί νά μὴ κρίνετε τήν ὠφέλεια μονάχα ἀπό τά λόγια. Διότι θά μπορούσε κανένας νά μακρηγορήσῃ λέγοντας σέ σᾶς, πού τά ξέρετε πολύ καλά πόσα πλεονεκτήματα ἔχει ἡ ἀντίσταση τούς ἐχθρούς. Ἀλλά νά βλέπετε τήν

δύναμη τῆς πόλεως κάθε μέρα πιό πολύ στά ἔργα της, καί νά τήν ἀγαπᾶτε σάν ἑραστές.

Καί ὅταν τό νοιώσετε πώς εἶναι μεγάλη, σκεφθῆτε πώς αὐτά τά ἀπέκτησαν ἄνθρωποι πού τολμοῦσαν καί ἤξεραν τό σωστό καί εἶχαν φιλότιμο σάν ἔπρεπε νά ἐνεργήσουν. Καί ἂν κάποτε, ἐπιχειρῶντας κάτι, ἔτυχε νά ἀποτύχουν, δέν ἔκριναν σωστό νά στερήσουν τήν πόλη ἀπό τήν ἀρετή τους. Ἀλλά ἔδωσαν σ' αὐτήν τήν ὠραιότερη προσφορά. Διότι θυσιάζοντας τά κορμιά τους, ὅλοι μαζί γιά τό σύνολο, κέρδισαν καθένας γιά τόν ἑαυτό του ἔπαινο ἀθάνατο. Καί τάφο θαυμαστό, ὄχι τόσο ἐκεῖ πού κείτονται, ὅσο ἐκεῖ πού ἡ δόξα τους μένει ἀθάνατη καί μνημονεύεται αἰώνια σέ κάθε εὐκαιρία, εἴτε μέ λόγια, εἴτε μέ ἔργα. Διότι τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων τάφος εἶναι ἡ γῆ ὀλάκερη («*Ἀνδρῶν γάρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος*»).

Καί δέν τούς φανερώνει μονάχα ἡ ἐπιγραφή μιᾶς στήλης στόν τόπο τους, ἀλλά καί στίς ξένες χῶρες, σέ καθενός τήν ψυχή, διατηρεῖται ἄγραφη ἡ μνήμη, ὄχι τόσο γιά τά ἔργα τους, ὅσο γιά τό φρόνημά τους. Αὐτούς τώρα ἐσεῖς πάρετε γιά παράδειγμα. Καί κρίνοντας πώς εὐτυχία εἶναι ἡ ἐλευθερία, καί ἐλευθερία εἶναι ἡ δυνατή ψυχή («*Τό εὐδαιμον τό ἐλεύθερον, τό δ' ἐλεύθερον τό εὐψυχον*»), μὴ δειλιάζετε μπροστά στους πολεμικούς κινδύνους.

Διότι δέν θά ἦταν τόσο δίκαιο νά ἀψηφοῦν τῇ ζωῇ τους ὅσοι δυστυχοῦν καί δέν ἐλπίζουν κανένα καλό, ὅσο ἐκεῖνοι πού κινδυνεύουν περισσότερο ἀπό τήν ἀνατροπή τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τους. Καί μάλιστα σάν θᾶναι πάρα πολύ μεγάλη ἡ διαφορά, ἂν ἀποτύχουν. Διότι στόν φιλότιμον ἄνθρωπο περισσότερο πονάει ἡ ἐξασθένηση μέσα στήν μαλθακότητα, παρά ὁ θάνατος πού ἔρχεται δίχως νά τόν νοιώσῃ, μέσα στήν δύναμη καί στήν κοινή ἐλπίδα.

Γι' αὐτό, τούς γονεῖς τούτων ἐδῶ τῶν νεκρῶν, ὅσοι εἴσθε παρόντες, δέν σᾶς κλαίω. Μᾶλλον θά προσπαθῆσω νά σᾶς παρηγορήσω. Ὅλοι σας ξέρετε πώς ἡ ζωή περνάει ἀνάμεσα σέ διάφορες μεταβολές τῆς τύχης. Ἀλλά καλότυχοι εἶναι ἐκεῖνοι πού τούς ἔλαχε ὁ τιμητικώτερος θάνατος, ὅπως σ' αὐτούς ἐδῶ τώρα -ἐνῶ σ' ἐσᾶς ἔλαχε λύπη- καθὼς καί ἐκεῖνοι πού, ὅταν τελειῶνῃ ἡ εὐτυχία τους, τελειώνει καί ἡ ζωή τους.

Τό ξέρω πώς εἶναι δύσκολο νά σᾶς πείσω. Διότι πολλές φορές θά παίρνετε ἀφορμές νά τούς θυμᾶσθε στίς εὐτυχισμένες στιγμές τῶν ἄλλων, πού καί ἐσεῖς ἄλλοτε χαρήκατε. Καί λυπᾶται καθένας ὄχι γιά τά ἀγαθὰ πού στερεῖται χωρίς νά τά ἔχη δοκιμάσει, ἀλλά γιά κείνα πού τά χάνει ἀφοῦ τά συνηθίσῃ. Πρέπει ὅμως νά κάμετε ὑπομονή μέ τήν ἐλπίδα νά ἀποκτήσετε καί ἄλλα παιδιά, ὅσοι εἴσθε

ἀκόμη σέ κατάλληλη ἡλικία. Διότι τά παιδιά πού θά γεννηθοῦν θά κάνουν μερικούς νά ξεχάσουν ἐκείνους πού δέν ὑπάρχουν πιά στήν ζωή. Καί διπλά θά ὠφελήσουν τήν πόλη. Καί διότι δέν θά τήν ἀφήσουν νά ἐρημωθῇ, καί διότι θά τήν ἀσφαλίσουν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποφασίζουν γιά τά δημόσια πράγματα ἐξ ἴσου σωστά καί δίκαια ὅσοι δέν ἔχουν παιδιά καί δέν κινδυνεύουν νά τά χάσουν, ὅπως οἱ ἄλλοι πού ἔχουν.

Ὅσοι πάλι εἴσθε περασμένοι στά χρόνια, νά λογαριάζετε γιά κέρδος πώς περάσατε εὐτυχισμένοι τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς σας καί πώς λίγο σᾶς μένει ἀκόμη νά ζήσετε. Καί νά ἀνακουφίζετε τόν πόνο σας μέ τήν δόξα αὐτῶν ἐδῶ τῶν νεκρῶν. Διότι μονάχα ἡ ἀγάπη τῶν τιμῶν δέν γερνάει. Καί δέν εὐχαριστεῖ τόσο πολύ τά ἄχρηστα γερατειά τό κέρδος, καθὼς λένε μερικοί, ὅσοι οἱ τιμές.

Γιά τούς γιουούς πάλι τῶν νεκρῶν, ὅσοι εἴσθε παρόντες, ἡ γιά τούς ἀδελφούς, βλέπω δύσκολο τόν ἀγῶνα. Διότι καθένας συνηθίζει νά ἐπαινῇ ἐκεῖνον πού δέν ὑπάρχει πιά στήν ζωή. Καί ὅσο ὑπέροχη ἀρετή καί ἂν δείξετε, μόλις θά κατορθώσετε νά κριθε, ὄχι ὅμοιοι, ἀλλά κάπως κατώτεροι ἀπό αὐτούς. Διότι ἀνάμεσα στους ζωντανούς ὑπάρχει ζηλοτυπία γιά τούς ἀντιπάλους, ἐνῶ οἱ νεκροί τιμῶνται μέ εὐνοια, πού δέν ἔχει ἀνταγωνισμό.

Καί ἂν πρέπει νά πῶ κάτι καί γιά τήν ἀρετή τῶν γυναικῶν, ἐκείνων πού τώρα μένουν χήρες, μέ λίγα λόγια θά τά πῶ ὅλα: Νά μὴ φανῆτε κατώτερες ἀπό τήν γυναικεία φύση, αὐτό θά εἶναι γιά σᾶς μεγάλη δόξα. Καί μάλιστα γιά κείνη, γιά τήν ὁποία θά γίνεται λιγώτερος λόγος ἀνάμεσα στους ἄνδρες, εἴτε γιά τήν ἀρετή της, εἴτε γιά κατηγορία της.

Εἰπώθηκαν πιά μέ τόν λόγο μου, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο, ὅσα εἶχα νά πῶ πού ταιριάζουν. Καί μέ ἔργα στολίστηκαν οἱ νεκροί πού κηδεύομε. Καί τά παιδιά τους ἀνέλαβε ἀπό ἐδῶ καί πέρα νά τά ἀναθρέψῃ μέ ἐξοδά της ἡ Πολιτεία, ὥσπου νά μεγαλώσουν. Ἔτσι ὀρίστηκε βραβεῖο σέ τέτοιους ἀγῶνες ἓνα ὠφέλιμο στεφάνι καί γι' αὐτούς ἐδῶ καί γιά κείνους πού ἀπέμειναν στήν ζωή. Διότι ὅπου ἔχουν ὀρισθῇ τά πιό μεγάλα βραβεῖα γιά τήν ἀρετή, ἐκεῖ ζοῦν καί οἱ πιό καλοὶ πολῖτες. Καί τώρα, ἀφοῦ πάψῃ καθένας νά κλαίῃ τόν δικό του, μπορεῖτε νά πηγαίνετε.

(Θουκυδ. Π, 34-46)

Μετάφρασις:
Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δευτέρα περίοδος ΑΤΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

Η δευτέρα περίοδος της αναπτύξεως της ελληνικής φιλοσοφίας ουδεμίαν έχει εφάμιλλόν της εν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Οὐδέποτε ἐντὸς τόσον ὀλίγου χρόνου καὶ εἰς κύκλον ἀνθρώπων τόσον περιορισμένον, ἐνεφανίσθησαν προσωπικότητες ἐξ ἴσου σημαντικαί. Ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας· ὁ Πλάτων δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συνήγαγον τὰς τελευταίας ἀκολουθίας ἐκ τῶν θεμιστῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐξέλιξις τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν συντελεῖται μετ' ἀπαραιμύλου ἀκολουθίας, ἐπιμονῆς καὶ συστηματικότητος. Ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία δὲν εἶναι μόνον νέα δημιουργία, ἀλλὰ καὶ ἐπανάληψις. Ὅλα τὰ θέματα, ἅτινα εἶχον τεθῇ κατὰ τὴν προσωκρατικὴν περίοδον, ἐξετάζονται ἐκ νέου, ἀξιοποιοῦνται καὶ ταξιθετοῦνται εἰς εὐρύτεραν καὶ περιεκτικωτέραν ἐνότητα.

Ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν προϋποθέσεων, αἵτινες ἔκαμαν δυνατὴν τὴν νέαν πνευματικὴν δημιουργίαν, εἶναι τὰ μεγάλα ἱστορικά γεγονότα ἅτινα ἐσημειώθησαν κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος κατῴρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ δι' ἡρωϊκῶν πράξεων τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος.

Οἱ ἐπιτυχεῖς πολεμικοὶ ἀγῶνες ὑπῆρξαν ἀφορμὴ νὰ ἀναγεννηθῇ ἡ διακοπεῖσα διὰ τῆς δουλώσεως τῆς Ἰωνίας εἰς τοὺς Λυδοὺς καὶ τοὺς Πέρσας ἡρωϊκὴ μυθική παράδοσις. Ὁ μῦθος ἀναγεννᾶται καὶ πάλιν καὶ παρουσιάζει ἀξιοθαύμαστον ἀνθρῶπιν διὰ τῆς λυρικῆς ποιήσεως τοῦ Πινδάρου, καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀττικῆς τραγωδίας.

Οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες χρησιμοποιοῦνται ὡς τὰ κυριώτερα σύμβολα τῆς ἀττικῆς τραγωδίας καὶ ἀναρριπίζουσι μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τοῦ 5ου αἰῶνος τὴν τάσιν πρὸς τὰ μεγάλα καὶ τὰ θαυμαστά. Ἡ ἀναγέννησις τοῦ μύθου δὲν ἐμφανίζεται ὡς ἀπομνητικὴ ἐπανάληψις, ἀλλὰ συνδυάζεται καὶ μετὰ τὴν ἐμπειρίαν, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη ἀποκτηθῇ. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τελεῖται ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ἐδάφους καὶ ἔχει κέντρον τοῦ τὰς Ἀθῆνας.

Εἰς τὴν «δαιμονίαν» αὐτὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς τελεσιουργεῖται ἡ σύζευξις τῶν νέων διαφωτιστικῶν τάσεων, αἵτινες εἶχον ἐκπηγάσει ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν παράδοσιν τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος,

τὴν ἀναγεννηθεῖσαν κατόπιν τῶν τροπαίων, τὰ ὁποῖα ἐστήρην ὁ ἐλληνισμὸς πολεμῶν κατὰ τῶν Περσῶν. Οἱ κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πόλεμοι ἡρμηνεύθησαν ὡς συνέχεια τῆς ἀρξαμένης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τρωϊκῶν πάλης μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ὑπὸ ἐν τοιοῦτον πρῖσμα ἐγραψεν ὁ Ἡρόδοτος τὴν ἀφήγησιν τῶν Μηδικῶν πολέμων. Οἱ ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους πρωτηγωνίσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐσχον κοσμοϊστορικὰ ἐπακόλουθα. Ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ φθάσῃ διὰ πρῶτην φορὰν ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ χώρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπραγματώθη ἡ γένεσις νέας ἀντιλήψεως σχετικῶς μετὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξεν ἡ πολιτικὴ κοινότης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἦδη εἰς τὰ προηγούμενα ἐσημειώσαμεν ὅτι ὁ Σόλων, ἐκ παραλλήλου μετὰ τὸν Ἀναξίμανδρον, εἶχεν ἐξάρει τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ Δίκη διὰ τὴν πολιτικὴν κοινότητα. Ὁ Ἀναξίμανδρος εἶχε θέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Δίκης τὸ κοσμικὸν φαινόμενον ἐν τῷ συνόλῳ του.

Ὁ Σόλων ἐνδιαφέρεται μονομερέστερον διὰ τὴν Δίκην ὡς κυρίαρχον τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἡ παγκόσμια τάξις, κατὰ τὸν Σόλωνα, δὲν εἶναι τὸ πρωτεῦον, ἀλλὰ τὸ δευτερεῦον. Τὸ φυσικὸν φαινόμενον προκύπτει ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ πολιτικοῦ. Ἡ παραβίασις τῆς Δίκης ἀποτελεῖ τὴν ἀρχήν, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῶν μελῶν τῆς πολιτικῆς κοινότητος. Ἡ πολιτικὴ τάξις, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὑφίσταται εἰς θεῖαν τάξιν καὶ ὁ ἀνθρώπος ὡς δικαιοπολιτικὸν ὄν κρίνεται ἀντάξιον νὰ συμπαρεδρεύσῃ μετὰ τοὺς θεοὺς.

Πραγματικῶς ὁ Ἀθηναῖος πολίτης τοῦ 5ου αἰῶνος κρίνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀξίον νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοὺς θεοὺς, ὅπως καὶ οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες. Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ὁ θρύλος, τὸν ὁποῖον ἐδραματοποίησεν ὁ Αἰσχύλος εἰς τὰς «Εὐμενίδας» του, παραστήσας τοὺς θεοὺς ὑποβαλλομένους οἰκειοθελῶς εἰς τὴν διαιτησίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ὑψίστης δικαιοδοτικῆς τάξεως τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος. Ἡ παλαιὰ γενεά, ἣτις εἶχε πολεμήσει εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν Σαλαμῖνα, κατῴρθωσε πραγματικῶς νὰ καταβιάσῃ τοὺς θεοὺς ἀπὸ τὰ ὀλύμπεα ὕψη καὶ νὰ τοὺς κάμῃ συμπαρέδρους τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Γερμανὸς ποιητὴς Σίλλερ ἐγράψε κάποτε: «Βάλε μέσα εἰς τὴν βούλησίν σου τὴν θεότητα καὶ ἀμέσως θὰ τὴν ἰδῇς νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν δεσποτικὸν τῆς θρό-

νον». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπραξαν οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἀπληυθέρωσαν τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν θεῶν, χωρὶς νὰ παύσουν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν αἰωνίαν ὑπαρξιν θεῶν ὄντων.

Ἔκαμαν δυνατόν νὰ φθάσῃ ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος.

Συγχρόνως κατενόησαν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐλευθερία ἐπισύρει εὐθύνην καὶ συνεπάγεται ὑψίστην διακινδύνευσιν. Πρῶτην φορὰν ἀνοίγεται διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν εἰς νέος ὀρίζων ἐντὸς τοῦ ὁποίου καθίσταται νοητὴ ἡ ἐννοια τῆς εὐθύνης καὶ ἡ ἀξία τῆς διακινδυνεύσεως.

Ὁ 5ος αἰὼν εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν αἰὼν τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας ὁ τραγικὸς αἰὼν, ὁ ἀποφασίζων νὰ ἀναδεχθῇ τὸ βάρος τῆς διακινδυνεύσεως, νὰ ἀναδεχθῇ τὰ μεγάλα τραγικὰ παθήματα, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Σόλων πρῶτος εἶχεν ἐκφράσει σαφῶς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶναι διαρκῆς διακινδύνευσις:

*«Πᾶσι δέ τοι κίνδυνος ἐπ' ἐργασιν, οὐδέ τις οἶδεν,
ἧ μέλλει σχῆσειν χρήματος ἀρχομένου,
ἀλλ' ὁ μὲν εὖ ἔρδειν πειρώμενος οὐ προνοήσας
εἰς μεγάλην ἄτην καὶ χαλεπὴν ἔπεσεν».*

(Ὅλαι αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου συνοδεύονται ἀπὸ διακινδύνευσιν· καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει ὅταν ἀρχίξῃ ἐν ἔργον ποῦ θὰ καταλήξῃ. Ἀλλὰ καίτοι κανεὶς προσπαθεῖ νὰ ἐνεργῇ ὀρθῶς, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμεν ὀρθὴν πρόβλεψιν, συμβαίνει νὰ περιπίπτῃ εἰς συμφορὰν μεγάλην καὶ βαρυτάτην).

Ὁ Αἰσχύλος ὑμνεῖ τὸν Δία διότι ἔθεσε θεσμόν, συμφῶνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ μάθησις εἶναι ἀποτέλεσμα παθήματος καὶ ἐσωτερικοῦ ψυχικοῦ ἐπικαταλογισμοῦ:

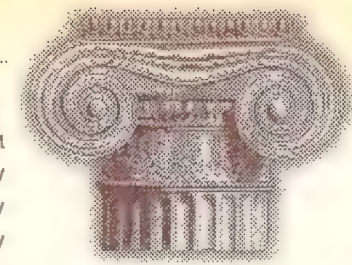
*«Ζῆνα δέ τις προφρόνως ἐπινίκια κλάζων τεύξευται
φρενῶν τὸ πᾶν.*

*Τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδῶσαντα, τὸν πάθει μάθος
θέντα κυρίως ἔχειν.*

*Στάζει δ' ἐν θ' ὕπνῳ πρὸ καρδίας μνησιπήμων πόνος·
καὶ παρ' ἄοντας
ἦλθε σωφρονεῖν».*

(Ἐκεῖνος δὲ ὅστις ἀναπέμπει τὸν ἐπινίκιον παιᾶνα εἰς τὸν Δία ἐφθασεν εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς φρονήσεως. Διότι ὁ Ζεὺς ἤνοιξεν εἰς τοὺς θνητοὺς τὸν δρόμον τῆς φρονήσεως καὶ ὥρισε τὸν θεσμόν νὰ ἰσχύῃ ὅτι ἡ μάθησις ἀποκτᾶται ὕστερον ἀπὸ παθήματα. Σταλάζει δὲ καὶ κατὰ τὸν ὕπνον ἐμπρὸς εἰς τὰ ἀνοικτὰ μάτια τῆς ψυχῆς ὁ πόνος, ὅστις ὑπενθυμίζει τὸ πάθημα. Καὶ ὁ σωφρονισμὸς ἐπιτελεῖται, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ θέλωμεν).

Ἡ θεότης εἶναι μία ὑπερτέρα ἀρχή, ἣτις δὲν κατατυραννεῖ τὸν ἀνθρώπον διὰ νὰ βεβαιώνεται περὶ

τῆς ὑπεροχῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀπέναντί του. Ὁρίσε τὸ πάθημα ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς μαθήσεως. Ἀρῶν ἐλευθέρως ὁ ἀνθρώπος, ἐκτιθέμενος εἰς τὸν κίνδυνον καὶ ἀποδεχόμενος τὴν

εὐθύνην ἀποκτᾶ τὸ «μάθος», τὴν ἀρετὴν. Μίαν τοιοῦτου εἶδους μάθησιν ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ Σωκράτης, ἐχαρακτήριζε τὴν ἀρετὴν ὡς μάθησιν, ὡς ἐμπειρίαν ἀποκτωμένην ἔπειτα ἀπὸ παθήματα. Μέσα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν πολιτικὴν κοινότητα δημιουργεῖται ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀποφασίζει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνον, νὰ παλαίσῃ μετὰ τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας τοῦ προβάλλει ἡ ἐξωτερικὴ φυσικὴ ἀναγκαιότης.

Ὁ Προμηθεὺς γνωρίζει ὅτι «*τέχνη ἀνάγκης ἀσθενεστέρα μακρῶ*» (ἡ τέχνη ὑπολείπεται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος). Παρὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς δυσκολίας, ὁ προμηθεϊκὸς ἀνθρώπος ἐξορμᾷ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Θουκυδίδης ἐξέφρασε μεθ' ὑψίστης σαφηνείας τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν λέγων εἰς τὸν «Ἐπιτάφιόν» του: «*Διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τότε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι*». (Ὑπερέχομεν δὲ καὶ κατὰ τοῦτο, τολμῶμεν δηλαδὴ συγχρόνως καὶ νὰ φερώμεθα τολμηρῶς καὶ νὰ ἀναμετρῶμεν διὰ τῆς σκέψεως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπιχειροῦμεν).

Ὁ πολίτης τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος συνδυάζει τὴν τόλμην καὶ τὴν σύνεσιν, ἀντιμετωπίζει μετὰ θάρρους τὴν πραγματικότητα καὶ προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ νόημα τοῦ ὄντος. Γνωρίζει τόσα πολλὰ περὶ τῆς πραγματικότητος, ὥστε τολμᾷ νὰ θέσῃ τὸ ἐρώτημα τί εἶναι αὐτὴ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς. Ἐχει τὴν συνείδησιν ὅτι εἶναι κάτοχος μιᾶς ὑπερόχου δυνάμεως, διὰ τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἐπιδράσῃ δημιουργικῶς ἐπὶ τῆς πραγματικότητος. Ἐκφρασις τῆς νέας ταύτης αἰσθήσεως τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία.

Συνήθως χαρακτηρίζεται ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία ὡς ἀνθρωπολογικὴ, ἐπειδὴ ὁ ἰδρυτὴς τῆς Σωκράτης εἶχεν ὡς θέμα τῆς ἐρεῦνης του τὰ ἀνθρώπινα. Τοῦτο εἶναι βεβαίως ἀληθές, πρέπει ὅμως νὰ νοηθῇ μετὰ τὴν πρῆπουσαν εὐρύτητα. Ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία δὲν θεωρεῖ τὸν ἀνθρώπον ὡς ἐν αὐτοτελὲς δεδομένον ἐγώ, ἀλλ' ὡς μονάδα μέσα εἰς τὴν κοινότητα τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν παγκοσμίαν κοινωνίαν συμπάσης τῆς ὄντολογικῆς πραγματικότητος.

Ἀφορμᾶται ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀποσυνδέει ἀπὸ τὰς πολιτικακὰς καὶ τὰς ὄντολογικὰς συναφείας. Δὲν ἀποτελεῖ συνεπῶς ἐκτροπὴν ἀπὸ τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, ἣν ἔθεσεν ὁ Σωκράτης, ἡ εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸ ὄν γενικῶς ἀναφερομένη ἐρευνα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τούναντίον πρέπει νὰ θεωρηθοῦν αἱ τοιαῦται ἐπεκτάσεις ὡς ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς τεθείσης βάσεως.

Εἶναι φιλοσοφία τῆς ὀργανικῆς ὁλότητος καὶ τῆς συνοπτικῆς θεωρήσεως. Ἐπιδιώκει νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς

τὸν πνευματικὸν ὀφθαλμὸν τὴν ἀληθῆ προοπτικὴν τῆς δεδομένης πραγματικότητος. Εἶναι φιλοσοφία τῆς ιδέας, θεωρουμένης ὡς πνευματικῆς ὁράσεως. Καὶ οἱ τρεῖς φιλόσοφοί τῆς ὑψώνουν τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὴν νοητὴν οὐσίαν, πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, θεωρούμενον οὐχὶ ὡς ἄρνησιν τοῦ αἰσθητοῦ, ἀλλ' ὡς πηγὴν, ἐξ ἧς ἀντλεῖ ὁ αἰσθητὸς κόσμος τὴν ἐνότητά του, τὸ νόημά του καὶ τὴν οὐσιαστικὴν του ὑπαρξιν.

Ἡ ἀττική ιδεοκρατία δὲν ἔχει τὴν ὑποκειμενικὴν ἀπόχρωσιν τῆς νέας εὐρωπαϊκῆς ιδεοκρατίας, ἥτις ἴσταιται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Δὲν ἀρνεῖται τὴν οὐσιαστικότητα τοῦ αἰσθητοῦ ὁρατοῦ κόσμου, ἀλλὰ δίδει εἰς αὐτὸν ἀληθινὴν ὄντολογικὴν βάσιν. Δὲν ἀποτελεῖ παραπλάνησιν εἰς τὸν ὥχρον κόσμον τεχνητῶν ἐννοιῶν, ὅπως ἡ νεωτέρα νοησιοκρατία.

Παραπλεύρως τοῦ Λόγου ἴσταιται καὶ τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους, ὁ ἔρως τοῦ Πλάτωνος, ἡ φιλία καὶ ἡ ἀπορητικὴ διερεῦνησις τοῦ Ἀριστοτέλους. Δὲν φεύγει ἀπὸ τὸν δεδομένον κόσμον ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ τὸν ὑψώσῃ εἰς ἰδεώδη μαθηματικὸν ἐκθέτην. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας λαμβάνουν συγκεκριμένην ὑπόστασιν καὶ αἱ κατὰ προηγηθείσας περιόδους διάχυτοι παιδευτικαὶ προσπάθειαι. Ἀναζητεῖται ἡ σημασία τῆς ἀληθινῆς παιδείας, ἀποκρούεται ἡ ψευδοπαιδεία τῶν σοφιστῶν καὶ ὑποδεικνύεται ὁ ὀρθὸς τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὀργανωθῇ.

Ἠθικὸς ἐπικαταλογισμὸς, ἐλευθερία, παιδεία, ἀληθὴς ἐπιστήμη καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δικαιοσύνης ρύθμισις τῶν σχέσεων τῶν συμβιούντων ἐν τῇ πολιτικῇ κοινότητι ἀτόμων ἀποτελοῦν τὰ νέα θέματα, τὰ ὁποῖα θέτει πρὸς μελέτην καὶ ἀποσαφήνισιν ἡ νέα φιλοσοφικὴ κίνησις. Ὁ Γκαῖτε εἰς σύγγραμμά του ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἰστορίαν τῶν χρωμάτων χαρακτηρίζει τοὺς δύο τελειωτὰς τῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

«Ὁ Πλάτων συμπεριφέρεται πρὸς τὸν κόσμον, ὥσάν ἐν μακάριον πνεῦμα τὸ ὁποῖον εὕρισκει εὐχαρίστησιν νὰ φιλοξενηθῇ ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν αὐτῷ. Δὲν ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον, διότι τὸν προϋποθέτει, ἀλλὰ νὰ μεταδώσῃ μὲ φιλίαν εἰς αὐτόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φέρει μεθ' αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκην. Εἰσδύει εἰς τὰ βᾶθη, μᾶλλον διὰ νὰ πληρώσῃ ταῦτα διὰ τῆς οὐσίας του, παρὰ διὰ νὰ τὰ ἐξερευνήσῃ. Κινεῖται πρὸς τὰ ὕψη μετὰ νοσταλγίας, διὰ νὰ γίνῃ καὶ πάλιν μέτοχος τῆς ἀρχικῆς του καταγωγῆς. Πᾶν ὅ,τι ἐκφράζει σχετίζεται μὲ κάτι τὸ ὁποῖον παραμένει αἰώνιως ὅλον, ἀγαθόν, ἀληθές, ὡραῖον, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιδίωξιν ποθεῖ νὰ διεγείρῃ εἰς τὰ στήθη οἰουδήποτε ἀνθρώπου. Ὅ,τι οἰκαιοποιεῖται ἐκ τῆς γῆϊνης γνώσεως, τὸ ἀφομοιώνει, τὸ ἐξατμίζει εἰς τὴν μέθοδόν του καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐξ ἐναντίας, ἴσταιται ἀπέναντι τοῦ κόσμου ὡς εἰς

ἀρχιτέκτων. Μία φορὰ καὶ ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ δημιουργήσῃ μέσα εἰς αὐτόν. Ἐρευνᾷ διὰ τὸ ἔδαφος, μέχρις ὅτου εὕρῃ βάσιν πρὸς θεμελίωσιν. Ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦτο

ἕως τὸ κέντρον τῆς γῆς τὰ πάντα εἶναι δι' αὐτὸν ἀδιάφορα. Χαράσσει ἓνα τεράστιον κύκλον διὰ τὸ οἰκοδόμημά του, συλλέγει ὑλικά ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, τὰ ταξινομεῖ, τὰ διαστρωματώνει καὶ ὑψοῦται οὕτω κανονικῶς ἐν εἵδει πυραμίδος εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῶ ὁ Πλάτων ὁμοιάζει μὲ ἓνα ὀβελίσκον μὲ τὴν αἰχμὴν μιᾶς φλογός».

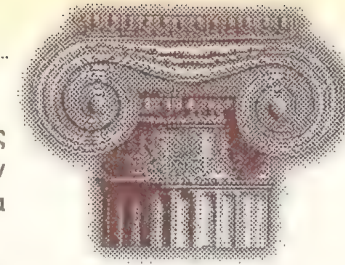
Σωκράτης (469-399 π.Χ.)

Ὑπῆρξεν ἀναμφισβητῆτως ἡ ἡρωϊκώτερα μορφή τῆς παγκοσμίου φιλοσοφίας. Δι' αὐτὸν ἡ θεωρητικὴ γνῶσις ταυτίζεται μὲ τὸν τρόπον ζωῆς ἡ λογικὴ θεωρία καὶ ἡ ἠθικὴ πρᾶξις συμφύονται εἰς ἀδιάσπαστον ἐνότητα. Λόγος καὶ βίος, ἀρετὴ καὶ γνῶσις συνάπτονται εἰς ὄντολογικὴν ταυτότητα. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Σωφρονίσκος, ἡ δὲ μήτηρ του Φαιναρέτη. Δεκαεπταετὴς συνεδέθη μὲ τὸν φιλόσοφον Ἀρχέλαον καὶ ἡ γνωριμία του μὲ αὐτὸν παρέσχε τὴν ἐξωτερικὴν ἀφορμὴν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐρευναν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων. Ἴσως ἡ κλίσις του εἰς τὰ ἀνθρωπολογικὰ προβλήματα νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀρχέλαος πρῶτος εἶχεν ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἐννοιαν τοῦ «νόμου» κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς φύσεως.

Ὁ Σωκράτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ προσελκύῃ τὴν προσοχὴν τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τὸ 430 π.Χ. Κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (431) εἶχε μετᾶσχει εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ποτιδαίας, κατὰ τὸ 424 μετέσχεν εἰς τὴν ἐν Δηλίῳ μάχην καὶ κατὰ τὴν γενομένην ὑποχώρησιν ἐπέδειξεν ἀξιοθαύμαστον ἀνδρείαν. Κατὰ τὸ 406 ὡς προϊστάμενος τῆς συνελεύσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου, ἀντετάχθη εἰς τὰς ὀχλοκρατικὰς διαθέσεις τοῦ δήμου, τὰς ἐκδηλωθείσας κατὰ τὴν δίκην τῶν στρατηγῶν.

Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶχε περιέλθει εἰς τὰς χεῖρας τῶν τριάκοντα τυράννων ἀντέστη εἰς τὰς τρομοκρατικὰς τῶν ἐνεργείας, ἀρνηθεὶς νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν παράνομον σύλληψιν τοῦ Λέοντος τοῦ Σαλαμίνιου. Κατὰ τὸ 399, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀνύτου, Μελήτου καὶ Λύκωνος ἐπὶ διαθορᾷ τῶν νέων καὶ εἰσαγωγῇ καινῶν δαιμονίων, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ὑπέστη τὴν θανατικὴν ποινὴν μετ' ἀπαραμίλλου γενναιοψυχίας καὶ ἡρεμίας.

Ὁ Σωκράτης καταλέγεται εἰς τὰς μεγάλας δημιουργικὰς προσωπικότητας αἵτινες οὐδὲν σύγγραμμα κατέλιπον. Ὁμοιάζει ὡς πρὸς τοῦτο μὲ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἀμμόνιον τὸν Σακκᾶν. Τὰς δοξασίας του προσπαθοῦμεν νὰ τὰς γνωρίσωμεν παραβάλλοντες τὰ συγγράμματα τῶν μαθητῶν του. Διότι ἡ διδασκαλία του ἔδωκε λαβὴν νὰ δημιουργηθῇ τεραστία φιλοσοφία

κὴ φιλολογία. Αἱ κύριαί πηγαὶ αἵτινες μᾶς βοηθοῦν διὰ νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὴν διδασκαλίαν του εἶναι τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος.

Ἐπιβοηθητικῶς πρὸς ταῦτα χρησιμοποιοῦμεν τὰ λείψανα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν λεγομένων Σωκρατικῶν (Ἀντισθένης, Αἰσχίνου, Ἀριστίππου, Εὐκλείδου τοῦ Μεγαρικοῦ) καὶ εἰδήσεις παρεχομένης ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ μεταγενεστέρων συγγραφέων. Ὁ Σωκράτης ὑπῆρξε πολὺπλευρος προσωπικότης καὶ ἕκαστος ἐκ τῶν μαθητῶν του συμβαίνει πολλάκις νὰ τὸν βλέπῃ ἀπὸ μίαν προοπτικὴν, ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν του δύναμιν.

Αἱ ἀφηγήσεις τοῦ Πλάτωνος δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἱστορικῶς πισταί, διότι οὗτος ἦτο συγχρόνως καὶ πνεῦμα δημιουργικόν, ἱκανὸν νὰ προχωρήσῃ πέραν τῶν δοξασιῶν τοῦ διδασκάλου του. Ἐνεκα τούτου δὲν τυγχάνει εὐκολον νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῶν σωκρατικῶν δοξασιῶν. Ἡ διαφωνία τῶν δεδομένων τῆς παραδόσεως κατέστη ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῇ τὸ λεγόμενον σωκρατικὸν πρόβλημα.

Οἱ νεώτεροι ἐρευνῆται ἔχουν διαχωρισθῇ εἰς δύο ομάδας. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Σωκράτης ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τῆς φιλοσοφίας τῶν ἐννοιῶν, διότι εἰσήγαγεν τὴν χρῆσιν τῶν ἐπακτικῶν λόγων καὶ ἡσχολήθη μὲ τὸν καθορισμὸν τοῦ τρόπου, καθ' ἣν πρέπει νὰ διατυποῦνται οἱ λογικοὶ ὀρισμοί. Τὴν ἀποψιν ταύτην ὑποστηρίζουν στηριζόμενοι ἐπὶ ρητῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ Ἀγγλοὶ πλατωνισταὶ Μποῦρνεντ καὶ Ταίηλορ. Διάφορον ἀποψιν ὑποστηρίζει ἐτέρα ὁμάς, τῆς ὁποίας ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας Ἐρ. Μάιερ. Οὗτος ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Σωκράτης ὑπῆρξεν ἀπλοῦς ἠθικολόγος, μὴ ἀπασχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ λογικὰ προβλήματα.

Ἀμφότεραι αἱ ἐν λόγω ἀπόψεις τυγχάνουν μονομερεῖς. Ὁ Σωκράτης εἶναι προσωπικότης διφυῆς. Τυγχάνει συγχρόνως καὶ μέγας ἠθικολόγος καὶ ἱκανώτατος λογικευόμενος. Ἀφ' οὗ καθῆκον τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ λέγῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀλήθειαν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Σωκράτης, ὁ κατ' ἐξοχὴν συμμορφῶνων τὴν συμπεριφορὰν του πρὸς τὰ ἠθικὰ προστάγματα, δὲν θὰ ἐθεώρει καθῆκον του νὰ ἐξακριβώσῃ τί ἐπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθές;

Ἐξ ἄλλου ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἐστερεῖτο ἱκανότητος πρὸς λογικὴν ἀνάλυσιν, καθίσταται ἀκατανόητον πῶς ἦτο δυνατόν ὁ ἐλεγχὸς του νὰ συνεπάγεται τόσον ἐντονον ψυχικὴν ἀναστάτωση εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συνομιλητῶν του. Δὲν ἀρκεῖ, διὰ νὰ ἐπέλθουν τοιαῦτα ἀποτελέσματα, ἢ ἐκ μόνης τῆς δαιμονίας ἐκπορευομένη ἐπήρεια. Χρειάζεται καὶ δύναμις εἰς τὴν λογικὴν ἀνάλυσιν.

Ἐκ συγκριτικῆς παραβολῆς τῶν συγγραμμάτων τοῦ

Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος πρὸς τὰς λοιπὰς μαρτυρίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰ σπουδαιότερα θέματα περὶ τὰ ὁποῖα περιστρέφετο ἡ δρᾶσις τοῦ Σωκράτους ὡς φιλοσόφου.

Τὸ θεμελιωδέστερον ἐκ τούτων τὸ ὁποῖον δίδει νέαν τροπὴν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἀναζητήσεις, εἶναι ὅτι ἀφετηρίαν τῶν ἐρευνῶν του ἀποτελεῖ ἡ διαπίστωσις τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας.

Τὸ «οὐκ εἰδέναι» λαμβάνει σημασίαν θετικὴν, ἐνῶ συγχρόνως ἡ γνῶσις, τὸ «εἰδέναι», λαμβάνει σημασίαν ἀρνητικὴν. Ἡ διηνεκὴς ἀσχολία τοῦ υἱοῦ τῆς Φαιναρέτης συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς ἐλεγχον ἐκείνους οἵτινες ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν κάτοχοι τῆς γνώσεως, «τοῦ εἰδέναι», καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα οὐδὲν ἐγνώριζον. Ὡστε ἡ θετικὴ ἀφετηρία ἐκ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἐκκινήσῃ ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ ἀγνοία, τὸ «οὐκ εἰδέναι». Ἀλλὰ ἡ ἀγνοία αὕτη δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς ὀλοκληρωτικὴ στέρησις. Δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ θετικῶς.

Κατὰ τὸν Σωκράτη, ἡ μόνη θετικὴ καὶ προσιτὴ εἰς τὸν ἀνθρώπον γνῶσις εἶναι τὸ νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀγνοίαν του. Οὕτω θεωρουμένη ἡ ἀγνοία μεταβάλλεται εἰς ἀληθινὴν γνῶσιν. Ἡ σωκρατικὴ αὕτη θέσις ἀποτελεῖ ἀντιστροφὴν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ σοφιστοῦ Γοργίου, ὅστις ἐχρησιμοποιοῖ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας διὰ νὰ μηδενίσῃ τὰ πάντα.

Ναὶ μὲν, παρατηρεῖ ὁ Σωκράτης, ὑπάρχει ἡ ἀγνοία ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ συγχρόνως ἡ διαπίστωσις τῆς ἐπιφέρει μίαν σημαντικὴν ἀλλαγὴν. Δίδει εἰς τὸν ἀνθρώπον μίαν ἀσφαλῆ γνῶσιν, τὴν γνῶσιν τῆς ἀγνοίας του. Ἀληθινὸς λοιπὸν ἀνθρώπος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑποβάλλων τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἐξέτασιν ὑψοῦται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀγνοίας του.

Ἄρα ἔργον τῆς φιλοσοφίας εἶναι ὁ ἐλεγχος τῆς ἀνθρωπίνης «οἰήσεως», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἡράκλειτος καὶ τῶν ψευδῶν δοξασιῶν «τοῦ δόκου», ὅπως ἔλεγον οἱ Ἐλεᾶται.

Ἴσως θὰ ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ σωκρατικὸς ἐλεγχος ταυτίζεται μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς «οἰήσεως» καὶ τοῦ «δόκου» τὴν ὁποῖαν συνίστων οἱ μνημονευθέντες προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι. Εἷς τοιοῦτος ταυτισμὸς θὰ ἀπετέλει παραγνωρισμὸν σπουδαιοτάτων διαφορῶν. Οἱ προσωκρατικοὶ φρονοῦν ὅτι ἀπαλλασσόμενος ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὴν οἴησιν καὶ τὰς ψευδεῖς δοξασίας καθίσταται σοφός, «κοῦρος συνάορος ἀθανάτοισιν ἡνιόχοισιν» (νέος ὁ ὁποῖος κάθεται εἰς τὸ ἄρμα μὲ τοὺς ἀθανάτους ἡνιόχους), ὅπως λέγει ὁ Παρμενίδης εἰς τὸ ποίημά του.

Ὁ Σωκράτης ἐξ ἀντιθέτου ἀποφαίνεται ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι σοφὸς ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ αὐτοέλεγχος δύναται νὰ κάμῃ τὸν ἀνθρώπον μόνον φιλόσοφον, νὰ γεννήσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν φιλίαν καὶ τὸν «ἔρωτα» πρὸς τὴν σοφίαν. Καὶ μετὰ τὴν διαπίστωσιν

τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας θὰ μένη ὁ ἀνθρώπος ὃν ἐλλειπτικόν, διακαίόμενον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς ἀγνοίας του.

Ἡ φιλοσοφία οὕτω θεωρουμένη δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μάθησις καὶ διδασκαλία. Εἶναι τρόπος ζωῆς, μία ὠρισμένη λήψις θέσεως ἐναντι τῆς πραγματικότητος. Θεμελιωδῶς ἀναγνωρίζει ὁ φιλόσοφος ὅτι ὁ ἑαυτός του εἶναι ὃν πεπερασμένον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐλλείψεις καὶ στερήσιν. Ἡ συνειδητοποίησις τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ὑπάρξεως ἀποτελεῖ νέον θέμα τὸ ὁποῖον εἰσάγεται εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ Σωκράτους.

Ὅλαι αἱ σωματικαὶ σχολαί, παρὰ τὰς εἰς τὰς λεπτομερείας διαφοράς των, χρησιμοποιοῦν ὡς ἀφετηρίαν των τὸ «*οὐκ εἶδέναι*». Διὰ νὰ κάμουν δὲ οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοφανῇ τὴν ἐν λόγῳ ἀγνοίαν χρησιμοποιοῦν πάσης φύσεως ἐπιχειρήματα, μὴ διστάζοντες νὰ δανεισθοῦν ἀποδείξεις ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τῶν Ἑλεατῶν καὶ τῶν σοφιστῶν.

Ἡ βασικὴ ἀφετηρία τοῦ νέου τρόπου τῆς ἀντιμετώπισεως τῆς πραγματικότητος ἐπιβάλλει ὡς ὕψιστον καθῆκον εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν αὐτοεξέτασιν. Εἰς τὴν πλατωνικὴν «*Απολογία*» διακηρύττει ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μένη εἰς τὴν ζωὴν, ἂν κανεὶς τοῦ ἐπέβαλλε νὰ διάγῃ βίον ἀνεξέταστον. Ὁ ἐλεγχος καὶ ἡ εξέτασις θεωρεῖται ὡς καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τούτου ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη σοφία εἶναι πεπερασμένη καὶ ὅτι τῆς ἀληθινῆς σοφίας κάτοχος τυγχάνει ὁ Θεός. Τὴν τελευταίαν λέξιν διὰ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς τὴν ἔχει, κατὰ τὸν Σωκράτη, τὸ «*δαιμόνιον*». Διὰ τοῦτο καταφεύγει εἰς αὐτὸ προκειμένου περὶ ζητημάτων ἅτινα δὲν δύναται νὰ λυθοῦν μετὰ τὴν σκέψιν.

Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχουν αἱ περὶ «*δαιμονίου σημείου*» ἀνακοινώσεις του. Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι ἤκουεν ἐσωτερικὴν φωνήν, ἥτις ὁσάκις ἐξεδηλοῦτο ἐνεφανίζετο ὡς ἀποτρέπουσα αὐτὸν ἀπὸ τὴν διάπραξιν ὠρισμένων πράξεων. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ αὐτοέλεγχος νοεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου ἀναφερόμενος ὅχι εἰς ζητήματα ἐπιλυόμενα διὰ τῆς σκέψεως, ἀλλὰ εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἠθικῆς συμπεριφορᾶς.

Ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀνακαλύπτεται μία πηγὴ ἐνορατικῆς ἠθικῆς γνώσεως, ἥτις δὲν προέρχεται ἀπὸ λογικὰς πηγὰς. Μὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους φθάνει ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἡ ἠθικὴ γνώσις ἀντλεῖται ἐνορατικῶς ἀπὸ βαθυτάτας ἐσωτερικᾶς πηγᾶς. Ἐνῶ ὁ Πρωταγόρας ἔλεγεν ὅτι τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἀνθρώπος, ὁ Σωκράτης ὁμιλῶν περὶ τοῦ δαιμονίου ἀπῆντα ὅτι αἱ ἐσχαταὶ ρίζαι τῆς ἀνθρωπίνης φρονήσεως ὑπάρχουν εἰς μίαν περιοχὴν ἥτις ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος δὲν

εἶναι μόνον ὁ δεξιότηνης τῆς ἐννοιολογικῆς διερευνήσεως, ὅπως τὸν εἶδεν ἡ ἱστορικὴ ἐρευνα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Ἐν τῷ προσώπῳ του συμφύονται εἰς

ἀδιάσπαστον ἐνότητα δυνάμεις λογικαὶ καὶ ἀντιλογικαί, ὑπερλογικαί. Ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὸν τὴν σαφήνειαν τοῦ θεωρητικοῦ στοχασμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν δαιμονίαν τοῦ προφήτου.

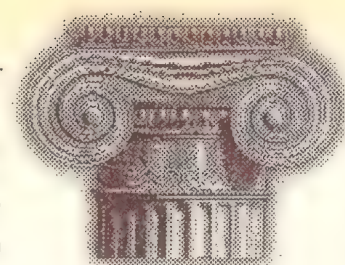
Τὸ δαιμόνιον καὶ ὁ ἔρως ἀποτελοῦν τὴν ἀνορθολογικὴν προοπτικὴν τῆς προσωπικότητός του. Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων ἐξεπορεύετο ὁ καταπληκτικὸς ἐκεῖνος δυναμισμός, ὅστις συνετάρασσε μέχρι τῶν ἐγκάτων ψυχὰς γεμάτας ἀπὸ πάθη καὶ δαιμονίαν, ὅπως τὸν Κριτίαν καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἐναντι τῶν συγχρόνων του ἡ φυσιογνωμία τοῦ Σωκράτους ἐλάμβανε διαστάσεις αἵτινες ὑπερέβαινον κατὰ πολὺ τὸ σὺνηθες μέτρον. Τὸ πολὺ κοινὸν τὸν συνέχεε μετὰ τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους τοῦ τύπου τοῦ Ἀναξαγόρου. Ἡ ἀνθρωπίνη μετριότης δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν καταθλιπτικὴν του ὑπεροχὴν καὶ δὲν ἠσύχασε παρὰ μόνον ὅταν τὸν ἠνάγκασε νὰ πῇ εἰς τὸ δεσμοτῆριον τὸ κώνειον.

Ἐκ τῆς θετικῆς ἀξιολογήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας πηγάζει καὶ ἡ περίφημος σωματικὴ «εἰρωνεία». Ὁ Σωκράτης πλησιάζει τοὺς εἰδήμονας διὰ νὰ ἀντλήσῃ ἀπ' αὐτοὺς γνώσιν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον δι´σχυρίζονται ὅτι κατέχουν. Θέτει εἰς τὸν στρατηγὸν Λάχητα τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἀνδρεία, τὸν ἐπιμελητὴν τῆς λατρείας Εὐθύφωνα παρακαλεῖ νὰ τοῦ εἴπῃ τί εἶναι ὁσιότης, τὸν σῶφρονα νέον Χαρμίδην ἐρωτᾷ εἰς τί συνίσταται ἡ σωφροσύνη.

Διὰ τοῦ διαλόγου, ὅστις συνάπτεται, ἀποκαλύπτει ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα οὐδεμίαν ἀσφαλῆ καὶ σταθερὰν γνώσιν ἔχουν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζονται ὅτι γνωρίζουν. Ὁ Λάχης δὲν γνωρίζει τί εἶναι ἀνδρεία, ὁ Εὐθύφρων ἀγνοεῖ τί εἶναι τὸ ὅσιον καὶ ὁ Χαρμίδης δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ τί εἶναι σωφροσύνη, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λῦσις εἰς τὸν ὁμώνυμον διάλογον ἀγνοεῖ τί εἶναι φιλία.

Διὰ τῆς εἰρωνείας ἀποκαλύπτει ὁ Σωκράτης τὴν ἐλλειπτικότητα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἀνοίγει τὸν δρόμον διὰ τὴν θεμελιώσιν τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας. Ἡ εἰρωνεία μεταβάλλεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς ὄργανον μεταφυσικῆς γνώσεως. Κατὰ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Γερμανῶν ρωμαντικῶν φρεϊδερίκων Σλέγγελ «ἡ εἰρωνεία περιέχει καὶ διεγείρει τὸ συναίσθημα τῆς ἀδιαλλάκτου ἀντιθέσεως τῆς ὑφισταμένης μετὰ τοῦ ἀνυποθέτου καὶ τοῦ ὑποθετικοῦ, τοῦ ἀδυνάτου καὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἐμπεριεχομένης μέσα εἰς μίαν τελείαν ἀποφαντικὴν ἀνακοίνωσιν».

Μέσα εἰς τὴν σωματικὴν εἰρωνείαν ἐκδηλώνεται ἡ ἀντίθεσις δύο συγχρόνων ὑφισταμένων προσπαθειῶν: Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀποκαλύπτεται κάτι, ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸ ἀποκαλυπτόμενον κρύπτεται. Ὅπως ὁ Σωκράτης

ἀποκρύπτει κάτω ἀπὸ τὴν χονδροειδῇ φυσιογνωμίαν του ἐν θαυμαστὸν ἐσωτερικὸν κάλλος, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱ μετ' εἰρωνείας γινόμεναι ἀνακοινώσεις του ἀποκαλύπτουν καὶ συγχρόνως ἀποκρύπτουν τὰ ἀποκαλυπτόμενον περιεχόμενον. Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης προκύπτει διὰ τὸν ἀντικρύζοντα τὴν σωματικὴν εἰρωνείαν συνομιλητὴν διπλοῦν ἀποτέλεσμα: μία ταλάντευσις μετὰ ἐλξεως καὶ ἀπωθήσεως.

Τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν τῆς εἰρωνείας ἔχει διαγνώσει καὶ περιγράψῃ ὁ Δανὸς φιλόσοφος καὶ θεολόγος Κίργκεγκάαρντ εἰς σύγγραμμά του, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζει τὴν ἐννοιαν τῆς εἰρωνείας ἐν ἀναφορᾷ μὲ τὸν Σωκράτη: «Ἐπειδὴ», γράφει, «ἡ οὐσία τῆς εἰρωνείας ἐγκτεται εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποβῇ τὸ προσωπεῖον της, καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἑτέρου οὐσιαστικὸν χαρακτηριστικὸν της εἶναι ἡ πρωτεϊκὴ της ἱκανότης νὰ ἀλλάσῃ προσωπεῖον, διὰ τοῦτο ἀναγκαστικῶς προεκάλει ἰσχυρὸν ἄλγος εἰς τὸν πλήρη ἔρωτος νεανίαν. Ἀλλὰ ὅσον καὶ ἂν ἐνεργῇ ἀπωθητικῶς, ἔχει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς μίαν δυνάμιν προσελκυστικὴν καὶ γοητευτικὴν μέχρι παραπλάνησεως. Ὁ εἰρων ὑψώνει τὸ ἄτομον εἰς πεδῖον ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν τῆς ὑπάρξεως. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἀπελευθερωτικὴν της ἐπενέργειαν. Ἀλλ' ἐκ τούτου προκύπτει τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι τὸ ἄτομον ἀφήνεται νὰ αἰωρῇται κατὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον λέγει ὁ θρύλος ὅτι τὸ φέρετρον τοῦ Μωάμεθ ταλαντεύεται μετὰ δύο μαγνητῶν, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἔλκει καὶ ὁ ἄλλος ἀπωθεῖ».

Διὰ τὸν Σωκράτη ἡ εἰρωνεία ἀποτελεῖ ὁδόν, ἡ ὁποία μᾶς κάμνει ὁρατὴν τὴν μεταφυσικὴν πραγματικότητα ἀποκαλύπτουσα τὴν ἀρνητικὴν της πλευράν. Διὰ τῆς εἰρωνείας ἀποκαλύπτεται «ἡ ἀπεριόριστος καὶ ἀπόλυτος ἀρνητικότης», ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Ἑγελος. Ὅπως χρησιμοποιεῖ ἡ φιλοσοφία τοῦ ὑπαρξισμοῦ τὴν «*ἀγωνίαν*» καὶ τὴν «*ναυτίαν*» διὰ νὰ καταστήσῃ σαφὲς τὸ ὄντολογικὸν νόημα, μεταχειρίζεται καὶ ὁ Σωκράτης τὴν εἰρωνείαν διὰ νὰ μᾶς ὑψώσῃ ἀπὸ τὴν κοινὴν πραγματικότητα τοῦ ἀνεξετάστου βίου εἰς τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν αὐτοεξέτασιν.

Μόνον ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς εἰρωνικῆς ἀντιμετώπισεως εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν Ἀθηναῖον φιλόσοφον, νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ μηδαιμόντης καὶ ἡ ἐλλειπτικότης τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὅχι μόνον εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἡσκει τὴν εἰρωνείαν ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ καὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις διὰ τῶν ὁποίων ὑπενθύμιζεν εἰς τοὺς φίλους του ὅτι ἦτο ὀφειλέτης θυσίας ἐνὸς ἀλέκτορος, ἐνεῖχον εἰρωνικὸν νόημα.

Ἐκ τῆς διαπιστώσεως τῆς ἀγνοίας, ἥτις γίνεται διὰ τῆς εἰρωνείας, προκύπτει ὡς δυνάμεις ἀκαταμάχητος ὁ ἔρως ὁ ἀκτινοβολούμενος ἀπὸ τὴν σωματικὴν προσωπικότητα. Καὶ αἱ μαρτυρίαι τὰς ὁποίας ἀντλοῦμεν ἀπὸ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους καὶ ἰδίᾳ

ἀπὸ τὸ «*Συμπόσιον*» καὶ τὰ λείψανα τὰ διασωθέντα ἐκ τοῦ διαλόγου «*Ἀλκιβιάδης*», τοῦ γραφέντος ἀπὸ τὸν σωματικὸν Αἰσχίνην, μᾶς βεβαιώνουν ὅτι ὁ Σωκράτης ἦτο «*δεινὸς τὰ ἐρωτικά*».

Ἄλλ' ὁ ἔρως δὲν ἐνέπνεεν εἰς τοὺς νέους ὁ Σωκράτης οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μετὰ τὴν σαρκικὴν ἐκτροπὴν περὶ τῆς ὁποίας τόσον θύρυβον κάμνει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ σκανδαλοθηρία. Ὁ σωματικὸς ἔρως εἶναι γέννημα τῆς διαπιστώσεως τῆς ἀγνοίας. Ὁ νέος, ὅστις καταθρυσματίζει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν οἴσιν καὶ τὴν ψευδῇ δόξαν, ἀποκτᾷ ἐπίγνωσιν τῆς ἐλλειπτικότητός του. Αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ὃν πεπερασμένον τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην ὁλοκληρώσεως.

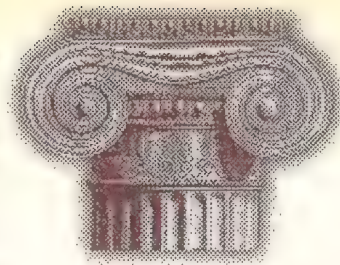
Ἡ ἐπιθυμία νὰ φθάσωμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αἰωρεῖται ἐμπρός μας ὡς ἀληθές, ὡς ἀπρητισμένον καὶ συνολικὸν δίδει γένεσιν εἰς τὸ ἐρωτικὸν γεγονός. Ἐπιζητοῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν κατοχὴν ἐκείνου ὅπερ θὰ ἱατρεύσῃ τὴν ἐλλειπτικότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου καὶ θὰ μᾶς θέσῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὴν κοινότητα τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ τὸ σύμπαν ὡς ἐνιαῖον ὅλον.

Ὁ ἔρως εἶναι ὁ δαίμων ὁ συνδέων τὸν ἀνθρώπον μετὰ τὸ θεῖον, ὁ διερμηνεύων εἰς τοὺς θεοὺς τοὺς πόθους τῶν ἀνθρώπων, ἡ δυνάμις ἡ πραγματώνουσα τὴν σύνδεσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν. Εἰς τὸ «*Συμπόσιον*» ἐκφράζεται ἡ ἀντίληψις αὕτη διὰ τῆς ἀκολουθοῦ ἀριστοτεχνικῆς διατυπώσεως.

Ἡ Διοτίμα λέγει εἰς τὸν Σωκράτη περὶ τοῦ ἔρωτος: «*Δαίμων μέγας ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξύ ἐστὶ Θεοῦ τε καὶ θνητοῦ, ἐρμηνεύον καὶ διαπορθμεύον θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν... ἐν μέσῳ δὲ ὃν ἀμφοτέρων, συμπληροῦ ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὐτῷ ξυνδεδέσθαι*». [Δαίμων μέγας εἶναι ὁ ἔρως. Ὡς γνωστόν, πᾶν τὸ δαιμόνιον κατέχει τὸν μετὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων χῶρον, διερμηνεύον καὶ μεταβιβάζον εἰς τοὺς θεοὺς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐκ τῶν θεῶν προερχόμενα, κατέχων δὲ τὸ ἐνδιάμεσον μετὰ τῶν δύο κόσμων (δηλαδὴ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου) ἐπιτελεῖ τὴν συμπλήρωσιν, ὥστε τὸ σύμπαν νὰ εἶναι συνδεδεμένον μετὰ τὸν ἑαυτὸν του] (Πλάτωνος «*Συμπόσιον*» 202 Ε).

Συμφώνως πρὸς τὴν διασαφήνισιν τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου, ὁ ἔρως εἶναι ἐκδήλωσις νοσταλγίας πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ σύμπαντος, τάσις τῆς ψυχῆς νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν θεῖαν τελειότητα. Ὡς τοιαύτη τάσις εἶναι δυνάμεις καθαρῶς παιδευτικῆ, ὑψοῦσα τὸν ἀνθρώπον εἰς τὰ θεῖα πρότυπα. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται διὰ τὴν διδακτικὴν ἀναστροφὴν τοῦ Σωκράτους μετὰ τοὺς νέους εἶναι συγχρόνως καὶ ἐρωτικὴ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν ὅτι ἀφυπνίζει τὴν μέσα εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς ὑπνώττουσαν ἀκόμη τάσιν πρὸς τὸ ἀληθές καὶ τὸ θεῖον· εἶναι ὁ ἔρως, ἡ δυνάμις ἥτις καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἱκανὴν νὰ ἴδῃ τὴν ὄντολογικὴν ἀλήθειαν.

42

την έρευναν θέτων τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἡ δικαιοσύνη, τί εἶναι ἡ ἀνδρεία, ἡ σωφροσύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. Σκοπὸς τῶν τοιούτων διερευνήσεων ἦτο νὰ ἀποκτηθῇ ἀληθινὴ ἐπίγνωση τῆς οὐσίας

τῶν ἀρετῶν. Ἡ εἰς τὰς ἀρετὰς ἀναφερομένη σωκρατική γνώσις δὲν εἶναι ἡ κατοχὴ ἐνὸς ἐννοιολογικοῦ ὀρισμοῦ καθορίζοντος τὰ γνωρίσματα ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ προσοικειώσις των, ἡ βίωσις των, ὅπως λέγομεν εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν.

Ἀνδρεῖος δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις γνωρίζει ἀπλῶς τὸν ὀρισμὸν τῆς ἀνδρείας, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῇ πράξει ἀποδεικνύεται κάτοχος τῆς ἀρετῆς ταύτης. Τὸ «εἰδέναι» τοῦ Σωκράτους δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν ἀπλὴν καὶ ἀδιάφορον γνώσιν ὅπως τὴν ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς ἐσπερημένους πάσης ἠθικῆς πίστεως σοφιστὰς τῆς ἀρχαιότητος καὶ διανοουμένους τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Τὸ «εἰδέναι» σημαίνει οικειοποίησιν τῆς οὐσίας τοῦ γινωσκομένου πράγματος. Αὕτη εἶναι ἡ παναρχαία σημασία τοῦ ρήματος ὅπως τὴν εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ὅμηρον. Ὅταν ὁ ποιητὴς χαρακτηρίσῃ τὸν λέοντα «ἀγρία εἰδότα» θέλει νὰ σημάνη ὅτι ἐμφορεῖται ἀπὸ ἀγριότητα, ὅτι ἡ οὐσία τῆς υπάρξεώς του εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀγριότης. Συνεπῶς ἡ σωκρατικὴ ἠθικὴ γνώσις πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς ἐσωτερικὴ οικειοποίησις καὶ πληρεστάτη ἀφομοίωσις ἐκ μέρους τῆς ψυχῆς τῶν ἠθικῶν ἀξιών.

Ὁ Φρειδερίκος Νίτσε κατέκρινε τὸν Σωκράτη ὡς καταστροφέα τῆς ἐλληνικῆς τραγωδίας. Ἡ εἰσαχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον, ἐννοιολογικὴ διερευνήσις ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ περιπέσουν εἰς ἀτροφίαν αἱ ἐνστικτώδεις συναισθηματικαὶ δυνάμεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐξετρέφετο τὸ διονυσιακὸν τραγικὸν πνεῦμα. Ἡ νεωτέρα ἐρευνα ἐδείξεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα αἰτίασις δὲν εἶναι ὀρθή. Ὁ Σωκράτης ἐζησε καὶ ἀπέθανεν ὡς τραγικὸς ἥρωας. Δικαίως παραλληλίζεται μὲ τὸν Οἰδίποδα τῆς ὁμωνύμου τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους.

Ὁ τραγικὸς ἐκεῖνος ἥρωας εὐθύς ὡς ἀπέκτησε τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἐζή μέσα εἰς ἐν ψεῦδος ὡς πρὸς τὴν κατὰ γοῇν του, ἐπιζητεῖ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀδιαφορῶν ἂν ἡ ἀποκάλυψις αὐτῆς θὰ εἶχε διὰ τὸν ἑαυτὸν του καταστροφικὰς συνεπειάς. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ Σωκράτης ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐφθασεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ εἰς τὴν σκοτεινὴν περιοχὴν τῆς οἰήσεως καὶ τοῦ ἀνεξετάστου βίου, μὲ ἡρωικὴν ἀποφαστικότητα ἐφάμιλλον πρὸς τὴν τοῦ τραγικοῦ ἥρωος ἔκαμε πᾶν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν γνώσιν. Δι' αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον θεωρητικὸς στοχαστής, ἀλλὰ ἡ ἡρωϊκώτερα μορφή τῆς παγκοσμίου φιλοσοφίας, ὁ βαθύτερος ἐρμηνευτὴς τῆς πνευματικῆς οὐσίας τῆς ἐλληνικῆς τραγικῆς σοφίας.

Ἐπεξηγῶν τὴν θαυμαστὴν δύναμιν τοῦ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον νοουμένου ἐρωτος, λέγει ὁ Γκαίτε: «Ὅσον τελειότερα καὶ βαθύτερα ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ γνώσις εἰς τὸσον μεγαλύτερον βαθμὸν πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἔρως, καὶ ἐν τέλει νὰ καταστῇ πάθος». Ὁ φιλόσοφος κατὰ τὸν Σωκράτη εἶναι ὁ αἰώνιος ἐραστὴς τῆς σοφίας, ὁ αἰσθανόμενος τὴν ἀγνοίαν του καὶ διαρκῶς τείνων πρὸς συμπλήρωσιν διὰ τῆς ἐνοράσεως τῆς ἀληθοῦς οὐσίας τῶν ὄντων.

Ἀποκαλύπτων τὰ μυστικὰ τῆς ἐρωτικῆς σοφίας ὁ Σωκράτης προέβαλλεν εἰς τὰ ὄμματα τῶν νέων ὡς τὸ πρότυπον τοῦ ἀληθινοῦ σοφοῦ καὶ ἐλατρεύετο παρ' αὐτῶν ὡς ἀπαράμιλλον πρότυπον διδασκάλου, ὅστις ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ἀκαταμετρήτου ἰσχύος δυνάμεις. Ἡ διδασχὴ τοῦ Σωκράτους δὲν ἦτο μόνον ἐλεγκτικὸς λόγος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ δημιουργικὸς ἔρως. Ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του ἐξεπορεύετο δαιμονικὸς δυναμισμὸς δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ φρίκην εἰς τὰς βεβήλους ψυχὰς εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ στραφοῦν ἐναντίον του διὰ νὰ τὸν ἐκμηδενίσουν.

Ὁ υἱὸς τῆς Φαιναρέτης εἶχε προῖδει ὅτι ἡ μοῖρα τοῦ φιλοσόφου εἶναι ὁ θάνατος. Περιγράφων τὴν εἰς τὸ σπήλαιον κατὰβασιν τοῦ φιλοσόφου εἰς τὸ ἑβδομον βιβλίον τῆς «Πολιτείας» τοῦ Πλάτωνος, λέγει ὅτι οἱ ἐν αὐτῷ δεσμῶται εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὸν φονεύσουν ἂν τὸν λάβουν εἰς τὰς χεῖράς των.

Ἐκκινοῦντες ἀπὸ τὴν θεμελιώδη ἀφετηρίαν τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας δυνάμεθα νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς περιφήμου ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ ἀρετὴ εἶναι γνώσις. Πολλάκις ἡρμηνεύθη ἡ πρότασις αὕτη ὡς ἐξαρτῶσα τὴν ἀρετὴν ἐκ τῆς γνώσεως καὶ ὡς παραβλέπουσα τὰ βουλευτικὰ καὶ συναισθηματικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἠθικῆς πράξεως. Ἄν ὅμως ἀφορμηθῶμεν ἀπὸ τὴν σημασίαν ἣν ἀπέδιδεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν γνώσιν, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐξαρτήσεως τῆς ἠθικῆς ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ ξηρᾶς γνώσεως.

Ὁ Σωκράτης λέγων «γνῶσιν» ἐννοεῖ τὴν ριζικὴν μεταστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις δὲν τὸν φωτίζει μόνον διανοητικῶς, ἀλλὰ τὸν ἀποκαθαίρει βουλευτικῶς καὶ συναισθηματικῶς. Διὰ τῆς σωκρατικῆς γνώσεως ἐπιτελεῖται ἐσωτερικὴ κάθαρσις ὅλων τῶν ψυχικῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων. Ὁμοιάζει μὲ μίαν ἐλλαμψιν ἥτις ἀνακαινίζει ἐσωτερικῶς τὸ ἄτομον. Συνεπῶς τὸ νόημα τῆς προτάσεως «ἡ ἀρετὴ εἶναι γνώσις» σημαίνει ὅτι μόνον ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἀπέκτησε τὴν νέαν τοποθέτησιν ἐναντι τῆς ζωῆς κατανοήσας τὴν ριζικὴν ἀγνοίαν του, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐνάρτεος. Διὰ τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως καθίσταται ὁ ἄνθρωπος φιλόσοφος καὶ δύναται νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τῶν ὄντων.

Πραγματικῶς ὁ Σωκράτης, ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἀνεπαρκείας τῶν συνήθων δοξασιῶν, προεχώρει εἰς

ΥΠΕΡΥΘΡΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ὁ τρόπος πού βλέπουμε τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετικὸς. Τὸ ἀνθρώπινο μάτι βλέπει τὸν κόσμον ἀπὸ μίαν μικρὴν περιοχὴ τοῦ ἡλεκτρομαγνητικοῦ ὁρατοῦ φάσματος. Τὰ μάτια διαφόρων ζώων καὶ ἐντόμων εἶναι εὐαίσθητα στίς υπέρυθρες καὶ υπεριώδεις ἀκτινοβολίες.

Κάθε σῶμα στὴν φύση ἐκπέμπει υπέρυθρη ἀκτινοβολία ἡ ὁποία παράγεται ἀπὸ τὴν κίνηση καὶ τὴν δόνηση τῶν μορίων. Ἐπομένως, ὑπάρχει ἄμεση σχέση ἀνάμεσα στὴν υπέρυθρη ἀκτινοβολία καὶ τὴν θερμικὴ.

Τὸ αἰνιγματικὸ καὶ μὴ προβλέψιμο υπέρυθρο φιλμ μαζί μὲ τὸ κόκκινο φίλτρο ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ καταγράφει τίς υπέρυθρες ἀκτινοβολίες, δίδοντας σὲ τοπιὸ μίαν μυστηριώδη, αἰθέρια καὶ ἐξωπραγματικὴ μορφή.

Οἱ υπέρυθρες ἀκτῖνες μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ φωτογραφίσουμε πράγματα μὴ ὁρατά, λόγω ἀποστάσεως, ὀμίχλης ἢ ἐλλείψεως ὁρατοῦ φωτός καὶ ἐπὶ πλέον διαπερνᾷ τίς ἐπιφάνειες τίς ὁποῖες τὸ ὁρατὸ φῶς δὲν μπορεῖ νὰ διαπεράσῃ, π.χ. μίαν κελὼνα ἢ ἓνα σαλιγκάρι θὰ φωτογραφηθοῦν χωρὶς τὸ ὄστρακό τους. Ὁ φρεσκοξυρισμένος νεαρός θὰ καταγραφῇ μὲ γένεια. Διαπερνᾷ τὸ δέρμα σὲ βάθος 2-3 χιλιοστῶν ἀποκαλύπτοντας ὀγκους, ἀρτηριακὲς ἀνωμαλίες καὶ ἄλλες δερματικὲς παθήσεις. Τὰ ἄρρωστα φυτὰ ἀντανα-

κλοῦν πολὺ λιγώτερη ἀκτινοβολία. Τὰ ὑγιῆ φυτὰ καταγράφονται λευκά. Πολλὲς παθήσεις πού δὲν φαίνονται μὲ τὸ γυμνὸ μάτι μποροῦν νὰ γίνουν ἀνιχνευτὲς ἐβδομάδες ἢ καὶ μῆνες πρὶν ἐκδηλωθοῦν τὰ πρῶτα ὁρατὰ συμπτώματα. Τὸ νερό ἀπορροφᾷ τὴν υπέρυθρη ἀκτινοβολία σὲ βάθος μέχρι καὶ 30 ἐκ. ἀλλὰ ἡ ἀντανάκλαση εἶναι πολὺ μικρὴ. Στίς ὑδρογραφικὲς картоγραφίσεις τὸ καθαρὸ νερὸ ἀποδίδεται σχεδὸν μαῦρο. Ἄν ὑπάρχει μόλυνση θὰ καταγραφῇ ἀνοιχτόχρωμα. Ὁ μπλὲ οὐρανὸς καταγράφεται μαῦρος, ἐνῶ τὰ σύννεφα λευκά σάν τὸ χιόνι. Τὰ χωράφια καὶ οἱ δασικὲς περιοχὲς ἀπεικονίζονται ἀνοιχτές. Τὰ κωνοφόρα δέντρα καταγράφονται πρὸ σκοῦρα ἀπὸ τὰ φυλλοβόλα. Οἱ σχιστόλιθοι, οἱ ἀσβεστόλιθοι, οἱ πυρόλιθοι καὶ πωρόλιθοι κ.ἄ. διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν κανονικὴ τους ἀπόδοση.

Ἀπὸ ψηλὰ μπορεῖ νὰ ἐντοπιστοῦν πηγὲς νεροῦ ἢ κατάλοιπα ἀρχαιοτήτων πού ἔχουν καλυφθεῖ ἀπὸ βλάστηση ἢ προσχώσεις. Δακτυλικά ἀποτυπώματα, πλάστα ἔγγραφα, ὑπογραφές, ντοκουμέντα, ἢ γνησιότητα ἔργων ζωγραφικῆς καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἀνιχνεύονται εὐκολὰ μὲ τὴν υπέρυθρη φωτογραφία. Ὅλες αὐτές οἱ ιδιότητες τοῦ υπέρυθρου τὸ κάνουν πολὺ χρήσιμο στὴν ἰατρικὴ, ἀνθρωπολογία, βοτανολογία, ζωολογία, γεωλογία, ἀρχαιολογία, ἀστρονομία, ἐγκληματολογία καὶ ἄλλες ἐπιστῆμες.

Ναὸς Καβείρων

Τά πρώτα διδάγματα, τά δοθέντα στον μαθητή, είχαν ως αποτέλεσμα την ανεύρεση της ατραπού της λατρείας και την ανάπτυξη της εσωτερικής ζωής. Η απόκριτος επίσημη δίδει επί πλέον πρακτικούς κανόνες των οποίων η τήρηση επιτρέπει την εξέλιξη των εσωτερικών ικανοτήτων μας. Οι πρακτικοί αυτοί κανόνες δεν έχουν τίποτε το αυθαίρετο και βασίζονται σε γνώση και πειράματα αναγόμενα στην απώτατη αρχαιότητα: παρουσιάζονται πάντοτε με την ίδια μορφή και έχουν δοθεί από κάποιους διδασκάλους οι οποίοι γνώριζαν τις δόξες της ανώτερης γνώσεως.

Όλοι οι διδάσκαλοι οι άξιοι του ονόματος τούτου, βρίσκονται σε απόλυτη συμφωνία σε ό,τι αφορά τις υποδείξεις αυτές, εστω και αν κάποιες φορές χρησιμοποίησαν διαφορετικές λέξεις. Οι ανομοιότητες αυτές, όμως δευτερευούσης σημασίας, και καθαρώς φαινομενικές, τις οποίες νομίζουν κάποιοι ότι ανακαλύπτουν στις προτροπές τους, οφείλονται σε αίτια για τα οποία δεν έχουμε την πρόθεση να μιλήσουμε εδώ.

Δεν υπάρχουν αληθείς διδάσκαλοι της αποκρύφου επιστήμης, οι οποίοι ήθελον τυχόν διά των κανόνων τούτων να επιτύχουν κάποια κοινωνική κυριαρχία επί των άλλων, για να περιορίσουν εστω και κατά το ελάχιστον την ελευθερά βούληση οίουδήποτε. Διότι κανείς δεν είναι περισσότερο σε θέση από τους διδασκάλους εκείνους να εκτιμήσει και υπερασπισθεί την ανθρωπινή ανεξαρτησία.

Η ένωση της οποίας αποτελούν μέρος όλοι οι μεμνημένοι, περιβάλλεται από πρόγραμμα του οποίου η στερεότητα είναι εξασφαλισμένη από δύο νόμους. Άλλα εάν ο μεμνημένος εξέλιξη του προγράμματος τούτου για να αναμνησθεί στον δημόσιο βίο, οφείλει να λάβει υπόψη του την τήρηση τρίτου νόμου, δυναμένου να διατυπωθεί ως εξής: "Κυβέρνησε κάθε πράξη σου, κάθε λόγο σου, με τρόπο ώστε η ελεύθερη βούληση οίουδήποτε να μη υποστεί τον ελάχιστο περιορισμό". Εκείνος ο οποίος έχει υπόψη τα ανωτέρω, θα αντελήφθη ότι ένας αληθινός διδάσκαλος ποτέ δεν παραμελεί την προσωπική του ανεξαρτησία, τηρώντας τους νόμους τους οποίους διδάσκει.

Ένας από τους νόμους αυτούς, δύναται να εκφραστεί ως ακολούθως: "Μάθε να εξευρίσκησιν στιγμές εσωτερικής αναπαύσεως και θέσε τις στιγμές αυτές σε ενέργεια για να μάθης να διαχωρίζεις το αληθές από το αναληθές".

Κατ' αυτόν τον τρόπο τουλάχιστον, δύναται να εκφραστεί ο κανόνας αυτός σε ευρωπαϊκή γλώσσα, διότι, κατ' αρχήν όλοι οι κανόνες και όλα τα μαθήματα της αποκρύφου επιστήμης εδόθησαν σε γλώσσα σημείων και συμβόλων, για να εννοήση δε κάποιος όλη τους την σπουδαιότητα και όλη τους την έκταση, πρέπει κατά πρώτον να εκμάθη την συμβολική αυτή γλώσσα: αλλά η εκμάθησή αυτή δεν είναι προσιτή παρά σε εκείνους, οι οποίοι έκαμαν τά πρώτα τους βήματα προς τον αποκρυφισμό, αυτά δε απαιτούν την κατά γράμμα τήρηση των πρακτικών κανόνων τους οποίους ανεγράψαμε εδώ. Η δόξος είναι ελεύθερη για όλους εκείνους, άνευ εξαίρεσεως, τους οποίους η σταθερή θέληση ενδυναμώνει.

Απλός είναι ο κανόνας της εσωτερικής γαλήνης, όπως επίσης και η τήρησή του, αλλά τότε μόνον άγει στο τέρμα: όταν ληφθεί υπό σοβαρή άποψη, και επιδειχθεί αυστηρότητα, τόσο μεγαλύτερη, όσο η απλότητά του είναι μεγάλη. Άς πούμε άμέσως και χωρίς περιστροφές πώς πρέπει να νοηθεί αυτή.

Ο μελετητής οφείλει κάποιες στιγμές να λησμονήσει την καθημερινή του ζωή και κατά το χρονικό αυτό διάστημα να αφιερωθεί σε τελείως διαφορετικές ένασχολήσεις. Όχι μόνον το αντικείμενο, αλλά και ο τρόπος της δράσεώς του, πρέπει να είναι διαφορετικός από τις καθημερινές ένασχολήσεις του.

Δέν πρέπει εν τούτοις να νομισθεί ότι η διάθεση των ειδικών αυτών στιγμών δεν έχει σχέση με την καθημερινή του εργασία: αντιθέτως, ο άνθρωπος, ο οποίος θέλει να επιδοθεί στην αναζήτηση τέτοιων στιγμών, θα παρατηρήσει μετά από λίγο ότι δι' αυτής ακριβώς της ασκήσεως θα του είναι αδύνατον να διαθέσει ακόμη μεγαλύτερο μέρος της πνευματικής του ικανότητας για την καθημερινή του εργασία.

Δέν πρέπει, ακόμη περισσότερο, να νομισθεί ότι η αφιέρωση του χρόνου αυτού για την τήρηση του εν λόγω κανόνος, γίνεται εις βάρος των προσωπικών του καθηκόντων. Διότι, εάν αληθώς υπάρχει κάποιος ο οποίος δεν διαθέτει χρόνο περισσότερο, και πέντε λεπτά ήμερησίως άρκου, άρκει να γνωρίζη να χρησιμοποιή καλώς τά λίγα αυτά λεπτά.

Κατά τον χρόνο αυτόν, ο άνθρωπος οφείλει να θέσει τον έαυτό του εκτός του συνήθους ρεύματος ιδεών. Οι

σκέψεις και τά αισθήματά του θα παρουσιασθούν με διαφορετική από την συνήθη μορφή: οι χαρές του, οι θλίψεις του, οι δοκιμασίες του, οι πράξεις του, θα διέλθουν διαδοχικώς πρό της ψυχής του και θα συνηθίση να τις θεωρή από μία νέα και υψηλότερη άποψη.

Σκεφθείτε μόνον πόσο στην ζωή μας, μάς φαίνονται διαφορετικές οι δοκιμασίες του άλλου από τις δικές μας. Βεβαίως δεν ήταν δυνατόν να συμβή διαφορετικά, διότι στο κάθε τι που κάνουμε, ή αισθανόμαστε, παίζουμε τον πρωτεύοντα ρόλο έμεις: ενώ σε εκείνο το όποιο πράττει ή αισθάνεται άλλος, έμεις παίζουμε τον ρόλο άπλως του θεατού.

Έτσι λοιπόν, κατά την διάρκεια των στιγμών, των διατιθεμένων στην νοητική συγκεντρώση, πρέπει ακριβώς να προσπαθούμε να παρατηρήσουμε τά συναισθήματά μας, σάν να ανήκουν σε κάποιον άλλο. Φαντασθείτε ένα άνθρωπο, που έχει προσβληθεί από ένα μεγάλο ατύχημα: ο ίδιος δεν είναι σε θέση να τό κρίνη με την πραγματική του μορφή, όπως θα συνέβαινε εάν τό δυστύχημα προσέβαλλε άλλον. Δέν πρέπει να θεωρήσουμε τό αίσθημα αυτό ως άτοπο είναι κατά βάθος ανθρώπινο και συναντάται τόσο στις μεγάλες, όσο και στις μικρές περιπτώσεις.

Ο δόκιμος πρέπει να συνηθίση να βρίσκη την αναγκαία δύναμη όπως σε όρισμένες στιγμές να θεωρή τον έαυτό του ξένο. Πρέπει να αυτοπαρατηρήται με την εσωτερική ήρεμία ή οποία χαρακτηρίζει τον άπλο παρατηρητή. Εάν τό κατορθώσει αυτό, οι προσωπικές του έντυπώσεις έμφανίζονται με μία νέα όψη: χαρά ή θλίψη, κάθε σκέψη, κάθε αίσθημα, παρουσιάζονται διαφορετικά εάν τις παρατηρήσουμε από κάποια άλλη άποψη. Δέν είναι δυνατόν ούτε αναγκαίο για τον μελετητή, να αποκτήσει την ικανότητα αυτήν επί τη βάσει των διαρρεουσών εν τω παρόντι μεταπτώσεων. Άρκει να την χρησιμοποιή στις έντυπώσεις του παρελθόντος.

Σε κάθε ανθρώπινο όν υπάρχει, πλησίον του ανθρώπου τον όποιον μπορούμε να ονομάσουμε "άνθρωπο της καθημερινής ζωής", ένας άλλος άνθρωπος, ανώτερος του πρώτου. Ο ανώτερος αυτός άνθρωπος παραμένει σε ύπνηλία μέχρις ότου λάβη κάποιος τον κόπο να τον άφυπνίση. Έφ' όσον δεν τίθεται σε ενέργεια αυτός ο τελευταίος, οι ανώτερες ενέργειες, οι άγουσες στην υπερτέρα γνώση, δεν είναι δυνατόν να εκδηλωθούν.

Έφ' όσον δεν αισθανθή κάποιος τον καρπό αυτόν της εσωτερικής γαλήνης, πρέπει να τηρή με ύπομονή απόλυτη τον ανωτέρω εκτεθέντα κανόνα, για όλους δε εκείνους οι οποίοι τοιουτοτρόπως ύπομένουν, έρχεται μία ήμερα όπου η πνευματική διαύγεια καταυγάζει τά γύρω πράγματα και όπου νέοι όφθαλμοί, των οποίων οδόλως μέχρι τούδε είχεν ύποδέσει την ύπαρξη, διανοίγονται και παρουσιάζονται νέοι κόσμοι.

Καμμία ανάγκη να αλλάξη ή συνήθης διαβίωση για να αρχίση την τήρηση των κανόνων αυτών. Ο έρευνητής θα εξακολουθήσει να εκπληροί τά καθήκοντά του, όπως και κατά τό παρελθόν, θα εξακολουθήσει να ύποφέρει τις ίδιες δοκιμασίες και να αισθάνεται τις ίδιες χαρές. Δέν καθίσταται καθόλου ξένος προς την ζωή, αντιθέτως, κατά την διάρκεια της ήμέρας διάγει βίο τόσο περισσότερο ενεργό, όσο περισσότερο γνωρίζει να τηρή ζωή υψηλότερη κατά την διάρκεια των στιγμών των διανοητικών του συγκεντρώσεων.

Λίγο λίγο, ή υψηλότερη αυτή διαβίωση θα ένασκήση επίδραση επί του συνήθους βίου. Οι στιγμές αυτές της ήρεμίας, θα επιδράσουν στο ύπόλοιπο της ύπαρξεως. Ολόκληρος ο άνθρωπος θα καταστή ήρεμώτερος, ασφαλέστερος στις πράξεις του, δεν θα αφήση τον έαυτό του να ταραχθεί από όλα τά δυνατά εμπόδια.

Μετά από λίγο θα παρατηρήσει τί πηγή δυνάμεως και ενεργείας περιλαμβάνεται στις λίγες εκείνες στιγμές της συγκεντρώσεως. Θα αρχίση να μή εξάπτεται από πράγματα τά όποια τον διέγειραν άλλοτε, πλήθος άλλων περιστατικών, τά όποια τον γέμιζαν με τρόμο, θα παύσουν να του έμπνέουν και τον ελάχιστο φόβο: τελικά θα του παρουσιασθή διαφορετική ζωή.

Άλλοτε, έπελαμβάνετο κάποιον προσπαθειών με κάποιον δισταγμό και έλεγε: "Η θέλησή μου άραγε θα έπαρκέσει να άποπερατώσω τό έργο αυτό όπως θα επιθυμούσα;" Ηδη ή σκέψη αυτή δεν έρχεται στον νού του μία άλλη σκέψη έχει λάβει πλέον την θέση της. Τώρα λέγει: "Θα συγκεντρώσω όλες μου τις δυνάμεις για να εκτελέσω τον σκοπό μου, όσο μου είναι αυτό δυνατό", και εκδιώκει τις σκέψεις οι όποιες τον καθιστούσαν άλλοτε δειλό, διότι γνωρίζει ότι ακριβώς ο δισταγμός αυτός δύναται να επιδράση επάνω του με τρόπο ώστε να μή είναι σε θέση να εκτελέσει τελείως τό αναληφθέν έργο του.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὑπείσρχονται διαδοχικῶς, κατὰ τήν διάρκειαν τοῦ βίου του, στόν ἀσκούμενο ἄνθρωπο, σκέψεις καρποφόρες καί ἀγαθοποιές, ἀντικαθιστοῦν τίς προηγούμενες, οἱ ὁποῖες παρέλυναν καί ἐξασθένιζαν τήν θέλησίν του. Καί ἔτσι, ἀρχίζει νά ὁδηγῇ μέ ἀσφαλῆ χεῖρα τὸ σκάφος του στόν ὠκεανὸ τῆς ζωῆς, ἐνῶ πρότερον τὸ ἄφηνε ἔρμαιο τῶν κυμάτων.

Μέσω τῆς ἡρεμίας καί τῆς κυριότητος αὐτῆς κάποια ἄλλη ἐπίδραση ἐξ ἀνακλάσεως, ἐφ' ὁλοκλήρου ἤδη τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἐκδηλοῦται εὐνοοῦσα τήν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ συγχρόνως μαζί της ἐσωτερικὲς ἱκανότητες ἀνοίγουν τίς θύρας πρὸς τήν γνῶσιν. Προχωρῶντας ὁ μαθητὴς κατ' αὐτὴν τήν διεύθυνση κατορθώνει λίγο λίγο αὐτὸς ὁ ἴδιος νά καθορίσῃ τήν ἐπίδρασιν, τήν ὁποία οἱ ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις δυνατόν νά ἔχουν ἐπάνω του.

Ἀκούει π.χ. μία λέξι διὰ τῆς ὁποίας ἓνα πρόσωπο προσπαθεῖ νά τόν προσβάλλῃ καί νά τόν ἐξοργίσῃ πρὶν ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀσκήσεις θά αἰσθανόταν προσβεβλημένος καί ὀργισμένος ἤδη, ὅταν πλέον εἰσῆλθε στήν ὁδὸ τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, εἶναι σέ θέσιν νά ἐξουδετερώσῃ τίς προσβλητικὰς ἱκανότητες τῆς λέξεως ἐκείνης, ἀναιρῶντας τίς πρὶν ἀκόμη ἐπιτρέψῃ τήν εἴσοδόν τους στήν συνείδησιν.

Γιὰ νά λάβουμε καλῶς ἀντιληψὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν, ἀρκεῖ νά σκεφθοῦμε ὅτι στόν ἄνθρωπο τὸ ἀνώτερο ἐγὼ συνεχῶς ἐξελλίσσεται· ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἡρεμίας καί τῆς τάξεως μπορεῖ νά ἐξασφαλισθῇ τὸ κανονικὸ τῆς ἐξελλίξεως αὐτῆς. Οἱ ἐπιδράσεις τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς θά μπορούσαν νά ἀναγκάσουν τόν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο νά παραμείνῃ ἀνεκδήλωτος ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἀφηνόταν νά κυριαρχῇ ἀπὸ τήν ζωὴν αὐτὴν καί δέν προέβαλλε ἀντίστασιν.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει μέ ἓνα φυτὸ τὸ ὁποῖο ὀφείλει νά βλαστήσῃ ἐντὸς τῶν ρωγμῶν βράχου. Θά καταστραφῇ ἐάν δέν τοῦ δοθῇ κατάλληλη περίστασις νά ἐξέλθῃ ἀπὸ τίς ρωγμὲς αὐτὲς πρὸς τὸ διάστημα. (*Ἄξιο προσοχῆς εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὲν ἔχει ἐσωτερικὸ ἐγὼ τὸ ὁποῖο ὀφείλει νά καλλιεργῇ, τὸ δὲ φυτὸ μόνον μέ ἐξωτερικὸ σῶμα παρουσιάζεται. Καλλιέργεια τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐγὼ δέν ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τόν ἐξωτερικὸ κόσμον, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ σώματος, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καί στὸ ζῦτό).

Ἔτσι λοιπόν, δέν ὑπάρχουν ἐξωτερικοὶ σπόροι κατὰλληλοι νά δώσουν ἔκτασιν στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι τοῦ

ἀνθρώπου μόνον ἡ ἐσωτερικὴ ἡρεμία, τήν ὁποία ὁ ἴδιος θά δημιουργήσῃ στήν ψυχὴν του, μπορεῖ νά παραγάγῃ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Ἐξωτερικὲς περιστάσεις δέν δύνανται νά τροποποιήσουν παρά μόνον τήν κοινωνικὴν του κατάστασιν ἐν σχέσει πρὸς τόν ἐξωτερικὸν κόσμον οὐδέποτε ὅμως θά δυνηθοῦν νά ἀφυπνίσουν τὸ ἐσωτερικὸ εἶναι. Μόνον διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, καί ἐν ἑαυτῷ ὁ μελετητὴς δύναται νά ἀναγεννήσῃ ἓνα νέο καί πλέον ἐξυψωμένο ὄν. Αὐτὸς ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος σιγὰ σιγὰ καθίσταται κύριος τοῦ ἐσωτερικοῦ του ἐγὼ καί μέ ἀσφάλεια διευδύνει τήν συμπεριφορὰν τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐφ' ὅσον ἡ διεύθυνσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τόν ἕξω ἄνθρωπον, τὸ ἐσωτερικὸν ὄν παραμένει δοῦλο καί δέν δύναται νά ἀναπτύξῃ τίς ιδιότητές του. Ἐφ' ὅσον κάποια ἐξωτερικὴ ἐπίδρασις μέ ἐρεθίζει, δέν εἶμαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἡ καλλίτερα, δέν ἔχω βρεῖ τόν ἑαυτό μου νά ἐπηρεάζεται ἀπὸ τόν ἐξωτερικὸν κόσμον, παρά μόνον ἐφ' ὅσον θέλω. Τότε μόνον μπορῶ νά καταστῶ ὁπαδὸς τῶν διδαγμάτων τοῦ ἀποκρυφισμοῦ καί δέν θά μπορέσω νά φθάσω σέ κανένα ἀποτέλεσμα ἐφ' ὅσον δέν ἐπιζητῶ τήν ἀνάπτυξιν τῆς συνήθειας αὐτῆς.

Λίγο ἐνδιαφέρει ἐάν σημειώσουμε μερικὰς προόδους κάποιες φορές· ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἀμέσως εἶναι ἡ σοβαρὰ καί ἐπιμελὴς παρακολούθησις τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς. Πολλοὶ ἐργάσθησαν πρὸς αὐτόν τόν σκοπὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη χωρὶς νά παρατηρήσουν οὐσιώδεις προόδους, ἀλλὰ μετὰξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δέν ἀπελπίσθησαν καί παρέμειναν ἀμετάπειστοι πολλοὶ ἐπίσης κατήγαγον αἰφνιδίως τήν ἐσωτερικὴν νίκην.

Σέ πολλές κοινωνικὰς συνθήκας ἀπαιτεῖται μεγάλη κατανάλωσις ἐνεργείας πρὸς ἐπίτευξιν τῶν στιγμῶν αὐτῶν ἐνεργείας· ἀλλὰ ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀναπτυσσόμενη ἐνέργεια, τόσο μεγαλύτερον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα.

Στὴν ἀπόκρυφον ἀσκήσιν τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τόν ἀκόλουθον ὄρον: Τὸ νά γνωρίζῃ κάποιος νά τίθεται ἔναντι αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὡς ἐνώπιον ξένου, ἀπολύτως καλὴ πίστις, μέ ὁλοκληρωτικὴ εἰλικρίνεια πρὸς ἐμᾶς, κάποιας ὑψηλότερης προσωπικότητος, παρουσιάζεται μία μόνον ἀποψὴ τῆς ἐσωτερικῆς δραστηριότητος τοῦ ἐνδιαφερομένου· ἀπαιτεῖται ὅμως καί κάτι ἄλλο.

Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δέν ὑφίπται ὑπεράνω τῆς ἱκανότητος νά ἐξετάζῃ τόν ἑαυτό του, ὅσο καί ἂν λησμονήσῃ ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἐξεταζόμενος, δέν θεωρεῖ παρά μόνον τὰ περιστατικὰ καί τίς πράξεις στίς

ὁποῖες ἔχει λάβει μέρος. Πρέπει νά ὑπερβῇ τὸ πεδίο αὐτό καί νά ὑψωθῇ μέχρι τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία δέν ἔχει καμμίαν πλέον σχέσιν μέ τήν ἀτομικὴν του θέσιν.

Πρέπει νά ἀνυψωθῇ στήν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα θά τόν ἐνδιέφεραν ὡς ἄνθρωπον, ἔστω καί ἂν ζοῦσε ὑπὸ τελείως διαφορετικὰς συνθήκας τῶν σημερινῶν. Τοιοῦτοτρόπως μία ὄντοτητα ἐμφανίζεται σέ αὐτόν ὑπερβαίνοντας τὰ ὅρια τῆς προσωπικότητός της. Τὰ βλέμματα της διευδύνονται πρὸς κόσμους ὑψηλοτέρους ἀπὸ ἐκείνους μέ τοὺς ὁποίους ἐτίθετο σέ συνάφειαν στήν καθημερινὴν ζωὴν. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νά αἰσθάνεται, νά δημιουργῇ πεποίθησιν ὅτι ἀνήκει καί αὐτὸς στοὺς ἀνωτέρους τούτους κόσμους.

Ἐπὶ τῶν κόσμων αὐτῶν οἱ ἀντιλήψεις τῶν αἰσθήσεων καί οἱ καθημερινὲς του ἐνασχολήσεις, τίποτε δέν μποροῦν νά τοῦ διδάξουν. Μεταφέρει τὸ κέντρο τῆς ὄντοτητός του πρὸς τὰ ἔσω. Ἀκούει ἐσωτερικὰς φωνάς, οἱ ὁποῖες τοῦ μιλοῦν κατὰ τίς στιγμὰς τῆς συγκεντρώσεώς του. Συνδιαλέγεται ἐσωτερικῶς μέ τόν πνευματικὸν κόσμον. Ἐχει ἀπομακρυνθῇ τῆς συνήθους ζωῆς, τῆς ὁποίας οἱ θόρυβοι δέν φθάνουν πλέον μέχρις αὐτοῦ. Γύρω του βασιλεύει ἡ γαλήνη. Ἀπομακρύνει κάθε τι ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, τὸ ὁποῖον θά τόν ἔκανε νά ἀναμνησθῇ τόν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ὁλόκληρη ἡ ψυχὴ του εἶναι πλήρης ἡρεμίας καί ἔχει ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τίς ὁμιλίας του μέ τόν πνευματικὸν κόσμον. Ἡ σιωπηρὴ αὐτὴ θεωρία, δέον νά καταστῇ γιὰ τόν νεόφυτον μία φυσικὴ ἀνάγκη.

Αἰφνιδίως εὐρίσκεται ἐντὸς κόσμου ἀμιγῶς πνευματικότητος. Ἡ σιωπηρὴ αὐτὴ ἐνέργεια τῆς σκέψεως πρέπει νά γεννήσῃ σέ αὐτόν ἓνα "αἶσθημα", πρέπει νά μάθῃ νά "ἀγαπᾷ" ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο τὸ πνεῦμα διαχέει ἐπάνω του. Παύει τότε νά νομίζει ὅτι ὁ κόσμος αὐτὸς τῆς σκέψεως εἶναι λιγώτερον πραγματικὸς, ἀπὸ τὰ πράγματα πού τόν περιβάλλουν, κατὰ τήν συνήθη του ζωὴν. Ἀρχίζει νά χειρίζεται τίς σκέψεις αὐτὲς ὡς ἀντικείμενα εὐρίσκόμενα στὸ διάστημα.

Πλησιάζει ἡ στιγμή πού οἱ ἀλήθειαι θά ἀποκαλυφθοῦν σέ αὐτόν κατὰ τήν διάρκειαν τῆς σιωπηρῆς αὐτῆς ἐργασίας, καί θά παρουσιαθοῦν ὡς ὑψηλότερες καί ἀληθέστερες τῆς ἀνώτερης πραγματικότητος τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Θά ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ κόσμος αὐτὸς τῆς σκέψεως ἐκφράζει τήν ζωὴν. Θά ἐννοήσῃ ὅτι οἱ σκέψεις δέν

εἶναι ἀπλὲς φαινομενικότητες, ἀλλὰ ὅτι ὑπάρχουν ὄντα, πρότερον ἄγνωστα, τὰ ὁποῖα τίς μεταχειρίζονται γιὰ νά τοῦ ὁμιλήσουν.

Στὴν γαλήνην οἱ φωνές ἀκούγονται καί ἐκεῖνος τίς ἀκούει. Ἀλλοτε μόνον ἡ σωματικὴ του ἀκοὴ αἰσθάνεται ἤχους, τώρα ὁλόκληρη ἡ ψυχὴ του ἀκούει καί συνηγεῖ πρὸς τοὺς ἤχους τοῦ ἀοράτου κόσμου. Μία ἐσωτερικὴ γλῶσσα, κάποια ἐσωτερικὴ ὁμιλία ἀποκαλύπτονται σέ αὐτόν. Ὁ μαθητὴς αἰσθάνεται πλήρως εὐδαμονίας, ὅταν δοκιμάσῃ διὰ πρώτην φοράν τέτοιαις στιγμὰς. Σέ ὅλο του τόν ἐσωτερικὸν κόσμον διαχέεται φῶς πηγάζον ἐκ τῶν ἔνδον. Μία δευτέρη ὑπαρξὴ ἀρχίζει νά λαμβάνῃ γένεσιν γιὰ αὐτόν· θεῖαι δυνάμεις καί μακάρια εὐτυχία ἐπιχέονται ὡς χεῖμαρρος.

Ὁ πνευματικὸς αὐτὸς βίος, ὁ ὁποῖος ὁλοένα ἐνδυναμώνεται καί κραταιώνεται, ἀποκαλεῖται στόν ἀποκρυφισμόν ἡ τήν γνῶσιν μέ τὸ ὄνομα "πνευματικὸς διαλογισμός". Ὁ διαλογισμὸς αὐτὸς εἶναι ἡ θύρα τῶν ὑπερτέρων γνώσεων.

Ἐν τούτοις κατὰ τίς στιγμὰς αὐτὰς, ὁ μαθητὴς δέν πρέπει νά ἐγκαταλείπῃ τόν ἑαυτό του σέ ὑπερβολικὴν αἰσθητικοποίησιν, ἢ νά ἀρκεῖται σέ ἀόριστες ἐντυπώσεις, διότι ἡ στάσις του αὐτὴ θά μπορούσε νά παρακωλύσῃ τήν ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς τήν ἀληθινὴν πνευματικὴν γνῶσιν πορείαν του. Οἱ σκέψεις του δέον νά ἔχουν κάποια διαύγεια, ἐπακριβῶς καθορισμένη μορφή. Θά βρῇ στήν προσπάθειαν αὐτὴν ἓνα σημεῖον στηρίξεως ἐάν δέν ἀρκεῖται νά δίδεται τυφλὰ σέ σκέψεις οἱ ὁποῖες μπορεῖ νά παρουσιαθοῦν. Ἐάν ἀντιθέτως ἐμποτισθῇ μέ ὑψηλότερες σκέψεις, τίς ὁποῖες ἄνθρωποι πνευματικῶς ἐξελιγμένοι συνέστησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς, ὁ πνευματικὸς διαλογισμὸς καθίσταται ἓνα κλειδί ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα ὁ μαθητὴς προτίθεται νά ἐπιλύσῃ.

Ὡς σημεῖον ἐκκινήσεως μπορεῖ νά λάβῃ τὰ κείμενα πού ἐκπηγάδουν ἀπὸ τέτοιαις μελέταις. Τὰ κείμενα αὐτὰ θά βρῇ στοὺς γνωστικούς συγγραφεῖς, στοὺς μυστικιστὰς, ἢ στήν σύγχρονον ἀπόκρυφον φιλολογία. Ἐκεῖνοι θά τοῦ παράσχουν τὸ ἀπαιτούμενον ὕλικον γιὰ τίς ἔρευνάς του. Στὰ κείμενα αὐτὰ οἱ ἐρευνητὲς τοῦ πνεύματος χάραξαν τίς ἐννοίας τῆς θείας ἐπιστήμης τίς ὁποῖες τὰ κατὰ χρόνους ἐμφανισθέντα ἀνώτερα πνεύματα ἐπὶ τῆς Γῆς, μετέδωσαν στόν κόσμον.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἀσκήσεις προξενοῦν στὸν μαθητὴ τελεία μεταμόρφωση ἀρχίζει νὰ σχηματίζει τελείως διαφορετικές ἀντιλήψεις γιὰ τὸ ἀληθές καὶ τὸ κάθε τι ἀποκτᾷ γι' αὐτόν κάποια ἄλλη ἄξια. Ἀλλά ἡ μεταμόρφωση αὐτή, τὸ ἐπαναλαμβανόμενο, δέν θά τὸν ἀποξενώσει ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ δέν θά τὸν ἀπομακρύνῃ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἀπὸ τὰ καθημερινὰ του καθήκοντα, διότι θά μάθῃ ὅτι ἡ ἐλάχιστη πράξη, ἡ ἐλάχιστη δοκιμασία του, εἶναι συνδεδεμένη μέ τις μεγαλύτερες δυνάμεις καὶ τὰ ὄντα τοῦ Σύμπαντος.

Ὅταν ἡ σχέση αὐτὴ καταστῇ ἀντιληπτὴ στό βλέμμα τῆς ψυχῆς του, ἐπιδίδεται στίς καθημερινές του ἐνασχολήσεις μέ ἐνκαία ἐνεργητικότητα, διότι ἤδη γνωρίζει κάτι: ὅτι τόσο ἡ δράση του ὅσο καὶ οἱ θλίψεις του ἔχουν ἐπιβληθῇ γιὰ λόγους οἱ ὁποῖοι ἔχουν σχέση μέ τούς μεγαλύτερους νόμους τοῦ Σύμπαντος. Τὴν δύναμη τοῦ ζῆν καὶ ὅχι τὴν ἀπέχθεια τῆς ζωῆς χαρίζει ὁ διαλογισμός.

Ὁ μεμυημένος διέρχεται τὴν ὑπαρξή του μέ σταθερὸ ὄμμα, ὅτι καὶ ἂν τοῦ συμβῇ, παραμένει ἀκλόνητος. Ἀλλοτε δέν γνωρίζει γιατί ἐργάζεται καὶ γιατί ὑποφέρει: ἤδη τὸ γνωρίζει καλλιτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ ἐνεργητικότητα αὐτή, ἡ ἐκδηλούμενη κατὰ τὴν πνευματικὴ συγκέντρωση, ἄγει ἀσφαλέστερα στὸν σκοπὸ ἢ ἐνασκηθῇ ὑπὸ τὴν διεύθυνση πεπειραμένων ἀτόμων καὶ γνωρίζοντων ἐξ ἰδίας πείρας τὸν τρόπο ἐνεργείας τῆς.

Ζητῆστε λοιπὸν τις συμβουλές καὶ τις διδασκαλίες τῶν ἐνημέρων αὐτῶν ὁδηγῶν. Ὁ μαθητὴς δέν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἄνευ τῶν διδασκάλων αὐτῶν, θά ἦταν κοπιώτικὴ καὶ ἐν πολλοῖς ἀκαρπὴ ἀναζήτησις, καθίσταται ὑπὸ τὴν διεύθυνσή τους συστηματικὸ καὶ καρποφόρο.

Ὅποιος ἀπευθυνθῇ πρὸς αὐτούς, δέν κρούει τὴν θύραν ἐπὶ ματαίῳ πλὴν ὅμως ἂς γνωρίζῃ ὅτι, πρᾶττων κατ' αὐτόν τὸν τρόπο, ἀναζητεῖ ἀπλῶς μία συμβουλὴ πραγματικοῦ φίλου, καὶ ὅχι δεσποτικοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἀποσκοπεῖ στὴν στέρηση τῆς ἐλεύθερης βούλησός του. Θά παρατηρήσουμε ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀληθῶς γνωρίζουν, εἶναι οἱ μετριοφρονέστεροι καὶ τὸ πλέον ξένον πρὸς τὸ πνεῦμα τους εἶναι ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ δίψα πρὸς τὴν φιλαρχία.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐσώτερης παρατηρήσεως ἀνυψώνεται μέχρι τοῦ πεδίου ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μέ τὸ πνεῦμα, ἀρχίζει νὰ ἀναζωπυρῶνῃ στὸν ἑαυτὸ του κάθε τι τὸ ὁποῖο εἶναι αἰώνιο, πᾶν ὅ,τι δέν περιορίζεται οὔτε ὑπὸ τῆς γεννήσεως, οὔτε ὑπὸ τοῦ θανάτου. Ἐκεῖνοι μόνον δύνανται νὰ ἀμφιβάλλουν περὶ τῆς αἰωνιότητος, οἱ ὁποῖοι δέν ἔλαβαν γνῶση αὐτῆς ἐξ αὐτοψίας.

Κατ' αὐτόν τὸν τρόπο ὁ διαλογισμός εἶναι ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἀνάγεται πρὸς τὴν γνῶση, πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου πυρῆνος τοῦ εἶναι του καὶ δι' αὐτῆς μόνον δύναται νὰ φθάσῃ σέ αὐτόν.

Γνωστικοὶ καὶ ἀποκρυφιστές μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τῆς αἰωνιότητος τοῦ πυρῆνος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος καὶ τῶν μετενσαρκώσεών του ἐρωτοῦν συχνά γιατί ὁ ἄνθρωπος δέν γνωρίζει τι περὶ τῆς ἐκείθεν τοῦ θανάτου καὶ ἐνθεν αὐτοῦ ζωῆς του. Ὁ τρόπος αὐτός δέν εἶναι ὁ κατάλληλος γιὰ τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος. Θά ἔπρεπε νὰ δοθῇ μέ τὴν ἀκόλουθον μορφή: "Πῶς μπορούμε νὰ κατακτήσουμε τὴν γνῶση αὐτήν;"

Ἡ ὁδὸς μᾶς ἀπεκαλύφθη. Εἶναι δέ αὐτὴ ὁ ὁρθὸς διαλογισμός. Δι' αὐτοῦ διεγείρεται ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος. Ὅλοι μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν τὴν γνῶση αὐτήν. Ὅλοι κατέχουν τὴν ἐκάνοτητα νὰ γνωρίσουν δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων, νὰ ἴδουν δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ὁ μυστικισμός, ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἀνθρωποσοφία μᾶς διδάσκουν ἀρκεῖ νὰ ἐκλέξουμε τὸν ὀρθὸ τρόπο ἐρεῦνης.

Μόνον ἓνα ὄν κατέχον ὀφθαλμούς καὶ ὦτα δύναται νὰ παρατηρήσῃ χρώματα καὶ ἤχους: ἀλλὰ ὁ ὀφθαλμός αὐτός τίποτε δέν θά μπορούσε νὰ παρατηρήσῃ ἓαν δέν ὑπῆρχε φῶς τὸ ὁποῖο καθιστᾷ τὰ ἀντικείμενα ὁρατά.

Ἡ ἀπόκρυφος ἐπιστήμη μᾶς γνωρίζει τὴν ὑπαρξὴ τῶν πνευματικῶν τούτων ὀργάνων καὶ μᾶς δίδει τὸ μέσον ἀναλάμψεως τοῦ πνευματικοῦ φωτός. Ἡ ἀγωγή ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτόν διαιρεῖται σέ τρεῖς βαθμίδες:

1ον) ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ. Αὕτη ἐξελίσσει τὰ πνευματικὰ αἰσθητήρια.

2ον) ΦΩΤΙΣΜΟΣ. Ὁ ὁποῖος ἀνάβει τὸ πνευματικὸ φῶς.

3ον) ΜΥΗΣΗ. Αὕτη ἐπατρέπει τὴν ἐπακοινωνία μέ τις ἀνώτερες πνευματικὲς ὀντότητες.

Rudolf Steiner

ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

Μία συναρπαστική διαδρομή στους δρόμους τῆς φιλοσοφικῆς ἀναζήτησης ἀπὸ τις Εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ

Ἡ σειρά προβαίνει σὲ ὅ,τι απαιτητικότερο μπορεῖ νὰ τολμήσῃ ἓνας ἐκδοτικὸς οἶκος στο κατώφλι τοῦ 21οῦ αἰῶνα. Με μεταφράσεις που φιλοδοξοῦν -καὶ το καταφέρνουν- νὰ μεταφέρουν με ἀσφάλεια τὸν ἀναγνώστη στὴν στοχαστικὴ περιπέτεια τῶν ἀρχαίων Ελλήνων, καὶ με εἰσαγωγές καὶ σχόλια που δίνουν ζωντάνια στὸν ἀρχαῖο λόγο, ἀρχισαν καὶ θὰ συνεχίσουν τὴ δύσβατη ἀλλὰ καὶ συναρπαστικὴ διαδρομὴ μέσα σὲ κείμενα που ἔθεσαν τις βάσεις τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης, καὶ ψηλάφησαν πρωτογενῶς τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμον ὅσο καμμιά ἐποχὴ στὴν ἱστορία τοῦ στοχασμοῦ.

Διεύθυνση Σειράς:
Ι.Σ. Χριστοδούλου

Κυκλοφορεῖ τὸ σύνολο τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἡρακλείτειου λόγου, καὶ τῶν μαρτυριῶν γιὰ τὸ φιλόσοφο καὶ τὴν σκέψη του, σὲ ἓναν τόμο.

Ο ΕΟΦΟΤΕΡΟΣ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ, ΕΞ ΕΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ,
ΘΑ ΦΑΝΕΙ ΠΙΘΗΚΟΣ ΚΑΙ ΕΤΗ ΕΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ Ε' ΟΛΑ ΤΑ ΑΛΛΑ.

ΤΟ ΗΘΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΘΕΟΣ ΤΟΥ.

Η ΚΡΥΜΜΕΝΗ ΑΡΜΟΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΑΝΕΡΗ.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΠΑΙΖΕΙ, ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΕΙ ΠΙΟΜΙΑ.
Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ.

ΠΕΡΙΞΕΟΤΕΡΟ ΚΙ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ ΠΡΕΠΚΙ ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΚΑΤΑΒΗΝΕΙ ΤΗΝ ΕΠΑΡΕΗ.

Η ΕΟΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΜΟΝΟ ΠΡΑΓΜΑ: ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΚΑΝΕΙΣ
ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΠΟΥ ΚΥΒΕΡΝΑ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

Ο ΗΛΙΟΣ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΨΑΧΝΟΥΝ ΓΙΑ ΧΡΥΣΑΦΙ ΑΝΑΕΚΑΒΟΥΝ ΠΟΛΛΗ ΓΗ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΛΙΓΟ.

ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΑΥΤΟ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΟΣ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΟΝΤΑ, ΔΕΝ ΤΟΝ ΕΠΛΑΣΕ
ΚΑΝΕΝΑΣ ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΑΛΛΑ ΗΤΑΝ ΠΑΝΤΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ
ΔΕΙΞΩ ΠΥΡ, ΠΟΥ ΑΝΑΒΕΙ ΕΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΟΡΙΣΜΕΝΟ ΜΕΤΡΟ ΚΑΙ ΟΜΟΙΑ ΕΒΗΝΕΙ.

Η ΠΟΛΥΜΑΘΕΙΑ ΔΕΝ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΤΗΝ ΒΑΘΥΤΕΡΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΝΩ, ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΑΤΩ, ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ.

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Ήαφορμή γιά τό συγκεκριμένο θέμα, στάθηκε ένα βιβλίό πού έπεσε στά χέρια μου, τό βιβλίό του Σπύρου Ι. Μαντα, έκδόσεις Λαϊκό Πολύπτυχο, τό όποίο άναφέρειται στά Ήπειρωτικά Γεφύρια. Μέ τόν χαρακτηριστικό τίτλο *Ήπειρωτικά Γεφύρια*, γιά νά καλύψουν μία άνάγκη, προέκτειναν τήν φύση.

Αυτά τά γεφύρια δεδομένης τής πολυπλοκότητάς τους, κέντρισαν τήν λαϊκή φαντασία γεννώντας παράξενους αλλά όμορφους θρύλους. Τό γεφύρι τής Άρτας, πού ίσως νά μή είναι τό πιο όμορφο γεφύρι τής Ήπείρου, γιά κάποιον πού ψάχνει τόν χώρο διεξοδικά, άποτελεί όμως τό πιο φημισμένο χάρη στό τραγουδιστικό θρύλο τής θυσιασμένης γυναίκας του Πρωτομάστορα πού κατάφερε νά τό ταξιδεύση στίς περισσότερες χώρες τής Ν.Α. Εύρώπης καί νά τό βάλλη σέ περίοπτη θέση στό χώρο τής ελληνικής λογοτεχνίας, τής μουσικής καί τής λαογραφίας.

Μέσα από τήν εύκολοχώνευτη πλοκή του μύθου, εκείνο πού τελικά άπομένει είναι ό άπόηχος τής συγκρούσεως άνάμεσα στην έπιθυμία καί τήν ένοχή. Έχουμε από τήν μία πλευρά τήν φιλόδοξη τάση του ανθρώπου νά έξουσιάση τήν φύση, τόν πρώτο του βασικό αντίπαλο, καί από τήν άλλη, τήν τύψη γιά τούτη τήν παρέμβαση, τόν φόβο τής έκδικήσεως πού μέ σιγουριά κάποτε θά έρθη.

Ή άπήχηση πού είχε τουτό τό τραγούδι, όχι μόνο στόν ελληνικό χώρο -ύπάρχουν 333 παραλλαγές σ' αυτόν- αλλά σ' όλόκληρη τήν Ν.Α. Εύρώπη, δείχνει άκριβώς τό δέος πού αισθάνθηκε ό άπλός άνθρωπος, μπροστά στην δύσκολη γιά τήν έποχή κατασκευή.

Βασικό στοιχείο πάνω στό όποιο πλέχτηκε όλος ό μύθος, είναι ή παμπάλαιη δοξασία, του πως γιά νά στεριώσης ένα κτίσμα άπαιτείται ή θυσία «ζώου εύγενικού». Σέ μεγάλα έργα, τήν θέση του ζώου προς θυσία μπορεί νά πάρη ό άνθρωπος, νά έχουμε δηλαδή πραγματική άνθρωποθυσία. Μερικά παραδείγματα από τήν παγκόσμια μυθολογία είναι τά ακόλουθα:

- Γιά νά κτιστή ένα γιαπωνέζικο τείχος έπρεπε νά θανατωθί ένας ύπηρέτης.
- Γιά τήν δημιουργία τής Ρώμης χρειάστηκε ό θάνατος του Ρέμου.
- Η κτίση μιας φοινικικής πόλεως άρχισε μέ την έγκατόρυξη ανθρώπων στίς πύλες της.

- Δύο άδελφια ένταφιάζονται ζωντανά στην θεμελίωση τής Μητροπόλεως του Στρασβούργου.

- Οί Σέρβοι στά θεμέλια του κάστρου στό Σκουτάρι, έθαψαν κατ' άπαίτηση τής νεράιδος Wila δύο συνονόματα παιδιά τόν Στόγιαν καί τήν Στογιάννα.

Έτσι λοιπόν, έχουμε τόν άνθρωπο νά θυσιάζεται τόσο γιά νά στεριώσει τό κτίσμα καί στην συνέχεια ή ψυχή του σάν στοιχείο πλέον νά κρατάη μακριά κάθε έχθρό, όσο καί γιά νά έξιλεωθούν οί «δαιμονικές» δυνάμεις τής φύσεως, οί θεοί των ποταμών στην συγκεκριμένη περίπτωση, έπιτρέποντας μέ αυτόν τόν τρόπο τήν παρέμβαση στην περιοχή πού έξουσιάζουν.

Άναφορικά μέ τά ποτάμια, από τήν αρχαία έποχή είναι γνωστό ότι οί ποταμοί είχαν λατρευθί ως θεοί καί είχαν παρασταθί μέ μορφή ταύρου, ή ταύρου μέ κεφάλι ανθρώπου. Έχει σωθί μάλιστα σχέδιο μέ τόν

Άχελώο προσωποποιημένο κατ' αυτόν τόν τρόπο. Από τότε, ό άπλός λαός, μέ διάφορες έκδηλώσεις μυστικισμού, έπέδωκε τήν εύνοιά τους γιά νά πετύχη τήν εύφορία τής γής, αλλά καί τήν δική του εύγονία. Γιά παράδειγμα, κανένας δέν τολμούσε νά περάση ποτάμι χωρίς νά προσευχηθί καί χωρίς νά βρέξη τά χέρια του στό νερό, ενώ ό στρατός τό διέσχιζε μόνο έχοντας προηγουμένως θυσιάσει.

Μετά τόν 6ο π.Χ. αιώνα συνηθίζονταν πολύ νά δίνονται όνόματα παρμένα από όρισμένα ποτάμια, όπως Κηφισόδοτος (δώρο του Κηφισού). Τέλος, ό έφηβος όταν έκοβε τά μακριά μαλλιά του, άφιέρωνε τίς μπούκλες του στό πιο κοντινό ποτάμι.

Πίσω στόν ποταμό, πού στήνεται τό γιοφύρι τής Άρτας, βλέπουμε πως τήν θέση του θύματος παίρνει ή γυναίκα του πρωτομάστορα. Είναι τούτη ή έκδίκηση τής φύσεως. Πρέπει νά πονέση ό κύριος φταίχτης, πού βέβαια δέν είναι άλλος από τόν ίδιο τόν πρωτομάστορα, πού τόλμησε νά άψηφήση παμπάλαιους νόμους καί προσπάθησε νά έξουσιάση άνίκητες φυσικές δυνάμεις.

Έν κατακλείδι, τό γιοφύρι τής Άρτας, ως θρύλος, μπορούμε νά πούμε ότι άποτελεί τό σύμβολο κάθε πρωτοποριακής προσπάθειας καί κάθε έπίμονου αγώνος.

Ουρανία Νομικού

Ο ΜΕΛΑΣ ΖΩΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΙΛΙΤΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Ό μέλας ζωμός των αρχαίων Σπαρτιατών είναι ένα παλαιότατο έθιμο, κύριος σκοπός του όποιου δέν ήταν, όπως πιστεύεται, ή σκληραγώγηση των Σπαρτιατών, αλλά -βασικά καί αρχικά- έπρόκειτο γιά τόν κοινόν όρκο όλων των Σπαρτιατών, που γινόταν μέ σκοπό τήν ένότητα καί τήν άμοιβαία άυτοθυσία όλων.

Γινόταν αρχικά ό όρκος κάθε μήνα, καί ειδικά όταν άρχιζε ή νέα σελήνη. Καί όφειλαν όλοι τότε στην Σπάρτη νά συγκεντρωθούν καί νά άνανεώσουν τόν όμαδικό όρκο πού θά έδιναν. Πρώτοι όρκίζοντο οί δύο βασιλείς, έπειτα οί πέντε έφοροι καί στην συνέχεια, μέ ένα κοινό γεύμα όλοι οί Σπαρτιάτες.

Τό γεύμα προερχόταν από τήν θυσία ενός ταύρου. Άλλά εκείνο πού τους ένδιέφερε δέν ήταν τό κρέας· ήταν τό αίμα του ταύρου. Αυτό τό συγκεντρώναν μέ προσοχή, τό έβραζαν καί από αυτό γινόταν ό μέλας ζωμός. Ένα δεύτερο συστατικό του ίδιου παραδοσιακού φαγητού ήταν τό σκληρό καί ξερό κρίθινο ψωμί.

Τήν παλαιότερη ρίζα του μέλανος ζωμού βρίσκουμε στόν ποιητή Αίσχύλο καί ειδικά στην τραγωδία «Έπτά επί Θήβας». Έπτά στρατηγοί τής Πελοποννήσου, ξεκινούσαν από τό Άργος, γιά νά έπιτεθούν έναντίον των Θηβών. Μαζί τους καί ό άδικημένος Πολυνείκης, γιός του τυφλού Οιδίποδος.

Πρίν ξεκινήσουν όμως γιά τήν μάχη, έδωσαν ένα κοινό καί άμοιβαίο όρκο. Έθυσίασαν ένα ταύρο, συγκεντρώναν όλο τό αίμα του σέ μία άναποδογυρισμένη μαύρη άσπίδα (τό χρώμα της άνήκει στους χθόνιους πού θά είναι τιμωροί) καί όρκίσθηκαν ως έξης: Όλοι τους μαζί βούτηξαν τά χέρια μέσα στό αίμα καί έδωσαν όρκο στόν Θεό του Πολέμου τόν Άρη, στην Θεά του Πολέμου Ένυώ πού δίνει θάρρος στους άξιους, ενώ στους άνάξιους, σ' αυτούς πού δέν τηρούν τόν όρκο τους, δίνει αυτό πού έχει, τόν άφθονο φόβο.

Έκτός όμως από τόν μέλανα ζωμό, πού είναι πασίγνωστος στην αρχαιότητα, συνυπήρχε τότε στην Σπάρτη καί ένα άλλο σπαρτιατικό έθιμο, πού όμως καί τότε, εκτός τής Λακεδαιμόνος, δέν ήταν ιδιαίτερα γνωστό. Πρόκειται γιά τό φιλίτιον.

Τό άγνωστο «φιλίτιον» είναι γιά έμένα ή μεγάλη καί σπουδαία ρίζα, στην όποία έχει συ-

σπειρωθί, άμετακίνητη καί άκαταμάχητη, ή δύναμη τής Σπάρτης. Ή παλαιότατη αρχική όργάνωση των Σπαρτιατών σ' αυτά τά φιλίτια στηρίχθηκε. Τό κάθε φιλίτιον άποτελείται από μίαν ομάδα δεκαπέντε πολεμιστών. Αυτοί ζουν μαζί, γυμνάζονται συνεχώς μαζί καί όφείλουν τόσο στην μάχη όσο καί στόν κίνδυνο νά βρίσκονται συνεχώς μαζί, πανέτοιμοι γιά όλα. Τόσο γιά τήν νίκη, καί αυτό γιά χάρη τής Σπάρτης, όσο καί γιά τόν θάνατο, καί αυτό έπίσης γιά χάρη τής Σπάρτης.

Πόσο έτοιμοι ήταν, τό γνωρίζουμε από τήν τελευταία ήμέρα τής μάχης των Θερμοπυλών. Ό Έρόδοτος γράφει μέ άπόλυτη σαφήνεια: Όταν έγινε φανερό ότι ζυγώνει τό μεγάλο τέλος, γράφει ό Έρόδοτος, ό Λεωνίδας πρόσταξε νά φύγουν οί σύμμαχοι, νά φύγουν καί εκείνοι πού ή Σπάρτη θά ήθελε νά έπιζήσουν γιά κάποιαν άλλη περίπτωση ανάγκης, καί οί ύπόλοιποι θά περιμένουν, ήρεμοι ψυχικά καί μέ στολισμένη τήν μακριά τους κόμη.

Ήταν σπαρτιατικό έθιμο καί έχει γίνει σύμβολο τής γνωστής στρατιωτικής άρετής των αρχαίων Σπαρτιατών, καί έχει καθιερωθί ως τό μοναδικό παγκόσμιο όρόσημο τής γενναιότητας καί τής άυτοθυσίας. Μιάς άυτοθυσίας χωρίς κανένα άλλο άντάλλαγμα, παρά μόνο τήν άυτοθυσία γιά τήν πατρίδα, τήν άυτοθυσία γιά τήν Σπάρτη.

Άρκεί ένα μόνο αλλά πασίγνωστο παράδειγμα: Όταν οί Τριακόσιοι, συσπειρωμένοι όλοι γύρω από τόν βασιλιά τους Λεωνίδα, προχώρησαν στην ώρα τής μεγάλης θυσίας, τό κατοπινό έπιτύμβιο έπίγραμμα, στόν ταπεινό λόφο τής διόδου των Θερμοπυλών, έτόνιζε άποκλειστικά τό μόνιμο κρέος.

Τήν παραγγελία νά φθάση στην Σπάρτη ή μεγάλη είδηση, ότι δηλαδή όλα έγιναν επειδή αυτή ήταν ή έπιθυμία τής Σπάρτης: «Τοίς κείνων ρήμασι πειθόμενοι». Μέ τίς έντολές τής Σπάρτης είχε πραγματοποιηθί ή μεγάλη άπόφαση. Τό συλλογικό «φιλίτιον» είχε θριαμβεύσει.

Κώστας Ρωμαίος
Άκαδημαϊκός

ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ

Διά μεσου των αιώνων η μυθική ανδρεία των αρχαίων Ελλήνων αθλητών έχει καταγραφεί σε ώδες, ποιήματα και διηγήσεις. Οι ίδιες αρχαίες πηγές που μας έδωσαν τα ονόματα αυτών των αθλητών, μας δίνουν και τα ονόματα αθλητριών που αγωνίστηκαν και τιμήθηκαν για τις νίκες τους.

Γιατί χρειάστηκε τόσο χρόνο η Ιστορία για να αναγνωρίσει τα επιτεύγματά τους; Η απάντηση βρίσκεται στις μέρες μας.

Στην εποχή μας οι γυναίκες καθημερινά σπάζουν τα φράγματα που τις ανακρατούσαν από το να ζήσουν την ζωή τους σε όλη την έκταση των δυνατοτήτων τους. Σ' αυτήν την προσπάθεια, οι γυναίκες ατενίζουν όχι μόνο προς το μέλλον, αλλά και προς το παρελθόν, για να αναγνωρίσουν και να εμπνευσθούν από εκείνες τις γυναίκες που προηγήθηκαν και επέτυχαν την δική τους δυναμική σε εποχές ακόμη δυσκολότερες από την σημερινή, για τις γυναίκες.

Ένας χώρος στον οποίο οι γυναίκες έχουν κάνει τεράστιες δραστικές τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, είναι το αθλητικό πεδίο. Οι γυναίκες έχουν τώρα την ευκαιρία να συμμετέχουν σε αγώνες για τους ίδιους λόγους που οι άνδρες είχαν πάντα την δυνατότητα να το κάνουν. Οι λόγοι αυτοί ποικίλλουν από την καλύτερη φυσική υγεία μέχρι την επαγγελματική αθλητική σταδιοδρομία ή απλά την απόλαυση. Σήμερα οι περισσότερες κοινωνίες προωθούν την συμμετοχή των γυναικών σε αθλητικές αναμετρήσεις, με αποκορύφωμα τους Όλυμπιακούς Αγώνες. Υπάρχουν, τώρα, επαγγελματικές γυναικείες αθλητικές ομάδες στην καλαθοσφαίριση, την πετοσφαίριση και άλλα.

Στο παρελθόν οι γυναίκες θεωρούνταν κατώτερες των ανδρών, με αποτέλεσμα την έλλειψη πληροφόρησης για την συνεισφορά των γυναικών στην κοινωνία. Ο ρόλος των γυναικών είχε στερνά περιγραφεί ως ρόλος μητέρας, αδελφής ή συζύγου των ανδρών. Η κοινωνία μας οδηγήθηκε στην πίστη πως πριν από το τελευταίο ήμισυ του εικοστού αιώνα οι γυναίκες δεν έπαιζαν ενεργό ρόλο στον αθλητισμό. Επομένως, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι σήμερα, με εξαίρεση τους ακαδημαϊκούς κύκλους, είναι άγνωστο πως οι γυναίκες της Αρχαίας Ελλάδος συμμετείχαν στους διάφορους αθλητικούς αγώνες που γίνονταν σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Τό ενδιαφέρον του δυτικού κόσμου για την αρχαία Ελλάδα, τό οποίοι έμεινε ζωντανό διά μέσου των αιώνων, αναζωπυρώθηκε έντονα με την Αναγέννηση τον 15ο αιώνα, και συνεχίστηκε με τα Νεοκλασσικά

κινήματα του δεκάτου ογδόου και του δεκάτου ένατου αιώνα. Τό Νεοκλασσικό κίνημα ήταν αποτέλεσμα των αυξανόμενων ανασκαφών στην Πομπηία, της αρχαιολογικής ανακάλυψης του Herculaneum (Ercolano) και των γραπτών του αρχαιολόγου του δεκάτου ογδόου αιώνα Johann Joachim Windkelmann (Ιωάννου Ιωακείμ Βίνκελμαν).

Η Πομπηία και τό Έρκολάνο ήταν δύο αρχαίες ρωμαϊκές πόλεις κτισμένες στον Κόλπο της Νεάπολης, στην Ιταλία. Και οι δύο πόλεις καταστράφηκαν από την ήφαιστειακή έκρηξη του όρους Βεζουβίου, τό 79 μ.Χ., διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, εξαιρετικά παραδείγματα του αρχαίου τρόπου ζωής τους. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές των δύο πόλεων, κατά τον δέκατο ογδοό αιώνα, κέντρισαν τό ενδιαφέρον για τον αρχαίο κόσμο. Ο Ιωάννης Βίνκελμαν δημοσίευσε τό βιβλίο του "Ιστορία της Αρχαίας Τέχνης", με τό οποίο διερευνήσε την τέχνη και τις ιδέες που την δημιουργήσαν στην Αρχαία Ελλάδα και Ρώμη. Τό βιβλίο του επηρέασε σημαντικά την τέχνη, την διακόσμηση, την αρχιτεκτονική και πολλούς άλλους τομείς της ζωής του δεκάτου ογδόου αιώνα.

Κατά την διάρκεια της Βικτωριανής Έποχής (1837-1901) κορυφώθηκε τό ενδιαφέρον για την Αρχαία Ελλάδα και γράφτηκαν πολυάριθμες δημοσιεύσεις βασισμένες σε αρχαιοελληνικές πηγές και αρχαιολογικές ανακαλύψεις. Στις δημοσιεύσεις αυτές ή έλλειψη πληροφοριών για τις αρχαίες γυναίκες οφείλεται στην Βικτωριανή νοοτροπία για τις γυναίκες. Η νοοτροπία αυτή θεωρούσε τις γυναίκες κατώτερες των ανδρών· επομένως ή συνεισφορά τους δεν άξιζε να μνημονευθεί. Ειδικά, οποιαδήποτε πληροφορία από αρχαία κείμενα σχετική με γυναίκες στον αθλητισμό, άγνοήθηκε, έφ' όσον ο αθλητισμός έθεωρείτο δραστηριότητα ακατάλληλη για γυναίκες.

Οι άνθρωποι της Βικτωριανής Έποχής φημίζονται για την "μικρή" ιδέα τους για τις γυναίκες. Η τυπική στάση απέναντι στις γυναίκες εκφράστηκε από τον βαρόνο Πιέρ ντε Κουπερτέν, αυτόν που επανέφερε τους Όλυμπιακούς Αγώνες, ως: "...τήν σεμνή και περιοδική κορύφωση του ανδρικού αθλητισμού, με βάση τον διεθνισμό, με μέσον την πίστη, με πλαίσιο την τέχνη και με άρρηκτο το γυναικείο χειροκρότημα". Φαίνεται πως ή μοναδική "αθλητική" ικανότητα που αναγνώριζαν τότε στις γυναίκες ήταν να "χειροκροτούν" τις ανδρικές προσπάθειες.

Ακόμη κι αν ο Κουπερτέν και οι σύγχρονοί του είχαν αντιληφθεί ότι οι γυναίκες έπαιρναν

μέρος στά αρχαία ελληνικά αθλητικά πράγματα, τουλάχιστον από τό 1900 π.Χ., δεν θα έδιναν σημασία. Η κοινωνία τους ήταν διαποτισμένη από τις προκαταλήψεις έναντι των γυναικών που έκαναν οτιδήποτε θά τις έφερνε σε θέση "να ιδρώνουν σε δημόσιο χώρο" ή "να παίρνουν άκαρες στάσεις". Τό αποτέλεσμα αυτής της στάσης ήταν πως στά βιβλία που γράφτηκαν αυτήν την εποχή άγνοήθηκαν οι αρχαίες γυναίκες και ή συνεισφορά τους σε οτιδήποτε άλλο πέρα από την οικιακή δραστηριότητα.

Τά περισσότερα βιβλία που γράφτηκαν στό πρώτο ήμισυ του εικοστού αιώνα, βασίστηκαν στά βιβλία της Βικτωριανής Έποχής, όπου είχαν άγνοηθεί οι αρχαίες πηγές, και έτσι συνεχίστηκε ή έλλειψη τεκμηρίωσης για την συνεισφορά των γυναικών.

Ο στόχος μας στην συγγραφή αυτού του βιβλίου είναι ν' αναγνωρίσουμε στις αρχαίες γυναίκες κάτι πολύ περισσότερο από την σχέση τους με τους άνδρες. Προσπαθήσαμε να τό πετύχουμε εστιάζοντας την προσοχή μας σ' ένα τομέα της ζωής, όπου κυριαρχούσαν οι άνδρες. Τεκμηριώνοντας την γυναικεία συμμετοχή στον αρχαιοελληνικό αθλητικό κόσμο, μέσα από αθλητικούς αγώνες και έορτές, ελπίζουμε να δώσουμε ένα ακόμη κομματάκι της "μαγικής εικόνας", να ξαναχτίσουμε την συνολική εικόνα της γυναίκας στην Ιστορία, ως ανθρώπινου όντος με ικανότητες, με ανεξάρτητη σκέψη και με πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνία.

Η συμμετοχή στον αθλητισμό δεν ήταν μοναδικό φαινόμενο για λίγες μόνο γυναίκες, σε τοπικό επίπεδο, για σύντομη χρονική περίοδο, αλλά άφορούσε πολλές γυναίκες, που έρχονταν στους αγώνες από όλες τις περιοχές της αρχαίας Ελλάδος και κατά την διάρκεια εκατοντάδων χρόνων.

Η πληροφόρηση για τις αρχαίες Ελληνίδες αθλήτριες είναι ισχνή. Τό γεγονός πως έχουμε εξακριβώσει τις ταυτότητες 25 αθλητριών, που ήταν όλες νικήτριες, υποδηλώνει ότι στις αναμετρήσεις συμμετείχαν πολλές άλλες γυναίκες που δεν νίκησαν, δεν μνημονεύτηκαν και ξεχάστηκαν. Ακόμη κι εκείνες που νίκησαν δεν είχαν πάντα μνημείο άνθεκτικό στον χρόνο. Στην Όλυμπία, οι γυναίκες μπορούσαν να τιμηθούν με τό να σκαλιστούν τά ονόματά τους σε αγαλματάκια κοριτσιών-δρομέων αφιερωμένα στον ναό της Ήρας. Βρέθηκαν πολλά τέτοια αγαλματάκια κοριτσιών-δρομέων και οι αρχαιολόγοι πιστεύουν πως κατασκευάστηκαν για να τιμήσουν τις νικήτριες σε κάποιον αρχαίο ελληνικό αγώνα ή έορτή.

Τό βιβλίο αυτό βασίζεται σε αρχαίες ελληνικές πηγές, όπως αρχαία κείμενα, έπιγραφές, έργα τέχνης και αντικείμενα. Σηριχθήκαμε γερά στις περιγραφές του Πausanias για τά ταξίδια του σ' όλη την αρχαία Ελλάδα. Ο Pausanias έζησε κατά τον δεύτερο αιώνα μ.Χ. και έγραψε ό,τι θά μπορούσε να θεωρηθεί ως ο πρώτος ταξιδιωτικός οδηγός, στά βιβλία του με τίτλο *Ελλάδος Περιήγησις*. Τά βιβλία αυτά είναι δέκα και αποτελούν την κύρια πηγή για τά αθλητικά της αρχαίας Ελλάδος. Ο Pausanias δίδει πληροφορίες από πρώτο χέρι για τις σύγχρονες του γυναίκες δρομείς. Περιγράφει έπιγραφές σε αγάλματα και μνημεία που υπήρχαν ακόμη στην εποχή τους και ήταν αφιερωμένα σε γυναίκες που νίκησαν σε διάφορες αθλητικές αναμετρήσεις εκατοντάδες χρόνια πριν. Σύγχρονες αρχαιολογικές ανακαλύψεις επιβεβαιώνουν γενικά την ακρίβεια των γραπτών του Pausanias.

Ο Pausanias κατέγραψε τις διηγήσεις που είχαν γίνει παράδοση, σχετικά με τά κατορθώματα αρχαίων Ελληνίδων αθλητριών. Διά μέσου των αιώνων, ή αλήθεια αυτών των διηγήσεων διασκευάστηκε και διογκώθηκε σε τέτοιο σημείο ώστε να ταξινομούνται σήμερα ως μύθοι. Επίσης οι περισσότερες διηγήσεις κα-

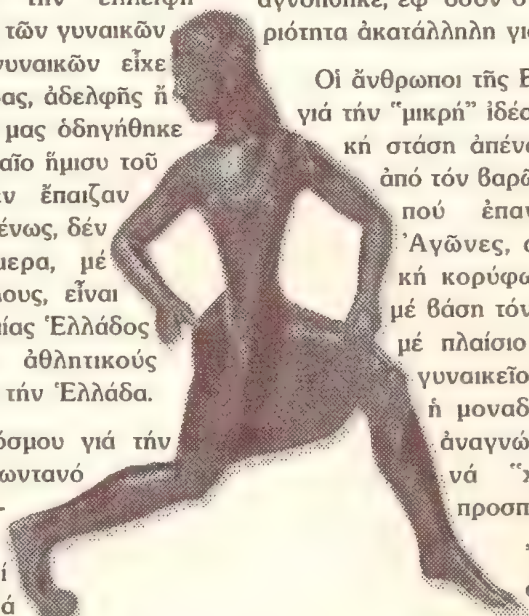
ταγράφηκαν πολύν καιρό μετά τό πραγματικό γεγονός και δεν έχουμε δυνατότητα απόδειξης και ιστορικής τεκμηρίωσης.

Η θεωρία του Έλληνα σχολιαστή Εύημερου, ο οποίος έζησε στό τέλος του τρίτου π.Χ. αιώνα, ήταν πως όλοι οι μύθοι βασίζονταν σε ιστορικά γεγονότα και πως ήταν δουλειά του σχολιαστή να διυλίσει τά γεγονότα μέσα από τά στρώματα της φαντασίας. Η θεωρία του Εύημερου αποδείχθηκε αληθινή σε αρκετές περιπτώσεις. Οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις έδωσαν μαρτυρίες που έφεραν κάποιους μύθους στον χώρο των γεγονότων.

Η αρχαία πόλη της Τροίας, που αναφέρεται στό έπικό ποίημα του ογδοού π.Χ. αιώνα, την *Ιλιάδα* του Όμηρου, για πολύν καιρό έθεωρείτο μύθος, μέχρις ότου απέδειχθη πραγματική. Η Τροία ήλθε στην επιφάνεια της Γης από τον έρασιτέχνη Γερμανό αρχαιολόγο Έρρίκο Σλήμαν, κατά τον δέκατο ένατο αιώνα. Τό ανάκτορο του Νέστορα στην Πύλο, τό οποίοι επίσης έθεωρείτο μυθικό, απέκαλύφθη από μία κοινή ελληννοαμερικανική προσπάθεια υπό την καθοδήγηση των Carl S. Blengen (Κάρλ Μπλέγκεν) και K. Κουρουνιώτη, τό 1939. Τό ανάκτορο του βασιλιά Μίνωα, που κάποτε

Γυναίκες της Βικτωριανής εποχής, που "κτυπούν παλαμάκια", την μόνη άσκηση που τις θεωρούσαν άξιες να κάνουν.

έθεωρείτο μύθος, ανακαλύφθηκε στην Κρήτη από τον Βρετανό αρχαιολόγο, σέρ Άρθουρ Έβανς (Arthur Evans), στις αρχές του δεκάτου ένατου αιώνα.

Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι οι μύθοι βασίζονται σε γεγονότα. Έμεις, οι συγγραφείς του βιβλίου, πιστεύουμε ότι οι περισσότεροι μύθοι είχαν πράγματι την αρχή τους σε ύπαρκτα πρόσωπα που έκαναν εξαιρετικά κατορθώματα ή σε γεγονότα που είχαν σημαντική επίδραση στην ζωή των ανθρώπων της εποχής τους.

Τό ευεργέτημα της μετατροπής του γεγονότος σε μύθο είναι πώς γίνεται τόσο διασκεδαστική ιστορία που δημιουργεί παράδοση, κρατώντας κατ' αυτόν τον τρόπο ζωντανούς τους ανθρώπους και τα περιστατικά, για τις μελλοντικές γενιές.

Έπειτα, αυτές οι μελλοντικές γενιές έχουν την ευκαιρία να αποφασίσουν ποιό είναι ο σπόρος της αλήθειας στον μύθο. Αυτοί οι σπόροι της αλήθειας μας δίνουν ίχνη του παρελθόντος μας. Μέ την παραδοχή ότι πολλοί μύθοι έχουν κάποια βάση στην αλήθεια, είναι προσωπικό θέμα κάθε ατόμου να δεχθεί ή να απορρίψει το τι πιστεύεται πώς είναι αυτή η αλήθεια.

Ένα σύντομο χρονικό της αρχαίας Ελλάδος δίνεται στον αναγνώστη ως πλαίσιο αναφοράς για την τοποθέτηση των αγώνων και των έορτων. Οι ημερομηνίες δίδονται κατά προσέγγιση, έφ' όσον οι ακριβείς ημερομηνίες για την αρχαιότητα αναθεωρούνται συνεχώς από τους φιλόλογους.

Όταν οι πληροφορίες προέρχονται από επιγραφές, το κείμενο αναφέρεται ακριβώς όπως ήταν γραμμένο στα αρχαία ελληνικά και κατόπιν μεταφράζεται σε νέα ελληνικά και αγγλικά.

Μερικές φορές το όνομα της γυναίκας, το άθλημα και ο αγώνας στον οποίο νίκησε, είναι οι μόνες διαθέσιμες πληροφορίες. Συχνά είναι γνωστά μόνον ένα ή δύο κομμάτια αυτών των πληροφοριών. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις δεν υπάρχουν περισσότερες πληροφορίες για αυτές τις γυναίκες.

Τό να καταγράψουμε απλώς τα ονόματά τους, δεν θα δικάινε το θάρρος και την αποφασιστικότητά τους να αγωνιστούν σ' ένα πεδίο ανδροκρατούμενο. Γι' αυτόν τον λόγο, για να βοηθήσουμε τον αναγνώστη να συσχετίσει το όνομα με το πρόσωπο που κρύβεται πίσω του, και για δική τους ευχαρίστηση, πήραμε την απόφαση να γράψουμε μικρές ιστορίες - "σενάρια" - με ελεύθερη απόδοση, για μερικές από τις νικήτριες. Οι πληροφορίες για αυτά τα σενάρια έχουν ληφθεί από αρχαίες πηγές. Μόνον οι γυναικείες συγκινήσεις και οι καθημερινές συνήθειες έχουν προστεθεί από την φαντασία μας.

Τα σενάρια γράφτηκαν με την πίστη πως οι άνθρωποι συγκινήσεις έχουν παραμείνει βασικά οι

ίδιες από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τώρα. Τα κίνητρα που προκαλούν αυτές τις συγκινήσεις, π.χ. οι αθλητικές αναμετρήσεις, έχουν επίσης παραμείνει ίδια. Άκόμα ξεσηκώνομαστε και ζητωκραυγάζουμε για την αγαπημένη μας ομάδα. Ένθαρρύνουμε τα παιδιά μας να πάρουν μέρος σε αγώνες και εκφράζουμε την περηφάνειά μας και την χαρά μας όταν νικούν. Αύξάνουμε τα κονδύλια για να στείλουμε τους καλύτερους αθλητές μας σε τοπικούς, εθνικούς και διεθνείς αγώνες και κάνουμε τελετές στις οποίες τους χαρίζουμε τρόπαια. Αγαπάμε και σεβόμαστε τους αθλητές μας.

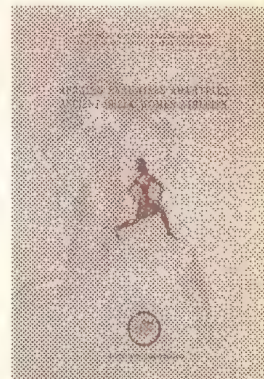
Ήσαν πράγματι τόσο πολύ διαφορετικά τα πράγματα στην Αρχαία Ελλάδα; Οι πληροφορίες από αρχαίες πηγές μας λένε πως δεν ήταν. Οι αθλητές δέχονταν τιμές και γίνονταν στόχοι άμιλλας. Τους έδιναν βραβεία και έστηναν αγάλματα που ιστορούσαν τα κατορθώματά τους. Μερικοί ήταν επαγγελματίες αθλητές, που αγωνίζονταν σε πολλά διαφορετικά αγωνίσματα. Με πολύ λίγη προσπάθεια μπορούμε να φαντασθούμε τα αίσθήματα των αρχαίων καθώς παρακολουθούσαν τα αθλητικά γεγονότα των ημερών τους και ζητωκραύγαζαν τους αγαπημένους τους αθλητές για την νίκη τους.

Τό να συνειδητοποιήσουμε τό γεγονός πως η αρχαία παράδοση του αθλητικού συναγωνισμού εκκλίνει μέσα της και την συμμετοχή γυναικών ανοίγει στα μάτια μας νέα προοπτική, ευρύτερη και συγκλονιστική, για την ιστορική μας προσέγγιση στα πράγματα. Τώρα γνωρίζουμε πως οι γυναίκες έπαιζαν σημαντικό και ενεργό ρόλο σε χώρους που προηγουμένως θεωρούνταν ανοικτοί μόνο στους άνδρες.

Κάθε γυναίκα που ριψοκινδύνευσε να διασχίσει την γραμμή, είτε την γραμμή τερματισμού στους αγώνες είτε την φανταστική γραμμή που μας λέει πως ορισμένα επαγγέλματα ή δραστηριότητες είναι "μόνο για άνδρες", έβαλε ένα λιθάρι στον δρόμο προς τον στόχο της ισότητας για όλους τους ανθρώπους.

Άπόσπασμα από τό βιβλίο ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ, τό οποίο τεκμηριώνει την συμμετοχή των γυναικών της Αρχαίας Ελλάδος στον κόσμο του άθλητισμού, σε αγώνες και έορτές. Στόχος των συγγραφέων είναι να προσφέρουν ένα ακόμη κομμάτι στην συνολική άνασκειή της ιστορικής εικόνας των γυναικών, ως ατόμων με ικανότητες, ανεξάρτητη σκέψη και πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνία.

Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ.

ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

Ο Χείρων Κένταυρος, γιός του Κρόνου και της νύμφης Φιλύρας, είναι καρπός ένστικτώδους βίας και έξαναγκασμού. Ο Κρόνος κάποτε έρωτεύθηκε παράφορα την ωραιότατη νύμφη, η οποία για να αποφύγη τον γέροντα, άγκυλομήτη Κρόνο, μεταμορφώθη σε ίππο. Τό αυτό όμως έπραξε και ο Κρόνος. Από την συνεύρεση αυτή γεννήθηκε ο Χείρων, κατά τό ήμισυ άλογο, από την μέση και κάτω, και κατά τό άλλο ήμισυ άνθρωπος. Όταν η Φιλύρα είδε τό παιδί που γέννησε τόσο έταράχθηκε, ώστε προτίμησε να γίνει δένδρο, τό δένδρο της Φιλύρας. Ο δέ πατέρας του ο Κρόνος τον έγκατέλειψε και ποτέ δεν άσκολήθηκε μέ αυτόν.

Ο Χείρων είναι η πληγωμένη ψυχή, η οποία βιώνει από την νηπιακή της ηλικία την απόρριψη από τους δύο γονείς. Αυτή είναι η πλέον τραυματική κατάσταση, που μπορεί να πλήξη τό άτομο. Ποτέ δεν θά ξεπεράση την απογοήτευση, τό παράπονο, την πικρία και την ανασφάλεια αυτής της τραγικής έγκαταλείψεως. Χωρίς πρότυπο γονέων, ο Χείρων θά ήταν ο πραγματικά χείρων μεταξύ όλων των Κενταύρων. Καί όμως ο Χείρων υπήρξε η σημαντικότερα φυσιογνωμία όλων, διότι τό πρότυπο του πατέρα ήλθε να υποκαταστήση ο Θεός του Κάλλους, της Άρμονίας και του Μέτρου, ο Απόλλων. Μία πληγωμένη ψυχή μόνον εάν άκολουθήση ένα θεϊό πρότυπο θά ξεπεράση τις άδυναμίες των τραυματικών διαταραχών. Ο Απόλλων, θεός της Ιατρικής, της Μουσικής, της Μαντικής και της Τοξικής διδάσκει τό τετράπτυχο των έσωτερικών γνώσεων στον Χείωνα. Από τον πατέρα του Κρόνο άθάνατος, από την μητέρα του Φιλύρα θνητός, ο Χείρων διακρίνεται ως ο ενδιάμεσος συνδετικός λόγος μεταξύ του ιατρού των άθανάτων Θεών Παιωνίου Απόλλωνος και του γιου του Απόλλωνος, Άσκληπιού, θεραπευτού των θνητών ανθρώπων. Ο Χείρων είναι ο θεραπευτής και διδάσκαλος των μεγάλων ήρώων: Άχιλλέως, Διοσκούρων, Άκταίωνος, Ηρακλέους, Άσκληπιού συνδέων τό θεϊκό στοιχείο του Απόλλωνος μέ τό πανανθρώπινο στην μορφή του Άσκληπιού, διά της εκπαιδεύσεως των ήρωικών μορφών, που ανέλαβε, ών ο θετός γιός του Απόλλωνος.

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ

Στό τεύχος Σεπτεμβρίου 2000, του περιοδικού "ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ" δημοσιεύτηκε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο της συγγραφέως και έρευνήτριας Άλτάνης, αναφερόμενο στο ζωογονικό τρίγωνο.

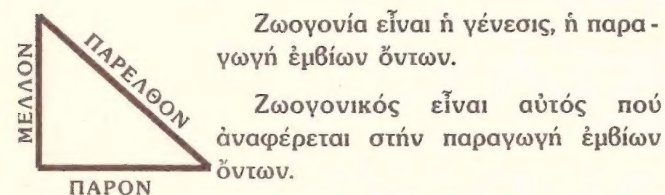
Στό άρθρο, γίνεται μία πλήρης και έκτενης ανάλυση του Ζωογονικού Τριγώνου. Τό Ζωογονικό Τρίγωνο είναι τό γνωστό θεώρημα του Πυθαγόρα "Τό τετράγωνο της ύποτείνουσας ισούται μέ τό άθροισμα τών τετραγώνων τών δύο καθέτων πλευρών". Άναφέρονται οί προϋποθέσεις γιά τήν δημιουργία του, πού είναι ή δημιουργία της ψυχής, ή σημασία τών τριών πλευρών πού εκπροσωπούν τό παρελθόν, τό παρόν και τό μέλλον, καθώς και τήν διάκριση τών επιλογών πού θά πρέπει νά ακολουθήσουμε στήν παρούσα μας ένσάρκωση, ώστε νά καταφέρουμε όσο τό δυνατόν νά πλησιάσουμε τό θεϊόν μέ τήν ελεύθερή μας θέληση.

Στό βιβλίο της Άλτάνης "ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ" αναφέρονται επίσης οί έπτά κανόνες αναγραμματισμού τών λέξεων, όπως προκύπτουν από τόν Διάλογο "ΚΡΑΤΥΛΟΣ" του Πλάτωνος.

Είναι πολύ ενδιαφέρον τό γεγονός ότι εφαρμόζοντας τούς κανόνες αυτούς και αναγραμματίζοντας τήν λέξη ΓΩΝΙΑ επάνω στό πρότυπο του ζωογονικού τριγώνου, μέ δεκατρείς αναγραμματισμούς της ίδιας και μόνο λέξεως, είναι δυνατό νά πετύχουμε μία πλήρη και ολοκληρωμένη έρμηνεία, της λειτουργίας του ζωογονικού τριγώνου!

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ

Τό τρίγωνο είναι τό γεωμετρικό εκείνο σχήμα πού, όπως λέει και ή ίδια ή λέξη, έχει τρείς γωνίες και τρείς πλευρές. Υπάρχει όμως και μία δεύτερη έρμηνεία: "Εν εκ τών ήλιαστικών δικαστηρίων τών Άθηνών (δικαστήριο, δικάζουν ύποθέσεις, ύποκειμένους εις δημοσίαν καταγγελίαν) ονομάζεται τρίγωνον!

Ζωογονία είναι ή γένεσις, ή παραγωγή έμβίων όντων.

Ζωογονικός είναι αυτός πού αναφέρεται στήν παραγωγή έμβίων όντων.

Τί είναι όμως ή ΓΩΝΙΑ;

Η γωνία είναι γεωμετρικόν σχήμα, όριζόμενον εκ δύο γραμμών, συναντωμένων εις κοινήν κορυφήν. Υπάρχει επίσης και μία δεύτερη έρμηνεία, ή οποία λέει ότι ή γωνία είναι γνώμων.

Ο γνώμων είναι ό γνώστης, ό ειδήμων. Είναι όμως και όργανον προς χάραξιν όρθών γωνιών και καθέτων γραμμών.

Συμπερασματικά μπορούμε νά πούμε ότι όσον άφορά στό ζωογονικόν τρίγωνον, πού αποτελεί τό πρώτο σχήμα του όποιου ή επιφάνεια εκπροσωπεί τήν

ψυχή, θά πρέπει νά είναι ένα τρίγωνο νοήμον, ή γωνία του όποιου μέ βάση τόν γνώμονα θά πρέπει νά είναι όρθή.

Τώρα πλέον μάς είναι φανερό ότι τό ζωογονικόν τρίγωνον είναι σαφώς τό πρώτο σχήμα πού μπορούμε νά δημιουργήσουμε, τό όποιο μέσω τών γωνιών του, λαμβάνει τήν ψυχή σάν επιφάνειά του προκειμένου μέ τίς λειτουργίες του, σάν ένα καθημερινό και συνεχές δικαστήριο, νά καταφέρει νά τήν αποκαθάρη.

Μέ ποιές λειτουργίες όμως θά μπορούσε νά γίνη αυτό; Άντιλαμβανόμαστε ότι ή λέξη κλειδί στήν έρμηνεία και αποκωδικοποίηση του ζωογονικού τριγώνου είναι ή λέξη ΓΩΝΙΑ.

Άρκει νά αναλύσουμε τήν λέξη μέσω τών αναγραμματισμών, χρησιμοποιώντας τούς έπτά κανόνες, όπως έχουμε μάθει. Όλες οί παραπάνω έρμηνείες, καθώς και αυτές πού ακολουθούν, έχουν γίνει μέ τήν βοήθεια του έρμηνευτικού λεξικού του Δημητράκου.

ΓΩΝΙΑ=

Γ + ΑΙΝΩ = 1. λέγω, διηγούμαι περί τινος. 2. επαινώ, επιδοκιμάζω τινά. 3. συνιστώ. 4. συγκατατίθεμαι 5. ύπόσχομαι ή εύχομαι.

Γ + ΝΑΙΩ = 1. κατοικώ, ένοικώ. 2. επί τόπου κείμαι, εύρίσκομαι. 3. έγκαθιστώ, κατοικίζω.

Γ + ΑΙΩΝ = 1. ή χρονική περίοδος της ζωής, ή ζωή, ό βίος. 2. μακρά, άπροσδιόριστος περίοδος χρόνου, αιωνιότης.

Γ + ΩΝΙΑ = τά εν τη αγορά πωλούμενα τρόφιμα, τά ψώνια (τρόφη = διαγωγή, άνατροφή, συντήρησης)

Γ + ΑΝΙΩ = προκαλώ άνιαν, άθυμώ, αισθάνομαι άνιαν (άνία = λύπη, δυσαρέσκεια, αίτία έννοχλήσεως)

Α + Γ + ΙΝΩ = άδειάζω, κενώ, καθαρίζω διά κενώσεων.

Ι + ΑΓΩΝ = 1. συνάθροισις, συναγωγή. 2. ό τόπος της συναθροίσεως. 3. άμιλλα περί βραβείου. 4. διαγωνισμός. 5. ή σκληρά, ή επικίνδυνος προσπάθεια. 6. άγωνία. 7. δίκη. 8. πόλεμος, μάχη.

Ι + Ν + ΑΓΩ = 1. οδηγώ, φέρω (επί έμφύκων). 2. άπάγω, άποκομίζω μτφ. μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιώ κατά βούλησιν. 3. προσλαμβάνω και οδηγώ. 4. καθοδηγώ, κατευθύνω. 5. τελώ, διατελώ. 6. επί ηλικίας διανύω. 7. πορεύομαι, πηγαίνω.

Ι + Γ + ΑΝΩ = 1. πλησιάζω προς τό τέλος. 2. επί κινήσεως, προς τά επάνω. 3. επί στάσεως, έφ' ύψηλού τόπου. 4. περισσότερο. 5. (άνύω = έκτελώ, περαίνω, προκαλώ τό τέλος, φονεύω).

Η ΓΩΝΙΑ = ΗΝΙΑ + ΑΓΩ (ήνία (ή) = χαλινάρι, μτφ. ή διεύθυνσις, κυβέρνησις, διοίκησις). Υπάρχει και ή έκφρασις: έφ' ήνιαν = προς τά άριστερά.

Τό πρώτο πού βλέπουμε έρμηνεύοντας τό τρίγωνο είναι ότι μάς άφηγείται (ΑΙΝΩ) ότι ή γωνία είναι εκεί όπου γεννιέται (Γ) και κατοικεί (ΝΑΙΩ) ή γνώση (Γ).

Οί τρείς γωνίες, μέσω τών τριών πλευρών του τριγώνου, αποτελούν τρείς κατοικίες, τρείς τόπους πού μπορούμε νά βρεθούμε (ΝΑΙΩ) γιά άπροσδιόριστη χρονική περίοδο (ΑΙΩΝ), στήν οποία θά ζούμε μέσω τών καθημερινών μας συνδιαλλαγών, αγοράζοντας τά τρόφιμά μας, δηλαδή μέ τήν σωστή άνατροφή, διαγωγή και συντήρηση (ΩΝΙΑ). Αυτά είναι τά στοικεία πού θά μάς οδηγήσουν (ΑΓΩ) σιγά-σιγά στήν γνώση (Γ).

Μας συνιστά και μάς εύχεται (ΑΙΝΩ), ότι σε αυτήν τήν χρονική περίοδο της ζωής μας πού θά είναι σκληρή, άκόμα και επικίνδυνη (ΑΙΩΝ), έμείς θά πρέπει νά δείξουμε ζήλο προκειμένου νά υπερτερήσουμε (ΑΝΙΩ). Νά μή είμαστε δειλοί ως προς τήν άπόκτηση της γνώσεως (Γ) διότι αυτό θά προκαλέση δυσαρέσκεια.

Θά πρέπει όσο μεγαλώνει ή ηλικία μας (ΑΓΩ) νά προσπαθούμε νά κατευθύνουμε και νά καθοδηγήσουμε τήν ζωή μας (ΑΓΩ), στόν σωστό δρόμο. Μας συνιστά και συγκατατίθεται (ΑΙΝΩ) νά προσλάβουμε έμείς τά χαλινάρια της ζωής μας (ΗΝΙΑ) δηλαδή τήν διεύθυνση, τήν κυβέρνηση και τήν διοίκηση της ζωής μας και νά τήν κατευθύνουμε. Μέσα από σκληρές προσπάθειες (ΑΓΩΝ) πρέπει μέσω της γνώσεως (Γ) νά καταφέρουμε νά άρχίσουμε (Α) μία πολύ δύσκολη διαδικασία, τήν διαδικασία της καθάρσεως (ΙΝΩ).

Ποιά όμως θά πρέπει νά είναι αυτή ή κατεύθυνση; Άς μή ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε στόν όριζόντιο άξονα του τριγώνου, τόν άξονα του παρόντος και της τωρικής μας θελήσεως. Μεταχειριζόμενοι τήν ελεύθερή μας βούληση (ΑΓΩ), αφού αποφασίσαμε νά πάρουμε στά κέρια μας τά ήνία της ζωής μας (ΗΝΙΑ), μέ τήν βοήθεια πάντοτε της γνώσεως (Γ), πρέπει ή κατεύθυνσή μας νά είναι προς τά άριστερά (ΕΦ' ΗΝΙΑΝ).

Όσο πιο γρήγορα μπορέσουμε νά φτάσουμε στά άριστερά του άξονα, τόσο πιο γρήγορα θά καταφέρουμε νά ένωθούμε μέ τόν κάθετο άξονα, της θείας πρόνοιας, και τότε νά πλησιάσουμε προς τό τέλος (ΑΝΩ). Άν τό καταφέρουμε αυτό, θά είναι και τό τέλος τών ένσαρκώσεών μας, διότι θά βρισκόμαστε πλέον στήν κορυφή του ύψους του τριγώνου (ΑΝΩ), ένωμένοι μέ τήν θεία πρόνοια!

Βεβαίως τό τρίγωνο τό ίδιο θά είναι αυτό πού θά μάς δικάζη και θά μάς κρίνη καθημερινά, όπως ένα δικαστήριο, ένώπιον όλων. Αυτό θά είναι, μέσω τών γωνιών του, και ό τελικός μας κριτής.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΛΦΙΚΟ ΛΟΓΟ

Είμαι τό πνεύμα, τό πανάρχαιο Άπολλώνειο πνεύμα, πού κατέβη πρώτο από τίς χιονοσκεπαστες κορφές της Ιστορίας, ό Άρρην Λόγος, ό όρδιος Δωρικός σκοπός, ό Πυδικός προαιώνιος Νόμος. Είμαι ή αρχή της Άκτινοβολίας της Εύρυθυμίας, της Πειθαρχίας, της Άπλότητας, της βασικής κάθε ψυχής και λαού Αύτονομίας, είμ' ή αρχή της τέλειας Μνήμης. Είμαι τό Γνώθι Σαυτόν, τό Μηδέν άγαν, είμαι ή Χρυσή Τομή και ή Τετρακτύς και ό Άκμων, είμαι τό προμήνυμα του νέου χορού του καθαρμού άπάνω από τό πτώμα του φι-διού, πού θρέψαν στή σπηλιά της γήινης ύλης, σκοτεινοί ληθαργημένοι αιώνες.

Περιμένω πιά τήν πιο μεγάλη λύτρωσή μου. Θέλω νά σαρώσω μέ μία υπέρτατη αντίσταση, ό,τι μάταιο κι ό,τι σάπιο, από τό χῶμα. Μή μου κλείτε πιά τά στήθη Σας, τή σκέψη Σας και τήν ακοή Σας. Ξεκινήστε. Έβγάτε νά συναντηθούμε στήν μεγάλη άπλα, πού ό,τι τώρα στή φωνή μου, Σας φαντάζει φοβερό, αυτού πού βρίσκετε κλεισμένοι, είναι ό Μέλος και τό Μέτρο και ό Ρυθμός, όπ' όχει πλάσει, ό,τι ανώτερο, γλυκύτερο κι άδρότερο στό λαό Σας και στους λαούς όλου του κόσμου. Είμαι ό ποταμός της Φωτεινής Άγιότητας, πού Σας καλεί νά ξαναβαφτιστείτε, στά προαιώνια κρουσταλλένια νάματά του.

Βοηθήστε με, νά σās βοηθήσω.

Δέν μ' άκούτε; Ό βρυχηθμός μου έχει πιά ώριμάσει μέσ στους αιώνες. Μήν άργείτε. Έλάτε, έλάτε. Ός πότε πιά νά Σας κράζω;"

Άγγελος Σικελιανός
Δελφοί, 18 Οκτωβρίου 1932

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ ΔΗΜΑΣΤΑΣΑΚΗ - ΣΤΟΥΡΜΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ, ΤΗΛ. 52.37.543 - ΦΑΞ: 52.26.694

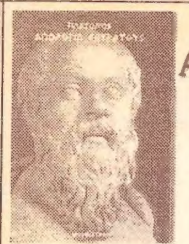
ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ 2001 * Τιμές χωρίς ΦΠΑ 4%

Όμηρου: ΙΛΙΑΣ	16.000	Κ. Κουρτίδου: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	4.000
Όμηρου: ΟΔΥΣΣΕΙΑ	15.000	Άγνωστου: Η ΜΥΘΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ	1.200
Όρφεως: ΥΜΝΟΙ - FRAGMENTA	3.000	Σ. Πιμπλή: ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ	2.000
Όρφεως: ΛΙΘΙΚΑ - ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ	3.000	Π. Βασιλειάδου: Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	3.000
Έμπεδοκλέους: ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ (Ανέκδοτα κείμενα)		Άσπμακόπουλου: ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ	2.000
Πινδάρου: ΕΠΙΝΙΚΟΙ ΑΠΑΝΤΑ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΙ ΝΕΜΕΟΝΙΚΟΙ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ ΙΣΘΜΙΟΝΙΚΟΙ	7.500	Άσπμακόπουλου: ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ	2.000
Σόλωνος: ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ	5.000	Έ. Δάγιου: ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ	4.500
Πλάτωνος: ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	2.500	Κ. Κακούρη: ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ	5.000
Πλάτωνος: ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ (ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ)	2.000	Άλτάνη: ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ Βιβλίων 1ου ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ-ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	7.000
Πορφυρίου: ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ	2.500	Η. Νικολούδη: ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ	3.000
Λουκιανού: ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟ ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ	1.500	Α. Χαλδή: Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ	3.000
Κέβητος: ΠΙΝΑΞ - ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ	3.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΜΒΡΟΣΙΑ ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΠΕΡΜΑ	1.500
Ίαμβλίκου: ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ	1.500	Γρ. Ζώρζου: ΝΕΚΤΑΡ ΤΟ ΚΟΣΜΙΚΟΝ ΠΥΡ	1.500
Σαλουστίου: ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ	2.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΠΑΡΧΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Ίεροκλέους: ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ	2.500	Γρ. Ζώρζου: ΣΠΟΝΔΑΙ Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Πυθαγορείων: ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ ΠΡΟΚΛΟΥ - Μ. ΨΕΛΛΟΥ - Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ	4.500	Γρ. Ζώρζου: ΠΕΛΑΣΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	1.500
Πλάτωνος: ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ	1.500	Β. Λαμπροπούλου: ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ	2.500
Π. Γράβιγγερ: Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ	12.000	Μ. Μάκρας: ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	3.000
Π. Γράβιγγερ: ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΥΣΤΩΝ	3.500	Μ. Μάκρας: ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ	2.000
Π. Γράβιγγερ: Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ	3.500	Μ. Μάκρας: ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	2.500
Σακελλαρίου: ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ	5.500	Α. Κελεσιδου: ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ	3.000
J. Mallinger: ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ	3.500	Α. Κελεσιδου: ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ	
Σ. Νάγου: Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ	3.000	Α. Γεωργιάδου: ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ	2.000
Σ. Νάγου: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ	1.500	Ν. Έλάτου: Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ Ιστορικό αφήγημα για παιδιά. Τό εκπαιδευτικό σύστημα της αρχαίας Αθήνας και Σπάρτης	3.500
Σ. Νάγου: ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ	2.500	Μ. Κωνσταντινίδη: ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ (παιδικό διήγημα)	1.500
Δ. Καλλέργη: ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	2.000	Ε. Στασινοπούλου: Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ	2.500
Δ. Καλλέργη: ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ	2.500	С. Dupuis: Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ ΩΣ ΧΡΙΣΤΟΣ	2.500
Δ. Καλλέργη: Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ	1.200	Ι. Κακριδί: ΑΡΑΙ (ΚΑΤΑΡΑΙ - ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ) Μυθολογική μελέτη	3.000
Δ. Καλλέργη: ΥΜΗΤΤΟΣ, ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	1.200	Ν. Παράσκη: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ-Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ	1.200
Dido Kallergi: ANCIENT HELLENIC MYSTERIES	2.500	Α. Αδριανόπουλου: ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ	5.500
Βαλλερά-Ρικέρσον: ANCIENT GREEK WOMEN ATHLETETES	5.500	Α. Αδριανόπουλου: ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	2.500
Anne Reese: ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ (Δίγλωσσο) ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΑΓΓΛΙΚΑ	5.500	Α. Αδριανόπουλου: ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΖΩΗ	

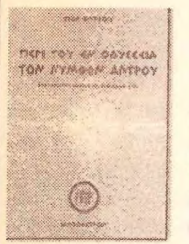
ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΛ: 52.37.543

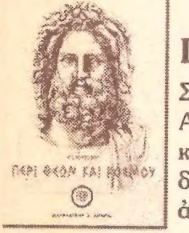
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ
Τριμηνιαίο περιοδικό για την
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ & ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
Κυκλοφορεί και στα περίπτερα

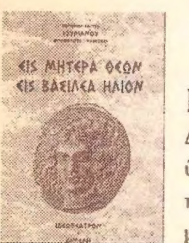
ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ
'Αρχαίο κείμενο, μετάφραση. Τό βιβλίο περιλαμβάνει: τήν ζωή καί τό ἔργο τοῦ Σωκράτους, τήν σχέση του μέ τόν Πλάτωνα, τό ἱστορικό πλαίσιο τῆς δίκης, τούς λόγους πού καταδικάστηκε σέ θάνατο, ποῖο ἦταν τό δαιμόνιό του. Σχόλια: Διογένους Λαερτίου, Χρ. Μαλεβίτση, Ρ. Ἀναστασάκη, F. Nietzsche.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

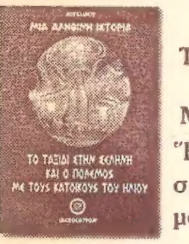
ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ
Κυκλοφορεῖ γιά πρώτη φορά τό κορυφαῖο φιλοσοφικό - θεολογικό ἔργο τοῦ Πορφυρίου. Ἕνα ἀπό τά κύρια ἔργα τῆς θρησκευτικῆς Νεοπλατωνικῆς παραδόσεως. Γέμει Μυστηριακῶν καί ἀπορρήτων ἀληθειῶν γιά τήν πορεία τῆς ψυχῆς μετὰ θάνατον, ἀποσυμβολίζοντας μέρος τῆς μυστικῆς διδασκαλίας τοῦ Ὁμήρου.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ
Σύνοψις τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ καί τῆς Μυστηριακῆς καί Μεταφυσικῆς διδασκαλίας περί θεῶν καί κόσμου, ἀνθρώπου, ψυχῆς καί εἰμαρμένης.
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ
ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ
Δύο ἀριστουργηματικά ἔργα τοῦ τελευταίου ὑπερμάχου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό πρῶτο ἀπτεται τοῦ μύθου Ἄττιος-Κυβέλης, τῆς οἰκουμενικῆς μιστρῶς τῶν Θεῶν, ἐνῶ στό δεύτερο ἐπιχειρεῖ τήν μυστική ἀνάλυση τοῦ συμβολισμοῦ τοῦ Ἡλίου.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
Ἕνα περιπετειῶδες ταξιδιωτικό μυθιστόρημα ἀρχαίας ἐλληνικῆς "ἐπιστημονικῆς φαντασίας".
1.500 δρχ. 4,40 EURO

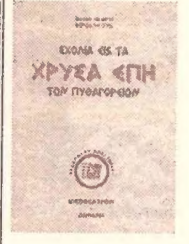
ΠΛΗΘΩΝΟΣ
ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ
Ἱερή Λογοτεχνία μεγάλης ἀξίας, ἡ ὁποία διδάσκεται ἐντός τῶν σχολῶν σέ ὑψηλά ἐπίπεδα μαθητείας.
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
Διδακτορική διατριβή τοῦ Α. Γεωργιάδου ἐπάνω στά διασωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ μεγάλου νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου καί ὑπερμάχου τῆς ἐθνικῆς θρησκείας Πορφυρίου.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ ΧΡΗΣΙΜΟΙ
Τό δυσκολώτερο θεολογικό κείμενο τῆς ἐποχῆς τῶν Νεοπλατωνικῶν διαφωτίζεται ἀπό τά σχόλια: ΠΡΟΚΛΟΥ (ἀποσπ. Χαλδαϊκῆς Φιλοσοφίας), Μιχ. Ψελλοῦ, Π. Γράβιγγερ, Π. Μαρίνη. Τό βιβλίο - σύμβουλος ὄλων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. 4.500 δρχ. 13,21 EURO

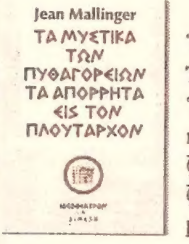
ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
Σχόλια τοῦ νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Ἱεροκλέους στό ἱερώτερο Εὐαγγέλιο τῆς Ἑλληνικῆς Μυσταγωγίας, τά ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ, ἀπαραίτητα σέ ὅποιον θέλει νά ἐμβαθύνῃ στήν πρακτική μυστική ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου καί νά ἐφαρμόσῃ στόν βίον του τίς ἐπτά ἀρετές, ὥστε νά καταστήθεός ἀμβροτος, οὐκέτι θνητός. 2.500 δρχ. 7,34 EURO

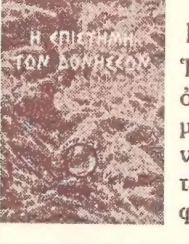
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ
Παρατίθενται περί τά 100 ἀληθῶς ἀριστουργηματικά πυθαγόρεια ἀποφθέγματα στήν πρωταρχική τους ἀρχαία ἐλληνική διατύπωση μέ σύντομα σχόλια διαφόρων διανοητῶν.
1.500 δρχ. 4,40 EURO

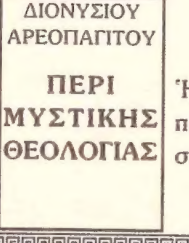
ΙΑΜΒΛΙΧΟΥ
ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
Ἡ Πυθαγόρεια ἀριθμολογία ἦταν Ἀριθμοσοφία ἐγκλείουσα βαθύτατες μυστικές ἀλήθειες, διδασκόμενες στά μυστηριακά σκηνώματα τῆς ἀρχαιοῦς. Στό ἔργο αὐτό ἀναπτύσσονται οἱ θεῖες ιδιότητες τῶν 10 πρώτων ἀριθμῶν.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

Jean Mallinger
ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ
Ἡ καθόδος τῆς ψυχῆς. Ἡ πλάνη τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν. Γέφυρα μεταξύ ζώντων καί νεκρῶν. Τά ἀπόρρητα τοῦ ζώντος πυρός. Τά ἀπόρρητα τοῦ Ἄδου. Τά μυστικά τῶν ζώντων ἀγαλμάτων τῶν θεῶν.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ
Ἡ δύναμη τοῦ Λόγου καί τῶν θείων ὀνομάτων, ἡχος καί μουσική, περί ἀρωμάτων καί θυμιαμάτων, τελεπκαί χειρονομία, βηματισμός, ρυθμικά κινήσεις, τελεπικός χορός, τό φῶς καί τά χρώματα, φυλακτήρια, τελέσματα, ἐμβλήματα.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
Ἡ μυστική θεολογία εἶναι ἕνα ἔργο πού εἰσάγει στόν κῶρο τῆς σιωπῆς, πού στοχεύει στό ἀνεπίπλωτο.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΒΟΥΛΑΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ
ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ
Φιλοσοφική προσέγγιση της
αρμονίας του σύμπαντος και
των όντων μέσα από την μου-
σική και τον χορό.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

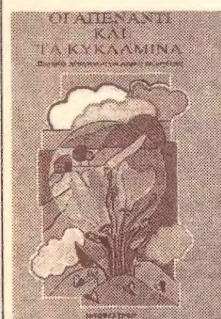
ΕΛΕΝΗΣ ΔΑΓΙΟΥ
ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ
Οι ιπτάμενοι δίσκοι που εμφανίζο-
νται στην Γη αφήνουν γραπτές μαρ-
τυρίες ότι είναι απόγονοι των Έλ-
λινων, που ζούν εντός ατράκτου. Δι-
έφυγαν στο διάστημα μετά την Τιτα-
νομαχία. Το πλήρωμα του χρόνου
όμως έφθασε και ... οι άργοναύτες
επιστρέφουν.

4.500 δρχ. 13,21 EURO

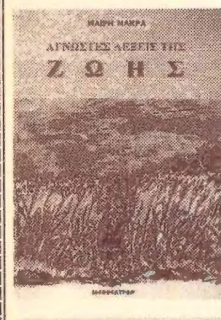
ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ
ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ
Πρωτότυπη μέθοδος αυτογνωσίας πού
στηρίζεται στις ελληνικές ρίζες. Παρέχει
γνώσεις για σημαντικούς νόμους
ισορροπίας πού λειτουργούν στο σύμπαν,
στην ψυχική σφαίρα και στην πραγματι-
κότητα της ζωής.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

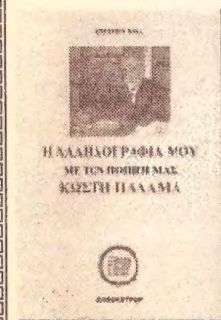
ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ
ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ
Ένα παραμύθι για μεγάλους με
άνοιχτή καρδιά αλλά και για παιδιά
μέ σοφία. Πανανθρώπινες αλήθειες
ντύθηκαν την απλότητα του
παραμυθιού για να μιλήσουν κατ'
εὐθείαν στην ψυχή μας.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ
ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ
Μυθιστόρημα στοχασμού και αγάπης.
Έκτιμησης και σεβασμού για την ίδια
την ζωή και τον άνθρωπο. Μέ την
σφραγίδα της ψυχής μας. Για να μη
γίνει η ζωή μία υπόθεση από "άγνω-
στες λέξεις".

2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΧΑΛΑ
Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ
ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ
Ένα βιβλίο πού αποκαλύπτει τις
βαθύτερες εσωτερικές γνώσεις του
μεγάλου μας ποιητού.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

C. DUPUIS
Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ
ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ
ΛΑΤΡΕΥΟΝΤΕΣ ΜΕ ΤΟ
ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
Ο γνωστός μαθηματικός και δια-
φωτιστής της Γαλλικής Έπαναστά-
σεως ερμηνεύει με πληθώρα τεκμη-
ριώσεων την Χριστιανική ως καθα-
ρά ήλιακή λατρεία. Το βιβλίο κάνκε
στην πυρά όταν εξεδόθη για πρώτη
φορά.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

Ι. Θ. ΚΑΚΡΙΑΔΗ
ΑΡΑΙ
Μυθολογική μελέτη για τις προσευχές
και τις κατάρσεις. Το βιβλίο ζητεί να κα-
θορίσει την σημασία και την προέλευ-
ση ενός σημαντικού στοιχείου στις έλ-
ληνικές παραδόσεις, της άρας-κατάρ-
σης, και υπηρετεί μέσω πλήρους βιβλιογρα-
φίας και παραπομπών την επιστημονική
αλήθεια.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

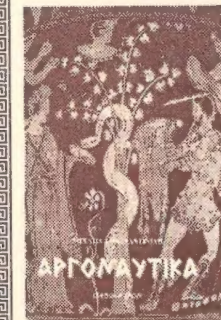
ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ
ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ
Μία επιστημονική μελέτη της
άρχαιας ελληνικής φιλοσοφικής
ψυχολογίας, όπου το θέμα της
ψυχής εξετάζεται από τον Όμηρο,
τους Προσωκρατικούς, τον Πλάτωνα,
τον Άριστοτέλη και τον Πλωτίνο.
Πρόλογος του ακαδημαϊκού καθ/ιού Ε.
Μουτσόπουλου.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ
ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΩΝ
Προσεγγίσεις της φυσικής, ήθικης
και πολιτικής φιλοσοφίας των
πρώτων Έλλήνων φιλοσόφων των
διδασκάλων της ανθρωπότητας.

Υπό έκδοσιν

Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ
Η άργοναυτική εκστρατεία σε
διηγηματική μορφή για μικρούς και
μεγάλους.

1.500 δρχ. 4,40 EURO

Ε. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ
Μία σημαντική τεκμηριωμένη μελέτη για
την Άσπασία και τις εταίρες μέσα στο
κοινωνικό πλαίσιο της εποχής τους. Το
κείμενο παρέχει σημαντικές πληρο-
φορίες για την θέση των γυναικών, την
κοινωνική τους υπόσταση και εκπαί-
δευση την εποχή του Περικλέους ανά
την Ελλάδα.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΜΟΣ 1ος
ΤΕΥΧΗ 1-8

ΤΡΙΜΗΜΕΡΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Ο 1ος ΤΟΜΟΣ
ΤΕΥΧΗ 1-8

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 5000 ΔΡΧ.
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ' ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ
ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Α. Ασημακόπουλου
ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ
ΟΡΕΞΗΤΗ

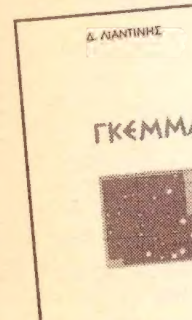

3.500 δρχ. έκαστη κασέτα

Πλάτωνος
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΕΞΟΚΡΑΤΟΥΣ

Πλάτωνος
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΦΑΙΔΡΟΣ

Τό Ίδεοθέατρον διαθέτει
όλα τὰ βιβλία τοῦ καθηγητῆ
Δημήτρη Λιαντίνου

ΓΚΕΜΜΑ
ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΠΟΛΥΧΡΟΜΙΟ
ΝΥΦΟΜΑΝΗΣ
ΧΑΞΕΜΑ ΞΕΙΕΜΟΥ
ΕΞΥΠΝΟΝ ΕΞΥΠΝΙΟΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΞΑΝΑ

ΠΑΟΥΛ ΑΜΑΝΤΕΟΥΣ ΝΤΗΝΑΧ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

ΘΑ ΥΠΑΡΞΕΙ Η
ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟ 4000 μ.Χ. ΣΤΗΝ ΓΗ.

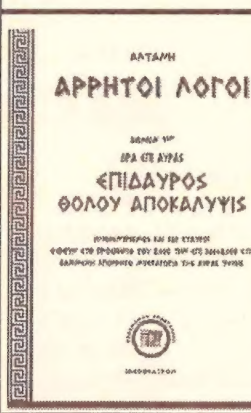

Τό 1921 ο Έλβετος φιλέλληνας Πάουλ Άμαντέους Ντίνναχ,
μετά από ένα άτύχημα πέφτει σε ληθαργικό ύπνο (κλι-
νικά νεκρός για 15 λεπτά). Η συνείδησή του διολισθαίνει
μπροστά στον χρόνο. Βρίσκεται στο έτος 3.906 μ.Χ. διατηρών-
τας όμως την συνείδηση του έαυτού του. Είναι μεταβιωμένος
στον φυσικό επιστήμονα Άνδρέα Νόρθαμ.

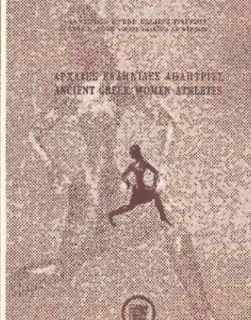
Γνωρίζει τότε και μās μεταφέρει τὰ ιστορικά γεγονότα πού
συγκλόνισαν τήν ανθρωπότητα από τό 2000 έως τό 4000
μ.Χ.. Αναφέρεται στά επιτεύγματα του μεγάλου εκείνου πολιτι-
σμού της 4ης χιλιετηρίδας στον οποίο θά ζήσουν οί μακρινοί από-
γονοί των σημερινών Εύρωπαίων. Όραματίζεται μία Πανοικου-
μένη με ιδιότυπο σοσιαλισμό, υπό τήν αιγίδα των Εύρωπαίων ή
όποια διαβιώνει μέσα σε μία ανώτατη πνευματική ζωή-παράλ-
ληλη με τήν υλική εύημερία. Όλες έν γένει οί άξίες και τὰ
ύψηλά ιδανικά φθάνουν στο άπόγειό τους.

Τό 3906 μ.Χ., Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ, Η
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΓΗΣ, (κάπου
στην νότιο Εύρώπη στην περιοχή της Μεσογείου) κατοικείται
από 6.000.000 ανθρώπους, τό άπαύγασμα του πνευματικού
κόσμου της ύδρογειού. Έκετ ό HOMO SAPIENS-SAPIENS
(Άλέξης Βόλκυ) μεταμορφώνεται, (άποκτώντας τήν ΥΠΕ-
ΡΟΡΑΣΗ, τήν άμεση φώτιση και έπαφή με τό ΦΩΣ) σε
HOMO OCCIDENTALIS-NOVUS, τον νέο άνθρωπο με άνα-
τομικές αλλαγές στα κυριώτερα έγκεφαλικά κέντρα.

Τά όσα αναφέρει ό Ντίνναχ (λέξη, πυρηνική ένέργεια,
θερμοπυρηνική έκρηξη, τρισδιάστατες εικόνες κ.ά.) από τό
1921 έως τό 2001 έχουν όλα επαληθευθεί. 12.000 δρχ. 35,22 EURO

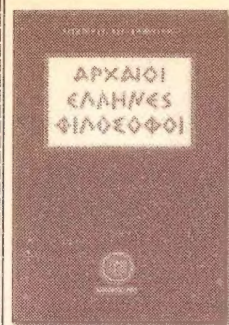

ΑΛΤΑΝΗ
ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ
ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
Τό μήνυμα της θόλου είναι ή πορεία
της ψυχής. Μέ οδηγό τήν ιερατική
γλώσσα του Έρακλείτου, τήν Πυ-
θαγόρειο άριθμοσοφία και τον Πλα-
τωνικό Κρατύλο, εκμεινείται από
τήν Έλληνική Γλώσσα ή "Αρρητος
Διδασκαλία του Λόγου και ό άριθ-
μητικός συσχετισμός μικροκόσμου -
μακροκόσμου. 7.000 δρχ. 20,54 EURO

ΑΝΝΑ ΡΗΖ - Ε. ΒΑΛΛΕΡΑ
ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ
ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ
ANCIENT GREEK WOMEN ATHLETES
Τό βιβλίο τεκμηριώνει τήν συμμετοχή
των γυναικών της Άρχαίας Έλλάδος
στον κόσμο του άθλητισμού, σε
αγώνες και έορτές. Στόχος μας είναι
νά προσφέρουμε ένα άκόμη κομμάτι
στην συνολική άνασκαφή της ιστορικής
εικόνας των γυναικών, ως ατόμων με
ικανότητες, ανεξάρτητη σκέψη και
πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνία.
5.500 δρχ. 16,14 EURO

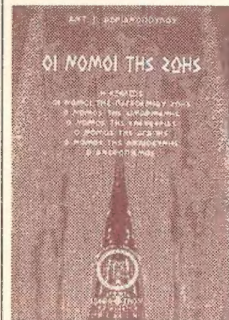

ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ**

Μία μοναδική πραγματεία και έσωτερική ανάλυση των διδασκάλων της ανθρωπότητας ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ - ΑΝΔΡΙΜΑΝΔΡΟΣ ΑΝΔΡΙΜΕΝΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ - ΖΗΝΩΝ - ΕΜΠΕΔΟΚΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ - ΑΝΔΡΕΑΣ - ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ ΕΛΚΡΑΤΗΣ - ΠΛΑΤΩΝ - ΣΤΑΪΚΟΙ

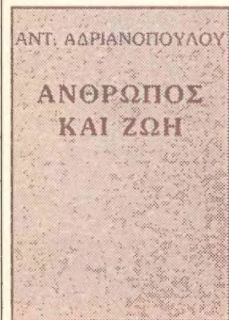
5.500 δρχ. 16,14 EURO

ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΖΩΗΣ Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ - ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ - ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ Οι φυσικοί νόμοι που διέπουν την ζωή και τα εξελικτικά στάδια της ανθρωπίνης ψυχής από την γέννηση έως την θεοποίησή της σύμφωνα με την Πυθαγόρεια φιλοσοφία.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΖΩΗ

Υπό έκδοσιν

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΝΑΓΟΥ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ

Ή Πυθαγόρειος εξήγηση των φαινομένων της τηλεπάθειας και της επικοινωνίας με τον πνευματικό κόσμο.

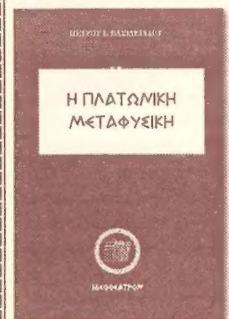
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΝΑΓΟΥ
**ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ
ΠΑΣΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΑΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΧΟΥ**

Ένα κείμενο του Πυθαγορείου Διδασκάλου Σπυρίδωνος Νάγου επάνω στο θέμα της αποχής από το κρέας ως πρώτου παράγοντος και προϋποθέσεως της συνειδητής ανεξίτητης της ψυχής του ανθρώπου.

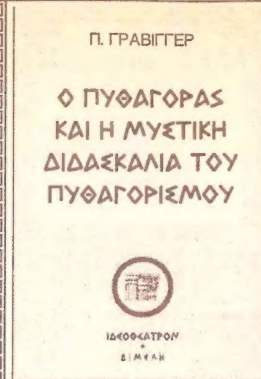
2.500 δρχ. 7,34 EURO

Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ
**Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ
ΩΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ**

Τό βιβλίο περιλαμβάνει όλες τις μεταφυσικές απόψεις του Πλάτωνος οι οποίες αναλύονται επιστημονικώς.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
**Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ
ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ**

Ή μυστική διδασκαλία του Πυθαγορισμού όπως παρουσιάζεται μέσα από τους Νεοπυθαγορείους φιλοσόφους και αποκοδικωποιείται από τον εμβριθέστατο έρευνήτή Π. Γράβιγκερ

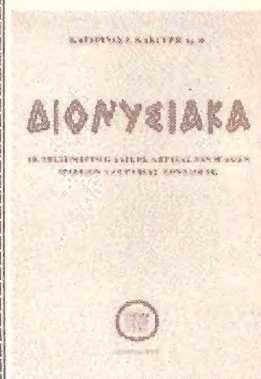
12.000 δρχ. 35,22 EURO

ΟΡΦΕΩΣ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ - ΛΙΘΙΚΑ

Άρχαιο κείμενο - μετάφραση Έπί πλέον αναλυτική παρουσίαση της Άργοναυτικής έκστρατείας - πίνακες και αποσυμβολισμός. Ή χρήση των λίθων από τον Όρφέα.

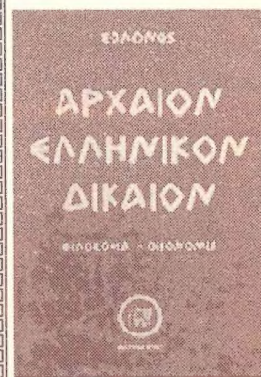
3.000 δρχ. 8,80 EURO

Κ. ΚΑΚΟΥΡΗ
ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ

Ή κλασική πραγματεία της μεγάλης ανθρωπολόγου! Διδασκτορική διατριβή για τα ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ και την σχέση τους με τα Διονυσιακά Μυστήρια.

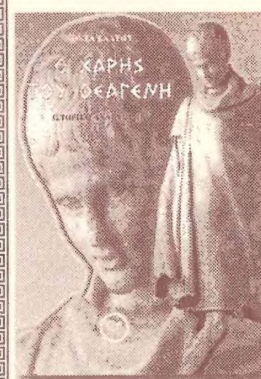
5.000 δρχ. 14,67 EURO

ΣΟΛΩΝΟΣ
**ΑΡΧΑΙΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

Ή ζωή και το έργο του Σόλωνος. Ό Σόλων και οι οικονομικές του μεταρρυθμίσεις. Διασώθεντα αποσπάσματα του Σόλωνος. Συλλογή νομοθετημάτων. Μετάφραση, σχόλια. Αναλυτικός πίναξ Δικαίου.

5.000 δρχ. 14,67 EURO

ΝΩΝΤΑ ΕΛΑΤΟΥ
Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ Ό Χάρης, ένα νέο αγόρι μας ξεναγεί στην κλασική Ελλάδα μέσα από την περιπετειώδη ζωή του. Ένα δλοζώντανο μάθημα ιστορίας που περιγράφει αναλυτικά τον τρόπο εκπαιδεύσεως των νέων στην Αθήνα αλλά και την Σπάρτη. Ένα βιβλίο που πρέπει να διαβάσουν όλα τα Έλληνόπουλα.

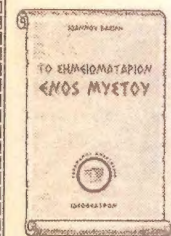
3.500 δρχ. 10,27 EURO

Σ. ΝΑΓΟΥ
**Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ
ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ**

Όταν ο άνθρωπος είναι ενάρετος βοηθείται και γίνεται συνεργάτης των ανωτέρων αυτού συνειδήσεων, των συνειδήσεων οι οποίες συνέστησαν την Πνευματική Ίεραρχία, εις την κορυφήν της οποίας εύρισκεται Ύπερθεος Άρχων, χειριστής των Φυσικών και των Πνευματικών Νόμων διευθετών και έποπτεύων την τάξιν του Παντός, ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

3.000 δρχ. 8,80 EURO

Ι. ΒΑΣΙΛΗ
**ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ
ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ**

ΣΕ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΟΛΗ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Ένας Πυθαγόρειος φιλόσοφος διδάσκει σε ένα μαθητή του όλη την διδαχή της ελληνικής φιλοσοφίας και μυσταγωγίας από τον Όρφέα έως τον 20ό αιώνα και τον μυστήν ελληνική σκέψη και την πρακτική εφαρμογή της.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

Ι. ΒΑΣΙΛΗ
**ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΒΑΣΕΙΣ Για να διεκδικήσει ο άνθρωπος τα δικαιώματά του πρέπει να τα γνωρίζει. Ό άνθρωπος αποτελεί στην φύση αυτόνομη και ένσυνειδητη οντότητα και εξελίσσεται προσαρμοζόμενος προς τον Φυσικόν Νόμον.

Υπό έκδοσιν

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗ
ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ

Ή έσωτερική έρμηνεία των συμβόλων του Άρρενος και του θήλεος, του άπανταχού μεγάλου νόμου της Φύσεως προς παραγωγήν τελειότητας. Ένα εξαιρετικό σημαντικό κείμενο που θέτει τις βάσεις για την σωστή θεώρηση του ανθρώπου σε όλα του τα επίπεδα στην διαχρονική έσωτερική του εξέλιξη.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ

Ή έλκτική δύναμη του νοῦ επηρεάζει καταλυτικά την ποιότητα της ζωής μας και τις συνθήκες που δημιουργούνται γύρω μας. Τό κείμενο αυτό δίδει κανόνες ζωής (νόμους του βίου) που καθορίζουν τό ΕΥ ΖΗΝ.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

Ν. ΠΑΡΑΣΧΗ
**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ - Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ**

Ένα μεστό κείμενο για την πορεία της ψυχής από την δημιουργία έως την θεοποίησή της σύμφωνα με την Πυθαγόρεια φιλοσοφία.

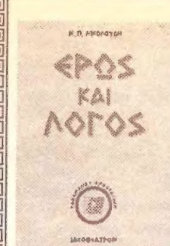
1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΑΓΝΩΣΤΟΥ
Η ΜΥΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ

Ένας αιγυπτιακός πάπυρος που βρέθηκε στην Κοιλιάδα των τάφων, αποκαλύπτει όλο τό μυητικό δρώμενο των Έλευσινίων Μυστηρίων, τό όποιο συνάδει απολύτως με τις αρχαίες πηγές (βλ. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ υπό Κ. Κουρτίδου).

1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΗΛΙΑ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ
ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ
ΛΕΓΩ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΛΑΓΙΑΖΩ ΕΡΩΤΙΚΑ, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΟΜΟΛΟΓΕΙ ΟΤΙ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ - ΕΡΩΣ Τό βιβλίο άπαντά στο έρώτημα της ουσίας του ανθρώπου και του κόσμου μέσω της "σημαντικής" των ελληνικών λέξεων και της "σκέψεως" της ελληνικής γλώσσας. Άποτελεί μαθητεία σκέψεως με δάσκαλο τον ελληνικό Λόγο.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΣΠΥΡΟΥ ΠΙΜΠΛΗ
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

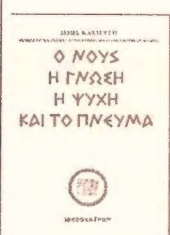
Τελετή - Συμβολισμός - Διαμόρφωσης και όργάνωσης των Παναθηναίων. Άγώνες και Πομπή. Ή μοναδική πραγματεία που αναλύει την μεγάλη έορτή και τον συμβολισμό των Παναθηναίων.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΚΕΒΗΤΟΣ
Ο ΠΙΝΑΣ
Ή ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΑΥΤΟΜΑΘΕΙΑΣ ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΩΚΡΑΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Υπό έκδοσιν

ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ
**ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΝΟΥΣ,
Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ
ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ**

1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ
Ο ΥΜΗΤΤΟΣ

Ή ιστορία του ιερού όρους της Άττικής από τα Πελασγικά χρόνια έως σήμερα.

1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ
ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ή πνευματική κληρονομιά της Ελλάδος. Τά μυστήρια της Μεγάλης Μητέρας Ρέας - Γης, του Ίδαίου Διός, Κορυβαντικά Μυστήρια, Λαβυρινθικά Μυστήρια, Όλυμπία, Δελφοί, Δωδώνη, Άργος, Μαντεία, Χρηστήρια.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

DIDO KALLERGI
ANCIENT HELLENIC MYSTERIES
The spiritual heritage of Hellas. The mysteries of the Great Mother Earth - The Mysteries of Idaean Zevs - The Corybantic Mysteries - The Labyrinthic Mysteries. OLYMPIA - DELFI - DODONA - ARGOS.

2.500 δρχ. 7,34 EURO